10.613
8

KARINTHY

Színház

OSZK

N. M.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

KARINTHY FRIGYES
MUNKÁI

KARINTHY FRIGYES MUNKÁ

VIII.

SZÍNHÁZ

GYÜJTEMÉNYES KIADÁS

OSZK

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁS

KARINTHY FRIGYES

SZÍNHÁZ

OSZK

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

KÖNYVTÁRA

2R

10613/8

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1928 év. 106 sz.

R
1965

12695. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

HOLNAP REGGEL

TRAGIKOMÉDIA 3 FELVONÁSBAN

OSZK

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ.

Amikor elhatároztam, hogy mégis közreadom az alább következő színdarabot, melyet, bár kifejezetten színpadra szántam,* sokan még ma is könyvdrámának tartanak — azzal nyugtattam meg magam, hogy majd írok elébe egy terjedelmes dramaturgiai tanulmányt: egy új és lehetséges dramaturgia összefüggő körvonalait rajzolva meg, amihez maga a dráma csak afféle illusztráció lesz, kísérleti anyag, melyen újfajta tételeket pozitív és negatív jelekből bizonyíthatok. Valahogy úgy képzeltem, hogy a huszadik század irodalmának egyre növekvő kereslete s még inkább növekvő kínálata egyre fokozottabban teszi lehetetlenné, hogy egy művel annyit foglalkozhasson az értékelő kritika, amennyi szükséges lenne ahhoz, hogy kiderüljön róla, van-e joga az élethez és mennyire és mennyiben. A huszadik század írója magára marad s edzenie kell magát, hogy a maga kritikusává legyen e pontban, hacsak nem akar megelégedni azzal a szépen hangzó és kényelmes, de végignemgondolt frázissal, hogy az élethez való jogot maga az élet adja meg s hogy tehát egy dráma értékének egyetlen természe-

* A »Holnap Reggel« azóta 150 előadást ért meg.

tes ismérve a siker és tetszés. E tévedésekről is akartam írni és sok másról, amiről gondolkodtam drámám írása közben — felfedezésekről, melyekre írás közben meglepetve bukkantam rá s melyekből, mondom, érdekes elméletek rendszere következett volna. De mindez hiú és naiv képzelődése csak a művésznek, aki a világot minden pillanatban megállítaná, mint Jozsué a hegyen, mondván a világnak: »az Isten szerelmére, maradjon már veszteg egy kicsit, hogy végre-valahára egyszer már alaposan lerajzolhassam — ne mindig azok a megbízhatatlan pillanatfelvételek!« A világ azonban nem áll meg, szalad tovább s felkavart folyama magával ragadja a százszor elkezdett és százszor abbahagyott vázlatok papírszeletkéit, amik képet akarnak adni róla. Boldog divatos írók, kik bele tudnak törődni ebbe, kiket kielégít, kiknek örömet okoz, hogy néhány jól megfigyelt vonással ábrázolni tudják a világból ami ábrázolható: a mozdulatot. Én nem születtem ilyen szerencsés kedéllyel. Kínzó kényszer élt bennem, aggodalmas ösztön, hogy az életnek minden pillanatában az egész életet lássam: megkérdezzem a leeső kőtől, honnan esel, hová és miért? egyazon mértékkel mérjem a szellőcskét és a vihart. Mindig az Abszolutat kerestem s tudván, hogy ahhoz erő kell, izmokat feszítve készültem neki a munkának — de mire megvoltak az előkészületek, elillant és megfakult az Ő képe s ahol az imént a szűz és tiszta, fiatal Igazság meztelen alakja állott modellként a dobogón, hogy papírra vessem — most fogatlan szájjal, sárgán, püffedt hasával vigyorgott rám a vén, tarfejű Kétség. A kusza vonások értelmét már most ki mondja el, ha én nem, az

egyetlen, aki tudja, mit akartam? Ami ebből a hevenyészett darabból kimaradt, az új dráma koncepcióját, azt szerettem volna megírni egy értekezésben — s amit ez értekezésben el nem magyarázhatok, amit csak élő élettel, tragikummal, közvetlenül bizonyíthatok be: azt szerettem volna megírni egy drámában. Most már egyik se lesz meg — de a kísérlet ne múljon el nyomtalanul. Közreadom hát e tragikomédiát úgy, ahogy két hét alatt a világháború nyolcadik hónapjában megírtam. Lehetetlen, hogyha valaki valaha őszintén és hivatottan próbálta megérteni az emberi életet: fel ne tűnt volna néki a világ álomszerűsége — ma inkább, mint valaha. E zűrzavaros álom egyetlen pozitívuma éppen e ráeszmélés az álomra — hogy tudjam, hogy csak álmodtam, s hogy odakünt *a valóság* világában, minden másképen van, mint ahogy hisszük. Már most, hogy odakünn mi van, az álom hibás okoskodásával úgysem találjuk el soha — az egyetlen dolog, amit tehetünk, hogy *kiáltunk* egyet, akármit, akármilyen formában, de szívből és indulatból és őszintén, azzal a fájdalmas kiáltással, amit a gonosztól való félelem s a jó utáni vágy sajtol ki szívünkből — és talán akkor, e hang fizikai erejétől felébredünk nyomasztó álmunkból. Kiáltsunk, — sírjunk, vagy nevessünk, mindegy — de szívből sírjunk és szívből nevessünk — mert ami ezen túl vagyon, dogmák és hitvallások, csak mélyebben fúrja be fejünket az álom sötét vizébe. Mozogjunk, induljunk meg a sötétben, tapogatózzunk, akármerre! mindegy — hátha éppen ebben az irányban van ama vizek felszíne, ahol egyszer majd sok ezer év múlva kidugja fejét a mélységben és butaságban és sötétségben és hazug-

ságban fetrengő ember? E titkos jelben, ez öntudatlan szándékkal íródik le minden őszinte szó, ami a helyeset és igazat keresi — s az őszinte szót meg kell menteni az elmúlástól akkor is, ha rekedten s tökéletlenül szakadt fel a torokból.

—

Néhány jegyzet noteszomból, a »Holnap reggel« írása közben.

—

Tulajdonképpen mit is akarsz? Nem fogod megfejteni a problémát és ezt te jól tudod, nem is akarod. Miért hát ez a szokatlan erőlködés, ez a gesztus, mintha meg tudnád fejteni?

Én csak azt tudom, hogy évek óta zavaros nyugtalanság, homályos dac erjed bennem, — a ruhatárban szokott elővenni, elemi erővel, tragédiák után, amiket végignéztem. A színész jól játszott, az író tisztességesen megcsinálta dolgát. Megvolt a tragikus összeütközés, a hősnek el kellett buknia, ott döglött meg szegény a színpadon, vagy legalább is biztosított bennünket, hogy egy-két év múlva meg fog halni, menjünk csak nyugodtan haza. Vegyük ehhez a lélekelemzést, a terheltséget, egész előreelvégzettségét sorsunknak — hát persze, ilyen az élet. Mi bajod, mit akarsz, mi nyugtalanít? Az élet *igazán* ilyen, te nagyon jól tudod, a szerző csak sűrítette egy kicsit, persze, sematizált. Mi bajod?

Már tudom. Az élet igazán ilyen, de mindezt el lehet mondani regényben, versben, novellában, szóval könyvben: ott ráér az ember kifejteni, harmóniákat keresni, meghatni — ott

vígasztalást találok abban, hogy így van s nem lehet másként és édes szomorúság, hogy ezt megértem. De ez az író sürgősen összecsődített bennünket egy nagy teremben, gyertek gyorsan, aszongya, minél többen, álljatok körém, mondani akarok valamit. Az ember odafut — tyű, hisz ez rájött valamire! lássuk csak — ez feltalált valamit, vagy felfedezett valamit, ami jó, ami segít rajtunk, ami kivezet a nagy bajból — ez mindenesetre közölni akar valami megoldást. Máskép mért volna olyan sürgős neki, hogy együtt lásson bennünket? Erre gondolok önkéntelenül és közben nézem az első, a második felvonást — igen, igen, a hős ilyen meg ilyen bajban van, mint az életben, a regényben, hát bizony ebbe bele kell pusztulni. Jön a harmadik felvonás — na, hát tényleg belepusztul. Igen, igaz, nagyon helyesen mondja az író úr. Csakhogy... Mit is akartam mondani? Már elfelejtettem. És elmegyek a színházból, zavartan, bután, mint akit fejbevertek.

—

Az életet ábrázolni... Igen, minden művészet legméltóbb célja. De hát ha a színház az egyetlen műfaj, ahol *tovább mehetünk* ennél? nem bánom, inkább ne legyen művészet. Legyen több, vagy kevesebb — legyen valami, aminek nincs neve az esztétikában. Tudom már — legyen *tudomány* — de *kísérleti* tudomány — kísérleti élettan, vagy mit bánom. Az élet törvényét keresem. Hát nem emlékeztek a fizikából, hogy a törvények tisztán és precízen nem ismerhetők fel a természetben — kísérleti alapon, retortában kell előállítani a jelenséget, hogy a törvényt megkapjam,

A szabad esés törvénye, a 9·8 gyorsulás nincsen sehol, mert a levegő ellenállása stb.... légüres térben kell ejtenem a tárgyat, hogy a 9·8-at megkapjam. Elvonni a zavaró melléktüneteket, amik minden jelenséget kísérnek a valóságban. A kísérleti élet — ez talán a dráma. Ha az életet úgy viszem a színpadra, ahogy én ismerem, nem kaphatom meg az élet törvényét — csak a tapasztalását. De én a törvényre vagyok kíváncsi — nem arra, *mi* az ember, hanem arra, hogy mi *lehetne*... hogy mi felé *érdemes* törekedni. Azt az embert akarom látni, akit az értelem és belátás teremtett volna a hatodik napon — ahelyett, akit a véletlen teremtett. A kísérleti embert, a homunkulust akarom látni — vonjuk el az élet zavaró melléktüneteit. Ezek a melléktünetek: szuggeszció és megint szuggeszció, amivel élet, hagyomány, mult, társadalom, nevelés, természet, — egy szóba összefoglalva: amivel az úgynevezett *végzet* szuggerál bennünket.

—

Miért féltek úgy a deus ex machinától? A deus ex machina legüdvösebb, leghelyesebb dolog; a deus ex machina a retorta, a lombik, a légüres tér, amiben az *igazi* törvényt megkapom. Hazugság, aminek révén a tökéletes igazsághoz jutok. A valóságban minden hazudik.

—

Három órát kaptam, három drága órát, amikor embereken át, közvetlenül beszélhetek az emberekkel, — emberekkel, akik három óráig egész figyelemmel figyelnek rám s minden, ami hang, fény és szín, engem szolgál,

hogy szavamat megértsék. Használjuk fel a ritka alkalmat — ezek többet érdemelnek tőlem, mint amit egy versben, egy képben, egy hangulatban adtam eddig. Osszuk be jól a drága időt. Az első óra elég nekem arra, hogy bemutassam hősömet, bajaival, szenvedéseivel, természetével, környezetével, végzetével együtt. Az első felvonás végén Ember Sándor a színpadi lovagiasság törvényei szerint ki van terítve. Mindent megpróbált — hiába! Összefogott ellene barátság, szerelem, társadalom s értésére adta, hogy meg kell halnia — az utolsó percben megjelent még a buta sors is és kihúzatta vele a fekete golyót. Akár vége is lehetne a darabnak, a lovagiasság szabályai szerint — egy sorstragédiát láttunk, az élet sujtó öklét, véged van Ember Sándor, halj meg.

De van még két órám, emberek, halljátok? — ez a két óra az enyém. Az élet elvégezte dolgát, megölte hősömet — most jövök én! Ki eddig lábán járt előttünk, botló esztelen lábán, mely mindig gödrök felé visz — hadd fogom meg a kezét és viszem én. Hátha meg lehetne menteni e szegényt, e boldogtalant, hiszen láttuk, hogy kár érte, hiszen megsirattuk, — hiszen még két órám van hátra. Jöjj velem, Ember Sándor, kit a végzet kilökött a külső sötétségbe — jöjj hozzám, majd kitalálunk valamit. Akármit, egy felfedezést, egy injekciót, egy deus ex machinát — hátha kiderül, hogy nem vagy azonos ama másikkal, akit halálraítéltek — hogy *így* van az igazi — hátha lehet még segíteni rajtad? Rajtad és magamon és ezeken itt, akik osztoztak eddig a te sorsodban.

—

Más műfajokban elég *a tehetség* — a drámaírónak *akarnia* kell.

—

A drámaíró nem látnok — a jövőt nem *megjósolja*, hanem *előidézi*.

—

Szabadakarat nincs, jól tudom, — de van korlátolt akarat s ez nekem éppen elég. A szél elkapott egy méhrajt és viszi valahová — ez a társadalom. De a méhek, a raj keretén belül, arra másznak, amerre akarnak. Tömegnek nincs akarata — de lehet az egyénnek s kell is, hogy legyen. Ezért ostobaság, mikor tömegekre alkalmazunk jelzőket, melyek egyénre illenek. *Hűtlen* Olaszország — *kalmárlelkű* Anglia — csupa logikai tévedés. Minél nagyobb egy tömeg, annál inkább szervetlen jelenség csak és annál inkább alkalmazhatók rá a mechanika megmásíthatatlan törvényei. De az egyénre új és megváltoztatható törvényt kell keresni: az élet törvényét. Végzet-tragédiája csak nemzeteknek lehet — egyénnek soha.

Egy mindenkiért — ez *a mindenki* most, ha jól értettem, *az utódok*, akiknek egy szebb jövőt kell kiverekednünk, életünk árán is. — No, akkor egy kis baj van a tétel másik felével — azzal, hogy *mindenki egyért*. Az utódaim már bajosan mentik meg az én életemet, haláluk árán. Különben furcsa dolog azokkal az utódokkal, akik még nincsenek is. Az orvosi gyakorlat, mely emberi belátásból származik, olyan esetekben, mikor a terhes anya életét veszélyezteti a szülés, elpusztítja a gyermeket, hogy megmentse az anyát. Hát ez erkölcstelenség

volt? Aligha. Az anya majd csak szül új gyermeket — a gyermek nem tud anyát szülni magának.

—

Ich schreibe nicht, euch zu gefallen
Ihr sollt was lernen. *(Goethe.)*

—

Kétféle művésztípust ismerek — a született *tanítót* és a született *tanulót*. A tanító néha kevesebbet tud, mint a tanuló — de kezdettől fogva tanít — a tanuló rengeteget tud, de haláig tanul. Mindkét típusban vannak géniuszok. Jó író rossz műve úgy származik, hogy a másik munkájában kontárkodott. Különben az új esztétikát *a tanuló*-típus csinálta meg, ezért irtózunk mindentől, ami *mondanivaló* s a mű értékének egyetlen ismérvéül azt keressük, hogyan tudta megcsinálni azt, amit akart. Holott az is fontos, hogy *mit* akart.

—

Az új esztétika a mű mögött az embert keresi. A tökéletest keressük mindannyian — s nem találván meg a műben, legalább a művészben szeretnők megtalálni. Shakespeare darabjainál persze mindegy, Shakespeare írta-e őket, vagy Bacon.

—

Tragikomédiát írok, de fordítottat. Eddig a tragikomédia eleje víg volt, a vége szomorú. Próbáljuk egyszer úgy, hogy az eleje legyen szomorú és a vége víg.

—

Stílus és gondolat... Forma és lényeg... Anyag és művészet... Írásműben a stílus tökélyét abban látom, hogy nincsen stílus: mondanivaló és kifejezés egy és ugyanaz — vagy legalább is szétválaszthatatlan. »A művészetnek is legfőbb tökélye, ha úgy elbú, hogy észre sem veszik.«

—

A világ *formája* a mozgás — *lényege* a nyugalom.

—

»Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy azt betöltsem (megmagyarázzam). Megmondatott a régieknek: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeressétek ellenségeteket...« stb. (Márk evang.) Ebben nincs ellentmondás — a törvényt néha csak úgy lehet helyesen értelmezni, ha megfordítom. Ez csak üdvös, okos ravaszság, — és aki az igazságot szereti, az igazságért még hazudni se átall, ha kell. Soha nem tudta az, mit tesz halálosan szeretni az igazságot, aki csak arra törekedett, hogy amit *kimond*, vagy *leír*, igazság legyen. Látjátok: ez a tökéletes stílus, ahogy Ő beszélt.

—

Igen, a művész csodálkozzék, áhitattal és naivan, mindenen, ami körülveszi. De én *a termékeny* csudálkozást szeretem, amiből új megismerés származik — azt a csudálkozást, amivel Newton csudálkozott először olyasmin, amin ötezer évig senki se csudálkozott — hogy

ha eleresztek egy darab buta követ, magától, habozás nélkül, nyílegyenesen megindul egy bizonyos irányban.

—

Reménytelen gyönyörű küzdelem, hogy minden összefüggjön s minden összefüggést megtaláljak.

—

Drámának a szerelem csak anyaga lehet, nem témája. Témája a szerelem csak lírai versnek lehet — Romeo versekben elmondja szerelmét, aztán eltűnik Julia ablaka mögött. Nem értem a modern drámaírókat. Hát igazán azt hiszik, hogy a szerelmet el lehet játszani a színpadon? »Ölelj meg, igen... fojts meg... a szádat... add a szádat! harapj!« Rettenetes! Milyen ostoba, kínos, feszengő érzés — milyen kellemetlen, milyen lealázó! Milyen rossz! És a legjobb drámaíró sem írhatja máskép — hiszen így van.

Vajjon észreveszik-e majd, hogy az egész első felvonás *karrikatúrája* akar lenni annak, amiről szól? Muzsika, parfüm, kloroform, — az élet ostoba és zagyva és nevetséges lidércnyomása. A másodikban ablakot nyitok és beengedem a szelet. A harmadik egy utópia: hevenyészett elképzelése a homunkulusznak.

—

Beniczkyt én semmiképpen nem tartom ostoba embernek.

—

Talán abbahagyom... Nézni fogom a világot és beleegyezem, hogy a szépirodalom egy fajtája csak a képzőművészetnek — szem, melyben tükröződik a világ s melyből nem vezet idegszál be a sötét és dolgozó értelembe. Ó, higyjétek el, jó lenne nekem is ringatózni színek és hangok hullámain... ó, higyjétek el, fölemelne engem is és tudnék dalolni odafönt — daloló és ringató szavakat... Ki verte belém, hogy nekem kell megoldanom csomókat — hogy én vagyok felelős az életért, melyért senki se vállalja a felelősséget?... Írhatnék époszt a háborúról és a hősökről... ó, de szép munka volna, de boldog lennék... Talán majd egyszer. Bocsássatok meg.

—

És még sok minden...

SZEMÉLYEK:

Ember Sándor, mérnök
Lehotay Mária, a mérnök volt felesége
Bella Gábor, zeneszerző
Beniczky gróf
Olson Irjő, finn orvos
Stepan, mentőr
Lidérc Jenő, ujságíró
Horváth Lenci, elegáns úr, de púpos
Lendvai, idősebb úr
Lendvainé, a felesége, jóval fiatalabb
Hermin, volt vidéki színésznő
Zajcsek kapitány
Békásy főhadnagy
Első jassz
Második jassz
Kisfiú
Néhány kíváncsi

Idő: 1912. körül.

OSZK

I. FELVONÁS

Szín: Előkelő klubhelyiségnek valamelyik kisebb terme, közel a nagyteremhez, ahol hangversenyeket tartanak. Fülledt ízléssel berendezett szoba. Selyemkárpit, faburkolatú menyezet, délszaki növények, nagy fotelek, asztalkák, középen ernyős lámpa, a falakon is sok kis lámpa, függönyös ajtók. Jobbra pianinó, függönnyel elzárható fülke. Középen a háttérben nagy tükör. Balra ajtó, mely hosszú és keskeny folyosóra nyílik, ezt a folyosót látni meglehetős hosszúságban. Jobbra a fülke mellett ajtó.

Függöny felgördülése előtt az orchester valami operából játszik. Talán a Cavalleria Rusticanaból. Mikor a függöny felmegy, a középen ég a lámpa, a fülke félhomályban. A jobboldali ajtó nyitva van. Abban a percben, hogy a függöny felment, az orchester elhallgat és a baloldali függönyös ajtón át hallani belülről a hangversenyterem felől, persze halkabban, ugyanannak az áriának a folytatását, amit az orchester abbahagyott. A zenekar szól egy ideig belülről, aztán tiszta, csengő női hangot is hallani. Hirtelen elhallgat a zene, messziről taps, majd újra halkan muzsikálni kezd a hangversenyterem. A hangverseny majdnem a felvonás végéig tart. Apróbb szünetekkel állandóan aláfesti a dialógust.

Olson, Bella balról jönnek.

Bella szép, hatásos, idősebb ember. Ősz haj, de fekete bajusz. Művész-elegancia. Puha mozdulatok. Jellemző, hogy Bellát bácsizzák és magázzák nála nem sokkal fiatalabb emberek is, akiket ő tegez.

Bella: Tessék, itt lehet szivarozni.

Olson (szőke, első pillanatra jelentéktelen, udvarias ember, kicsit idegenes akcentus, de tökéletes magyarság. Körülnéz, aztán): Szép berendezés.

Bella: Majd aztán benézhetünk... Most valami szóló következik. (Leülnek.) Hát mit szól a mi muzsikánkhoz?

Olson (udvariasan): Igen jó zene. A magyar zenét nagyon sokra becsüljük odafönt.

Bella (mulattatva): Milyen kedves, jómodorú ember maga, kedves doktor úr. Nem haragszik, ha úgy beszélek önről, mintha nem volna jelen?

Olson (mosolyogva): Kérem, tessék.

Bella: Egy félórája van szerencsém ismerni. Önök, ezt talán nem értik meg, odafönt, északon, hogy ez mit jelent nekünk. Mondhatom, valami egészen sajátságos, izgalmas és ingerlő érzés ez... amit csak mi magyarok érezhetünk, önök ezt nem értik meg... A franciák, németek és angolok meg már hozzászoktak...

Olson: Mihez?

Bella: Itt van egy felnőtt ember, aki életében először kerül Magyarországra és néhány óra múlva, hogy idekerült, velem találkozik... egy felnőtt ember, idegen ország polgára: magyarul szólít meg és magyarul beszél velem... Nagy dolog ez,

Olson (mosolyogva): Nagyon sokan vagyunk otthon, akik tudunk magyarul. Az egyetemen tanszéke van a magyar nyelvnek.

Bella: Tudom, tudom. Nálunk is tanítanak finnül. Én is tanultam. »Kala elevana uiszkalana uizen alla...« De azért ez más. Valami gyerekes, gimnazista büszkeség ez. Vagy parvenűség. De el kell árulnom a hazámat, hogy megsugjam önnek... nem hallja senki... hogy hallatlan és főképpen ritka öröm találkozni valakivel, akinek messze északon gyerekkori álmaiban úgy élt Magyarország, Budapest... mint ahogy mi Párizsra, Berlinre gondolunk... Aki megtanult magyarul, hogy a mi költőinket olvashassa, mint ahogy mi megtanultunk franciául, angolul, Shakespearere gondolva és Racinera... Izgató, új dolog ez nekünk. Úgy-e, így tanult meg magyarul?

Olson (mosolyogva): Így. Gondoltam rá, hogy egyszer eljövök.

Bella: Olyan ez... mit mondjak csak... mint mikor egy szegény, de törekvő embert még nála is szegényebb rokona látogatja meg... Látja, ilyen kezdő nagyhatalom vagyunk mi... (Hirtelen.) Mondja, imponálok én magának?

Olson (udvariasan): Nem értem...

Bella: Azzal, hogy született magyar vagyok, hogy már hároméves koromban tudtam magyarul...

Olson (udvariasan): Mi büszkék vagyunk a magyar rokonságra.

Bella: Nem így gondoltam. (Elszontyolodva.) Nekem Párizsban hallatlanul imponáltak az uccagyerekek, akik franciául beszéltek.

Olson: Kétségkívül érdekes.

Bella (vígan): Persze az más, ez rokonság. Maga nekem egy elszegényedett rokonom. Holmi kuzin, akit Atelközben láttam utoljára. Aztán elkerült hazulról... (Kezét nyujtja.) Szervusz kuzin, nem ismersz rám? Én voltam az a szakállas kirgiz, akivel egy iromba sátorban aludtál... Nem ismersz rám? Ezer éve nem láttalak.

Olson (mosolyogva): Több, mint ezer éve. (Udvariasan.) De nem *iromba*... nem úgy mondják! *otrombát* akart mondani. Az iromba tarkát jelent magyarul.

Bella (meghökkenve néz rá): Mi az? Maga tanít engem magyarul? Na mindegy... Hát mit szólsz a gazdag rokonhoz, kuzin? Hogy tetszik önnek Budapest?

Olson: Nagyon szép város.

Bella (megütközve): Ugyan? Szóval meg van elégedve, fiatalember? Hiszen maga úgy beszél, mint egy átutazó fejedelem. Szép, hogy nem teszi hozzá, hogy a magyarok nagyon lovagias nép.

Olson (komolyan): Ez igaz is.

Bella: Mondom! Akkor hát... mutathatok megfelelőbbet... Talán a kereskedelem érdekli uraságodat? Vagy a művészet... Mit szól a mi filharmonikusainkhoz?

Olson: Az olasz muzsikát, úgy látszik, nagyon kedvelik önök.

Bella: Mondja mindjárt, hogy szeretünk sírva vigadni. Hát... De hát mit szól az asszonyainkhoz?

Olson: Nagyon keveset láthattam eddig.

Bella: Keveset? Hiszen az imént látta Lehotay Máriát. Tegyük fel, hogy ő a legszebb asszony Magyarországon... Tegyük fel, hogy

ő képviseli a magyar ideált úgy, amint ott áll a dobogón és énekel... Hiszen a nemzetek patrónusa rendesen asszonyféle... Tegyük fel, hogy ez a szép nő, akit odabent énekelni hallott, egy órával azután, hogy Pestre érkezett, maga Hungária, a mi asszonyunk, akiért életünket és vérünket adjuk... Hát mit szólna ön ez esetben az ízlésünkhöz?

Olson (udvariasan): Igazán nagyon csinos nő. Kicsit túlzottan tremolázik.

Bella: Hallja, nagyon hűvös lehet arrafelé maguknál.

(Hirtelen erős pergés a terem felől. A jobboldali folyosón sietve, meghökkent arccal közeledik Ember Sándor. Uccai ruhában van. Ebben a pillanatban Olson is megfordul és szó nélkül az ajtó felé közeledik, úgyhogy mind a ketten egyszerre, ugyanabban a pillanatban érnek a küszöb elé. Most ez történik. Olson is megáll, Ember is megáll. Olson háttal a színnek. Ember ránéz, hirtelen megfordul és visszasiet a folyosón. Olson nyugodtan megfordul és visszajön Bellához.)

Bella: Mi az? Hiszen ez Sándor volt! Hogy kerül ez ide?

Olson: Nem tudom.

Bella: Maga ismeri?

Olson: Nincs szerencsém. Ki volt az?

Bella: Ember Sándor. Né!... Hát ez itt van? Ember Sándor... a Lehotay Mária volt férje, akiről az imént beszéltünk.

Olson: Ember Sándor, a mérnök?

Bella: Mérnök, persze, hogy mérnök... Azonkívül mérnök is... Ezt honnan tudja?

Olson: Hiszen ma benne volt az esti lapban! A hadsereg megvette egy nagyjelentőségű találmányát.

Bella: Ugyan, ezt nem is tudtam. De milyen furcsán nézett. Hogy kerül ez ide, ahol a felesége...

Olson: Talán a teremből jön.

Bella: Dehogy, az nem megy oda, ahol a felesége van. (Bizalmasan.) Nagy botrány volt.

(A triangel megint erősen összeverődik odabenn. Ember újra megjelenik a folyosón. Ugyanaz a játék: Olson megint az ajtó felé tart, találkoznak... Ember még jobban meghökken, megint vissza akar fordulni, de aztán megdörzsöli a szemét és mégis bejön. Olson udvariasan félreáll. Ember zavartan elneveti magát. Szemét dörzsöli.)

Ember: Pardon... Nahát ez furcsa volt.

Olson: Erre tetszik?

Ember: Ilyen még nem történt velem.

Bella: Sándorkám, szervusz!

Ember: Jó estét, Bella bácsi!

Bella: Olson doktor, finn orvos. Ember Sándor.

Olson: Van szerencsém.

Bella: Tud magyarul.

Ember: Igen... nagyon örülök... de milyen furcsa... hiszen nem is hasonlít hozzám...

Bella: Nem hasonlít hozzád? Hát miért hasonlítana hozzád?

Ember (idegesen nevet): Engedelmet kérek, kedves doktor úr... szinte restellem elmondani, de olyan különös dolog... Az imént is ön volt az, aki szembejött velem?

Olson: Azt hiszem.

Bella: Erre te hirtelen visszafordultál... Mi ütött beléd? Azt hittem, holmi kellemetlen ismeretség...

Ember (idegesen nevet): Dehogy... Most látom először a doktor urat. (Homlokát simítja.)

Bella: No mi az, mi az?

Ember: Egészen buta dolog... Mintha revolverlövést hallottam volna ebből a teremből...

Bella: Mi? Mi?

Ember: Erre idesietek... és itt, ennél az ajtónál szembejön velem... úgy látszik a doktor úr volt az... én meg azt hittem, hogy eltévesztettem a folyosót és hogy az ajtó helyett tükörnek akarok nekimenni... Azt hittem, tükör... (Erőltetve nevet.) Meg vagyok én őrülve? Hát nem nagyszerű? Komolyan mondom, így volt... Bizony Isten és majdnem másodszor is visszafordultam. Mikor másodszor hallottam a lövést.

Bella: Miféle lövést? Ne bolondozz!

Ember: Hát nem mondom? Úgylátszik, hallucinálok.

Bella: Na, igazán bolond vagy. (Fürkészve nézi.)

Olson: Ajánlom magamat. Megyek vissza a terembe.

Ember: Nagyon örültem doktor úr... Nem haragszik, úgy-e? De csak nem zavarom az urakat?

Olson: Dehogy, éppen menni akartam. (Bellához.) Ajánlom magamat.

Bella: Isten vele, doktorka. Látjuk még, remélem.

Olson: Néhány napig Pesten maradok. Az egyetemen lesz dolgom. (El.)

Bella: Na mi bajod?

Ember: Mi bajom? Semmi. Valami durranást hallottam.

Bella: Egy fortisszimót hallottál... Nem voltál a teremben?

Ember: Milyen teremben? Milyen fortisszimó? Hát itt hangverseny van?

Bella: (ránéz): Viccelsz velem.

Ember: Nem én.

Bella (kicsit durván): Hát mi bajod? Nem tudod, hol vagy?

Ember: Dehogynem. A Hungária szállodában. Fáradt voltam, feljöttem, szobát nyittattam, hogy lefekszem.

Bella (kedvetlenül): Ugyan kérlek, hagyd ezeket a dolgokat. Azt csak tudod, hogy itt ma hangverseny van. A plakátokat láttad.

Ember (elkomorodik, aztán zavartan): Ja persze... láttam valamit.

Bella (nyersen): Hát mit komédiázol?

Ember (összerezzen, leül. Halkan mentegetőzve): Nem komédiázom. Hogy gondolja, Bella bácsi?

Bella (szelídebben): Azért, mert én csak nem vagyok az az ember, akivel nem lehetsz őszinte. Nem tudsz őszinte lenni, ez a bajod. Mindig komédiázol. Egész embernek kell lenni, fiam! Micsoda dolog!? Fel a fejjel! Micsoda dolog az?

Ember: De hiszen... én...

Bella (energikusan, de jóakarattal): Csak őszintén és egyenesen. Emberek vagyunk Sándor, nem vadállatok. Nem kell szégyelned magad, amiért csak ember vagy te is... Az asszonyt akartad látni... na, hallgass... Micsoda ember az, aki nem meri bevallani...

Ha a főpincérnek nem vallod be, azt értem. De nekem? Asszonydolgot nem kell szégyelni.

Ember (gyengéden, ellenkezve): De nem, Bella bácsi. Ezt nem lehet így, ilyen egyszerűen...

Bella (nyersen): Ugyan menj...

Ember: Nézze, kérem, értsen meg... Hát hallgassák meg az embert. Nem akarják meghallgatni az embert. Mindig ez a bajom.

Bella: Gyerekség. Jobban értelek én téged, mint te magadat. Mit kell ezen meghallgatni?

Ember: Csak azt akarom mondani, hogy igazán nem tudtam... vagy nem tudtam biztosan. Egész este csatangoltam az uccákon... sötét uccákban is jártam... mint egy mély bánya...

Bella (legyint): Jó, jó, tudom.

Ember (gyorsan folytatja): De ez is fontos... és nagyon fáradt voltam, tudja, sokat dolgoztam mostanában. Higyje el, ez is valami. Az Erdélyi Borozóba is benéztem. Aztán egyszerre csak itt voltam, a szálloda előtt és igaz, a plakátot is láttam, de higyje el, hogy elfelejtettem... nem amiatt jöttem fel... hanem nagyon elfáradtam és nem tudtam egyszerre csak tovább menni... Gondoltam, hogy lefekszem és a szobám előtt, a folyosón, egyszerre mintha durranást hallottam volna. De igazán azt hittem...

Bella (gúnyosan): Lövést?... Mindenütt lövést hallasz? Mondd el az idegorvosodnak, az majd nagyon épületes dolgokat magyaráz neked erről...

Ember: Persze, az idegeim nincsenek rendben, azt tudom. De hiszen ez egyszerűen fáradtságtól van. Hát így nem lehet elképzelni? Mondom, hogy sokat dolgoztam az utóbbi időben.

(Halványan mosolyog.) Hiszen olvashatta, hogy...

Bella (eszébe jut): Ja igaz, ez a finn mondott valamit. Gratulálok, fiacskám. Hallom, valamit feltaláltál... Mi az?

Ember (mohón): Azt hiszem, nagyon érdekes dolog. Legalább én azt hiszem.

Bella (jóakarattal): Na mondd, mondd.

Ember: Tudja... aviatikával foglalkozom...

Bella (mosolyogva): Igen, persze hallottam.

Ember: Egy újfajta repülőgépről van szó... tudja?

Bella: Na ne mondd... repülőgépet találtál föl?

Ember: De igazán nem untatom vele Bella bácsi, ha beszélek róla?

Bella: Dehogy, dehogy, fiacskám. Inkább nagyon érdekes dolog ez. Magad se tudod, milyen érdekes. Csak beszélj.

Ember: Majd meglátja... nem is olyan jelentéktelen.

Bella: No.

Ember (mosolyog): Csak mert tudom, hogy Bella bácsi nem sokra tartja ezeket a... ezeket a technikai vívmányokat, mint ahogy mondani szokta.

Bella: Engem *az ember* érdekel, fiacskám, elsősorban és nem az, amit az ember csinál.

Ember (tünődve): Én meg mindig — engem meg mindig az hajtott, hogy a mű, a munka több, mint az ember...

Bella: A mű mögött ott van az ember. A mű csak álarc.

Ember (tünődve): Hát... olyan nyomorult

és csúnya az ember arca, hogy mindig álarcot csinál?

Bella: Van a dologban valami. A tökéletes ember, a tökéletes testű ember nem is alkot semmit, nincs rá szüksége. Inkább rombol és megsemmisít.

Ember (mohón): Hiszen akkor... Tudja-e, Bella bácsi, hogy amit én csináltam, az is arra való, hogy romboljon és megsemmisítsen...

Bella (kicsit gúnyosan): Ugyan?

Ember: Nem olvasta... Ja persze nem olvasta! A találmányomat megveszi a hadsereg, ha igaz.

Bella (nem érti): Hiszen valami repülőgépről volt szó.

Ember: Hadi-repülőgép. Az ötlet maga nem új... De találtam egy szerencsés fordulatot. El tud képzelni olyan golyót, Bella bácsi, ami elől nem lehet kitérni?

Bella (mulattatva): Ami befordul az ember után az uccasarkon, mi?

Ember (élénken): Úgy van, befordul az uccasarkon.

Bella: Hát ez finom egy golyó.

Ember: Hiszen most már lehet beszélni a dologról. A villamos hullámokról hallott valamit, úgy-e?

Bella: Édes fiacskám, csak lehetőleg a lényeget, minden műszaki magyarázat nélkül.

Ember: Hát jó, a lényeget. Képzeljen el egy repülőgépet, amiben nem ül senki.

Bella: A mű... és nincs mögötte ember. Értem.

Ember (egyre élénkebben. Odakint fokozódó zene, ő is emeli a hangját): A gép megindul... ott, ahol állt, néhány mérnök maradt csak,

ezek a villamos hullámokat igazgatják... Alulról, a földről kormányozzák a gépet... villamos hullámokkal... Figyel, Bella bácsi?

Bella (hirtelen összeráncolja a szemét, más, komoly hangon): Figyelek, nagyon érdekes.

Ember (ragyogó szemmel): Úgy-e, érdekes?

Bella (jelentősen): Csak folytasd, nem is hiszed, milyen érdekes.

Ember: Úgy-e? A gép emelkedik, száll az ellenség felé... Azok látják... Szabályos ívekben közeledik... Közeledik, utánuk megy, megfordul.

Bella: Az uccasarkon.

Ember: Igen... magától... Odafelé tart, ahol a legtöbben vannak. (Ránéz.) Üldözi őket... fut utánuk... mint egy légtorpedó...

Bella: Csak beszélj, beszélj, figyelek.

Ember (feláll): Hirtelen meginog, süllyedni kezd... zuhan...

Bella (egyre jelentősebben nézi): Ahá...

Ember: A gép kattogva ereszkedik... egy robbanás...

Bella (kényelmesen leül, bólint, mint aki hirtelen megértett mindent, cigarettát vesz elő és körülményesen meggyujtja. Most már szórakozottan figyel): Puff!

Ember (bizonytalanabbul, erőltetett lelkesedéssel): És ott feküsznek, gép és emberek... mint egyetlen bomba...

Bella (kényelmesen hintázik a széken): Bombuska. Egy kis bom-bom. Selyempapírba.

Ember (egészen bizonytalanul): A gép, amiben nem ül senki... A gép-alakú gránát utánuk ment és megsemmisítette őket... Elpusztult maga is a tetemek fölött...

Bella (szórakozottan): A tetemek fölött...

Ember (elhülve): A tetemek fölött...

Bella (hintázik): A tetemek fölött ott áll Ember Sándor hadimérnök, egyik kezét mellényében tartja, másik kezét kinyujtva kiáltja: »Ide nézz, Mária — ide nézz... há-há-há-romszáz embernek kámpec! egy csapásra! Ezt én csináltam! Hu-hu! Látod, milyen vad vagyok!« (Feláll.)

Ember (megmerevedett ott, ahol áll).

(Hosszú szünet. Bella begombolja a kabátját és fütyörész. Belülről halkan, pizzicato, csiklandozó zene az Álarcosbál kórusa III. felvonásából.)

Bella (a terem felé int a fejével): Hallod?

Ember (nem felel).

Bella: Hallod? (Fütyüli a melódiát.) Hogy röhög. (Ember hallgat.) Röhög a muzsika. Na, hallod, nem hagynám magam kiröhögni egy hegedűtől.

(Szünet.)

Bella: Nna, beszéljünk másról.

Ember (nyel): Ne-ne-ne — beszéljünk csak erről, Bella bácsi. Szóval, maga azt állítja, hogy én őneki... őmiatta...

Bella: Mit akarsz? Bánom is én. Hagyjatok engem békén. Mi bajom nekem folyton a ti asszonyi bajotokkal? Hiszen, úgy látom, nem szereted, ha szóbahozom.

Ember (keményen): Itt nem asszonyról volt szó, hanem a munkámról. Én arról beszéltem.

Bella: Hát aztán? Ha jól emlékszem, esztétikai kérdésekről vitatkoztunk. A műről, meg az emberről, vagy mi a csuda. Én azt mondtam, a mű mögött az ember, te meg vitatkoz-

tál, hogy nem... Én meg felhasználtam egy példát, hogy a tételemet igazoljam.

Ember: Miféle tételt?

Bella (ártatlanul): Hát amit vitattunk. Hogy a mű mögött mindig ott van az ember... minden bajával... pechjével... nyavalyájával... Minden félelmével...

Ember (hebeg): Mért ép félelem?

Bella: Meg egyebekkel. Az ember mutatni akar valamit. Ide nézzetek, ilyen vagyok. Gépeket csinálok. Nézzétek, milyen erős vagyok. Fenét vagyok, csak a gép erős. Össze is tör mindnyájatokat. A nagy époszokat, hallatlan hősökről, mindig vakok írták és bénák. A hősök nem írnak époszt, édes fiam. A hősök...

Ember: Hát mit csinálnak?

Bella: Meghalnak. (Nyomatékkal.) Aztán jön a béna és a nyavalyás és megírja a halhatatlan époszt. Meg is él belőle... olyik örök időkre... csak a betegek élnek örökké... az egészségesek mind meghalnak...

Ember (ránéz, nem felel).

Bella (vállát veregeti): Ne félj semmit, pajtás. Mi mind a ketten betegek vagyunk, te meg én... jó öreg, beteg nyavalyatörősek... Mi nem halunk meg egyhamar.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mi bajod vele? Nem jobb így nekünk? Én nem fogok belehalni, hogy a szerelmem a hőst szereti és nem engem... te meg, te meg nem ülsz fel arra a mérges masinára, ami annyi embert öldös össze, miközben felrobban... Megtört szívvel élünk tovább, a hős pedig kitöri a nyakát, hogy a szeretőm kesztyűjét kihozza a szakadékból... Aztán felül a te masinádra és még egyszer kitöri

a nyakát. Mi pedig lent ülünk és megtört szívünk csak úgy vigyorog a kéjtől, hogy ezen búsulhat.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mit szontyolodsz el? Csak nem komolyan? Ezek olyan beszédecskék.

Ember (idegen hangon): Én nem voltam gyáva.

Bella (meghökken): No, mi az?

Ember (ugyanazon a hangon, hangosabban): Én nem voltam gyáva. Ő engem megsértett. Én nem bántottam és nem álltam ki vele, mert megértettem az asszonyt. Azt az embert lehet szeretni.

Bella (kedvetlenül): Ugyan... hisz nem erről van szó.

Ember (egyre hangosabban): Én megmondtam neki, hogy várjanak. Adjanak nekem alkalmat. Ezeket a dolgokat nem lehet egyszerre elintézni. Ő nem értett meg engem, mikor gonosz volt hozzám, de én megértettem őt és megbocsátottam neki. Ez nem gyávaság.

Bella (kényelmetlenül): De hiszen ez... Én nem tudom, miről beszélsz, fiacskám.

Ember (legyint): Tudja, hogy miről beszélek, mert maga is arról beszél. Ki a színekkel. Lássuk csak, hogy történt. A feleségem nem mondta, hogy a grófot szereti.

Bella (kényelmetlenül): De drága barátom. Csak nem mondod most el a történetet... mintha egy dráma első felvonásában volnánk, ahol szükség van az előzményekre.

Ember (folytatja): ...nem mondta, hogy a grófot szereti. Az összetűzés oka nem volt féltékenység.

Bella (halkan, más hangon): Nem erről van szó. Mért nem álltál ki vele?

Ember (szünet után): Mert szégyeltem magam.

Bella (kétségbeesetten): Hm — hát akkor mért ment el az asszony?

Ember: Mert tisztának akart látni és erősnek.

Bella (jósággal): Hát te azt hiszed... hogy visszajönne... ha...

Ember: Én megmondtam neki. Nem bántok senkit, mert tisztelek minden gondolatot és érzést, még ha nem velem tart, akkor is. De tiszta játékot kértem. Megmondtam neki: várok türelemmel, mert úgy érezte, hogy most nem tud szeretni... Addig nincs okom beleavatkozni az életébe, ha biztosít engem, hogy ez az élete tiszta lesz, — míg válaszolni tud nekem.

Bella (hirtelen): Ha biztosít...

Ember: Megmondtam: azzal az emberrel addig nem találkozik, míg ez a próbaidő tart és nem látják egymást sem privátim, sem nyilvánosan.

Bella És... ezt megígérte?

Ember: Meg.

Bella: Úgy.

Ember: Ehhez lehet valamit hozzátenni?

Bella (szórakozottan): Nem, nem.

Ember: Nem hiszi el, hogy így volt?

Bella (szomorú mosollyal, melegen): Édes fiam, ha elhinnéd, hogy egész szívvel vagyok hozzád. Te kedves, bolond fiú.

Ember (izgatottan): Miért? Gyerekes dolgokat beszéltem? Mik ezek? Nem értem.

Bella: Az az asszony nem szeret téged,

fiam, ennyi az egész. Próbaidő! Micsoda gonosz, embertelen gondolat! Nem kell annak próbaidő. *Nem szeret az minket, édes lelkem.*

Ember: Minket!

Bella: Minket, édes fiam. Téged, meg engem. Nem kellünk mi annak. Tudod, mi kell neki? A gróf.

Ember (lázadozva): Őrültség! Lidércnyomás! Ha nem volna a világon... Miért inkább...

Bella: Mert az másfajta... Az igazi fajta... nem mi ketten... Ez így van beosztva... Mi szeretjük őt, úgy-e? — Ő pedig szeretni akar és nem azt, hogy őt szeressék... Nekem elégtétel és megnyugvás, hogy ezt így belátom, de téged sajnállak, mert te bele fogsz pusztulni ebbe.

Ember: Belepusztulni!

Bella: Hallgass... (Csendesen.) Hiszen látja mindenki, hogy kódorogsz az uccán és keresed. Nem kellene ezt.

Ember: Más fajta! Igazi fajta! Csupa gonosz lidércnyomás... Csupa holdkórosság.. Melyik az igazi fajta? Amelyik akarni tud, az az igazi fajta! Mit tudja ő ezt? Én dolgozom...

Bella: Dolgozol, hogy felejts.

Ember: Hát jó, dolgozom, hogy felejtsek. És mondjuk hát, dolgozom, hogy visszakapjam őt. Hát aztán? Jó, tegyük fel, hogy ő érte csináltam ezt a gépet... Ebbe nincs erő? Ebbe nincs fajta? Nekem is kell levegő! Amit beszívjak... És ha ő nekem a levegő, amit beszívok, — hát akkor ő kell nekem. Mi van ebbe?

Bella (csendesen): De neki nem kell a te levegőd.

Ember: Nem kell a levegőm... Hiszen szeretett...

Bella (ugyanúgy): De nem azért, hogy élj. Azért szeretett, mert azt hitte, meg tudnál halni érte.

Ember (hebeg): Mert azt hitte... No ez már...

Bella: Hát nézzük csak. A gróf félelmetes céllövő. Az asszonyod elment, mert nem álltál ki vele. Elhagyott, mert nem tudtál meghalni érte. Ez ilyen egyszerű.

Ember (nyel): De hát akkor... Hiszen a gróf te...

Bella: Arról biztosan tudja, hogy férfi... És tudja, hogy nem fél a haláltól. Nincs szüksége bizonyítékra... Érzi a szeméről, a szagáról. Neked akkor hinne csak, ha bizonyítanál... ha beleülnél abba a masinába, amelyik ölni tud.

Ember (levegő után kap): Ostobaság... Őrültség... Lidércnyomás... (Nagyot lélegzik.) Ilyen őrült nem lehet.

Bella: Őrült!? Miért? Hát várjunk csak. Húnyd be a szemed és mondd... Tudsz élni nélküle?

Ember (nem felel).

Bella: Na lám — és meghalni mégse akarsz. Hát hiszen akkor... De édes fiam... Hiszen akkor ennek az asszonynak igaza van.

Ember (nyel): De hiszen... ha nem élek...

Bella (félig tréfásan): Soha se olvastál még olyan asszonyokról, akik holttetemeket szerettek? (Suttogva.) Akik ölükbe vették a levágott János fejét...

Ember (végigsimítja homlokát. Suttog): Nem — nem... Micsoda émelygős dolog... Pfuj.

Bella (sötéten): Pfuj? Én még olyan fér-

fiakról is hallottam, akik meg tudták érteni az ilyen asszonyt.

Ember (borzadva néz rá, nem tud felelni).

Bella (maga elé néz): Akiknek emberfölötti gyönyör állította meg a szívét... mikor fehéren a fülükbe súgta... tiéd lesz, amit akarsz, ha meg tudsz halni érte.

Ember (kiáltva): Maga is... hiszen maga is?

Bella (ránéz): Én nem szoktam meghalni.

Ember (fejéhez kap): Nem... nem... Micsoda émelygés... ez az ostoba zene...

Bella: Csendesen... jönnek erre... úgy látszik, szünet van...

Ember: Igen... és ez a hőség... Maga kísérletezik velem. (A fülke felé visszahúzódik.)

(Kintről csevegés, zaj, léptek. Jönnek Horváth Lenci, a púpos, Lendvai és Lendvainé.)

Lendvai: Na, hisz itt leülhetünk. Ki van itt?

Bella: Szervusz, öregem!

Lendvai: Á, a mester! Szervusz, mester!

Lendvainé: Elbújt a műve elől!

Bella (mosolyog): Sajnos, az én műveim elől nehéz elbújni. Nagyon szeretik az én műveim a fortisszimókat.

Lendvainé: De Lehotay Máriát meghallgatta?

Bella: Bent voltam.

Lendvainé: Nem hittem volna magamról, hogy így oda leszek.

Bella (mosolyogva): Tudtam, hogy meglepetés lesz, ha fellép... Én öt éve ismerem ezt a hangot.

Lendvainé: Bánom is én a hangját! Nem arról beszélek.

Bella: Hanem?

Lendvainé: Hallatlan, hogy milyen szép!

Bella: Ja persze. Szóval a nők is.

Lendvainé: Mit nők! Én azt nem értem, hogy maguk nem őrülnek meg mindnyájan? Hogy itt ülnek, álldogálnak, szivaroznak... és nem futkosnak körül a teremben... és nem feküsznek hason a pódium előtt. Hát tudják maguk, milyen szép ez a nő?

Bella: No... egy... kettő közülünk sejti.

Lendvai: Különösen egy. (Bellához.) Láttad? Itt van a...

Bella (meglöki): Pszt...

Lendvai (a fülke felé néz, meglátja Embert. Csodálkozva.): Nini a mérnök úr. (Odamegy.) Hogy van, mérnök úr?

Ember: Köszönöm.

Lendvai (visszamegy a csoporthoz).

Ember (marad a fülkében).

Lendvai (halkan Bellához): Hát ez itt van?

Bella (mozdulatlan).

Lendvai: No, hallod. Ehhez kell valami. Mindenki tudja az esetet és ez idejön, pedig tudhatná, hogy találkozik vele is, meg a...

Lendvainé: Mint egy kis kutya. Megütik és fut a gazdája után.

Horváth (meggyőződéssel): Pfuj.

Bella (Lendvainéhoz): Hiszen az imént mondta, hogy meg tudná érteni, ha megbolondulnánk.

Lendvainé: Az asszonytól. — De mikor itt van a másik.

Ember (köhög, hirtelen feláll és elmegy a csoport előtt az ajtó felé. Mikor elmegy mel-

lettük, olyan hirtelen hallgatnak el, hogy zavarba jön. Hogy ezt a zavart palástolja, elfogulatlan akar lenni és Horváthoz fordul): Alászolgája, Horváth úr. (Révetegen nyujtja a kezét.)

Horváth (mereven, mozdulatlanul): Alászolgája.

Ember (elpirul, nem tud elmenni): Hát... hogy van?

Horváth (mereven): Köszönöm, jól.

Ember (kínosan mosolyog): Bent volt a hangversenyteremben?

Horváth (ugyanúgy): Bent.

Ember (köhög): Hja bizony... (Az ajtó felé megy, rettenetes zavarában elmenni se tud, az ajtó közelében zsebeiben kezd kotorászni, mintha eszébe jutott volna valami, kiveszi a noteszét. Lapozni kezd benne, az ajtó mellett leül egy székre, azok hagyják.)

Bella (halkan Horváthhoz): Na, így azért nem kell.

Horváth (hangosan): Én csak az egész embereket veszem emberszámba.

Bella (másfelé akarja terelni a szót): Hja, igen... de az az eset, azzal a szegény Kovács-csal... elvégre nem ismerhetjük az indítóokokat...

Lendvai (harciasan kiabál): Nincsenek indító okok... Az csak olyan nyavalygás... amiért egy fiatalember nem megy el... a harcba... hogy neki okai vannak, aszongya... Horváth úrnak teljesen igaza van... egész emberek vannak és félemberek... Fiatalembernek vére legyen. Fiatalember ne gondolkodjék, érdemes-e, nem-e, ha ott a helyzet...

hanem ugorjék bele, még ha ott gebed meg, akkor is. Így képzelek én egy fiatalembert.

Bella (másra akarja terelni a szót): Hát aztán elmegyünk valahová?

Lendvainé: Nézzünk fel a mesterhez, gyerekek... Teázzunk és a mester zongorázik nekünk.

Bella: Ugyan, nem volt elég a muzsikából?

Lendvainé: Tudjátok, hogy a mesternek hangja is van?

Lendvai: Ezt nem tudtam.

Bella: Nekem hangom?

Lendvainé (a terem felé int): Hallja?

Bella (fütyülve kíséri a melódiát).

Lendvainé: Na, bátran...

Bella (a pianinóhoz megy, de előbb lecsavarja a villanyt, csak a zongoralámpa ég. Ember marad az ajtó mellett, lapozgat, aztán leejti a noteszt, hallgat, előredől).

Bella (énekelve kíséri a teremből idehallatszó zenét):

Ó Lolla, az arcod olyan, mint a liliom...
Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad...
Megérni azt, hogy értem csókra nyíljon...
Egyéb gyönyört az élet már nem adhat...
A portád alja vérrel van befestve...
Mit bánom én, ha elfoly is a vérem...
Ki érted hal meg, feljut a mennybe...
Tenélküled pedig...
Pokoli kín az élet.
Ó-ó-ó-ó-ó...

(Csöngetnek.)

Lendvainé: Nem mondom, hogy van hangja? De most szaladjunk be, ezt a számot szeretném hallani.

Bella (feláll, az ajtóig kíséri őket).
Lendvai: Nem jössz be?
Bella: Mindjárt.

(Mind el, kivéve Bellát és Embert, Bella felcsavarja a villanyt, Ember ott ül a széken, maga elé néz, a notesz előtte fekszik a földön.)

Bella: No mi az, öreg?
Ember: Milyen nagy dolog a muzsika.
Bella: Köszönöm.
Ember (maga elé néz): Nem a maga hangjáról beszélek, nem is arról a dalról... A szótalan zene... A hangok egymásután...
Bella: Mi bajod velük?
Ember (ugyanúgy): Milyen régen éreztem ezt. A hangok rettenetes erőfeszítését... A testetlen zenét... aminek nincsenek szavai, hangok... hogy dörömböl és jajgat a zongorában... hogy megérttesse magát egy idegen világ nyelvén... de mi nem értjük... az álmodó ágya mellett beszélnek és álmában hallja a szót... odakinn a térben, kiabál valaki... ébredj! kiabálja, értsd meg, amit beszélek... és mi görcsösen erőlködünk, hogy megértsük, mit mond nekünk.
Bella: A laikusok érzik ezt a zenéről. A hozzáértőnek puszta matematika a zene.
Ember (ugyanúgy): Mintha értenék már néhány szót.
Bella: Énekeltem.
Ember: Nem azt, amit énekelt. A puszta hangot. Egy nap talán megérti az ember... Mondja, egy nap, úgy-e, történik az emberrel valami?
Bella: Na, Isten álgyon, fiacskám, bené-

zek... Aztán jobb, ha hazamész... Nézz fel hozzám a napokban. Nem jössz most?

Ember (ugyanúgy): Még maradok egy kicsit. Aztán felmegyek a szobámba. Isten vele, Bella bácsi.

Bella: Isten áldjon, lelkem. (Nézi, aztán vállat von és el.)

Ember (lassan feláll, úgy néz körül, mintha nem nagyon tudná, hol van. Átmegy a színen, a fülke felé. A pianinón megüt egy hangot, a tükör előtt megáll, háttal a nézőnek és nézi magát).

Mária (balról jön, sietve és lábújjhegyen. Futtában néz körül, nem látja meg Embert, az se őt. A fülkébe húzódik, közben véletlenül leejti a kesztyűjét. Igen szép nő).

Ember (lassan, mint az alvajáró, megy az ajtó felé, a másik irányban. Az ajtón keresztül jön Olson. A kesztyű előtt találkoznak. Olson egyenesen a kesztyű felé tart és felemeli abban a pillanatban, amikor Ember is észrevette).

Olson: Pardon.

Ember: Pardon, mi az?

Olson: Semmi. Nem az enyém.

Ember: Szabad? (Kiveszi a kesztyűt Olson kezéből és arcához emeli.)

Olson: Biztosan az a hölgy, aki az imént itt volt. Majd elviszem.

Ember (izgatottan): Nem... ennek a parfümje... (Körülnéz, a fülke felé tart.)

Mária (zavartan előre jön).

Ember: Mária... elvesztette a kesztyűjét.

Mária: Maga az, Ember?

Ember: Én vagyok az.

Mária (hajához nyúl): Nem tudtam, hogy itt van.

Ember: Véletlenül kerültem ide.

Mária: A hajamat akartam megigazítani... (Az ajtó felé megy.)

Ember: Mária... kérem, várjon egy kicsit... (Olsonra néz.)

Olson: Pardon, zavarok?

Ember: Szeretnék egy szót váltani őnagyságával.

Olson (habozva): Bocsánat. (Lassan kimegy.)

Mária: Ki ez az ember?

Ember: Fogalmam sincs róla. De különös fráter lehet — mintha akarna tőlem valamit. Folyton belém botlik. (Mária a haját igazítja.)

Mária: Hogy van, Ember?

Ember: Nem tudtam, hogy hangverseny van.

Mária: Igen én is közreműködtem... Bella bácsi beugratott... Na, megyek is, vár az autóm — nem haragszik, úgy-e? Isten vele! (Kezét nyújtja.)

Ember (egész testében remeg. Erőltetett elfogulatlansággal): Pardon, nem beszélhetnék magával egy szót?

Mária (összehúzza a szemét): Nincs semmi mondanivalóm, barátom.

Ember: Én elhatároztam...

Mária (türelmetlenül néz maga elé).

Ember: Elhatároztam, hogy megkérdezek valamit. (Halványan elmosolyodik.)

Mária (vállat von, nyugtalanul néz az ajtó felé).

Ember (lesütött szemmel): Ne féljen, nem beszélek arról... hogy gondolkodott-e már arról... (Elfordítja az arcát.)

Mária (kemény szelídséggel): Nézze Ember,

mi szükség erre? Megmondtam magának okosan és nyugodtan, hogy történt bennem ez a dolog... minek gyötörjük egymást?

Ember: Mária... nyugodtan mondja meg nekem, de nem okosan... Maga ismer engem és nagyon jól tudja, hogy ha *megértek* valamit, ha *belátok* valamit, nincs az a gonoszság és gyötrelem, amit ne boldog megadással fogadnék, cserébe a bizonytalanságért. A megismerés engem mindenért kárpótol. Ha golyót lőttek belém: többet ér nekem *biztosan* tudni, hogy szíven talált, mint elájulni és nem tudni, talált-e valóban.

Mária (kedvetlenül): Én világosan beszéltem.

Ember (hogy a nő nem ment el mindjárt, folyékonyabban): Jó, ne kezdjük elölről. Világosan mondott el sötét és rejtelmes, megfoghatatlan dolgokat. Azt mondta, hogy egy pillanatban megszakadt magában valami... velem szemben... Úgy-e ezt mondta? És azóta nem tud... Hát van ennek értelme?

Mária: Látja, hogy van.

Ember: Az indulat nem spárga, hogy megszakadjon... Anatomus maga, vagy isten, hogy olyan biztosan tudja, mi történt magával... Maga nem hallgatott engem végig.

Mária: Mit ér az nekem? Mire való az?

Ember: Értsen meg, Mária. Ha *biztosan* tudom, hogy nem szeret, elhinné, hogy olyan nyomorult és ostoba volnék, hogy beszélnék magával, bizonyítgatnék, verekednék magával... de maga soha nem mondta, hogy nem szeret...

Mária: Ezt mondtam, ezzel váltunk el és ezt mondom most.

Ember: Vigyázzon, Mária! Maga nem ezt mondta nekem és most se ezt mondja... Ha maga azt mondja nekem, — barátom, rájöttem, hogy nem szeretem, nem is szerettem soha, — rájöttem, hogy tévedtem — nem szeretem magát, nem tudom, hogy miért nem szeretem, csak nem szeretem... akkor... akkor, úgy-e meghajolok — elmegyek és nem lát többé... De maga nem ezt mondta... Maga okokat hozott fel, körülményeket, amik megváltoztatták... holott *azt* — azt nem lehet megváltoztatni... Maga azt mondta: Szeretett: *de* a szerelme megszűnt, mert úgy látta, hogy nem tudom úgy szeretni, mint ahogy magát kellene.

Mária: Úgy is volt.

Ember (hevesen): Ez nem igaz, ezek szavak. Hiszen, ha így volna... akkor visszatérne a szerelme... ha meggyőződne róla... hogy nincs igaza.

Mária (húzódva): Nem győződhetek meg róla... bármit tesz, nem felejthetem el, hogy akkor...

Ember: Nem azt mondom, hogy teszek valamit. De ha meggyőzöm, hogy akkor nem volt igaz... értse meg, *akkor*...

Mária (kedvetlenül): Hogy győzhetne meg? A tényeket nem lehet magyarázni...

Ember (keserű diadallal): Látja, kitér! Látja, nem tud válaszolni. Mondja hát, merje kimondani nyíltan... hogy nem *akkor* szűnt meg a szerelme... hanem, hogy meg se volt...

Mária (ugyanúgy): Nézze, Ember, maga jobban tud beszélni, mint én. Szavakkal nem győzhetem meg. De én biztos vagyok abban, amit megérzek.

Ember: Értse meg, Mária... könyörgöm,

értse meg és higyje el... hogy nem szerelmet kérek én... és nem akarom, hogy szeressen... De azt akarom, hogy őszintén és nyíltan mondja, hogy nem szeret... azt akarom, hogy *tudja*, hogy nem szeretett engem soha... (Szenvedéllyel.) Ért engem? Meg akarom győzni arról, hogy maga nem szeretett engem soha.

Mária (kesztyűjét gombolja): Ha meg tudom nyugtatni ezzel, nagyon szívesen hagyom meggyőzni magam.

Ember (majdnem kiáltva): Nem így... így nem ér semmit... nem, hogy megnyugtasson... hanem úgy, hogy belátja... hogy rájött... Hogy megérti... (Fejéhez kap.) Hazugság! Ki akar térni! Mondja, hogy belátja! Csupa gonosz hazugság!

Mária (határozottan): Nem haragszik, úgy-e, de vár az autóm.

Ember (hirtelen lecsendesül): Bocsásson meg — megint beleestem. Kérem, várjon egy pillanatig...

Mária: Nincs értelme.

Ember: De igen... (Eléje áll, lázban beszél összevissza.) Mária, kérem, egy pillanatra! Hiszen elhiszem, hogy meggyőződött... visszavonja, amit mondott... hiszen akkor jól van... Ha nem szeret... ha beismeri... hiszen akkor nyugodt vagyok... édes szívem... akkor nem bántom magát... hiszen akkor beszélhetünk nyugodtan, barátságosan, mint két idegen ember... úgy-e, nem bántottam meg, édes szívem? Gyermekem... üljön le, üljön le egy pillanatra...

Mária (tanácstalanul): De minek ez?

Ember (erőlteti, hogy leüljön. Vidám hangon): Mint két idegen ember... akiknek soha

még nem volt dolguk egymással. Úgy-e Mária? Ha soha nem látott volna... akkor megtenné nekem, hogy még egy percig...

Mária (ellenkezve ül le, tehetetlen mozdulattal, aggódva néz a másik ajtó felé): Ugyan, mire jó ez?

Ember (sürög-forog körülötte, cseveg): Mire jó? Istenkém, hiszen nem kérdezte akkor se, mire jó, mikor először találkoztunk. Pedig akkor nem tudott rólam több jót... mint amennyi rosszat most tud rólam... Hát az ismeretlen mindig többet ér, Mária? Igaz ez?

Mária (jóakarattal): Mi nagyon sokat vitatkoztunk egymással, Ember. Ez volt a baj.

Ember: Hiszen azt mondta mindig, hogy szereti, amiket beszélek. (Szégyenkezve.) Egyszer sírt, este, a Margitszigeten? Emlékszik?

Mária: Igen, mert a szavai mögött éreztem valamit. Ami, úgy látszik, nincsen, nem is volt mögöttük.

Ember: Mit érzett mögöttük, Mária?

Mária: Tetteket.

Ember: És mikor győződött meg róla, hogy üres szavak csak?

Mária (feláll, kedvetlenül): Hagyjuk ezt... Megint rátértünk... És különben is nekem... (Az ajtó felé néz.)

Ember (leülteti): Dehogy, dehogy. Szó sincs róla... Igazán nem tértünk rá... Hát nem látja, hogy úgy beszélek, mintha semmi nem történt volna közöttünk. Maga nem ismer engem, én is csak úgy hallottam magáról... mások beszéltek... beszéltek nekem a barátaim... a maga rajongói... mondták, hogy maga nem szereti az üres szavakat... ej... ej... hanem a tetteket szereti... az olyan em-

bert, aki cselekszik, aki csinál valamit... (Meghajol.) Asszonyom, engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ember Sándor mérnök vagyok. Sokat hallottam kegyedről — kegyed nem ismer engem, de én igen. Mit gondol asszonyom, milyen fajta ember lehetek én? Milyennek tart? Ábrándozónak, fecsegőnek?... Olyan embernek, akit a munka érdekel... vagy olyannak, aki a nőkre tette fel életét?

Mária (nem szívesen megy bele a játékba): Nagyon sok szóval kérdezi, hogy nem tartom-e fecsegőnek. Majdnem benne van a kérdésben a válasz.

Ember (folytatja a játékot, meghajol): Kitünő a felelet, asszonyom. De talán nem igazságos. Mert ha író volnék, vagy színész, akkor ez mind üres beszéd volna, csak a mesterségem. De én vállalkozó vagyok. Mérnök, aki gépeket csinál.

Mária (az ajtó felé néz): Beszélőgépeket?

Ember (meghajol): Még jobb, asszonyom. De még igaztalanabb. Az én gépeim cselekszenek. Nem olvasta a mai lapokat?

Mária (észbekap): Ja igen, nézze csak, Ember — hiszen maga feltalált valamit... egészen elfelejtettem... Gratulálok... (Kezét nyujtja.)

Ember (megragadja a kezét, forrón, őszintén): Köszönöm, Mária.

Mária: Valami öldöklő repülőgép a hadseregnek, ugy-e? Afféle légtorpedót...

Ember: Igen, igen.

Mária: Ami felrobban a levegőben. Olvastam, hogy nemsokára kipróbálják.

Ember: Előbb én magam végzek néhány próbát... Nem nézné meg egyszer?

Mária: Tulajdonkép hogy van ez a dolog? A gép magától repül?

Ember (szelesen): Bele is ülhet a pilóta, de erre nincs szükség.

Mária (az ajtó felé néz): Hát veszélyes?

Ember: A robbanást alulról állítják be, de ha benne ül valaki, az halálos veszélyben van, mert a szabályzó nem percnyi pontossággal működik. Ha ütközetben használják és van, aki feláldozza életét, az biztosíthatja ezt a pontosságot.

Mária (szórakozottan): Lehet, hogy elnézek egyszer. A próbán maga ül bele a gépbe?

Ember (nem érti): De hisz erre nincs szükség.

Mária (szórakozottan): Ja, szóval maga nem repül.

Ember (szólni akar, aztán a fejéhez kap, kimeredt szemekkel néz az asszonyra).

Mária (meghökkenve): Na, mi az?

Ember (dadog): Nem... ez kísértet... Kísértet. (Meredten nézi.)

Mária (nyugtalanul feláll): Ugyan ne bolondozzon.

Ember (hirtelen): Nem beszélt maga Bellával az imént?

Mária: Ő kísért ide, azóta nem láttam.

Ember (homlokát simogatja, maga elé néz).

Mária (megsokalja): Na, Isten vele, Ember.

Ember (mozdulatlanul áll, fojtva és suttogva): Várjon még... Várjon egy percig... Nem értettem jól... Azt akarja mondani... hogy eljönne... ha én felszállanék?

Mária: Hát az mindenesetre érdekes, ha valaki felszáll, nem?

Ember (egyre izgatottabb): Mária... várjon egy kicsit... miért siet?

Mária: Értse meg, hogy vár az autóm.

Ember (lassan): Hallgasson rám, Mária... Nézze, egész nyugodt vagyok... Világosan látok mindent, az eszem a helyén van... (A szája úgy remeg, hogy alig tud beszélni.) Valamikor azt hittem, a boldogságot várni kell, míg magától jön hozzánk. De most olyan komisz, olyan kemény lett az élet valahogy... most már látom, hogy vásár — hogy egyszerűen vásár... és hogy mindennek ára van... a boldogságnak is...

Mária (makacsul áll).

Ember: De becsületes árat mondjon... Hajlandó vagyok fizetni érte, mert nem adhatok cserébe boldogságot... Iszonyúan... szégyelem ugyanis, hogy fizetnem kell... de becsületes árat mondjon legalább... magáért... ne tegyen úgy, mint a rossz, kegyetlen kereskedő, aki ingyen adja a kenyeret annak, akinek csak feleslegül kell, hogy jobban csússzon a falat... de mindenét elkéri az éhenhalónak... aki messze útról jött és összeroskad a boltja előtt... (Egy székre roskad.)

Mária (szelíden, de határozottan): Látja Ember, minek kellett ez nekünk? Most aztán igazán sietve megyek, a vége az lesz, hogy rohamokat kap és dühöngeni kezd...

Ember (felugrik, ordítva): Honnan tudja?

Mária: Szent Isten!

Ember (magánkívül ordít): Honnan tudja, hogy dühöngeni fogok? Honnan... *honnan* tudja előre?

Mária: Szent Isten, hiszen maga őrült.

Ember (tombol, nevet): Honnan tudjátok?

Honnan tudjátok, hogy én őrült vagyok? Mindenki tudja előre?... Hiszen mindenki tudott rólam mindent! Előre... hogy mi történik velem itt... hiszen maguk mind összebeszéltek... Itt valamit elhatároztak... és valahová löknek engem... Bella is... meg az az ember is... meg a felesége... meg a púpos... mindenki...

Mária (az ajtó felé fut).

Ember (utána fut, megragadja a karját): Nem megy el addig... Mondja meg! Honnan tudja, hogy... hogy dühöngeni fogok... honnan tudja, hogy az ablakhoz futok kiugorni... és hogy maguk utánam futnak... hogy visszatartsanak... de óvatosan, vigyázva, hogy egy félperccel később érkezzenek oda... Honnan tudja? Honnan tudja előre?

Mária: Jaj, fáj.

Ember: (rázza): Hova lökdöstök engem? Mit akartok? Hol a gödör? Jaj!... Megfulladok. (Nyakkendőjéhez kap.)

Beniczky (sietve jön jobbról. Kabátban van, kezében cilinder).

Ember (elereszti a nőt, hátratántorodik).

Mária (gyorsan): Ó... maga az, Beniczky?

Beniczky (tökéletesen negligálja Embert): Bocsánatot kérek, aszonyom, csak most jöhettem.

Mária (kicsit restelli Ember előtt a dolgot, de nem tudja elsimítani): Ja, a hangversenyre?

Beniczky (legkevésbbé sem zavartatva): Hát akkor, ha úgy tetszik, mehetünk...

Ember (szavak után kapkod): Nézze, kérem...

Beniczky (udvariasan, majdnem kedvesen): Velem parancsol?

Ember: Igen, gróf úr... Méltóságos gróf

úr... Tekintetes méltóságos úr... Nem parancsolok én — csak kérek én...

Beniczky (kicsit összehúzza a szemét): Kérem, nagyon szívesen. Talán? (Máriára néz.)

Mária (élesen): Nagyon kérem, gróf, ne ízetlenkedjünk. Kérem, kísérjen el.

Ember: Csak kérek... Könyörgök, esedezem, drága gróf úr... Tegye meg nekem azt a szívességet. És hagyja megsérteni magát... (Közelebb jön, extázisban.) Hallatlanul lekötelez vele. Nem nagyon, csak egy ilyen picikét... Csak pici gorombaságot mondhassak... egy ilyen picikét megfricskázhassam... és hogy aztán vegye tudomásul... bármi érdemtelen vagyok erre a kitüntetésre, hogy megsérthessem...

Beniczky (nagyon elkomolyodik, Máriához fordul): Nagyságos asszonyom, nagyon kérem, várjon meg engem az autóban.

Mária (türelmetlenül): Ugyan mi ez?

Beniczky (gyengéden kifelé vezeti): Ne féljen, nem lesz semmi.

Mária (el).

Beniczky (visszajön, nagyon sápadt, nyugodt, határozott): Kérem, üljön le.

Ember (nem ül le): Fölösleges.

Beniczky: Kérem, mindegy. Ön tréfásan azt mondja nekem, hogy hagyjam magam megsérteni.

Ember: Erre a formaságra önnek van szüksége, nem nekem.

Beniczky: Tudom, hogy ön nem kedveli a formaságokat. Téved, a formaság az élet lényege. Az a legkomolyabb dolog. De mindegy. Ön tréfásan beszél, de látom és tudom is, hogy az életéről van szó... Én teljesen megértem önt.

Ember: Köszönöm.

Beniczky: Nincs mit. Nem vagyok ostoba ember és hogy a formaságokat sokra tartom, ez nem jelenti azt, hogy nem tudom, mi a lényeg. A lényeg itt valóban nem az, hogy ön megsértsen engem.

Ember: Én megkértem Máriát, hogy ne találkozzék önnel. Miért nem tette meg?

Beniczky: No látja, ez is formaság. A lényeg mégis az, hogy bizonyos esetekben az egyik embernek pusztulni kell ahhoz, hogy a másik élhessen. Ezért kell lenni háborúnak is. Ezt ön is tudja.

Ember: Én...

Beniczky (legyint): Ezt ön is tudja és másképp nem is lehet. A hölgy nélkül, akiről szó volt, ön nem tud élni — én tudnék, de nem akarok. Nekem olyan a vérmérsékletem, meg a nevelésem, hogy egy szeszélyemért kockáztatom az életemet — ön csak halálos veszélyben kockáztatja. Látja, nem vagyok ostoba ember és koncessziót teszek, amikor megértem az ön szempontját, aki a lényeget keresi. De tegyen ön is koncessziót és engedje meg, hogy én meg ragaszkodjam a formaságokhoz... Én önnek nem adhatok elégtételt, mert elintézetlen ügye volt velem.

Ember: Ostobaság.

Beniczky (felemeli a kezét): Kérem, hallgasson végig. Én tudom, hogy viszont önnek szüksége volna erre az elégtételre és most már talán vállalná is a veszélyt... De erről már nem lehet szó. Különben nem is lett volna igazságos az elintézés, mert ön nagy előnyt adott volna nekem, tekintve, hogy én biztos céllövő vagyok. Én...

Ember: Hát akkor?

Beniczky: Én ajánlok egy olyan megoldást, amelyben én adok önnek előnyt. Az eshetőség legyen két részre osztva köztünk... ezzel szemben én többet kockáztatok azzal, hogy nekem nem volna szükségem erre a megoldásra, mert, ismétlem, én meg tudnék élni anélkül, ami nélkül ön nem tud.

Ember (kimerülten, majdnem lágyan): Én — rettenetes zavart vagyok... (Kezét nyujtja.) Köszönöm. Ön még a legtöbbre becsül engem ezek közt. Én azt hittem...

Beniczky (roulett-órát vesz elő): Tessék. Vagy parancsolja, hogy előbb én?

Ember (rámered): Mi ez?

Beniczky (nyugodtan): Akinél először áll meg feketén.

Ember (nagyon elsápad): Nem értem...

Beniczky (most már nagyon szigorúan és keményen): Úgy látom, ön tréfál velem.

Ember (szünet után, suttogva): Nem... nagyon hálás vagyok önnek. Igaza van... hiszen erről van szó... (Őszerázkódik, aztán nyugodt lesz.) A feltételeket hogy parancsolja?

Beniczky: Egészen mindegy. Bármelyikünk húzza a feketét, jogában áll és oly módon... levonni a konzekvenciákat... ahogy és amikor akarja. Persze, néhány hónapon belül. Parancsolja?

Ember: Tessék, várhatok.

Beniczky (megpörgeti a roulettet és vár): Piros. (Átnyujtja.) Tessék.

Ember (ránéz, mintha még várna valamit, ebben a pillanatban Lendvai, Lendvainé és Lidérc, az ujságíró berontanak).

Lidérc: Tessék, itt van.

Lendvai (Emberhez): Kedves mérnök úr, gratulálok.

Ember (nem veszi észre, pörgeti a roulettet és vár. Hangosan): Fekete.

Lendvai (ismétli): Mérnök úr, gratulálok!

Ember (álomban): Mi az?

Lendvai: Az imént nem olvastuk még... a délutáni lapokban... Igazán őszintén gratulálok. — Ez a kedves finn orvos beszélte, most ismerkedtünk meg vele... Ő is feltaláló... ő mondta, hogy még itt van és hogy siessünk gyorsan ide...

Lendvainé (mosolyog): Mondja, mikor lehetne megnézni?

Ember (mintegy álomban beszél): Két... hét... múlva... a Rákoson... ha úgy tetszik... magam is felszállok. (Beniczkyre néz. Beniczky szivarra gyujt, aztán felhúzza a kesztyűjét.)

Ember (lassan a tükör felé megy, azt hiszi, hogy ajtó, a tükör csörömpölve törik össze).

(Függöny.)

II. FELVONÁS.

(Hangár belseje, közepén nagy, kétoldalú aeroplán. Balra nyitott fallal elkülönített műhely, bádogasztallal, szerszámokkal. Jobbra tolóajtó, a földön alkatrészek. A hangár összetolt deszkából van, szögbefutó tetővel. Középről petróleumlámpa lóg le, úgyhogy kézzel el lehet érni. Jobbra kis deszkaasztal. Most délután hat óra van, márciusban, a nap ferdén süt be elölről és néhol a deszkák repedésein keresztül, de már vöröses a fénye. A szinészek nemcsak az ajtón, hanem oldalról is jöhetnek, vagyis elölről — mert a valóságban a hangár eleje nyitva van, csaknem az egész színpad hosszúságában. Ezt éreztetni lehet egy kis fű- vagy föld-csíkkal, a szín elején, hosszában.)

(Arra az esetre, ha valaki 25 év múlva olvasná ezt a darabot, valamit meg kell magyaráznom az akkori fiatal olvasónak. Én már húsz éves voltam, amikor Párizsban először repült halandó és élő ember. Higyje el nekem a még meg nem született olvasó, hogy ma, amikor darabom játszik, a repülés sok tekintetben még mindig holmi passzió, egy hóbortos ember deszkabódét épít magának a mezőn, gépet konstruál, ott robinzonkodik a szabadban egy montőrrel, fúr-farag, mindennap feltalál valami újat és reggelenként felszáll, életét kockáztatva minden esetben. Bizonyos, hogy 25 év múlva teljesen veszélytelen sport- és közlekedőeszköz lesz az aeroplán, ma még okkal nevezik a levegő hőseinek a pilótákat és ennek az életnek meg van a romantikája, aminek megértésére szükség lesz a harmadik felvonásban is.)

(Stepan, a montőr, a műhelyben dolgozik, fúr és kalapál, zubbonya piszkos, arca, kezei tele olajjal. Elől pilóta bekecsben, kis sportsapkában, Ember Sándor beszélget két tiszttel — az egyik főhadnagy, a másik kapitány, de bársonyparolival.)

Kapitány: Also, akkor rendben volnánk, úgy-e?

Ember (nagyon szelíd és udvarias. Igyekszik mindenkire figyelni, akivel beszél, de ez nem mindig sikerül neki. Néha szórakozottan néz maga elé és nem hallja a kérdést): Rendben volnánk, kapitány úr. Az iratokat majd áthozatom a parancsnokságtól.

Kapitány: Mi holnap reggel még kijövünk és megnézzük a felszállást.

Ember: Itt leszek, uraim.

Főhadnagy: Ne felejtse el majd, mérnök úr — délután jelentkeznie kell a parancsnokságnál is.

Ember (gondolkozva): Holnap... — holnap délután, úgy-e?

Főhadnagy: Igen, igen — csak nézzen be az irodába és keressen engem, majd én bevezetem.

Ember (gondolkozva): Holnap... holnap délután... úgy-e?

Kapitány: Also... ön még itt marad?

Ember: Még egy kis dolgom van a gép körül.

Kapitány (barátságosan): Also... csak fel a fejjel. Maga már úgy vigyázzon magára, hogy a hadseregnek szüksége lehet az életére.

Ember (ránéz, mosolyog): Az életemre? Hogyan? Úgy, hogy oda kell adni? vagy nálam marad, míg szükség lesz rá?

Kapitány: Das versteh ich nicht.

Ember (maga elé néz): Hát... Ha valakinek szüksége van valamire... azt elveszi... Ha valakinek az életemre van szüksége, akkor azt is, úgy-e?

Kapitány: Also, semmi baj. Eleinte mindenki, aki a hadsereghez kerül, még be van gyulladva és olyan bolondokat beszél. Az ilyenből lesz aztán a legstrammabb katona. (Szalutál.) Szervusz.

Ember (meghajol): Alászolgája, uraim.

Főhadnagy (szalutál): Alászolgája.

(Ember a két katonát a tolóajtónál kikíséri és míg elgondolkodva visszajön, kívülről távolodó autóberregést hallani.)

Ember (a szín közepéig jön, gondolkozik. — Szelíden, majdnem kérve): Stepan!

Stepan (olajosan előrejön a műhelyből): No, mi az?

Ember: Hagyja most abba egy kicsit, Stepan. Rendben leszünk most már reggelre. (Leül elől egy törött légcsavarra.) A kapcsolórugót megcsinálta?

Stepan (leül egy tuskóra a gép szárnya alá): Majd nézze meg, mérnök úr.

Ember: Mit gondol, Stepan, milyen időnk lesz reggel?

Stepan: Lesz egy kis jó, egyforma északi szél.

Ember (elgondolkozva): Nem úgy értem... hanem, hogy süt-e majd a nap... vagy be lesz borulva... vagy esni fog.

Stepan: Egy kis esőnek oda se nézünk... Jól bekátrányoztam a Mariskát... (A gép oldalát veregeti, mint egy lónak a szügyét.) Kibírja a jeges esőt is, nem olyan kislány ez. Csak szőrin kell megülni.

Ember: És délbe?... Mit gondol, Stepan... Délben kisüt majd a nap, mint rendesen?...

Stepan: Hogy a fenébe ne sütne ki? de nekünk már nem lesz vele dolgunk.

Ember: De maga igen, Stepan... Maga délben szépen hazamegy majd... és igaz csak, Stepan, majd... azt a levelet, amit odatettem az asztalra, a srófok mellé... azt délben szépen magához veszi és beviszi a közjegyzőnek...

Stepan: Jó lesz, mérnök úr.

Ember (tétován): Hát aztán... mi van még? Aztán majd átveszi a... különben az is benne van... (Búsan.) Aztán mondja csak, Stepan, fog-e rám gondolni, ha elkerül tőlem? Azért kérdem, hogy így összeszoktunk két hét alatt.

Stepan: Aj, ne tessék már úgy elejteni a szívit, mérnök úr... Látszik, hogy nem régen csinálja... Mindenki így van eleinte.

Ember (bús hiúsággal): Pedig, úgy-e Stepan, tudok már valamit.

Stepan: Nagyon sokat, mérnök úr. Nekem elhiheti. Én mikor idejöttem, oszt láttam, miről van szó, hogy olyan masina, aki magától is tud szállni, bizony azt gondoltam, hogy akkor ne is fogjon bele a mérnök úr, hogy megtanulja a mesterséget: — hásze minek az annak, akinek nincs szüksége rá. De oszt hogy láttam, hogy lesz oly jó pilótának, mint konstruktornak — akkor aszontam, hát csak tanulja ki egészen, ha elkezdte.

Ember: Szép dolog, Stepan, úgy-e, gyönyörű dolog.

Stepan (vállat von): Aki szereti...

Ember (irígyen): Maga bezzeg többet röpült már, mint én.

Stepan: De mindig csak másokkal. Magam sohase vezettem még gépet.

Ember: És nem szeretne?

Stepan: Szeretne a nehézség. A mérnök urak idelenn csak rajzolgatnak, meg gondolkodnak, meg cigarettáznak. Én meg furt veszkődöm, fúrok-faragok, olajba meg rozsdába, hát oszt, ha arra kerül a sor, hogy felnézzünk egy kicsit — akkor már csak jobb szeretek hátraülni a szakaszba, oszt kicsit kocsikázni. Ölbetett kezekkel. Az az egyetlen pihenésem.

Ember: Pihenés! Hát maga nem reszket az örömtől és rémülettől, mikor odafönnt van?

Stepan: Reszket a kólika. Fent vagy lent, egyfene az. Fő, hogy az embernek mindig legyen valami padka a feneke alatt, aztán akkor mindegy, a földön áll-e a padka, vagy a levegőbe. Csak az a kékség van a fejem fölött, amit idelent látok, nem lehet utolérni úgy se. Eleinte kukucskáltam felfelé én is, hogy talán egyszer elérem a fejemmel, de oszt láttam a madarakat, az is mind lefelé néz, míg felrepül...

Ember: A madár igen... De az olyan állat, amelyiknek nem adott szárnyat az Isten... amelyik csinált magának...

Stepan (legyint): Az se bolondul meg, tessék elhinni. Mikor a Wittmann nagyságos úrral dolgoztunk, egyszer felvittük a kis barna puli kutyáját, hogy mit szól majd a dologhoz. Én tartottam az ölemben, eleinte ugatott egy párat, oszt szépen elhallgatott, nézdegélt. Mikor oszt földet értünk, kiugrik az ülésből... körülnéz, azzal usgye elfut, mint a nyúl. Nézünk utána, talán fejébe szállt a dicsőség. Hát egy kis tarka rattler csóválja a farkát, nem messze onnan. Ahhoz futott úgy...

Ember: Talán el akarta mondani neki...

Stepan (legyint): Fenét! Akkor a fülihő dugta volna az orrát...

Ember (gondolkozva): Talán mert olyan keveset repülhettem összesen... A holnapi felszállásom lenne az első igazi... ezek csak olyan próbák voltak... A holnapi lenne a...

Stepan: Miért lenne? Lesz!

Ember (oldalt néz rá): Olyan nagyon bízik bennem, Stepan?

Stepan: Bízik magában a mérnök úr is...

Ember (izgatottan): Azt hiszi? Mondja Stepan... szóval, maga egészen bizonyos benne, hogy velem holnap nem történhetik semmi?

Stepan (mosolyog): Hát... a villamossal vigyázni kell, mikor kijön ide... azzal mindig lehet valami baj.

Ember: Ne tréfáljon. Velem — holnap — a felszállásnál...

Stepan (mosolyog): Nem tud már a mérnök úr leesni...

Ember (megdöbbenve): Nem tudok?

Stepan: Hát persze. Ha akarna se.

Ember (feláll, izgatottan): Ha akarnék se?

Stepan (nyugodtan): Hát persze! Abból már kinőtt! Egy héttel ezelőtt — nem mondom — de mérnök úr már két hete...

Ember (szótlanul nézi).

Stepan: Mikor a gyerek járni tanul és már egy hete jár, akkor még tud úgy elesni, hogy beveri a homlokát a földbe. Két hét múlva már nem tudna ilyen kunsztot. Akkor már az utolsó pillanatban muszáj neki előretolni a két tenyerét, oszt arra esik... (mutatja). Mi már nem tudunk előre esni. A mérnök úr se tudja

már elereszteni azt a magassági kormányt, ha zuhanni kezd a gép, muszáj odakapni...

Ember (nem felel).

Stepan (csendesen folytatja): Mert a természetével hiába mesterkedik az ember... az egy nehéz masina, tessék elhinni... (Végigsimítja az állát.) Mondom a természetemnek: Nem kell nekem ez a szakáll — én simán akarom... oszt erre leborotválom a szakállamat. Beszélhetek annak, hogy mondok — aszongya a természetem, hogy még sűrűbben akarod? oszt másnapra sűrűbben nőtt, mint eddig. Idenézz, mondom, oszt mutatom neki a borotvát — nem kell nekem — de magyarázhatom annak, míg élek, mindig fordítva csinálja. Tessék megnézni. Tegnap borotváltam. Valami egyebet akar velem a természetem, mint amit én akarok magammal... csak tudnám, hogy mit... Mindegy az annak, szárnyak vagy nem szárnyak.

Ember: Mikor gondolta ezt ki maga, Stepan? Ezt a dolgot a szakállával...

Stepan: Hát — egyszer pihenés közbe. Mikor Bécsbe repültünk a Bier nagyságos úrral.

Ember: Na és? Azóta azt hiszi... hogy az életet is csak a természet veheti el az embertől? Ha a borotvát egy kicsit lejebb húzza az ember, akkor mi lesz?

Stepan: Nem azt mondom én kérem, hogy nem lehetséges... Csakhogy mindennek megvan a maga tempója.

(Elölről, jobbról jönnek: Lendvai, Lendvainé, Lidérc, Polacsek, Hermin.)

Polacsek: Itt a mester!

Lendvai: Kedves mester, eljöttünk, testületileg.

Lendvainé: Megnézni a gépet.

Hermin: Fogadja nemzetiszínű mosolyomat.

Lidérc (extravagánsan öltözködő, hosszúhajú fiatalember, szótlanul kezet fog a mérnökkel és a szemébe néz. Üdvözlés, kézfogás.)

Ember: Kérem, parancsoljanak beljebb... Most ugyan keveset látnak... A villamos gép, ami hajtja az egészet, odakint van a mezőn — azt már nem tudom megmutatni ilyen homályban.

Lidérc: Gép a homályban... Nagyon szép, nagyon szép... (Noteszbe ír.)

Hermin: Miért nem reggel mondta, hogy egész nap örülhetett volna neki?

Ember: De tessék... itt van maga a masina. — Laikus első pillanatban alig különbözteti meg a közönséges aeroplántól. Legfeljebb, hogy itt van még néhány kisebb légcsavar. És itt... (Hátrafelé vezeti őket.)

Hermin: Hát mutassa nekem is. Ne álljak itt, mint akit iderendeltek és ittfelejtettek. (Stepanhoz.) Maga is fel szokott szállni?

Stepan: Ha a nagysága is felszáll.

Hermin: Én nem szoktam.

Stepan: Dehogy nem. A nagysága is szokott — az ágyra... (Bemegy a műhelybe.)

Hermin (utána kiabál): Nyavalyás!

Polacsek (félrevonja Embert. A többiek a gépet nézegetik): Nézze, kérem, én direkt azért jöttem, hogy megkérdezzek valamit, de nem tudom, meg fogja-e érteni... Lehet, hogy egészen különös kérdés és hogy ön talán majd azt hiszi, hogy valami hóbortos különc vagyok.

Ember (aggódva): Kérem, kérem, figyelek.

Polacsek: Nem is tudom, hogy fejezzem ki magam... Hogy lehetne ezt körülírni... Szó-

val azt akarom kérdezni — de igazán próbáljon megérteni...

Ember: Parancsoljon... Hát kérem...

Polacsek: Hogy mit szokott ön érezni olyankor, amikor felrepül?

Ember: Hát kérem, ez nem is olyan furcsa kérdés... Az olyan, mint amikor... (Kétségbeesetten néz Lidércre.)

Lidérc (odajön): Pardon. (A másik oldalra félre vonja Embert, komolyan): Inkább én tartozom önnek köszönettel.

Ember: Nem értem.

Lidérc (megütődve): Nem érti... Hát a témáért...

Ember: Milyen témáért?

Lidérc (csodálkozva): Hát nem olvasta ma a Reggeli Hírlapot?

Ember: Nem, nem volt alkalmam. Két hét alatt elszakadtam mindentől. Itt élek. Mi történt?

Lidérc: Na hallja!... Hisz mindenütt beszélnek róla! Egy nagy cikket írtam magáról... a hírek elé... Igazán nem olvasta?

Ember: Nagyon sajnálom...

Lidérc: Ejnye, pedig jól esett volna... Azt hiszem, maga örülne neki... Nem tudom, sikerült-e... De nagyon meleg írás...

Ember: El fogom olvasni.

Lidérc: Nézze... hiszen nálam van! Felolvasnám magának, ha akarná... Nagyon meleg dolog, szeretném...

Ember (udvariasan): Tessék kérem, — lekötelez vele...

Lidérc: (ujságot olvas): »Egy csunya kis pilótáról...«

Ember (ijedten az arcához kap): Ez én vagyok?

Lidérc: Várjon csak! Majd meglátja, milyen meleg, őszinte írás. (Olvas.) »Nem tudom, tisztelt olvasó, te is úgy vagy-e vele, mint én, hogy ilyenkor márciusban olyan furcsa és érthetetlen az nekem, hogy az emberek járnakkelnek, kis kocsikra ülnek, bebújnak a házacskákba, kaszárnyácskákat építenek és más játékot eszelnek ki.« (Felnéz.)

Ember (bólint): Igazán nagyon szép...

Lidérc (szerényen): Dehogy... csak egyszerű és őszinte... (Olvas.) »És míg a kezemet nézem, milyen furcsa, finom és hosszú... hogy szaladgálnak rajta a finom erek — kék bárányok fehér mezőn — (Lopva felnéz.) és elgondolom, hogy amit írok, abból kis betűket öntenek és mondom magamban... kéz... kéz... milyen furcsa, hogy kéznek nevezzük, mennyi kéz van mindenütt... hogy kígyóznak... ezer millió kéz... hegedűket tapogat... és összekulcsolódik... és kinyúlik a vízből... egy haldokló testéből... és valahol a Szerémségben most talán egy öreg, talán Kovács nevű parasztnak a csizmáját húzza fel és holdvilágban egy másik kéz felé nyúl... milyen furcsa, mennyi kéz... kéz... kéz... miért hívják kéznek?! Miért nem lábnak? Ja persze... hisz az mást jelent.« (Felnéz.)

Ember: Nagyon érdekes. (Kínosan nézelődik.)

Lidérc (olvas): »És eszembe jut egy másik csunya kis fakó kéz, mely most talán aeroplán csavarját simogatja a levegőben...«

Ember: Pardon... az aeroplán csavarját.. hát azt egy kicsit bajos simogatni, mikor működik...

Lidérc: Ja. A kormányt gondoltam. Egy kis elírás. (Olvas.) »És eszembe jut egy csunya kis igénytelen, udvarias emberke, akiről most katonai körökben sokat beszéltek, aki mérnök és komoly neve is van: Ember Sándor, okleveles mérnök és úgy hívják a pincérek Doktor úr... pedig ő egy szomorú ember, egy kis fiú, akit én tegnap láttam, egy szent gyermek, csunya, fakó arcocskával és csodálkozó gyermekszemekkel, amelyek, mintha azt kérdeznék: mit akartok tőlem, ti felnőtt emberek, hiszen én félek tőletek — hiszen én mostan legjobban szeretném siratni az életemet...« (Nagyon meg van hatva. Felnéz.)

Ember (kínos zavarban): Ejnye... Igazán... nagyon kedves hozzám.

Lidérc (jelentősen): Csak várjon. (Olvas.) »És ebben az igénytelen, csunya kis emberben, amint rámnézett, hirtelen megéreztem a mártírok tekintetét.«

Ember (összerázkódik): A mártírok?

Lidérc (elragadtatva): Tudja, hogy ezen a cikken sírt máma egy barátom? (Olvas.) »Nem tudom, van-e valami az emberben, lehet-e valami az ember szemében, ami távoli dolgokat, az ember végzetét, az ismeretlent hordozza magában, — de ennek az embernek a tekintete mintha már most egy ismeretlen világból nézne vissza ránk...« (Felnéz.)

Ember (nagyon felindultan hebeg): No, igazán... milyen kedves... Nagyon hízelgő...

Lidérc (diadalmasan folytatja): »Mit tudhatjuk mi, mit látnak ezek a szemek, amit mi nem láttunk még? A felhőket látják-e vagy a fedetlen földet... vagy talán befelé néznek e szemek és látják önmagukat, egy nyirkos

reggelen, a hideg sárban feküdni, fakó és sápadt halott ember arcában, kifordulva nézni fel az égre... ahol angyalkák csilingelnek, vállukon parányi repülőgép és hívják, várják a csúnya kis fiút... a nagy hangárba... amelynek falai felhőből vannak... és bent olajos angyalkák hancuroznak a kerekek között...« (Diadalmasan befejezi és várakozással felnéz.) Na, hogy tetszik?

Ember (sápadtan): Nagyon szép... nagyon megtisztelő... igen hízelgő... igazán...

Lidérc (elteszi a cikket, frissen): Mindenki azt mondja, hogy egyik legszebb írásom.

Ember (összetörve): Köszönöm.

Lidérc (felvillanyozva, a többiekhez): Uraim, talán ne zavarjuk most már a mestert.

Polacsek: Én csak valamit kérdezni szerettem volna.

Lendvainé (Herminhez): Mit szólsz? Olvastad, hogy a kis Biró agyonlőtte magát?

Lendvai: Mikor?

Lendvainé: Ma reggel. Maga ismerte mérnök úr?

Ember: Ismertem. Borzasztó, hát miért?

Lendvainé: (zavartan): Nem tudom.

Lendvai: Szerelmes volt egy szép nőbe.

Hermin (ártatlanul): A Lehotay Máriába?

Lendvainé (nagy zavarban): Dehogy!

Hermin: Hiszen azt beszélték. (Lendvainé félrehúzza és suttog vele, Hermin vállát vonogatja, hogy ő nem tudta.)

Hermin: Hát akkor lépjünk a távozás hímes mezejére.

Lendvai: Kedves mérnök úr, köszönjük.

Ember: Kérem, kérem, szívesen.

Lendvainé: Holnap reggel itt leszünk ám!

Ember (öszerezzen): Igen, holnap reggel.

Lidérc (kezet fog vele, erősen a szemébe néz): Én is eljövök, mérnök úr, én is megnézem.

Ember (riadtan néz rá, alig hallhatóan): Legyen szerencsém.

Hermin: Fogadja...

Ember (merengően, mintha álmában beszélne): Nemzetiszínű mosolyát. Tudom... (Az ajtóig kíséri őket, azok elmennek, visszajön, sétál néhányszor fel és alá, aztán titokzatos hangon): Stepan!

Stepan: Tessék, mérnök úr! (Előjön a műhelyből.)

Ember (ugyanúgy): Stepan... én most elmegyek... hallja... és aligha jövök már vissza.

Stepan: Igen mérnök úr.

Ember: Maga... maga végezze el a dolgát — vagyis... nézzen ki a hajtógépekhez, hogy rendben vannak-e... (A kalapjáért és kabátjáért megy, mialatt felveszi, folyton beszél.) Aztán hazamehet maga is... de a hangárajtót ne csukja be... nem lehetetlen, hogy egy percre visszanézek... az ám... de nem valószínű. Mondja Stepan... olvasta maga a francia forradalom történetét Carlyletől?

Stepan: Nem én, mérnök úr.

Ember: Mert ott vannak érdekes leírások... tudja, a statárium... tudja maga, mi az a rögtönítélő bizottság?

Stepan: Bíróság...

Ember: Vagy bíróság... Bizony, Stepan, bizony, Stepankám. (Fel van öltözve, zsebbesüllyesztett kézzel áll, néz maga elé.) Aztán... yárjon csak, még mit akartam mondani magá-

nak... Ja igen, hogy én egyszer voltam Debrecenben, tízéves koromban, az édesanyámmal... az nagyon poros város, elhiheti nekem... de azóta nem voltam Debrecenben...

Stepan (nem érti): Nem tetszett azóta?

Ember: Hopp... hisz ezt nem magának akartam mondani... hanem annak az ujságírónak. — Magának azt akartam mondani... hogy akárki jön, én már aligha jövök vissza... és jöjjenek el holnap reggel... Bella is... meg az édesanyám is... hogy elmentem egy kicsit sétálni, csak ide a mezőkre... mert fáj a fejem — és ha holnap is esetleg fáj a fejem... akkor holnap reggel se jöjjenek... (Gondolkodik.) Igen... Mi van még?

Stepan: Csak menjen, mérnök úr, már sötétedik... Jót fog tenni a levegő... Majd a többit elmondhatja holnap.

Ember (összerázkódik. Gyerekesen ijedt hangon): De nem... ha fáj a fejem, akkor nem jövök ki holnap... Hiszen mindegy... Nem igaz?...

Stepan: Csak menjen, mérnök úr. Sokat dolgozott ma.

Ember (az ajtónál): Igen, fogok egy kicsit sétálni, Stepan. (Mélyen lehajtott fejjel lassan kimegy.)

Stepan (részvéttel rázza a fejét, aztán visszamegy a műhelybe, dolgozni kezd, néhány percnyi szünet, lassan alkonyodik, a műhelyben izzik valami).

(Autóberregés, az autó megáll, kopognak az ajtón.)

Stepan: Tessék.

Beniczky és *Mária* (belépnek).

Mária (előresiet): Persze, mondtam, hogy ő volt az.

Beniczky (Stepanhoz): Ember mérnök úr nincs itt?

Stepan: Egy perce ment el... nem tetszettek vele találkozni?

Mária (Beniczkyhez): Na, úgy-e? Mondtam, hogy ő volt az! (Stepanhoz.) Rákiabáltam, de nem hallotta.

Stepan: Azt mondta, hogy fáj a feje.

Mária (Stepanhoz): Nem jön vissza?

Stepan: Aligha. Nem valószínű.

Mária (Beniczkyre néz): Várunk egy darabig, úgy-e?

Beniczky (kelletlenül): Ha nem valószínű, hogy visszajön...

Mária (gyorsan): De hallja, hogy lehet. És különben addig megnézzük a hangárt. (Stepanhoz, mosolyogva.) Úgy-e szabad megnézni?

Stepan (nem barátságosan): Lehet kérem, csakhogy nekem ki kell nézni a hajtógépekhez egy kicsit... (Áll.)

Mária: Csak menjen, kedves gépész úr... menjen egész nyugodtan, megvárjuk, míg visszajön és ha addig nem jön a mérnök úr...

Stepan (nem tetszik neki a dolog): Aligha jön vissza.

Mária: Csak menjen. Ne féljen, nem lopunk el semmit.

Stepan (húzódozva): Hát... akkor... mindjárt visszajövök... (Lassan ki, az ajtóban megáll.) A műhelybe ne tessék menni, ott minden olajos.

Mária: Ne féljen semmit. (Stepan el.)

(Szünet.)

Beniczky: Nem haragszik, kedves Mária, de majdnem azt mondhatnám, nagyon örülök, hogy nem találtuk itt.

Mária (lábával dobol): Most már mindegy. Lehet, hogy magának volt igaza.

Beniczky: Nem tudom, hogy képzelte ezt a dolgot, kedves Mária. Utólag megmondhatom, hogy én egy nagyon különös szeszélynek tartom.

Mária: Szeszély! Ha minden csak szeszély volna, aminek az okát nem tudom adni. (Leül.) Hát tudom én okát adni annak például, hogy magát... (Elmosolyodik.)

Beniczky (határozottan): Kell, hogy okát tudja adni, ha én megkérném rá. De én nem kérem.

Mária: Hát mért nem? Milyen furcsa maga? Mért nem?

Beniczky: Minek az? Nem vezet semmire, ha az érzéseinket magyarázzuk.

Mária (elgondolkodik): Különös dolog!... eddig csakugyan bosszantott... hogy az emberek... nagyon magyarázták nekem az érzéseiket és azt akarták, hogy én is magyarázzam. Emiatt megvetettem és lenéztem... az olyan embert... most meg az izgat, hogy nincs semmi megbeszélés... az érzéseinket úgy fogyasztjuk el, mint az ebédet, amiről nem illik beszélni. Most szinte nekem volna kedvem, hogy vitatkozzam mindenféle szamárságon, hogy mi a szerelem, meg ilyesmi... Most ez izgatna.

Beniczky (nyugodtan): Izgatná... de nem vet meg érte, hogy nem teszem. A szerelem két szív egymásratalálása.

Mária (megütődve néz rá, aztán nevet): Ja — milyen jól csinálja maga ezt... Tudja,

hogy egy pillanatra azt hittem, hogy ezt most komolyan mondta így, nem viccből!

Beniczky (nyugodtan): Nem tréfából mondtam: egész komolyan ez a véleményem.

Mária (hirtelenül néz rá, aztán legyint): Úgy is jó! Hát akkor komolyan az a véleménye. Nekem is ez a véleményem. Érett megfontolás után még azt is hozzátenném, hogy a szerelem sötét verem.

Beniczky (nagyon komolyan): Ez is igaz. Ha gondolkodunk rajta, rá kell jönnünk, hogy ez így van. A költő helyesen fejezte ki érzéseinket.

Mária (kicsit bosszúsan): Továbbá: Ha úgy szeretsz, mint én téged, emléklapra nincs szükséged.

Beniczky (gyöngéden és nagyon komolyan nyujtja a kezét): Köszönöm, Mária. Meg vagyok győződve róla, hogy szeret és nem is kértem kegyedtől emléklapot. Én ezt az emléklapot a szívemben hordom.

Mária (idegesen): Mi van rajta? Galambok?

Beniczky (gyöngéden): Nem mondom meg, Mária. De ha van emlékkönyve, adja ide nekem és én belerajzolom majd... Értek egy keveset az akvarellfestéshez...

Mária (idegesen): Jó, most ezt hagyjuk abba. Magának egészen különös humora van, idegessé teszi az embert. Beszéljünk másról.

Beniczky (nyugodtan): Nem hiszi el, hogy komolyan beszélek. Jó, majd meggyőződik róla idővel. Beszéljünk hát arról — miféle szeszély volt az, hogy idehozott engem.

Mária (maga elé): Egy — egy cikket olvastam ma a Hírlapban... Ez a kis Lidérc írta... és nagyon meghatott. Nem olvasta?

Beniczky: Eeee... egy pilótáról... Ez volt a címe, ha nem csalódom.

Mária: Igen, egy csunya kis pilótáról. Nagyon hatott rám. Magát nem hatotta meg?

Beniczky: Őszintén szólva, nem értettem.

Mária: Nem értette! Mit nem értett rajta? Különben mindegy. Ne kezdjük megint elölről. Már reggel, mikor a cikket olvastam, gondoltam rá, de csak úgy futólag, hogy megnézem Ember Sándort. Most aztán, mikor az autóban ültünk és maga nem szólt semmit, hanem nézett maga elé és én a maga arcát figyeltem, egyszerre úgy jött, hogy most rögtön muszáj magukat együtt látni, de rögtön... látni, hogy néznek egymásra az első pillanatban, még mielőtt köszöntek volna egymásnak.

Beniczky: Mondom, hogy nagyon furcsa szeszély.

Mária (élénken): Ó — ez nem szeszély. Ezt aztán meg lehet magyarázni, akár tetszik, akár nem. És a magyarázat nem is nagyon komplikált. — Még csak arról a kegyetlen és rejtelmes perverzitásról se lehet szó, amivel a szegény Biró szokta magyarázni sokszor a cselekedeteimet. Ennek egészen kézzelfogható és becsületes kis oka van.

Beniczky: Nem tudom, miről beszél.

Mária (eléje áll): Idenézni... Maguk közt történt valami.

Beniczky: Nem tudom, Mária, hogyan...

Mária (élénken): Na, na, na... csend legyen. Maguk közt történt valami. Úgy-e azt nem akarja letagadni, hogy beszéltek valamit akkor, mikor egy negyed órát vártam lent az autóban. Hát én ezt meg akarom tudni, mi történt maguk közt.

Beniczky: Mária, a köteles diszkréció tiltja, hogy erről beszéljek.

Mária: Na, ez már rendes hang. Bent vagyunk az uccámban... A köteles diszkréció tiltja, tehát most rögtön el fogja mondani nekem.

Beniczky: Nem tehetem, Mária, higyje el.

Mária: Ne Máriázzunk olyan sokat... Halljuk, mi történt maguk közt.

Beniczky: Igazán higyje el, Mária, hogy semmiképp se tehetem.

Mária: Jó. Akkor elmegyek hozzá holnap délelőtt és megkérdezem. Ő nem chevalier sans peur et sans reproche... Ő nem ismeri a kodexet... szóval egy inkorrekt ember, ő majd elmondja nekem, amire kíváncsi vagyok.

Beniczky (összehúzza szemöldökét): Ezt megtiltom kegyednek, Mária.

Mária: Hát persze, hogy megtiltja. Csakhogy ha Ember meggyőződésből inkorrekt, én meg mint nő, hivatalból vagyok az — és azt fogom mondani magának, hogy jó, nem megyek el és aztán mégis elmegyek.

Beniczky (gondolkodik): Igaza van. Ez esetben meg kell akadályozni egy inkorrektséget és más mód nem kínálkozik rá, minthogy egy kisebb inkorrektséggel akadályozzam meg. Megmondom hát, mi történt köztünk, mert hazudni nem tudok.

Mária (izgatottan): Na, beszéljen.

Beniczky: Nyugodt és érett megfontolás után rájöttünk, hogy mind a ketten nem élhetünk tovább. Én azért, mert nem akarok lemondani magáról, ő meg azért, mert nem tud.

Mária (izgatottan): És?... és?

Beniczky: A sorsra bíztuk, hogy válasszon,

mert testileg nem vagyunk egymáshoz való ellenfelek. (Zsebéből kiveszi a roulettet.) A kis roulett-órám döntött.

Mária: Maga viccel.

Beniczky: Nem hinném, hogy úgy hangzik.

Mária: Amerikai párbaj? (Hangosan nevet.) Nem! Ilyet gimnázisták csinálnak... meg Beniczkyné regényhősei... Ilyen szamárságba Ember Sándor nem mehetett bele... Maga tréfál.

Beniczky (kicsit élesen): Pardon, az illető írónő nekem távoli rokonom. Ember Sándor természetesen belement, mivel én ajánlottam ezt a megoldást — és szerencsétlenségére a feketét húzta.

Mária (összeborzong, suttogva): Ne mondja.

Beniczky: Így történt.

Mária (nagyon izgatott): Na és... és nem — ez őrültség, ez középkor. Ezt nem hittem volna... és... mit gondol... na és mondja, milyen határidő.

Beniczky: A határidő tetszés szerinti.

Mária: Na, és mit gondol... hogy megtenné.

Beniczky (szünet után): Hogy megtenné-e, azt nem tudom biztosan. (Körülnéz.) De úgy hallom, repülni tanul, holott nincs rá szüksége és hogy holnap...

Mária (ugyanúgy): Nagy felszállás lesz... (Hirtelen elhallgat.) Beniczky! maga természetesen már... beszélt vele... azóta...

Beniczky (ridegen): Még nem.

Mária (remeg): Hát... hát mikor?

Beniczky (erősen ránéz): Majd holnap.

Mária (nagyot sóhajt): Holnap!

Beniczky (elmosolyodik): Holnap reggel

abban a percben, mikor beszáll a gépbe... Ezt a leckét mindenesetre megérdemelte, úgy-e?

Mária (borzongva): Igen... De milyen borzasztó... Ő holnap reggelig azt fogja hinni...

Beniczky: Hogy meg kell halnia. Elhatároztam, hogy az utolsó percben mentem fel kötelessége alól.

Mária (kezét nyújtja): Beniczky — maga igazi férfi. Igaza van, lehet ilyen banalitásokat mondani, komolyan. Most... most megint éreztem azt, ami magához fűzött.

Beniczky: Köszönöm.

Mária (egészen közel megy, hozzásimul): Mert, úgy-e, Beniczky... ha maga húzta volna a feketét... magát nem lehetett volna...

Beniczky: Engem nem lehetett volna feloldani. Ez csak nevelés dolga, higyje el.

Mária: Tudom... és örülök, hogy ennek a szegény ördögnek nem lesz baja. Milyen szerencse, hogy ő húzta... És igaza van, a leckét megérdemelte. (Megfogja a karját.) Te... Milyen szép vagy, ahogy így hozzátámaszkodsz a géphez... Mennyivel jobban való hozzád... Maga nem repült még?

Beniczky (mosolyogva): Még nem.

Mária: Beniczky... üljön be egy percre a gépbe... Szeretném látni...

Beniczky (nézi a felhágót): Itt lehet... De nem olajos az ülés?

Mária: Üljön be.

Beniczky (fiatalos mozdulattal felkapaszkodik a pilóta-ülésbe): Itt vagyok! (Tréfásan megragadja a kormányt.) Los!

Mária (a hágcsón felmegy az utas-ülésbe. Előrehajol, átfogja a nyakát): Most repülünk!

Beniczky: Igen!

Mária (szorítja): Úgy-e jó? Úgy-e érzed, hogy repülsz?

Beniczky: De vigyázzon... Lehúzza a kezemet a kormányról... akkor baj lesz...

Mária (lihegve): Mit bánod? Te madár! Te embermadár! Milyen szép kezed van... Énekelj valamit, híres, ha madár vagy!

Beniczky: Mária, az Istenért, megfojt!

Mária: Igen... és elereszted a kormányt. Most zuhanunk... érzed? Zuhanunk a mélységbe. Jaj! Milyen fekete! Végünk van... (Szájoncsókolja.)

(Erősen bealkonyodik.)
(Stepan jön lámpással. Beniczky és Mária szétrebbennek, Stepan nem jó szemmel nézi a jelenetet.)

Stepan: Hát kérem szépen — most csukunk.

Mária (zavartan lejön a gépről, Beniczky utána): Maga elmegy?

Stepan: Hazamék, mert korán kell felkelni.

Mária: Most már biztos, hogy nem jön be a mérnök úr?

Stepan: Most már nem... Mondta, ha hétig nem néz be, akkor hazamehetek.

Mária (Beniczkyhez): Hát akkor talán...

Beniczky: Persze, persze, megyünk.

Mária: Most hazavisz, úgy-e? És holnap?...

Beniczky (kifelé menet): Majd itt találkozunk.

Stepan (utánuk megy).

Beniczky (kívülről): A nagy ajtót nem húzza be?

Stepan (kívülről): Nem szükséges... Nem jár erre éjszaka senki.. .— Oszt öt órakor már itt vagyok.

(Autótülök, aztán távoli berregés. Egy ideig még villózik a deszkafalon a távolódó lámpás, aztán sötétség borul a színre. Nagy szünet, melyben szél zúgását hallani. Lassan nyílik a baloldali kis ajtó, villanylámpással a kezében, óvatosan lép be Ember Sándor, ugyanabban a ruhában, mint az imént. Nem néz körül, előrejön, a lámpást leteszi a tuskóra, kigombolja a kabátját. Aztán letérdel a tuskó mellé, levelet vesz elő a zsebéből, ceruzával mintha címet írna rá és leragasztja. Sebtiben néz körül, végre óvatosan a tuskóra teszi a levelet, otthagyja. Habozik. Lassan valami tárgyat vesz elő, a lámpáshoz hajol, forgatja... a tárgy megvillan. Azt is leteszi a tuskóra, feláll. Rekedten és halkan.)

Ember: Nem így gondoltam... (Feláll, lassan járkál, lelógó karokkal. Odakint erősen zúg a szél, mintha valami messze zene volna. Gyermekes, didergő hangon) Istenem, nem így gondoltam. (Visszamegy a tuskóig, aztán megint járkálni kezd. Hallani — eleinte bizonytalanul — mintha beszélne valamit, — aztán rájövünk, hogy nem beszél, töredezett hangok hangzanak, nehéz, zihálló lélekzetével. A kezei lelógnak. Mikor harmadszor ér a tuskóig, a lámpát kicsit meglöki, úgyhogy az befelé fordulva a háttér közepén világít meg egy éles korongot. Megint visszafordul, megint arrafelé, hirtelen megtorpan, szeméhez kap. Rekedten). Na, mi az... vagy úgy... (Hirtelen rájön, hogy az árnyéka. Az most élesen, keményen rajzolódik arra a korongra.) Ejnye... (Két lépést tesz arrafelé, az árnyék megmozdul, az is tesz két lépést és a harmadikkal lelép a földre. Az egész jelenés jó három percig tart.)

Árnyék (előrejön).

Ember (visszahúzódik; most szemben állanak, most mindkettőnek csak a sziluettjét lát-

juk, mert kiesnek a fénykúpból. Az árnyék fekete és hosszú ruhában, hajban nagyon hasonlít Emberre.)

Árnyék (nyugodtan): Na, látja.

Ember (gyerekesen nyöszörög): Na... mi az? (Hangosan, majdnem visítva.) Na!... Mi az! Ki az! (Visszaugrik, elhallgat.)

Árnyék (elégedetten): Na látja... hát ez a maga baja...

Ember (a tuskóig hátrál úgy, hogy beleesik a fénykúpba).

Árnyék (jön utána, szelíden): Na, úgy-e, látja — hát ez a maga egész baja... hogy megijed a saját árnyékától...

Ember (vacogva, hisztériásan nevet): Na... ki viccel itt?

Árnyék: Én nem viccelek... én egészen komolyan mondom, hogy magának az egész baja az, hogy megijed a saját árnyékától. Álljon már meg, no.

Ember (falig hátrál): Stepan... ne izéljen... maga az?

Árnyék (most ő is bejön a fénykúpba. Boszszúsan): Dehogy Stepan. Nem tudja megjegyezni a nevem? Olson Irjő vagyok, finn orvos. (Valóban, mintha ő volna az, de most fekete a haja, és szinte magasabb. Most valóban azt lehetne mondani, hogy hasonlít Olsonhoz. Az akcentus már nem idegenszerű.)

Ember (hebeg): Ki? Mi?

Olson: Olson Irjő, finn orvos. Hogy lehet ennyire félni? Egy kicsit fütyörésztem.

Ember (dadog): Ön... ön... fütyörészett? Azt hittem, a szél... Kicsoda ön?

Olson (legyint): Ugyan, hiszen már többször

találkoztunk. Egyszer belém akart menni, mint egy ajtóba.

Ember (vacog): Ja... akit tükörnek néztem.

Olson: Vagy tükörnek nézett, mindegy. Csak szóbaállani nem akart velem. Nagyon barátságtalan ember maga. Nem lehet itt leülni?

Ember (nagyon nehezen tér magához): De hiszen ön... Hiszen ön alacsonyabb volt akkor — és szőke...

Olson (mulattatva): Igazán? Úgy rémlett önnek, hogy szőke vagyok? Nyilván tévedett, nem jól emlékszik. Valószínűleg tévedett. Hogy lehet egy árnyék szőke?

Ember: De igazán... Ne csodálkozzék... Igazán azt hittem első percben, hogy az árnyékom.

Olson: Nos és?

Ember: Különben nem...

Olson: Különben nem ijedt volna meg. Szóval az árnyékától megijedt.

Ember: Mit akar ezzel mondani?

Olson: Mit akarok ezzel mondani?! Ilyen különös kérdéseik vannak maguknak, magyaroknak. Maguknál mást mond az ember, mint amit mondani akar? Azt akarom mondani, amit mondok; sem többet, még kevésbbé kevesebbet.

Ember: Na és... Ezért búját el és lesett meg. Hogy ezt megmondja nekem?

Olson: Na, még néhány szavam is lesz majd.

Ember: Mert, ha csak ezt akarta mondani, ezzel elkésett. Már tudtomra adták. Néhány hónapja a nyilvánosság tárgyalja azt a megfigyelést, hogy én gyáva vagyok.

Olson: És ez persze nagyon elkeseríti magát, mi?

Ember (ránéz. Szünet után): Hogy kerül ön ide? Mit akar tőlem?

Olson: Nem nagy dolog... Egy kis szívességet kérek majd... kollegiális szívességet.

Ember (hevesen): Mert ha azért jött ide, vagy azért küldték ide, hogy engem ingereljen, hát nagyon rosszkor jött és könnyen megjárhatja. Lehet, hogy gyáva vagyok, de most nagyon különös pillanatban talált.

Olson (szelíden): Nono... csak nyugalom... ne izgassa fel magát. Hiszen mondom, hogy kollégák vagyunk. Nézze kérem, én egy idegkórtani felfedezés ügyében jöttem ide az egyetemre.

Ember: Ön idegorvos?

Olson: Persze, hogy idegorvos vagyok... A zene is érdekel, magam is gyakorlom, meg egy kicsit a matematikát is... de főképpen, azt hiszem, idegorvos vagyok. Hát igazán nem lehet itt leülni?

Ember (körülnéz): Nem számítottam...

Olson (a gép felé fordul): Ja persze, ez a gép.

Ember (közelebb jön): Ez volna az.

Olson: Szép darab. Pompás egy darab, igazán. Pompás egy találmány ez, kérem alássan. A repülőgép.

Ember (lehorgasztott fejjel): Én is azt hittem valamikor.

Olson (a gépet nézi): És most már azt hiszi?

Ember (csodálkozva néz rá): Ejnye... milyen ismerős most egyszerre. Mintha...

Olson: Szóval most már nem hiszi, hogy nagy dolog. Szóval elromlott a találmány, mi?

Ember: Tudj' az Isten.

Olson (feléje fordul): Mert már nem érzi, hogy az, ami volt. Hm... hát az nem jut eszébe, mégse valószínű, hogy a gép romlott el, hiszen az vasból van, hanem talán maga romlott el, tekintve, hogy maga sokkal lazább anyagból készült.

Ember: Ez igazán nem jut eszembe.

Olson: No lám, pedig milyen egyszerű feltevés. A tudományos vizsgálódásnak ez a feltevés nagyon kitünő alap. A gépet könnyen megvizsgálhatjuk — ahhoz nem kell nagy apparátus — és ha úgy találjuk, hogy rendben van: marad a bizonyosság, hogy akkor magában a hiba. (Közelebb megy a géphez.) Lássuk csak — a csavarnak semmi baja. (Megpörgeti, alábújik.) A motorok, úgy látom, rendben vannak. A huzalok ruganyosak, a kapcsolódás tökéletes. Talán a kormány nem működik? (Feláll a hágcsóra.) Vagy nem esik jól a pilóta kezeügyébe? (Belép a pilótaülésbe, megfogja a kormányt, közben lehajol, egy szál virágot emel fel.) Mi ez? Ez nem tartozik a géphez. (Kihajítja a földre.)

Ember (felkapja, megdöbbenve): Mi az? (Arcához emeli.) Hisz ez a parfőm... (Kiáltva.) Ki volt itt? Ki ült ebben a gépben?

Olson: Maga most várjon, míg a gépet megvizsgáltam. Magára majd aztán kerül a sor.

Ember (nézi a virágot): Nem értem... hogy került ez ide?

Olson: Hát, kedves barátom, ennek a gépnek kutyabaja. (Ülve marad a gépben.)

Ember (nézi a virágot): Nem értem...

Olson: Most aztán rátérhetünk a maga bajára. Ha gépet vizsgálok, akkor, úgy-e, nem

kell szégyelnem, hogy mérnökhöz fordulok, ha nem értek valamit. Maga meg, ha baja van, idegorvoshoz fordul.

Ember (legyint): Áh, idegorvos... Megállapítja nekem, hogy mi az oka a szenvedésemnek, de segíteni nem tud rajta.

Olson: Hm. Azt szóval elismeri, hogy minden lelki bajnak a szervezetben van az oka.

Ember: Bánom is én, elismerem. Mit használ nekem.

Olson: Várjunk csak. A tudományos vizsgálódás célja, hogy a számtalan irányban ágazó tüneteket egységes, közös okra vezesse vissza.

Ember: És mi az ember célja?

Olson: Egyelőre az, hogy legalább olyan egészséges legyen, mint egy rendesen működő varrógép, amit, ha elrontok, könnyen meg lehet igazítani, mert ismerjük a szerkezetét. Hiszen addig, amíg ez nincs, azt se tudhatjuk biztosan, mire való ez a gép.

Ember: Szép szavak.

Olson: Nem szavak ezek. Mindjárt meglátja. Mindez szigorúan magára vonatkozik.

Ember: Úgy.

Olson: Mondom: addig nem lehet álmodni se róla, hogy az ember célját megismerjük, míg magát az embert rendben nem találjuk. Képzeljen egy gépet, amit kezünkbe adtak, de elfelejtették mellékelni hozzá a használati utasítást. A gépről nem tudni semmit, azt se sejtjük, hogy mire való, vajon fát aprít-e, vagy képet vetít... vagy csillagokat gyárt... De gép, tehát való valamire, azért csinálták. Forgatni kezdjük hát, babráljuk, meg-megfogunk egy csavart, fölemelünk egy szellentyűt... a gép belsejében mozogni, zúgni kezd valami... néhol

egy kar emelkedik, egyik kerék megmozdul, recsegve súrlódik össze két fogacska, nem jó, nem így kell kezdeni... másik fogantyút ragadunk meg... más kerekek, más könyökforgók mozdulnak, megint recseg valami, így se jó... nem így működik...

Ember: Hát nem tudhatod, mire való a gép, hogy most működik-e úgy, ahogy kellene?

Olson: Ohó, nagyon helyes a kérdés... Csakhogy ennek megvan az ismérve... Ha eltalálom a helyes csavart, amivel működésbe kell hozni a gépet, akkor egyszerre kell, hogy meginduljon az egész, egészséges, egyöntetű kattogás zendülne fel — a kerekek mind mozogni kezdenének... *mind*... — a karok mind emelkednének.. zúgna és zakatolna minden — nem surlódna, nem törne, nem hatolna egymásba semmi .. nem repedne meg belül egy rudacska... egyöntetűen, ritmikusan járna addig, amíg én akarom... és én megkönnyebbülve kiáltanék fel: Eltaláltam a helyes fogantyút, most aztán lássuk, mit tud a gép.

Ember: Hát mért nem találod el?

Olson: Ha rendbe lenne a gép — ez a keresés talán nem tartott volna olyan soká. Pár száz év alatt végigtapogattuk volna minden porcikáját és megtaláltuk volna az indítófogantyút, a lendítőkereket. Csakhogy más baj volt.

Ember: Ugyan!

Olson: Nemcsak a használati utasítást felejtette ki a szállító, de máskülönben is gondatlan volt. Szállítás közben elromlott a gép.

Ember: Püff neki.

Olson: Most aztán százszorosan hatványozott a feladat. Nemcsak azt a csapot kell el-

találni, ami mozgásba hozza, de meg kell találni egy ismeretlen szerkezetű és ismeretlen célú gépben azt a hibát is, ami megakadályoz bennünket abban, hogy rátaláljunk erre a csapra.

Ember: Keresd, tudós.

Olson: Úgy van: sok száz éven át így szólt az ösztön: keresd, tudós. A csökevények közt keresgéltünk — ügyetlen, ostoba szállítók, így szóltunk, lám, itt, meg itt, benthagyták a csipeszt — ... benthagyták a vésőt, amivel csinálták a gépet... itt a vakbél, amire szükség volt, amikor még többgyomrú állatok voltunk... és sok hibát találtunk, de egyik se volt főhiba.

Ember: És ha megtaláljuk, mi az eredmény, tudni fogjuk, mért nem ér semmit az egész.

Olson: Miért? Ha megtaláltuk a hibát — az elhajolt csavart, a meggörbült tengelyt, egy szöget, ami két fog közé esett... nem egyszerű, hogy kiemeljük onnan?

Ember: Ha megtaláljuk.

Olson (szünet után, csendesen): S ha azt mondom, — hogy én megtaláltam?

Ember (ránéz): Ön?

Olson: Az érdem nem nagyobb, mint azoké, akik keresték. Ők szűkítették nekem a területet. Nekem már könnyű volt a dolgom. Kezembe került a hiba.

Ember: Hol találtad meg?

Olson: Az idegek közt. (Feláll.) A hiba a halálfélelem. A hiba oka: a hibás kapcsolás. Két ideg összenőtt: ostoba csökevény. Semmi szükség rá.

Ember: Ön megtalálta a halálfélelem központját?

Olson: Nem is hinnéd, milyen nevetséges,

picike szervi baj. Egy késnyisszentéssel kiirtom az idegrendszerből s abban a pillanatban felszabadulva zakatolni, dolgozni, működni kezd az idegrendszer. És sok ezer év kellett hozzá, míg megtaláltuk ezt az ostoba, nevetséges kis hibát.

Ember: És e nélkül?

Olson: Olyanná lesz a halál, mint az álom. Nappal frissen dolgozva és éberen mosolyogva gondolunk rá, milyen jó lesz és milyen üdítő, s mennél többet dolgozom, annál üdítőbb. Este pedig boldogan hajtom le a fejem, — ó, milyen békés, tiszta összhang.

Ember: És ha napközben tör le ránk?..

Olson: Ritka öröm és szerencse... kiválasztottak szerencséje... előbb jutni hozzá, mintsem jussunk volt... az álomhoz...

(Ember egy mozdulattal leejti a lámpát. Percig sötétség, majd hideg holdfény özönlik be elölről és megvilágítja a színt, de úgy, hogy csak a repülőgép úszik fényben, mintha lebegne szabadon a sötétség fölött. Most Ember ül a gépben és Olson a sötétségből beszél.)

Ember (a gépből): Idenézz... én nem tudom, ki vagy. Lehet, hogy csak álmodom. De ott a tuskón fekszik egy revolver... amit itt akartam hagyni... Tudod-e...

Olson (alulról): Hogyne tudnám, pajtás. Meg akartál halni... De nem ma, úgy-e, pajtás.

Ember: Holnap... Még csak holnap kellett volna.

Olson (nevetve): A halálfélelem elől akartál menekülni a halálba.

Ember: Igazad van, pajtás. De milyen furcsa. Te mondtad ezt most, vagy én?

Olson: Mindegy az.

Ember: Igen, tudom, hogy mindegy, pajtás. De mintha én álltam volna az imént odalent...

(A szél Solveigh dalát fütyüli.)

Ember: Ne bolondozz, pajtás. Te fütyörészel? Na... hagyd abba, a hátamba szaladgál.

Olson: Dehogy pajtás, hiszen beszélek.

Ember: Igen, de mintha közbe fütyörésznél is... Volt neked szeretőd, bajtárs?

Olson: Hogyne lett volna... Ványuskának hívták...

Ember: És megölelt, pajtás?

Olson: Mindig, mikor akartam.

Ember: És mit adtál neki, pajtás?

Olson: Megöleltem és ránevettem.

Ember: Akkor ő is nevetett, pajtás?

Olson: Akkor mindjárt nevetett ő is.

Ember: Csakhogy tudod-e, az én babám nagyon finom dáma, sokba kerül. Nekem holnap reggel meg kell halni, pajtás.

Olson: Hát aztán, pajtás. Mi van abban?

Ember: Könnyen beszélsz, pajtás. Én iszonyúan félek a haláltól, pajtás.

Olson: Hát akkor minek akarsz meghalni?

Ember: Nem akarok, pajtás, de muszáj. Most már csak arról van szó, hogy ne szurkoljak holnap reggel, pajtás, mert tudod, még az is benne van a vásárban, hogy nekem nemcsak meg kell halni, de még hozzá szépen kell meghalni. Tudod, bátran. Hátha igaz, amit beszéltél...

Olson: Persze, hogy igaz.

Ember: Hogy te ki tudod irtani a halálfélelmet, — akkor hát nekem bizony nagyon jól jön ez a dolog, pajtás. Nekem ez most nagyon fontos, pajtikám.

Olson: Elhiszem. Hát mit csináljunk? Kiszedjem belőle?

Ember: Persze. Hol lehetne azt megcsinálni?

Olson: Gyere fel a laboratóriumba.

Ember: Várj, mindjárt leszállok... (Leszáll a gépről, tapogatózva keresi Olsont.) Na... hol vagy...

Olson hangja (kívülről, messziről): Csak gyere, gyere... Előrementem. Itt vagyok...

Ember: Hát várj... (Tapogatózva megy az ajtóig, kinyitja, hideg szél csap be hangosan.) Hú, micsoda szél!

Olson hangja (nagyon messziről): Jó, egyforma északi szél... Mehetünk.

(Függöny.)

OSZK

HARMADIK FELVONÁS.

(Elől, mint oldalkulisszák, jobbról egy házikónak vége ajtóval, balra néhány fa, majdnem a zsinórpadlásig. Ezentúl, de még elől, füves domboldal, mely egyenletesen emelkedik a korlátig, ez a korlát, balról jobbra húzódva, a háztól a fákig, lefelé ferdül. A korlátig balról keskeny ösvény fut fel a domboldalon. A korlát mögött egy darabból egyetlen háttérfüggöny, kék, felhős eget ábrázol, mély, messzi perspektivában — csak az eget látni, mert a mezőnyt eltakarja előlünk a dombtaréj. A mezőny túlsó felén járókelők közül tehát csak az válik láthatóvá, amelyik egészen feljön a korlátig. Reggel nyolc óra van: ragyogóan süt a nap. A téren a korlát mellett két jassz áll.)

Első jassz (összehúzza a kabátját): Jó, friss a luft.

Másik jassz: Ehe... Fellóg a Himmelmann.

Egyik: Mit akar ott az a srác a hanginál?

Másik: Stülni akar... Nagyon gyertyázik befelé... Nem fér a bőribe, míg nem kap tőlem egy flemmet... (Kiordít a mezőny felé.) Hé! hé! Tojás! Nem jössz ide?

Egyik: Hadd élni. Mit murizol?

Másik (fenyegetőzve): Odakenek neki, ha nem gyün, mikor hívom. (Kivörösödve ordít.) Hé, srác, az anyád Istenit! Nem hallod? Neked ordítok. Na! (Csendesebben.) Csak gyere, gyere, bújj közelébb. Idegyere.

(A korlát tulsó felén felbukik egy rongyos kisfiú.)

Másik: Hát nem hallod, hogy ordítok?

Kisfiú: Hát itt vagyok.

Másik: Mit lógsz ott a hanginál? Stülni akarsz?

Kisfiú: Bizon Isten...

Másik: Akarsz egy frászt?

Kisfiú: Bizony Isten, a Stepan úr mondta, hogy vigyázzak az ajtóra.

Másik (méregbe jön): Nyavalyás, a pofámba hazudsz? A zanyádra, vigyázz, hiszen még itt sincs a Stepan.

Kisfiú: Bizonisten...

Másik: Mi? Miii? Te rohadt... (Mellbe bokszolja, a kis fiú lebukik a korlát tulsó felén.)

(Szünet.)

Első (nyugodtan): Minek csinálsz zrít?

Másik: Ne hazudjon a pofámba. Még nem is jött a Stepan.

(Szünet.)

(Lendvai, Lendvainé, Hermin jönnek balról, a ház mögül.)

Lendvai: Na, látod, még nincs itt senki.

Lendvainé: Innen jól látni, maradjunk itt.

Lendvai (a jasszhoz): Le lehet menni innen a hangárhoz, barátom?

Második (a vállán keresztül): Ha a rendőr hagyja...

Lendvainé: Maradjunk itt, erre jönnek úgyis.

Hermin: Mit szólsz, Nusi, hogy mégis fölkeltem?

Lendvainé: Hát én?

Hermin: Bocsánatot követelek, az más. Neked urad van.

Lendvainé: Pszt, Hermin.

Lendvai (vigyorogva): Mért nem mondta ezt reggel, hogy egész nap...

Hermin: Jaj öreg, magának nem jól áll... ez a vicc... hiszen reggel van.

Lendvainé: Hallatlan ez a Hermin.

Hermin: Hallottak ilyet?... Hát ez a két úr mért fordít hátat nekünk?

Lidérc (jön jobbról): Még nincs itt Ember Sándor?

Hermin: Itt vagyok én, lelkem.

Lidérc: Hogy van, Hermin. Kezét csókolom, asszonyom. Alászolgája, Lendvai úr.

Lendvainé: Lám, egy ujságírótól igazán nagy dolog, hogy így fel tud kelni. Hogy érzi magát ebbe a szép reggelbe?

Lidérc (komolyan): Csodálatos, asszonyom... csodálatos... még soha nem keltem fel ilyen korán... És minden milyen új... Maguk is érzik ezt, amit én érzek... hogy milyen furcsa, hogy föld van és víz van és nap van... és *van* van...

Hermin: Hogy mondja? Van van?

Lidérc: Igen... *Vanni*... Milyen furcsa az, hogy valami... tetszik érteni... *a vanás*... hogy így fejezzem ki magam...

Lendvainé (bizonytalanul): Persze, hogy értem... nagyon is értem... Borzasztó dolog az.

Lendvai: Borzasztó... mért borzasztó? A koránkelés nagyon egészséges.

Hermin: Ha maga mondja és igaz, akkor lehet beszélni a dologról.

(A korlát túlsó felén elsétál a főhadnagy és a kapitány.)

Lendvainé (a korlátnál): Még be van csukva a hangár.

Hermin (a korlátnál): Püff... a kis fiú elesett... jöjj ide, gyermekem, majd fölemellek.

Lendvai: Csak Ember repül ma?

Horváth (jön balról): Jó reggelt.

Lendvai (megfordul): Né, a Horváth Lenci... Alászolgája, Horváth úr...

Horváth (lanyhán emeli a kezét a kalapjához): Jó reggelt. (Nem fog senkivel kezet.)

Lendvainé: Hát maga hogy került ide?

Horváth (bosszusan): Mindenki meg van bolondulva ettől a szamárságtól... és az embernek alkalmazkodnia kell, ez bosszantó. Este kerestem Bellát, feltétlen beszélnem kell vele. Az inasa mondja, hogy nyolcra kijön.

Lendvai: Bella is kijön?

Horváth: Már úgyis három felé járt az idő... gondoltam, nem fekszem le, benéztem a d'Hiverbe, ott voltam hétig, aztán idejöttem.

Hermin: Ja, maga nem feküdt le, azért van fönn. Magának még tegnap van.

Horváth: Különben nem lennék itt.

Lendvainé: Nem érdekli az aviatika?

Horváth: Ostobaságok sohasem érdekeltek.

Lendvainé: De tudja, hogy itt ma valami extra lesz? Egy új találmányt mutatnak be.

Horváth (lenézéssel): Ki mutatja be?

Lendvainé: Az Ember Sándor.

Horváth Ja... a daliás Ember... De utálom azt az embert.

Lendvainé: Mért utálja úgy?

Horváth (gorombán): Mert utálatos. Mert felfordul a gyomrom, mikor ránézek.

Lendvai (nevet): Ez a Horváth, ha haragszik valakire, nem egykönnyen bocsát meg.

Horváth: Csak az egész embereket veszem emberszámba és passz.

Lendvainé (Emberre gondol): Szegény fiú.

Horváth: Az olyan ember, aki megbocsát egy bestiának, nem ember.

Lendvainé: Hát van a dologban valami?

Hermin: Autó jön.

(Autóberregés, egy perc múlva jönnek balról, a ház mögül, a korlát mellett, Bella és Mária.)

Bella: Á, hisz együtt van az egész kaszinó. Jó reggelt gyerekek.

Mária (ideges): Beniczky még nincs itt?

Lendvai: Drága mester... no né, hát mégis kijött... (Kézfogás.)

Mária (topogva áll a korlát mellett): Mikor — mikor lesz a felszállás?

Első jassz (odakullog alázatosan): Nem tetszik szék a nagyságának?

Mária (nem felel).

Bella: Csak hozzál, édes fiam, ha van a közelben.

Első jassz (mint a szél, befut a házba).

Lendvainé (Herminhez, halkan): Nézd, nem csodaszép?

Lendvai: Nagyságos asszonyom, egy öreg ember gratulál. Ez már valami, ilyen frissen!... Az angyalok is repülnek ma?

Mária (kényszeredetten mosolyog): Nagyon kedves, Lendvai bácsi.

Lendvainé (odajön, halkan a férjéhez): Emil.

Lendvai: Ja. (Halkan Máriához): Nagysá-

gos asszonyom, engedje meg, hogy bemutassam a feleségem.

Mária (kezét nyújtja): Nagyon örülök.

Lendvainé (lázban a boldogságtól): Ó, asszonyom... végtelenül boldog vagyok, hogy megismerhettem Pest legszebb asszonyát...

Első jassz (hozza a széket): Tessék nagysága. (Leteszi a széket, Mária leül.)

Bella (pénzt akar neki adni).

Jassz: Nem kell nekem dohány... A nagyságának ingyen hordanám utána reggeltől estig, ha akarná... (Gyorsan el.)

Lendvainé (felháborodva): Szemtelen.

Bella (szivarozva): Hát mikor kezdődik a mesterség?

Horváth (jön balról): Né... Bella... csakhogy itt van... jöjjön csak.

Bella: No, mi az, fiacskám. (Jobbra a korlát mellett el, beszélgetve.)

Mária (idegesen topog): Nem értem... Úgy-e, még nem kezdődik?

Lendvainé: Ó, hiszen a mérnök sincs még itt!

Mária: Még van idő, úgy-e? Úgy-e, előbb idejön Ember?

Lendvainé: Idejön, azt hiszem. (Mézesen mosolyogva.) Odavoltunk multkor.

Mária (legyint): Ugyan, az én hangom! Bella bácsi beugratott... Soha többé nem fogok énekelni...

Lendvainé (sopánkodva): Ó, azt csak nem teszi velünk!...

Bella és *Horváth* (visszafelé sétálgatnak).

Bella (szivarozva): Édes fiam, majd megbeszélem a dolgot. A miniszter nekem jóbarátom, de tudod, ez kényes ügy.

Horváth (erőszakosan): Magának egy szavába kerül.

(Kapitány és főhadnagy elsétálnak a korlát mögött.)

Bella: Né, a Zajcsek! Kapitány úr! Nem ismeri meg a szegény embert!

Kapitány (megfordul): Á, a mester! Koloszszál! Szervusz!

Bella: Mi van, mi van, öreg cimbi!

Kapitány: Álso... ide vagyok kommendálva. Megnézzük ezt a masinát, tauglich-e.

Bella: Hát még nem definitiv a vásár?

Kapitány: Dehogy! A lapok megint előre handabandáznak... még csak most derül ki... Még mindig nincs itt az az úr?

Főhadnagy (óráját nézi): Már negyed kilenc.

Hermin (a korlátnál): Tolják a gépet.... tolják a gépet.

(Mindnyájan a korláthoz futnak.)

Lendvai: Hol? Hol? Ahá!

Lendvainé: Jaj, de szép fehér! Hogy csillog!

Hermin: Barátom! Gyönyörű!

Lendvainé: És mi az ottan, az a nagy?

Főhadnagy: Az a hajtószerkezet. A villamos hullámfejlesztő. (Herminhez.) Pardon, Békássy Guidó vagyok.

Hermin: Fogadja egy honleány nemzetiszínű mosolyát.

Főhadnagy (hangosan nevet).

Mária: Bella, kérem, jöjjön ide.

Bella: Parancsolj, édes fiam.

Mária (a korlát mellett ül profilban. Közben a házból még néhány széket hoztak ki): Mondja, Bella, Ember idejön előbb?

Bella: Hát. Bizonyosan.

Mária: Ő még nincs a hangárban?

Bella (gukkerrel a szemén): Nem látok a hangár előtt senkit... Csak egy gépészfélét sapkában. Biztosan idejön előbb.

Mária: Nem értem... Beniczky még nincs itt... talán...

Lidérc (balról jön a korlát mellett): Mint egy fehér virág a tóba hullva... (Noteszbe jegyez, meglátja Bellát.) Á, Gábor bácsi.

Bella: Szervusz, Misikám.

Lidérc: Hallom, tegnap fentjárt a szerkesztőségben. Nagyon sajnálom, hogy nem találkoztunk.

Bella: Igen, a Zöld Madár miatt. Hallom, erősen készül az Olga.

Lidérc: Igen, még nem tudom, mi lesz a címe.

Bella: Mégis a Nemzetibe adod?

Lidérc: Tudja Isten, kellene hozzá egy nagyszerű nő... Tudja, amilyent az ember elgondol és amilyen nincs... Vagy legalább amilyen nincs a színházaknál. (Máriára néz.)

Bella (mosolyog): Szóval Mária, mi?

Lidérc (lelkesen): Ha a nagyságos asszony hallgatott volna rám... és színpadra lépne... akkor előadatnám a darabot... akár a vurstliban, a Hökköm színházban, ha neki úgy tetszene.

Mária (mosolyog): Nem... nem... Egyszer ugrattak be nyilvános szereplésbe, akkor is megbántam.

(Néhány kíváncsi jön jobbról és elhelyezkednek a korlát mellett.)

Bella (a közeledő tisztekhez): Jertek közelebb, fiúk. (Máriához.) Édes fiam, bemutatom neked Zajcsek kapitányt és Békássy főhadnagyot.

Mária (mosolyogva nyújtja át a kezét a korláton, biccent a fejével).

Kapitány: Már régen akartam bemutatkozni.

(A nem beszélő szereplők járkálnak a korlát mellett, néha jobbról és balról eltünnek, megint visszasétálnak.)

Ember (sietve jön balról. Teljes dreszben van, pilóta-kapuson a fején, lábán csizma. Sietve jön előre, meglátja a tiszteket, azok felé tart. Közben sapkájához emelgeti a kezét. A nyakán kicsi rózsaszín flastrom. Kissé idegenszerű akcentus): Á hiszen itt vannak az urak! (Meglátja Máriát, biccent.) Kezét csókolom. Hát mégis rászánta magát, ez már szép.

Mária (feláll): Kedves... kedves Ember... hát... mégis felszáll.. (Elfogultan nézi.)

Ember (vigan): Hogyne szállnék fel... ilyen gyönyörű időben...

Mária (halkan, gyorsan): Várjon csak... Ember... azt akartam mondani...

Ember: Pardon... azonnal rendelkezésére állok. (A tisztekhez.) Elég pontos voltam, uraim? Most aztán jó volna, ha a masina is ilyen pontos volna. Majd az urak lesznek olyan szívesek és elkísérnek... előbb megnézzük majd a fejlesztőt — csinálunk egy kis gurulópróbát... aztán felszállunk.

Kapitány: Also... aztán ki lesz a fejlesztőnél?

Ember: A montőr. Az urak majd kéznél tartózkodnak és figyelik a montőr munkáját.

Főhadnagy: Mehetünk?

Ember (gukkerrel nézi a mezőnyt): Még van néhány percünk. A karburátoron volt valami igazítani való.

Főhadnagy: Már volt lent a hangárban?

Ember: Hogyne, onnan jöttem, megláttam az urakat.

Főhadnagy: Észre se vettem.

Bella: Mi az, Sándor, te észre se veszed az embert?

Ember (nem fordul oda, gukkerrel figyeli tovább a mezőnyt): Dehogynem, Bella bácsi, észrevettem.

Mária: Kérem, Ember... mondja csak, nem találkozott a...

Ember (gukkerrel): Kivel, nagyságos asszonyom?

Mária: A — a —... (Elhallgat.)

Ember (gukkerrel): Ahá... próbálják a csavart... (Távoli berregés.)

Lidérc: Gyönyörű... Mint egy virág... Mint egy aranytrombita...

Ember (leteszi a gukkert, körülnéz, elmosolyodik): Né csak, milyen sokan gyűltek össze — ezek mind látni akarják —

Mária (fojtva): Mit akarnak látni, mondja?

Ember (mosolyogva és jelentősen néz rá): Hát... engem! Ahogy repülök. (Elfordul, Lendvai felé közeledik.) Igaz, Lendvai úr?

Lendvai: Engem mindig nagyon érdekelt az aviatika.

Ember: Meg az aviatikusok, mi? Csupa derék, lelkes fiatalember, mi? Igazi hősök... mi?

Lendvai (nem érti): Hát... vannak köztük — vannak.

Ember: Úgy-e például, kik az életüket koc-

káztatják — de szívesen és habozás nélkül, mi?

Lendvai (bizonytalanul): Bizony.

Ember: Nincs is szebb, üdébb látvány, mi? mint egy ilyen friss, erős, ruganyos, fiatal test, tele duzzadó élettel és bátorsággal, mi? Szemében nemes tűzzel. Mi? Amint áthatva az eszmétől, frissen és merészen zuhan le... mi? és kitöri a nyakát — mi?

Lendvai (hebegve): Hát... kérem... nem tudom.

Ember: Dehogy nem tudja! Maga csak tudja!... Az ilyen totyakos öreg ember vérének megfizethetetlen pezsdítő látvány lehet, friss, reggeli napfényben, egy szétroncsolt, fiatal test. (Elfordul tőle, Bella felé közeledik.)

Lendvai (elképedve feleségéhez): Mi ez? Meg akart sérteni?

Lendvainé: Ugyan... ne hallgass rá... Nem látod, hogy milyen ideges?

Ember (Bellához): Na, Bella bácsi, hogy állunk az énekléssel?

Bella: Milyen énekléssel, fiacskám?

Ember: Hát a multkor hallottam, hogy énekelni tanul.

Bella: Ne bolondozz.

Ember: Dehogy nem... nem emlékszik... a Turiddu dalát... a Cavalleria Rusticanaból... Hát a biztosító kötvénnyel mi van?

Bella (nem érti): Miféle biztosító kötvénnyel?

Ember: Hát a biztosítólevél? — amelyben ennyi és ennyi vinculum erejéig biztosítják az embert, hogy a feltételek betartása esetén feljut a mennybe.

Bella (csak a kezeit mozgatja, hogy nem érti).

Ember: Hát nem emlékszik? (Énekli pátosszal és gesztussal):

»Ki érted hal meg, feljut a mennybe.«

Ígérni, az nem kunszt, vagy elég az ígéret is? (Tünődve.) Az ember mégis csak szeretné, ha erről biztosítanák... (Elfordul, Lidérc felé közeledik.)

Bella (megdöbbenve, Máriához): Mi van vele?

Mária (borzongva húzza össze a prémet): Nem tudom... Itt valami borzasztó történik... Édes Bella bácsi... Nem nézne le a hangárokhoz?

Bella: Minek?

Mária: Szeretném tudni, hogy ott van-e a...

Ember (Lidérchez): Hogy van, művész úr?

Lidérc (feléje fordul): Ó... Ember Sándor — (Kifelé mutat.) Nézze... nézze... nem olyan, mint egy nagy, hímporos lepke?

Ember: Nem. Olyan, mint egy kicsi, bemeszelt felhő.

Lidérc: Szitakötő... Egy kecses szitakötő...

Ember: Mondja, hány órakor szokott felkelni, ha arról van szó, hogy szitakötőt láthat?

Lidérc (nem érti): Miféle szitakötőt?

Ember: Miféle szitakötőt?! Olyan szitakötőt, mint egy szitakötő. Egy egyszerű, eleven szitakötőt.

Lidérc: Nem értem.

Ember: Nem érti! Hát ha maga hét órakor kel fel, hogy egy repülőgépet lásson, ami még annyira se tetszik magának, mint egy szitakötő, mert hiszen csak úgy tud tetszeni valahogy, hogy a szitakötőhöz hasonlítja — akkor legalább

is háromkor muszáj felkelnie, ha arról van szó, hogy egy igazi szitakötőt lásson.

Lidérc (csodálkozva mosolyog): Na, ahhoz nem keltem volna fel.

Ember (nyugodtan): Hát akkor miért hasonlítgat folyton? Miért mondja a nőről, hogy azért adja oda mindenét érte — hogy azért hal meg érte, — mert olyan az arca, mint a liliom és az ajka, mint az ért cseresznye? (Énekelve.)

»Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad.«

Ha ön annyira szereti a liliomot, meg a cseresznyét — akkor miért nem vesz liliomot az egyik sarkon és cseresznyét a másikon? Egyik kofa se kéri érte az életét. — Legfeljebb egy-két hatost.

Lidérc (mosolyog): Szóval, ön nem szereti a hasonlatokat.

Ember: Dehogy nem. Csakkogy a hasonlat nem öncél — a hasonlat arra való és akkor jogosult, amikor magyarázni, megvilágítani kell valamit. Például a maga tegnapi cikkét, amit rólam írt, azt lehet hasonlítani.

Lidérc: És pedig mihez?

Ember: Egy kergekos óbégatásához... aki fenevadnak nézi a lokomotívot. (Elfordul és a tisztek felé közeledik.)

Lidérc: Tessék?!... Nem értem... Hogy tetszik? (Utána megy egy darabig, aztán tünődve megáll.)

(Horváth és Hermin jönnek jobbról.)

Horváth (hangosan): Én pedig azt mondom, hogy bestia. És az olyan marha, aki hagyja, hogy egy bestia elbánjon vele, az nem érdemel

jobbat. (Szembetalálkozva Emberrel, enyhén összeütődnek.) Nem tud vigyázni? (Ember megfordul.)

Ember: Né, Horváth, maga az? Jó reggelt.

Horváth (fenyegetőzve): Nem tud vigyázni?

Ember (csodálkozva): Mire, kedves?...

Horváth (eléje áll): Hogy ne érjen az emberhez! Paraszt!

Ember (leveri a púpos kalapját egy legyintéssel): Legalább köszönne.

Horváth (magánkívül): Disznó...

Ember (nyakonveri, általános zúgás).

Lendvai: Hallatlan! Megütni egy nyomorékot! Példátlan! Lelketlenség! (Odajönnek, elhúzzák Horváthot.)

Egy ember: Szegény nyomorék.

Horváth (hülyén nézi az embert. Hebegve): Én... én... nem... vagyok... (Hagyja, hogy elvezessék.)

(Emberek tolonganak. Hangok. Pfuj, egy nyomorékot.)

Bella (Emberhez lép, halkan): Mi ez? Hogy tehettél ilyet?

Ember (nyugodtan): Megütni egy nyomorékot — mi? Milyen gyávaság. De Bella bácsi, viszont éppen maga mondta a multkor, hogy csak a betegek élnek sokáig, az egészséges emberek mind meghalnak. Hiszen akkor hallatlan bátor voltam. (Maga elé.) Egy szegény, halálraszánt nyomorult egészséges ember megütött egy nagyszerű, hallatlan nyomorékot. (Hangosan, hogy mindenki hallja.) Én odamegyek most, ahol talán a halál vár rám... (Kifelé mutat.) és ti nem erről a bátorságomról beszéltek, hanem

arról a gyávaságomról, hogy előbb megütöttem egy nyomorékot. (A tolongók visszahúzódnak, a tisztek jönnek jobbról. Ember átveti magát a korláton és odasiet hozzájuk.) Uraim... talán mehetünk már.

Bella (Máriához): Mi van vele?

Mária (elfúlva): Menjen, Bella... maga nem tud semmit... Rettenetes... Hová lett az a... (Kiabál.) Ember! Ember Sándor!

Ember (visszafordul): Parancsol?

Mária (odafut, megfogja a kezét): Ember... Úgy-e... Úgy-e, most nem száll fel... Valamit akarok mondani... előbb...

Ember (sietve): Majd ha lesz még egy percnyi időm, még visszanézek... csak a készüléket próbáljuk ki... (A tisztek után fut.)

Mária (kiált utána): Ha Beniczky nincs a hangárnál... jöjjön előbb vissza... feltétlenül, hallja!

Bella: Mi történt veled, Mária?

Mária (zsebkendőjével törli arcát): Semmi... már nincs semmi bajom. Itt maradunk, úgy-e?

Bella: Valami történt veled.

Mária: Dehogy... Kérem, Bella, adja ide a látcsövét.

Bella: Tessék. (Odaadja.)

Mária (gukkerrel): Mondja... kik azok?

Bella: Fiam, én nem ismerem ki magam. Biztosan gépészek.

Mária: Nem Beniczky az ott? Az a magas?

Bella: Nem értelek, fiam... Mit keresne Beniczky a hangárnál? Úgy tudom, nincsenek olyan jóba.

Mária: De én azt hiszem, hogy Beniczky.

Bella: Nézze, hogy szikrázik a masina.

Lendvainé: Jaj de szép. Most indítják a gépet?

Hermin: Úgy látszik.

Mária: Hallja... Bella... azt mondják, hogy most indítják...

Bella: Dehogy, fiacskám. Hát nem hallottad, hogy előbb lesz egy gurulópróba?

Mária: Úgy-e, most csak gurul?...

Bella: Hát persze.

Első jassz: Az anyja! Most elakadt!

Másik: Jó startusz volt.

Egy ember: Barátom, én kint voltam multkor, mikor a Pasquier repült... az valami volt. Mikor a fejem fölött csinálta a bukfencet, hát csak tátogtam a kezemmel, hogy megkapaszkodjak... *én* szédültem... lent a földön... (Kis fiú jön jobbról.)

Kisfiú: Hidegvíz... tessék...

Hermin: Aggyál, fiacskám. (Iszik.)

Lendvainé: Mit csinálnak azok ott?

Lendvai: Azzal hajtják a gépet. Látod, a montőr feltartja a kezét — és hozzá se nyúl a géphez — és a gép megfordul.

Lendvainé: Nagyszerű.

Lendvai: Látod!... Most ott, a tisztek előtt — látod, kiszáll a gépből...

Lendvainé: Most visszaviszi.

Lendvai: Dehogy. Ez a nagyszerű, most figyelj. Most megindul a gép, magától.

Hermin: Nagyszerű.

Bella: De csak gurul.

Lendvai: Majd aztán repül is.

Bella: Most viszik a starthoz.

Lendvai: Nem nyúl hozzá senki.

Első jassz: Link ember ez a Stepan.

Mária (aggódva): Mi az... Bella, mondja... mi az?

Bella (bizonytalanul): Nem tudom...

Mária: Mi az? Az ott Ember?

Bella: Igen, azt hiszem.

Mária: A tisztekkel tárgyal.

Bella: Nézik a szerkezetet.

Mária: De, úgy-e, még nem ül be.

Bella: Hát... Nem tudom...

Mária: Nem... Hiszen mondta, hogy előbb még visszajön... Úgy-e, mondta, hogy előbb még visszajön?

Bella: Lehet, hogy már nincs ideje.

Mária: Nem... megígérte, hogy visszajön... Ne beszéljen bolondokat, Bella. Jaj... Hol van az a kisfiú a vízzel?

Bella: Mi az, csak nincs rosszul?

Mária (görcsösen szorongatja a kezét): De-hogy... ez a koránkelés... nem szoktam meg. — Édes Bella... kedves jó Bella... Úgy-e, hoz nekem egy kis vizet .. (Szorongatja a kezét.)

Bella: Hát persze, de engedje el a kezemet

Mária: Nem... ne menjen el... csak nem hagy itt magamra... Hová szaladnak azok a tisztek?

Bella: A hajtógéphez. Úgy látszik, most lesz a felszállás.

Mária: Nem... előbb idejön...

Bella: Nem jön most már... Nézze, már fogják a gépet.

Mária (felugrik): Bella... Úgy-e az a magas — az a magas... Úgy-e, Beniczky?

Bella: Lehet. Nem láttam tisztán.

Mária (elfulladtan): Bella... Nem kísérne engem oda?... Oda akarok menni... Itt van az autó... Hozza gyorsan az autót...

Bella (megdöbbenve néz rá): Mi az, Mária? Csak nem fél?

Mária: Nem... Beniczkyvel akarok beszélni. Az a magas ott Beniczky... Gyorsan beszélnem kell vele... Hát nem látja, hogy Beniczky?...

Bella (bizonytalanul): Úgy látszik, csakugyan az. Dehát mostan... hát akkor menjünk...

Mária: Nem... ha biztosan Beniczky, akkor maradjunk.

Bella (ránéz): Hiszen azt mondta, hogy éppen azért!

Mária: Nem... ha biztosan az, akkor maradhatunk. (Távoli, de éles és harsány berregés.)

Lendvai, Lendvainé: Start! Indul!

Egy távoli, harsány hang: Los!

Többen: Bravó, indul.

(Taps, mindnyájan a korláthoz futnak.)

Mária (egész testében remeg): Beniczky... úgy-e, Beniczky?

Lendvai: Gyönyörű! Gyönyörű!

Lendvainé: Odanézz... most... most elhagyja a földet...

Hermin: Jaj, de guszta!

Első jassz: Jó start volt!

Másik: Aha!

(A berregés halkul, aztán hirtelen megint erősebb lesz.)

Lendvai: Milyen hirtelen emelkedik!

Lendvainé: Már lehet százötven méter magasan.

Hermin: A Duna felé tart...

(A berregést hol erősebben, hol halkabban egyre hallani, a nézők lassan egyirányban forgatják a fejüket, ezen a mozdulaton látni, hogy emelkedik a gép.)

Mária: Nem jött vissza... Biztosan nem volt rá szükség... Beniczky ott áll és néz felfelé... Úgy-e látta, Bella, hogy előbb beszélt Beniczkyvel? Úgy-e látta?

Bella (nem érti, de érzi, hogy rá kell hagyni): Igen... Mintha beszélt volna vele...

Mária: Most háttal áll nekünk Beniczky. — Látja? Ottan? és lassan megy a tisztek felé... mindjárt idefordul... akkor majd meglátjuk az arcát...

(Autóberregés. Beniczky majdnem szaladva jön jobbról. Felnéz. Aztán egyenesen Máriához szalad.)

Beniczky: Mária!

Mária (megfordul, nagyot sikolt, mintha kísértetet látna): Jaj! (Elereszti Bella kezét, a székre roskad.)

Beniczky (megdöbbenve): Mi történt, az Istenért... Mária... kérem... nyugalom...

Bella (elhúzódik, Lendvaiékhoz megy, halkan): Gyerekek, gyerünk kicsit odébb.

(Lendvai, Lendvainé és Hermin megfordulnak, észreveszik Beniczkyt és Máriát, balra elvonulnak, jobbról is tisztelettel a korlát mellett elhúzódnak az emberek. Mária és Beniczky egyedül maradnak a színen.)

Beniczky (támogatja Máriát): Mária... hát mi az... mi történt...

Mária (megmerevedve, suttogva): Maga... nem az volt... a hangárnál?

Beniczky: Most érkeztem. Elpattant a pneu. Mi történt?

Mária (merev mozdulattal, mint egy holdkóros, mutat kifelé): Odanézzen!

Beniczky (kinéz az ég felé, megremeg): Mi az... már...

Mária (kísérteties hangon): Már felszállt...

Beniczky (megrendül, halkan): Rettentő... elkéstem...

Mária: És most... mi lesz...

(Erősödő berregés. Beniczky megfogja Mária kezét.)

Beniczky: Mária... hát ne legyen gyerek .. nem lesz semmi... bolondság...

Mária (a gépet nézi): Most... emelkedik... a Duna fölött van... egyre kisebb lesz...

Beniczky: Mária... hát jöjjön... ne bolondozzon .. menjünk innen...

Mária (önkívületben): Csak maradjunk... Csak nézze... Kitartás, gróf úr... csak nézze, — nagyon szép...

Beniczky: Mária... magának láza van... nem lesz semmi... hát ne féljen... Hiszen nem is igaz... Már beszéltem vele... Jöjjön... az imént beszéltem...

Mária (kísérteties nyugalommal): Hazudik. Nem beszélt vele. Elkésett. Akarattal elkésett. (Nézi az emelkedő gépet.)

Beniczky: Az Istenért... Hallgasson. (Körülnéz.) Figyelnek bennünket... Szedje össze magát...

Mária (ugyanúgy): Hazudik. Elkésett akarattal.

Beniczky (hadarva): Hogy mer... ilyet mon-

dani... hogy merészel... be tudom bizonyítani,... hogy elkéstem...

Mária (ugyanúgy): Szóval, nem beszélt vele.

Beniczky: De hisz ez mindegy is... Nem lesz semmi, nem olyan ember... nem bolond...

Mária (ugyanúgy): Maga nem volt itt az imént... maga nem látta, milyen állapotban volt... én láttam...

Beniczky (nem bírja): Mária, ha nem jön, én elmegyek... én nem tudom nézni...

Mária (ugyanúgy): Csak tessék nézni az előadást. A maga rendezése. Tessék kivárni... Kivárni, gróf úr... Szép nyugodtan...

Beniczky: Nem azt .. nem arról beszélek... magát nem tudom nézni... hisz maga rettenetes... én elmegyek. (El akar fordulni.)

Mária (belekapaszkodik, lázban): Beniczky... Hová megy... Várjon... Itt akar hagyni .. Jaj, itt akar hagyni..

Beniczky (húzza a korláttól): Hát jöjjön... (Mária hagyja magát, de arccal a háttér felé fordul és nem tudja levenni a szemét. Hirtelen megmerevedik, tolja magától Beniczkyt, halkan sikolt.)

Beniczky (riadtan): Mi az?

Mária: Látta? Megbillent!

Beniczky (elereszti. Most mindketten megkövülve, szótlanul állanak egymás mellett, mint a hipnotizáltak, nem tudják levenni tekintetüket a gépről. Ez sokáig tart, néhány percig, közben egyetlen hangot se hallani, csak a gép berreg egyenletesen, hol távolról, hol közelebbről, egyszer egészen közel jön a nézőtér felé, fölötte, mintha a színház fölött repülne. Hirtelen megáll.(

Hermin hangja (kívülről, közelről): Mi az?

Lendvai hangja: A kutyafáját.

Lendvainé hangja: Csak nem zuhan?
(Zavaros hangok kívülről.)
Lidérc hangja: Halló!... Gépész úr... történt valami?
Idegen hang: Ne tessék beugrálni.
Egy nő hangja (sikítva): Jézus Mária!
(Szaladó léptek a mező felől. Szünet.)
Lendvai hangja: Visszabillen... tartja magát...
Lidérc hangja: Megállítja...
Bella hangja (elképedve): Láttad? Megfordult?! Egészen megfordult! Brr! Brr! Rémes...
Hangok: Rémes... Nagyszerű... Hurráh! Nincs semmi baj! Barátom... Nézd, milyen sápadt vagy... Rémes volt... mi?...
Lendvainé hangja: Emelkedik! Újra emelkedik! (A hangok távoznak.)
Mária: Nézze... megint emelkedik...
Beniczky (homlokát törli, reszketegen): Úgy látszik.
Mária: Talán...
Beniczky: Úgy látszik...
Mária: Talán... úgy-e, talán...
Beniczky: Talán már nem fog...
Mária: Már nem fog még egyszer... Most egészen kicsike... Elmegy.
Beniczky: Nem jön vissza.
Mária: Süllyed.
Beniczky: Szabályosan kanyarodik.
Mária: Kört ír le!

(A berregés megszünik.)

Beniczky: Beállította a motort.
Mária (megragadja a karját, görcsösen): Jaj, mégis...

Beniczky: Nem, nem, dehogy. Ereszkedik le.
Mária: Leszáll?... Leszáll?...

(Két jassz fut keresztül a színen.)

Első: Gyün le!
Másik: Vigyázz, marha!
Hangok: Éljen! Éljen! Gyün lefelé! Barátom! Hogy megijedtem!
Hermin hangja: Na, már örültem, hogy látok valami heccet, de nem lett belőle semmi! Mehetünk a sárgába.
Beniczky (kihúzza magát, szárazon Máriához): Na... látja...
Mária (hisztériásan, nevetőgörcsben): Úgy-e, haha... úgy-e... haha... Milyen szamár vagyok... úgy-e... jön le... úgy-e, most mindjárt lent lesz...
Beniczky (gúnyosan): Egész nyugodt lehet. Ő az az ember, akivel nem történhetik semmi.
Mária (nem figyel oda): Semmi... Úgy-e... Ő az az ember... úgy-e...
Beniczky (élesen): A magam részéről meg voltam győződve róla, hogy nem lesz semmi. Nem abból a fajtából való...
Mária: Úgy-e. A fajta... Úgy-e, ez a fajta miatt van?...
Beniczky: Nagyon valószínű. Az emberek végzete meg van írva bölcsőjükben. (Nagyon élesen.) Az ő végzete, úgy látszik, az... — hogy másodszor is diszkvalifikálják.

(Lendvai és Hermin sietve jönnek jobbról.)

Hermin: Gyün a Himmelmann. Mindjárt itt lesz.

Lendvainé: Nem is volt olyan érdekes. A Pasquier, aki két bukfencet csinált, érdekesebb volt.

(Lendvai, Lidérc jönnek balról.)

Lendvai: Na és mi van a találmánnyal?

Lidérc: Mindjárt megtudjuk. Nem tartott sokáig az egész. Most kiszáll a gépből...

Lendvai: A tisztek valamit magyaráznak.

Lendvainé: Ő meg a vállát vonogatja.

Lidérc: Jönnek errefelé.

Beniczky (gúnyosan, jelentősen nézi Máriát).

Mária (zavartan kerüli a tekintetét, nagyon ki van merülve).

Hermin (kiabál kifelé): Na!... Híresek!... Gyűjjetek ide!

Beniczky (Máriához): Asszonyom, azt hiszem, mi mehetünk.

Mária: Várjon... Tudni szeretném...

Beniczky: Én tudom. Nekem nem kell megtudni. (Jelentősen.) Én egész nyugodt voltam.

(Ember, Kapitány, Főhadnagy, jönnek beszélgetve a korlát túlsó feléről.)

Ember (nagyon nyugodt és derült. Cigarettázik. A színész jól tette volna, ha közben egy kis maszkot csinál, az arca most pirosabb, mint az imént.) Hát kérem, uraim, úgy látszik.

Kapitány (savanyúan): Na ja... Hát az baj. De mi lesz most a jelentéssel... A robbantás nem működik...

Főhadnagy (zavartan): Talán nem volt rendben a hajtógép?

Ember (vidáman): Dehogy nem, uraim, a hajtógép rendben volt. Nem arról van szó. Be-

széljünk magyarul — a találmány nem ér semmit.

Főhadnagy (zavartan): Hát...

Kapitány: Also...

Ember: Mit csűrjük, csavarjuk, ez a repülőgép egy egész közönséges repülőgép. Nem tud ez se robbantani, se embert ölni, ez a szegény, buta kis repülőgép csak repülni tud...

Főhadnagy (zavartan): Hát talán...

Kapitány: Also... nem erről van szó. Hanem, hogy mit jelentsek.

Ember (cigarettázva): Tessék egész nyugodtan jelentést tenni, hogy a találmány nem funkcionál, hogy egy közönséges repülőgépről van szó és hogy én visszaléptem a pályázattól.

(Főhadnagy és kapitány összenéznek.)

Ember: Nem haragusznak, úgy-e, hogy idefárasztottam önöket?

Főhadnagy: Dehogy! Szó sincs róla! (Ránéz a kapitányra.)

Kapitány: Also... auf Wiedersehen. Szervusz. (Lanyhán sapkájához emeli a kezét.)

Főhadnagy (udvariasan): Nagyon örültem, mérnök úr, hogy megismerhettem.

Ember (meghajol): Uraim... (Várja, amíg azok eltűnnek a korlát mögött, aztán megfordul, átveti magát a korláton, középre előrejön. Elgondolkozva szívja a cigarettáját.)

Bella (odamegy hozzá): Hát mi az, fiacskám? Valami baj van?

Ember (szórakozottan): Nekem nincs. (Felnéz.)

(A színen levők közelebb húzódnak, kíváncsian körülállják Embert, aki tűnődve cigarettázik a közepen. Mária és Beniczky nem jönnek oda. Be-

niczky egyetlen pillantást vetett csak Emberre, de látva, hogy az észre se veszi őket, megvetéssel elfordul és szól Máriának, hogy mennek-e már.)

Mária (gyorsan biccent, hogy igen, de közben nézi Embert, lassan húzza a kesztyűjét. Ember előadása alatt többször akarnak indulni, tesznek is egy-két lépést, de aztán végleg ott maradnak és elől, oldalról hallgatják az előadást. Mária később le is ül, Beniczky úgy tesz, mintha nem figyelne, de figyel).

Lendvainé: Milyen magasan volt? Hány méter lehetett?

Ember (maga elé): Vagy ezerötszáz.

Bella: Na... és működött a dolog?

Ember (tünődve): Nem... de azt hiszem, nem is akartam, hogy működjön. Furcsa...

Bella: Hát hogy volt?

Ember (tünődve): Úgy látszik... odafönt rájöttem, hogy nem jó ez a találmány.

Hermin: Na és különben milyen volt?

Ember (mosolyogva néz rá, melegen): Nagyon szép volt.

Hermin: Hát meséljen.

Ember (maga elé néz. A következőket eleinte lassan, gondolkodva mondja, inkább saját magának beszél. Később folyékonyabban, de akkor se szavalva vagy lelkesen, hanem nyugodtan és derülten): Nagyon szép volt... Nem is hittem volna... hogy ilyen szép... úgy látszik, nem gondoltam rá, nagyon sokat foglalkoztam egyebekkel...

Lendvainé: Milyen az, mikor elhagyja a földet?

Ember: Mikor a gép megindul, az valami különös. Abban van valami félelmes. A visszatartott motor zihál, zakatol, acsarkodik... Bor-

zasztó erő van benne... és olyan, mint az ördög... igen... fúj és hörög.... és lángok csapkodnak a motorból... bizony, még kénszagot is éreztem... és az ördög, ugyanaz az ördög, aki gyermekkoromban egyszer a hátára kapott, az ördög kiabált... nem bírom, gyerünk, gyerünk... vágd a földhöz, törd be a fejét... hogy kiloccsanjon a bele... gyerünk, végezzünk, igen... így kiabált az ördög és mégis valami igen szép ez... ez nem az, mikor vacogva haldoklik az ember és rossz szívére, meg vizenyős tüdejére gondol.

Lendvainé: Hát aztán?

Ember (ugyanúgy): Aztán... aztán lenéz az ember... előtte elfordul, sivít és szalad a mező — aztán apró sárga skatulyákat láttam, ezek voltak a hangárok, fordultam és emelkedtem, minden körbe ment... egy tó... talán a holt Duna lehetett, úgy pörgött, mint a csiga és néhány apró, pici kis embert is láttam szaladni. Aztán még magasabbra mentem... a motor fúrja a levegőt...

Hermin: Hallod, Nusi, fúrja...

Ember (ugyanúgy): Akkor már minden egészen kicsike volt... de nagyon szép, napos színek, sárga és világoszöld és kék foltok is... aztán úgy volt, mintha állanék egy helyben... és alattam lassan húzódik, összefut minden. — Minden nagyon kicsike onnan, csak a gép óriási, egyre nagyobb lesz a gép, a szárnya milyen nagy... az egyik eltakarja, befedi az egész városligetet, a másik Budát takarja be, amint lefelé bedől. Csak a gép meg én, mi vagyunk óriások, a többi piciny, jelentéktelen.

Bella: És nem szédültél?

Ember: Nem az az érzésem volt, hogy én

vagyok magasan... hanem, hogy a föld van lent, nagyon mélyen... és ez a föld hullámzik, elfolyik, inog... Ahol én vagyok, fent, az fix pont, az a felszín, az egyetlen kemény és megbízható pont földön és égen... és borzasztó volt gondolni rá... és szédültem, ha arra gondoltam, hogy mi volna, ha nekem most le kellene szállni erre az imbolygó, hullámzó bizonytalan talajra, ami alattam kavarog. Szédültem és még magasabbra emelkedtem, most már bizonytalanná és valószínűtlenné lett minden rajtam kívül... és mintha az a felhős, összezsugorodó térkép ijedten és kapkodva igyekezett volna, hogy hozzám igazodjék... és mintha szédülve kapkodott volna utánam, hogy belém kapaszkodjék... fuldokolva, mielőtt a zavaros örvénybe bukik... A város egy vonagló, szürke bogár, mint a hátára esett bogár lábai, hadonásznak felém a kémények és tornyok... Azt hiszem, tíz-tizenötezer méter magasságban a pilóta olyanformát érezhet, hogy a föld egy kicsi bolygó, mely egy hatalmas égitest, a repülőgép körül kering.

Bella: Hát aztán mi volt az, mikor úgy látszott, mintha zuhannál?

Ember (derülten): Igen... történt valami... Hát észrevettétek?

Bella: Hát persze. Megállt a szívverésünk...

Ember (élénken): Az úgy volt . . . hm . . . hogy egyszer... megfeledkeztem magamról és elereszteltem a fogantyút, és akkor kifordult a kormány.

Bella: Borzasztó! Megijedtél, mi!

Ember: Hiszen ha megijedtem volna, akkor nem történt volna semmi. Éppen az volt

a baj, hogy nem ijedtem meg, tudjátok. Hanem szép sötét lett minden, én behunytam a szemem és nagyon jól éreztem magam.

Bella: Hát hogy történt?

Ember (vidáman): Hát... aztán közbe jött valami. Elég különös. Amint zuhantam, egy pillanatra kinyitottam a szemem, egy fehér, vakító felhő feküdt alattam, mint valami párna... és ezen a felhőn élesen, keményen megláttam az árnyékomat.

Hermin: Az árnyékát?

Ember: Igen, az árnyékomat, gépestől... De olyan élesen és világosan, hogy még a manzsettám gombját is láttam... És láttam a kezemet feküdni a fogantyún, és akkor... az árnyékon észrevettem, hogy rossz fogantyúhoz nyúltam.

Bella: Lehetetlen.

Ember: De igen... úgy-e, furcsa? Az árnyékomon láttam a hamis griffet... és ezzel rögtön kiegyenesedtem és egyetlen mozdulattal visszarántottam a gauchissement-et. Még idejében történt, a gép egyensúlyba billent.

Bella: Különös.

Ember (nyugodtan): Aztán akkor még emelkedtem egy kicsit, aztán nyugodtan leszálltam. Beállítottam a motort — karbafontam a kezem és élveztem a látványt... hát ez nagyon szép volt... Most minden csupa szín és ragyogás volt és most egyformán békésen ringott a föld, mint a tó... és én most kezdtem figyelni a tárgyakat... ni, ez Szentendre, mondtam... ni, ez az uszoda... itt egyszer fürödtem... ni, az Andrássy-út... mennyien vannak rajta... a Jánoshegyi-kilátó, de milyen kedves... ez meg az Opera, úgy-e... ez

meg a színház... a vár fölött kavarogva ötlött eszembe, mi lehet az oka annak, hogy olyan hallatlanul jól érzem magam... egyszerre úgy volt, mintha én jártam volna már itt, ezen a légrétegen.

Lendvainé: Ugyan?

Ember: Igen. Rá is jöttem, mi volt az. Tízéves koromban, iskolából hazamenet, mindig azt a képet színezgettem magamban, milyen lesz, mikor én feltalálom a repülőgépet, (mert akkor még nem volt feltalálva) és egyszer részletesen elképzeltem ugyanezt az utat a vár fölött és ezt a panorámát.

Hermin: Hát aztán?

Ember: Aztán leszálltam.

Bella: Hát aztán?

Ember: Aztán semmi. (Új cigarettára gyujt.)

Hermin: Nagyon szép volt. Hát akkor talán lépjünk a távozás hímes mezejére, uraim. Maga is jön, Ember?

Ember (kinéz): Jövök, csak a Stepant várom.

Beniczky (köhög, látszik, hogy erős indulatban van, előrelép, torkát köszörüli, kinyitja a száját, amikor Horváth betántorog a színpadra, szánalmas állapotban van, hajadonfőtt, összezilált hajjal, szétesett, remegő arccal. Tétován néz körül, mint a részeg. Ember nyugodtan várja.)

Horváth (megáll, hebeg, aztán remegő, rekedt hangon): Bocsásson meg.

Ember (nyugodtan): Nincs semmi baj.

Horváth (kitörő zokogással): Bocsásson meg, én egy szegény, szerencsétlen nyomorék vagyok. Köszönöm. (Térdre akar esni, Ember

megfogja, a többiek csodálkozva és zavartan elfordulnak és kihúzódnak a színről, kivéve Beniczkyt és Máriát.)

Ember (biztatja): De drága barátom... Én nem haragszom.

Horváth (zokogva): Ezek a gonoszok... ezek a rosszak... ezek soha se mondták... hogy... hogy púpos vagyok... Udvariasan beszéltek velem... csak a hátam mögött röhögtek... és most.. mikor jött egy ember... most kiabáltak... »nyomorék, nyomorék!...« »megütötte a nyomorékot!...« Most egyszerre mind a szemembe mondták... eddig nem... nem mondták... el akarták venni... a bánatomat, amihez jussom volt... hogy szegény, szerencsétlen púpos vagyok... de ön jó... ön visszaadta nekem... köszönöm...

Ember (gyengéden): Ne haragudjék rám.

Horváth: Köszönöm.

Ember: Hol a kalapja?

Horváth (révetegen): Nem tudom, elejtettem...

Ember: Várjon, majd megkeressük... (Jobbra el akarja vezetni a púpost, de akkor)

Beniczky (hangosan): Jó reggelt, mérnök úr.

Ember (nyugodtan megfordul): Jó reggelt. Tessék. (Állva marad. Púpos el jobbra.)

Beniczky: Ön megütött egy púpost.

Ember: Meg, szegényt. (Vigan.) Örökre magamhoz láncoltam ezzel az ütéssel.

Beniczky: Én önt sajnáltam és nem akartam bántani, — de ön nem érdemel részvétet. Ön nemcsak gyáva, de rossz is. Nem érdemel kegyelmet... Nem érdemli meg azt, amit, úgy látszik, előre elvárt az én előzékenységemtől...

Anélkül, hogy bevárta volna... Ön számított rá, hogy én feloldom a szava alól... és én fel is akartam oldani, tanum rá... ez a hölgy itt — de ön csunyán visszaélt...

Ember (csendesen ingatja a fejét): Az ön előzékenységével. (Részvéttel nevet.) Szegény, buta ember.

Beniczky (levegő után kap): Mi... Mi?...

Ember (ugyanúgy): Te szegény, buta ember. Hát ennyire, ennyire félsz tőlem?...

Beniczky (lépést tesz előre, ijedten néz körül. Máriához): Mi ez? Megbolondult?

Ember (ugyanúgy): Ennyire féltek tőlem? Te is, meg az a szegény némber ott, a hátad mögött? Ennyire féltek az életemtől?

Beniczky (rikácsolva): Fogja be a száját! Csirkefogó! Kitoloncoltatom Pestről!... Becsületszavát adta!

Ember (nyugodtan): Hogy meghalok? Hogyne, hogyne. Meg is fogok halni. Meghalni... majd, valamikor. Az is szép lesz. De még van rá idő. Az csak egy perc — születni lehet egy perc alatt — és meghalni is — de az élet — ...az hosszabb ideig tart.

Beniczky (magánkívül rikácsol): Gyáva fráter... aljas... Engem... engem... velem — velem mer... és én, ha én húztam volna a feketét... én szamár...

Ember: Bizony, maga szamár maradt volna akkor is, ha a feketét húzza.

Beniczky (rárohan): Majd én...

Ember (nyugodtan, de hangosan): Eriggy innen, mert megütlek, mint azt a púpost.

Beniczky (visszatántorodik. Hirtelen megnyugszik, diadalmasan): Rendben van... most... most aztán végezhetünk! Végre!! Most

aztán nem kerülsz ki a körmöm alól... gazember... te gyáva voltál végezni magaddal... most majd végzek én... keresztüllőhetlek... most már keresztüllőhetlek... (Elrohan jobbra.)

Ember (egy percig néz utána — aztán sarkon fordul és fütyörészve megindul balra).

Mária (Beniczky után néz): Beniczky... Beniczky... mi ez... hát engem... Beniczky... várjon (Megbotlik valamiben, — felemeli, az Ember egyik vastag kesztyűje, amit verekedésnél elejtett. Percig tanácstalanul áll, körülnéz, — aztán balra siet.) Ember... Ember Sándor, a kesztyűje... (Kiabál.) Ember... Elvesztette a kesztyűjét... Ember... (Sírva.) Ember... hát várjon...

Ember (visszafordul, mosolyog. Melegen, túláradó örömmel megöleli Máriát): Mária — milyen boldog vagyok — már nem vagyok szerelmes — nézd, hogy süt a nap — nézd, édes, drága barátom, drága Máriám — már nem vagyok szerelmes beléd... milyen boldog vagyok!

(Függöny.)

Visszakérem az iskolapénzt.

Játszanak:

Igazgató. *Számtantanár.*
Földrajztanár. *Fizikatanár.*
Történelemtanár. *Wasserkopf.*
Szolga.

(Történik egy középiskolai igazgató szobájában.)

Igazgató (ül az asztalnál, előtte a szolga). Mit kíván?

Szolga: Itt van egy úr, a nagyságos igazgató úrral akar beszélni.

Igazgató: Meg lett mondva, miszerint a szülőknek meghagyandó, hogy csupán a hivatalos órákban érdeklődendő tanügyben, vasár- és ünnepnap kivételével minden szerdán és szombaton.

Szolga: Igenis. Csakhogy ez nem szülő.

Igazgató: Tanuló?

Szolga: Nem gondolnám, kérem, mert hogy szakálla van.

Igazgató (őszinte csodálkozással): Nem szülő és nem tanuló? Hát akkor mi?

Szolga: Azt mondja, mondjam csak, hogy Wasserkopf.

Igazgató (nyugtalanul): Hogy néz ki?

Szolga: Olyan ostoba-féle ábrázata van.

Igazgató (megnyugodva): Ahá, értem. Akkor valamelyik iskolalátogató lesz. Bocsássa be.

Szolga (el).

Wasserkopf (bejön. Ziláltan öltözött, torzonborz szakállas ember. Nagyon erélyes és elszánt): Jónapot. (Megáll.)

Igazgató (feláll): Mit kíván?

Wasserkopf: Wasserkopf vagyok. (Szünet.) Nem ismer meg az igazgató úr?

Igazgató (int, hogy nem).

Wasserkopf: Úgy látszik megváltoztam. No, de mindegy. A könyvekből majd kiderül.

Igazgató: Könyvekből? Ámbátor...

Wasserkopf: Igazgató úr kérem — én vagyok a Wasserkopf.

Igazgató: Kétségtelen, miszerint — de mindazonáltal.

Wasserkopf: Hát nem emlékeznek a nevemre se. (Fölénnyel.) Na ja vagy legalább úgy tesznek, mintha nem emlékeznének. Okuk van rá eltussolni engem. Mindegy. Egyszóval — én itt jártam iskolába ezelőtt tizennyolc esztendővel.

Igazgató: Nincs kizárva, miszerint lehetséges. És most mit kíván? Bizonyítványmásolatra van szüksége?

Wasserkopf (jelentősen): Nem kell nekem a maguk bizonyítványa. Azt is visszahozom, amit kaptam maguktól. Másért jöttem én ide.

Igazgató: De azonban —

Wasserkopf (megköszörüli a torkát. Ünnepélyesen): Tekintetes Igazgatóság!

Igazgató (ijedten körülnéz).

Wasserkopf: Mint ennek az iskolának volt növendéke, van szerencsém tisztelettel vissza-

kérni az iskolapénzeket, amiket én ezelőtt tizennyolc esztendővel tandíj gyanánt befizettem. (Büszkén körülnéz.)

Igazgató (nem érti): Visszakéri a tandíjakat?

Wasserkopf: Igenis, visszakérem a tandíjakat. Ha gazdag ember volnék, nem mondom, itt hagynám maguknál. Legyenek vele boldogok, ott egye meg a fene. De két napja nem volt egy meleg kanál a hasamban, nekem szükségem van pénzre.

Igazgató: No, de nem értem... minő alapon?

Wasserkopf: Minő alapon? Azon az alapon, hogy engem rosszul tanítottak, a pénzemér. Azon az alapon, hogy nekem bizonyítványt adtak, hogy én tanultam valamit a pénzemért és kiderült, hogy én nem tanultam semmit, a pénzemért.

Igazgató (meghökkenve): No, de... nem értem mégse... Micsoda ötlet!

Wasserkopf (büszkén): Csak hagyja maga az ötletet. Nagyon jó ötlet az, olyan jó ötlet, hogy nekem magamnak nem is jutott volna eszembe. Hála a maguk tanításának, amitől ilyen élhetetlen szamár lettem. A Csetovics barátom adta nekem ezt a tippet, egy félórával ezelőtt.

Igazgató (hüledezve): Csetovics!

Wasserkopf: Az éppen. Egy félórával ezelőtt a körúton sétáltam és azon gondolkoztam, hogy most honnan szerzek egy kis pénzt, mert nincs egy fityingem se. Találkozom a Csetovicscsal. Mondok, hogy vagy Csetovics, azt mondja, köszönöm jól, sietek, megyek a Leszámítoló Bankba, becserélni a valutakülönbözetet, amit

nyertem. Mondok, mi az, hogy valutakülönbözet. Mondja, nem érek rá én azt elmagyarázni, az úgy van, hogy papíron vesztettem hetven pontot, hát a különbözeten nyertem, nem érted? Nem, mondok, mi az, hogy ponton vesztettem, különbözeten nyertem. Na, aszongya, ezt se tudod, akkor te semmit se tudsz. Kérd vissza az iskolapénzt. Azzal ott hagyott — én meg mondok, ejnye, ezt meg lehet csinálni, igaza van nekije, hogy ez nekem még nem jutott eszembe. Hát sarkon fordultam és eljöttem ide és most tisztelettel kérem a tekintetes igazgatóságot, tessék nekem visszaadni az iskolapénzt, mert én nem tudok semmit. (Büszkén körülnéz.)

Igazgató (szavak után kapkod): No, de... igazán, miszerint... ilyen esetem még nem volt... A Csetovics azt mondta Önnek?

Wasserkopf: Igenis, az én jó barátom, a Csetovics, az adta a tippet. Meg is hálálom neki. Ha itt megkapom a pénzt, veszek neki valamit. Veszek én.

Igazgató (ijedten): No, de... miféle pénzt. Csak nem gondolja ezt komolyan?

Wasserkopf: Hogy nem gondolom komolyan? De milyen komolyan gondolom! És ha nem kapom itt meg az igazságomat, felmegyek a minisztériumba és a főtörvénybe és elmegyek és bepörlöm az egész mindenséget, azt a keserves micsodáját, hogy az embernek kilopják a zsebéből a pénzt, oszt nem tanítják meg semmire — oszt most itt állok, vén szamár létemre, oszt nem tudok semmit, pedig iskolát jártam.

Igazgató (félre, ijedten): Ez őrült. (Csitítva.) Jó, jó, kedves izé... Wassermann úr... Csak tessék nyugodtan elmenni, majd megvizsgáljuk az ügyet.

Wasserkopf: De biz én addig innen nem mozdulok, míg nekem azt el nem intézik. Itt tanítottak a pénzemért, hogy tudjak valamit, de nem tudok semmit, hát rosszul tanítottak, hát nekem jussom van visszakérni a pénzt.

Igazgató (kétségbeesve): De hát honnan gondolja Ön, hogy Ön nem tud semmit?

Wasserkopf: Hogy honnan? Az már nem az én dolgom, hanem az uraké. Tessék engem megvizsgálni és megmondani, mit tudok. Tessék behíni a tanár urakat, vizsgáljanak meg.

Igazgató: Minő kínos ügy, no, de minő kínos ügy... Hát ön szóval újra vizsgázni akar ...

Wasserkopf: Igenis, újra akarok vizsgázni. Engem itt keresztülengedtek a vizsgán, pedig nem tudtam semmit, nyilván tehát meg kellett volna buktatni. Akkor tudtam volna, hogy nem tudok semmit, de így engem félrevezettek. Kiírom az ujságba, hogy itt hogy vizsgáztatnak. Tessék engem újra vizsgáztatni, mert az első érvénytelen, mert azon átjöttem. Tessék engem pótvizsgára ereszteni, hagy derüljön ki, hogy nem tudok semmit és tessék engem rendesen megbuktatni és visszaadni az iskolapénzemet.

Igazgató: Miszerint... kegyed, miszerint vizsgázni akar?

Wasserkopf: Azt én. Jogom van hozzá.

Igazgató: Az eset nagyon nehéz. (Fülét vakarja.) Még soha nem volt ilyen esetem. Nem tudok kiokoskodni. Meg kell kérdezni a tantestületet. Be fogom hivatni a konferenciát. Tessék addig kimenni az előszobába és várakozni.

Wasserkopf: Hát csak tessék sietni, mert nincs sok időm. (El.)

Igazgató (tehetetlen mozdulatokat tesz, aztán csönget).

Szolga (bejön).

Igazgató: Kérem, hívja be Hornyák tanár urat, Pemete tanár urat, Kolmizó tanár urat és Reczege tanár urat. Rendkívüli konferencia lesz.

Szolga: Igenis. (El.)

Igazgató (egyedül): Miszerint... miszerint... tudniillik, tekintetbe veendő... (Készül rá, hogy mit fog mondani, mintha már mondaná.) Azért híttam az urakat, miszerint egy rendkívül kényes ügyet!... (Fizikatanár, történelemtanár, földrajztanár, számtantanár, mindegyik megfelelő komikus figura, sorban bejönnek. Körülállják az asztalt.)

Igazgató (ünnepélyesen): A konferenciát megnyitom. Azért híttam az urakat, miszerint egy rendkívül kényes ügyet terjesszek a tantestület elé. Tessék helyet foglalni.

Tanárok (leülnek).

Igazgató: Megjelent nálam egy Wasserkopf nevű volt tanulója az iskolának, aki ... a tanügyi szabályzatban elő nem forduló eddig páratlan esetet jelentett azon kérelemmel, miszerint... (Gondolkodik, aztán kitörve.) Hallatlan dolog, kérem, hallatlan!

Tanárok: Mi az?... Miről van szó?... Mi történt?...

Igazgató: Ez az ember visszakéri az iskolapénzt.

Tanárok: Visszakéri az iskolapénzt?

Igazgató: Azzal a megokolással, hogy nem tud semmit. Kérem az urak véleményét erről a páratlan esetről.

Tanárok (összenéznek).

Fizikatanár (megköszörüli a torkát): Tisztelt konferencia. Szerintem a kérdés fizikai képtelenség. Az energia megmaradásának elve alapján minden tanuló idővel annyit veszít tudásából, mint amennyit az intézetből kiszorított tanár véleménye ebben az ügyben nyom.

Történelemtanár: Az újkor története hasonló esetet nem ismer. A Bourbonokról mondják, hogy nem tanultak és nem felejtettek semmit — de azért nem pörölték a kincstárt, mikor tudományuk következtében a forradalom 1792-ben kitört.

Számtantanár: Az a kérdés, a tőkét követeli-e, vagy kamatos kamataival az egész összeget, amennyire azóta felnövekedett. Mert ebben az esetben —

Földrajztanár: Hol fekszik az az ember?

Igazgató: Kint vár az előszobában. Azt akarja, hogy bocsássuk őt pótvizsgára. Az urak véleményét óhajtom meghallgatni erre nézve.

Számtantanár: Tisztelt konferencia. Véleményem szerint nem veszítünk vele semmit, ha Wasserkopf volt tanulót pótvizsgára bocsátjuk. Lehetetlennek tartom, hogy megbukjék s ezzel minket anyagi komplikációk elé állítson. Az illető azóta sok mindent megtanult az élet iskolájában — csak arra kell vigyáznunk, hogy ne terheljük őt meg túlnehéz kérdésekkel. Úgy látom, itt egy rendkívül ravasz emberrel állunk szemben, aki mindenáron kompromittálni akar bennünket és pénzhez akar jutni. Lehet, hogy egy kunkurrens vállalat küldte ki. Ki kell fogni rajta.

Fizikatanár: Hogy gondolja azt, kolléga úr?

Számtantanár: Nagyon egyszerűen. Támogatnunk kell egymást. A cél az, hogy Wasser-

kopf úr semmiképpen meg ne bukjék. Mert ha Wasserkopf úr valamire nem tud felelni, akkor mi buktunk meg és ő nyert. Ezt lehetetlenné kell tenni. Tartsunk össze, kolléga urak, nehogy országos tanügyi botrány keletkezzék ebből a kínos esetből. Akármit felel Wasserkopf úr, be kell bizonyítani, hogy jól felelt.

Történelemtanár: Én vállalom, ha megbíznak bennem. Kérem az igazgató urat, vezettesse elő a vizsgázót. Mi pedig bánjunk vele nagyon csinyján.

Igazgató (nyugtalanul): Nem lesz valami baj belőle? Csak a lapok miatt félek ...

Számtantanár: Tessék ránk bízni. Foglaljunk helyet.

Igazgató (csönget): Bocsássa be Wasserkopf urat.

Szolga (el).

Tanárok (elhelyezkednek).

Szolga (előreereszti Wasserkopfot).

Wasserkopf (hetykén jön be, félrecsapott kalappal a fején, nem köszön, zsebredugja kezeit és szemtelenül fütyürész).

Tanárok (felállanak, nyájasan): Is-ten hoz-ta!

Wasserkopf (leereszkedően): Szervusztok. Csak üljetek le taknyosok. (Szemtelenül néz, vár, hogy kidobják.)

Igazgató (felháborodva): No de ...

Tanárok (összenéznek, számtantanár int az igazgatónak, hogy menjenek bele mindenbe. Egyszerre leülnek): Igenis, kérem szépen.

Igazgató: De ez a modor... (Zavartan.)

Számtantanár: Ez a modor annyit jelent, hogy Wasserkopf úr nagyon jól ismeri ennek az intézetnek régi, patriarkális stílusát. Tisz-

tában van vele, hogy az iskola ebben a formájában már a klasszikus középkorban is fennállott, amikor tanár és tanítvány kölcsönös szeretetben éltek és tegezték egymást — nyilván erre akarja felhívni a figyelmünket. Ez a kedves figyelem annyira jólesik mindannyiunknak, hogy azt hiszem, nem találok ellenvetésre, ha indítványozom, hogy Wasserkopf tanulót, aki — mint ahogy értesítettek bennünket — vizsgázni óhajt nálunk, magaviseletből máris átengedjük, még a vizsga előtt, kitünő osztályzattal.

Igazgató (megérti, élénken): Helyes, helyes. Úgy van. Magaviselet: kitünő. (Ír.)

Tanárok (bólogatnak): Helyes, nagyon helyes.

Wasserkopf (meghökken egy percre, azután vállat von): Na jó. Fütyölök az egész tantestületre. A magaviseleten nem múlik. Tessék engem megbuktatni és ideadni a pénzemet, a többi nekem vurst.

Igazgató (nyájasan): Hiszen erről volna szó. Az ön méltányos kérését a tantestület bölcs határozata elé bocsátottam, amely úgy döntött, miszerint a vizsga megejtendő és eredményétől teendő függővé, vajjon igénye jogosult-e s ha igen, mennyiben teljesítendő. Méltóztassék ezt tudomásul venni.

Wasserkopf: Másul, másul, gyerünk a farbával, mert nekem pénz kell. (Leveti a kabátját, felgyűri az ujját:) Gyerünk. Kérdezzetek tanarak, azaz szamarak. Nagyon kíváncsi vagyok, ki lehet-e belőlem kapni egy értelmes feleletet.

Igazgató: A vizsgát tehát ezennel megnyitom. Első tárgy: történelem. Kérjük Reczege tanár urat, kezdje el a vizsgázó kikérdezését.

Történelemtanár (feláll, odaviszi a széket Wasserkopf elé. Udvariasan): Parancsoljon helyet foglalni jelölt úr.

Wasserrkopf (rá se néz, csípőre teszi a kezét): Egy meleget.

Történelemtanár (tanácstalanul néz az igazgatóra. Percnyi szünet).

Számtantanár: Éljen, nagyon kitűnő! Wasserkopf úr azt akarja közölni, hogy hajlandó a nehéz, fárasztó vizsgát egyenesen állva, csípőretett kezekkel kiállani, megkímélendő bennünket attól, hogy később tornából is le kelljen vizsgáztatni. Indítványozom, hogy tornából jeles minősítéssel eresszük át, az igazgató úrnak, mint tornatanár beleegyezésével.

Tanárok (fellélegezve): Úgy van, helyes! Tornából jeles! (Kezdenek belejönni, felélénkülnek. Megindul a harc Wasserkopf és a tanárok közt.)

Igazgató (ír): Tornából jeles.

Wasserkopf (erélyesen): No, no ... (Leül.) Jó, kifogtak rajtam az egyszer. Ne féljenek, most majd jobban fogok vigyázni magamra. Tessék kérdezni.

Történelemtanár (körülnéz, aztán összeráncolt homlokkal gondolkodik. Tanárok drukkolnak).

Wasserkopf (gúnyosan): Na mi az, tanár úr, nem készültél?

Történelemtanár (ijedten): De igen, tessék csak várni.

Wasserkopf: Persze, nem tudsz elég könnyűt kérdezni, Reczege. Mindig ilyen hülye voltál.

Történelemtanár (kiegyenesedik, diadalma-

san): Mondja meg nekem a vizsgázó úr — meddig tartott a harmincéves háború?

Wasserkopf: Har... vagyis, akarom mondani, nem tudom...

Történelemtanár: Csak tessék felelni. Tudja ön biztosan. Akármit. Tessék felelni.

Wasserkopf (összehúzott szemekkel gondolkodik. Fizikatanár háta mögé kerül, súg egész hangosan: »harminc«. Többi tanár is kézzel-lábbal integet Wasserkopfnak, hogy harminc).

Történelemtanár (noszogatja): Na? Na?

Wasserkopf (felmutat): Igazgató úr kérem — így nem lehet vizsgázni. A Pemete mindig súg.

Igazgató (szigorúan): Tanár úr! El fogom távolíttatni!

Fizikatanár (elsompolyog a háta mögül).

Történelemtanár: Ugyan kérem, hiszen a jelölt úr nagyon jól tudja! Feleljen.

Wasserkopf (hosszas gondolkodás után): Hogy meddig tartott a harmincéves háború?

Történelemtanár: Igen, igen.

Wasserkopf (könnyedén): Ja ... az hét méter nyolc deka. (Körülnéz, diadallal.) Hehe. Hét méter. Én tudom, hét méterig tartott. Lehet, hogy tévedek. Legfeljebb nem sikerült a vizsga. Hét méter, hehe. Hét méterig. (Körülnéz.) Kérem vissza az iskola ...

Tanárok (tanácstalanul néznek össze).

Történelemtanár . (gyorsan): Hét méter? Nagyon helyes. Jól válaszolt.

Wasserkopf (megütődve): Mi... i...i?

Történelemtanár (nagyot nyel, aztán belefog, az igazgató felé fordulva): A válasz helyes volt. Ugyanis... a jelölt úr bebizonyította, hogy nem felületesen gondolkodik, hanem alapos ko-

molysággal foglalkozott a kérdéssel, a legújabb kutatások szerint ugyanis... ugyanis... ugyanis...

Számtantanár (közbevág): Úgy van, értjük, ne is tessék folytatni. Nagyon egyszerű. A legújabb kutatások szerint ugyanis az idő éppen úgy valóságos dolog, mint a tér és az anyag. Atomokból áll, összefüggő egészet alkot, tehát mérhető hosszmértékkel. Ha egységesítjük a mérésrendszert, kiderül, hogy egy méter hosszmértékben egy évnek felel meg. — Hét év tehát hét méter. És így a harmincéves háború szigorúan véve és alapos megfontolással csakugyan hét évig tartott, az mindjárt kiderül, ha ... ha .... ha ....

Történelemtanár: Ha tekintetbe vesszük, hogy a napnak a felét, azaz tizenkét órát le kell számítani abból az időből, melyben harcról egyáltalán szó lehetett — harminc évből így csak tizenöt év marad. De ezt se töltsék folytonos háborúskodással, mert enni is kellett, ami körülbelül napi három órát vett igénybe. Könnyű kiszámítani, hogy a tizenöt év csakhamar összezsugorodik kilenc és félre és ha ebből még elvesszük azt az időt, amit pihenéssel és békés foglalkozással töltöttek a harcosok, hajszálnyi pontossággal ... (Homlokát törölgeti.)

Számtantanár: Kijön a hét év, úgy van, amivel a vizsgázó úr megjelölte a harmincéves háború tartalmát. A válasz tehát kitűnő. Indítványozom, hogy jeles eredménnyel bocsássuk át történelemből. Fü!... (Homlokát törülgeti.)

Tanárok: Éljen! Éljen! Keresztülment! (Gratulálnak Wasserkopfnak.)

Wasserkopf (tiltakozva): Na de kérem ...

Igazgató (harsányan): Elég! Történelemből: jeles. (Ír.)

Tanárok (körülfogják a történelemtanárt és gratulálnak neki).

Igazgató: Következik a fizika-vizsga.

Fizikatanár (cserél a történelemtanárral, szemben Wasserkopffal).

Wasserkopf (kihúzza magát. Dacosan): Na megálljatok, csirkefogók.

Fizikatanár (drukkolva): Hát ...

Wasserkopf (szigorúan): Na, mi lesz? Tessék kérdezni. Vagy nem tudsz? Én nem érek rá sokat veszekedni veletek. Különben már jól emlékszem, te vagy a Pemete. Tudod, hogy hívtunk téged a hátad mögött?

Fizikatanár (kínosan vigyorog).

Wasserkopf: Fülbemászónak, mert mindig a füledet piszkáltad, mint most.

Fizikatanár (kikapja az ujját a füléből, tanárok röhögnek).

Wasserkopf: Csend legyen! Ne röhögjetek.

Tanárok (elhallgatnak).

Wasserkopf: Tudod, ki ragasztotta a tintatartó fedelét a nadrágodra, mikor orra buktál a katedrán? Én.

Fizikatanár (felugrik, dühösen): Maga...

Wasserkopf (fölénnyel): Csak ne ugrálj! Kérdezz! Valami jó nehezet!

Fizikatanár (tűrtőzteti magát, látván, hogy Wasserkopf ugratni akarja: mézédesen): Nagyon kedves, nagyon kedves. Hát méltóztassék megmondani, vizsgázó úr, hogy... hogy a templomtorony csakugyan kisebb lesz-e, ha elmegyünk tőle messzire és visszanézünk, vagy csak optikai csalódásból látjuk-e kisebbnek?

Wasserkopf: Micsoda buta beszéd! Honnan

tudjam én azt? Ha visszamegyek megnézni, akkor megint nagyobb lesz. Ahhoz, hogy megnézzem, hogy kisebb lesz-e, — oda kellene menni, de akkor, ha odamegyek, már nem kicsi.

Fizikatanár (kínban): Szóval... úgy-e...

Wasserkopf: Szóval, úgy-e, marhát kérdeztél. Te ló. Ez a válaszom.

Fizikatanár (dühösen): Ez a válasza? Hát rendben van. (A tanárok felé.) A válasz helyes volt. Nagyon kitünő válasz. A jelölt úr azt mondja, hogy ló. Hát kérem. (Neki fohászkodik.) A lóról azt mondják, hogy...

Tanárok (drukkolva): Na? Na?

Fizikatanár: Azt mondják, hogy búsuljon a ló, mivel fejének térfogata folytán erre alkalmasabban van berendezve. Na már most. (Gondolkodik, aztán diadalmasan.) Megvan.

Wasserkopf (részvéttel): Mi van meg, te szerencsétlen?

Fizikatanár: Megvan. A válasz helyes. Miért búsul a ló? Általában miért búsulunk rendszerint? Mivel valami csalódás ért bennünket. De milyen csalódás érhet egy olyan primitív szemléletű lényt, mint egy ló? Csak érzéki csalódás, mert képzetei nincsenek. Ez az érzéki csalódás pedig csak optikai lehet, mivel a távol levő tárgyakat a ló kisebbnek látja. A jelölt úr tehát közvetve egész helyesen válaszolt, megállapítva, hogy a ló búsulása, vagyis optikai csalódása arányban áll a tárgyak látszólagos kisebbedésével — vagyis a tárgyak, ez esetben a templomtorony látszólagos kisebbedése, optikai csalódásnak tulajdonítható. A válasz helyes volt, indítványozom, hogy fizikából jeles eredménnyel bocsássuk át.

Igazgató (ír): Fizikából: jeles.

Tanárok: Éljen. (Körülfogják a fizikatanárt, aki büszkén fogadja a gratulációkat és visszaül a helyére.)

Wasserkopf: Tiltakozom...

Igazgató: Elég. Következik a földrajzvizsga.

Földrajztanár (elfoglalja a helyét, szemben Wasserkopffal).

Wasserkopf: Nini... a picegepórec. Hogy vagy picegepórec?

Földrajztanár (megütődve): Tessék?

Wasserkopf: Te írtál be egyszer az osztálykönyvbe. Te vén lókötő. Na megállj, most kibánok veled!

Földrajztanár: Szíveskedjék megmondani, jelölt úr...

Wasserkopf: Megmondom öcsém... Meg én. Nagyon utáltunk téged mindannyian.

Földrajztanár (rendületlenül): Szíveskedjék megmondani, hogy hívják Arad megye hasonnevű fővárosát?

Wasserkopf: Micsoda buta kérdés? Hiszen benne van a válasz.

Földrajztanár (örömmel): Úgy-e? Tehát, hogy hívják? Úgy-e...

Wasserkopf: Hát Hason. Így hívják. Ha hasonnevű, akkor Hason-nak hívják. Hehe. Igaz?... Kérem vissza a...

Földrajztanár: Helyes. Hason-nak hívják... a jelölt úr tudniillik izé... egy kicsit selypít. Azt akarta mondani, hogy haszon. Haszon, vagy ha elhagyunk egy betűt, *aszon* osztják nyelven annyit tesz, mint *régies*, maradi... ha ebből, hogy *maradi*, szintén elveszünk egy betűt, arad *maradi*... akarom mondani, marad *aradi* (homlokát törli), vagyis aradi, tehát Arad. A válasz

helyes volt. Tessék átengedni. (Elhagyja a helyét.)

Igazgató: Földrajz: jeles. (Ír.) Konstatálom, hogy a vizsgázó eddig fényes eredménnyel ment át a tantárgyakból. Még csak a matézis-vizsga van hátra. Ha azt is megússza: átengedjük.

Wasserkopf (maga elé): Jobban össze kell szedni magam.

Számtantanár (elfoglalja a helyét. Tanárok izgatottan figyelnek. Számtantanár int, hogy csak bízzák rá, majd elbánik vele).

Wasserkopf (nekigyűrkőzik, egyre szemtelenebb): Na, malacpofa — mert téged malacpofának hívtunk — szedd össze magad te is, ha rajtam ki akarsz fogni. Mert ami a számtant illeti, én már előre kijelentem neked, hogy kétszer kettő az öt és, hogy, amit te kérdezel, az nem szoroz és nem oszt. Továbbá a hármasszabály szerintem egyenlő az anyacsavarral és nyolc alma és két libacomb az összesen harminchat mákosrétes. Ezekután szeretném azt látni, hogy fogok én levizsgázni matematikából. Ma temetik a matematikát. Hehe, nagyon jó. Jobb, ha kijelented, hogy nem készültél és, hogy kénytelen vagy megbuktatni.

Számtantanár (szigorúan): Kérem, őrizzük meg a vizsga komolyságát. Két kérdést fogok feltenni, egy könnyebbet és egy nehezebbet.

Wasserkopf (utánozza): Egy könnyebbet és egy nehezebbet. Te csak a régi vagy, malacpofa. Egyszer lerajzoltunk téged a táblára úszónadrágban, amint II. Józsefnek egy üveg zacherlint nyujtasz át.

Számtantanár: A könnyebb kérdés: Ha egy kilenc és egynegyed kilométeres gőzhenger sugarának a meghosszabbítása nyolcmillió és két-

harmad mérföldnyi távolságban metszi a Sirius csillagnak a Naptól való távolsági együtthatóját — kérdés, hányszor foglaltatik egy a gőzhenger felső lapjával egyenlő területű 109 oldalú sokszög befogója annak a kataszteri hivatalnoknak a havi fizetésében, akit 25 év előtt elhagyott a felesége egy huszárfőhadnaggyal?

Tanárok (megrőkönyödve): No de kolléga úr!

Igazgató: Tanár úr!

Wasserkopf (gúnyosan): Tessék csak hagyni. Szabadna kérném még egyszer a kérdést.

Számtantanár (szigorúan): Nem lehet. Vagy figyelt, vagy nem. Vagy tudja, vagy nem. Tessék felelni. Mert ha nem tudja...

Wasserkopf: Már hogyne tudnám. Persze, hogy tudom. Meg is mondom: Kétezerhatszázhuszonkilenc liter. Pont annyi. Úgy-e, jól feleltem? (Gúnyosan nevet.) Tudom, hogy magának jól feleltem.

Számtantanár (szigorúan): Nem, rosszul felelt. Kétezerhatszázhuszonkilenc egész és egy tized liter és nem huszonkilenc. (Feláll ünnepélyesen.) A vizsgázót nem bocsáthatom át. Kénytelen vagyok megbuktatni.

Wasserkopf (felugrik): Na, úgy-e, mit mondtam!

Igazgató (megrőkönyödve): De kérem, tanár úr!

Számtantanár (rendületlenül): Nagyon sajnálom. Egy teljes tizedes törttel tévedett. Megbukott.

Wasserkopf: Kérem vissza az iskolapénzt.

Számtantanár: Nézetem szerint a jelölt kérése jogos. Miután meggyőződtem róla, hogy

nem tud annyit, mint amennyit kellene, joga van a befizetett iskolapénzhez, amit vissza kell téríteni neki.

Wasserkopf (ugrál örömében). Úgy van, nagyon helyes! Tessék visszaadni!

Tanárok (lefőzve néznek össze).

Igazgató (savanyúan): Azt hiszi?

Számtantanár: Feltétlenül. Ez egy magániskola, mi vagyunk felelősek érte, hogy az intézet hírnevén ne essen csorba. (Wasserkopfhoz udvariasan.) Mennyi jár önnek, Wasserkopf úr?

Wasserkopf (mohón, mindenről megfeledkezve): Hát kérem... Én összesen hat évig jártam ide, fizettem az első három évben negyedévenként 150 koronát, az 4400.— ... a másodikban félévenként 400-at, az, beleszámítva a vizsgadíjat, az 5240 kor. 95 fillér... érettségi díj kérvényekkel és okmányokkal együtt 6546... összesen 7605 a fillérek leszámításával.

Számtantanár: Pontosan? (Mintha számolna.)

Wasserkopf: Pontosan. Mérget vehet rá.

Számtantanár: Úgy van, az összeg pontos. (Kezét nyujtja.) Gratulálok. Ez volt a nehezebbik kérdés.

Wasserkopf (nem érti): Tessék?

Számtantanár (az igazgatóhoz): Kérem, a vizsgázót számtanból átengedni. A könnyebb kérdésben valamit tévedett, de a nehezebbre, hogy mennyi járna neki, ha történetesen megbukott volna, ragyogóan felelt. Wasserkopf úr valóságos zseni a számolásban.

Wasserkopf (fejéhez kap): Kifogtak rajtam!

Igazgató (feláll): Ezennel kihirdetem a vizsga eredményét. Wasserkopf jeles eredménnyel tette le a pótvizsgát és ezzel igazolta azt a

bizonyítványt, amit annak idején adtunk neki. Fogadja mindannyiunk szerencsekívánatát, amikor közöljük, hogy semmi követelésünk nincs egymáson. És most, hogy képzettségéről és tudásáról meggyőződtünk... (kinyujtja a karját) mars ki, szemtelen csirkefogó!

Történelemtanár (nekimegy Wasserkopfnak): Na megállj, te szemtelen! Még hogy te nem tudsz semmit! Mindig ilyen pimasz voltál, jól emlékszem rád, mars ki!

Wasserkopf (alázatosan): De tanár úr kérem!

Fizikatanár (fülét piszkálva): Disznó, azt meri mondani, hogy ő nem tud!... Meg hogy én a fülemet piszkálom. Majd adok én neked tintatartót!...

Wasserkopf: Tanár úr kérem, nem én voltam. Nem én voltam, a Mayer volt.

Földrajztanár: Picegepóresz? Nesze. (Hátbavágja.) És beírom az osztálykönyvbe, mars ki!

Számtantanár: Malacpofa? Maga közönséges zsaroló! Mars ki! (Gallérjánál fogva az ajtóig viszi.)

Wasserkopf (az ajtóban, alázatosan): Kezeit csókolom, tanár úr kérem szépen. Megyek fölhasználni a képesítésemet és a jó bizonyítványomat, uccaseprőnek. (Búsan el.)

Júlia és Juliska.

Játsszák: Péter, Pál, Júlia-Juliska.

Történik egy budai cukrászda belső szobájában.

Pál (ül az asztal mellett, előtte a cukrászlány): Fagylalt?... Azt nem.

Lány: Hát talán valami pálinka?

Pál: Mondja galambom, — van tejük? Egyszerű, fehér tej. Forralva, két cukorral. Langyosan.

Lány: Langyos tej, forralva, két cukorral. Igenis. (El.)

Pál (izgatottan néz az ablak felé, óráját nézi, ábrándosan sóhajt).

Péter (sietve jön, körülnéz, meglátja Pált): Nini!

Pál (kicsit kelletlen meglepetéssel): Á — Péter!

Péter: Te itt ülsz, egyedül?

Pál: Hát... igen.

Péter: Pardon. Várasz valakit?

Pál: Hát...

Péter (csodálkozva): Palikám — hát igazán? Na, ez aztán meglepetés! Pali vár valakit. Pali nőt vár. Pali megtalálta a nőt, akiről ábrándozott... aki miatt nem akart tudni a többiről... aki miatt szerzetes-életet élt. Gratulá-

lok. Na, igazán nagyon örülök. Hát beszélj, öreg. Milyen a boldogtalan?

Lány (hozza a tejet): Tessék. Langyos tej, két cukorral. (Leteszi.)

Péter: Langyos tej, két cukorral?

Pál (szemérmes hévvel): Hát — igen!

Lány (Péterhez): Parancsol?

Péter (végignézi Pált. Aztán): Egy tojáspuncsot! Sok rummal!

Lány: Tojáspuncsot. Igenis. (El.)

Péter: Szóval — az a bizonyos madonna, akiről mindig ábrándoztál.

Pál (ábrándos hévvel): Tökéletesen! Mintha az álmaim elevenedtek volna meg. (Kavargatja a tejet.)

Péter (nézi): Édes és fehér.

Pál: Mint a tej...

Péter: És langyos.

Pál: Mint az első anyacsók. És szelid és csöndes. És álmatag.

Péter: Vigyázz, el ne aludjon. Az aludtej savanyú!

Pál: A szőlő savanyú. Neked.

Péter (fölénnyel): Nekem? Édes öregem! Én ugyan bele nem kóstolnék a te központi tejcsarnokodba, még ha szőlőcukorral töltenéd tele, akkor se. A szőlőt már én csak borosflaskó korában szeretem, az igaz. Vagy még inkább pezsgőnek.

Pál (megvetéssel): Ó igen, tudom. Hallottam. Már megint nyakig benne vagy a szerelemben. Nem tudom hányadszor.

Péter: Hányadszor? Ezredszer, ha akarod és először. Az elsőben, mikor megtaláltam, benne volt mind, aki következett — az első inspirált, hogy megismerjem a többit — és a többi inspi-

rált, hogy emlékezzem az elsőre. Egyet szerettem mindig — mit tehetek róla, ha több példányban jelentkezett? De most, azt hiszem, nem megyek tovább. Az utolsóban megint fölleltem az elsőt és mind a többit — megszépülve, megérve, kiforrva, összesűrítve, esszenciában!

Pál (gúnyosan): No és — hogy fest ez a csodaital?

Lány (hozza a puncsot): Tojáspuncs — sok rummal. Tessék. (Leteszi és el.)

Pál (szünet után): Szóval — a forró, kábító, vérpezsdítő démon. Részegítő és sűrű.

Péter (kavargatja az italt): Mint a puncs.

Pál: És perzselő.

Péter: Mint a láva. Tüzes és marcangoló és nehéz.

Pál: Vigyázz, gyomorégést ne kapj tőle. Akkor kénytelen leszel te is ráfanyalodni a hűsítő tejecskére.

Péter: Soha. Inkább égjek el a tűznél, melytől elpusztulni többet ér, mint meg nem ismerni! A szerelem nem béke és nyugalom — nem rév, amibe megpihenni térek — nem anyaöl, amiben felnevelkedem — nem termőföld, amit puha esőcske nyaldos, hogy zsenge csecsemő csirázzon ki belőle — égő erdő a szerelem, szénné feketíti a televényt, hogy századok mulva melegedjen még rajta a késő nemzedék fia. És a nő, ennek a szerelemnek jelképe és múzsája és megtestesülése — legyen lángoló és lihegő, felröppenő lángnyelv a láthatáron; intő kéz, mely ismeretlen csodák felé mutat, sötét kárhozat, kohók kapuja — a fehéren izzó vas dideregjen a közelében, hogy meleget kérhessen tőle: hevítse a tüzet tovább, az örökkévaló és végtelen vágy poklában!

Pál (gúnyosan): Egyszóval: adag parázs, melegen. Lávasült, kirántva. Forralt tűz, roston. Izzasztott ívlámpaláng. Nem szeretem az ilyen halmozott dolgokat. A sok szakács közt elvész a gyerek — a sok perzselő vágy közt elvész az öröm. Nem ilyen sustorgó dolognak képzelem a boldogságot. Remegő, halk áradást érzek, ha a szerelemre gondolok — csukottszemű virágot, ami csendesen ingadozik a parányi tehertől, ahogy rászáll a harmat. És ebben a csöndben, fehéren és halkan, mint a pára, emelkedik a rózsaszín kéj — boldogabb és boldogítóbb minden tűzokádó őrjöngésnél. És aki megismeri az ő arcát és felleli az ő szemeiben, messzebb látott önmagánál. Mi a tűzláng? Sárga, rikító rongy — úgy is szokták utánozni, kis rongydarabokat lebegtetnek és alulról pirossal megvilágítják. A csillagos éj csöndjét, a mélységes, tiszta víztükör örök nyugalmát legfeljebb a gyémánthoz, vagy a nemes tejopálhoz hasonlíthatod: és ezt a tejopált én feltaláltam. Szelíd boldogság árad belőle, anyai jóság, csönd, üdítő forrás, csörgedező öröm.

Péter: Utálom a szelíd nőket.

Pál: Én meg a lihegő hisztériákat, akik zsebkendőt tépdesnek cafatokra és kéjtől hörögve vonaglik az ajkuk, akik úgy csókolnak, mintha harapnának. Füzetes regények hősnője, borbélylegények ideálja a tied, gimnazistáknak való álomkép, elalvás előtt egy evőkanállal.

Péter: A tied meg, ahogy leírod, vidéki patikusné-jelölt, öt gyerekkel. Tehén. Nem kellene nekem, ha fizetne se.

Pál: Nekem se a te alpesi vámpír, vagy a szép bestia című remekmű-címlapod.

Péter: Savanyú a szőlő.

Pál: Túlédes inkább. Kezd már erjedni. Azt hiszed, nem kaptam volna effélét, mind a tíz ujjamra, ha a gyomrom kibírja? Hiszen ilyen nagyon sok van — a kilencvenkilenc százalék ilyen. Számbelileg is ők vannak túlsúlyban, a lihegők és hevesek — és hozzájuk jutni is könnyebb, mert minden percben váltogatják a szeretőiket — csak inteni kell nekik és otthagyják a Krisztust is, az új férfiért.

Péter (ingerülten): Az ám — talán a te vidéki libád, a te nebántsvirágod — az a kis nyálas. Mindenki tudja, hogy lassú víz partot mos. Az efféle szemlesütő, piruló, ártatlan nőcskék tudvalevőleg a leghűtlenebbek — nem lévén szenvedély, ami a férfihez kösse őket, olyan könnyen kapcsolhatók le róla, mint egy óra, aminek nincsen lánca. Csak az a nő hű, aki maga is tud lángolni és rajongani és lángolása összekovácsolja őt az egy férfival, akinek odaadta a szívét.

Pál: Amíg egy másik nem jelentkezik. Azt mered mondani, hogy a te szenvedélyes démonod hűbb és megbízhatóbb, mint az én ártatlan, szelíd hóvirágom, aki soha nem nézett férfiszembe előttem — aki tőlem, általam tudta meg, hogy nő?

Péter: A te szelíd, ártatlan hóvirágodat én egy félóra leforgása alatt úgy megfőzöm és elcsábítom tőled, hogy a nevedre se emlékszik többé.

Pál (mérgesen): A te gyorsforraló üdvösségedet pedig egy negyedóra alatt meggyőzöm arról, hogy soha mást nem szeretett, csak engem és hogy minden csókja tévedés volt.

Péter: Na, azt szeretném látni.

Pál: Én is.

Péter: Hát fogadjunk.

Pál: Tessék.

Péter: Mit beszélsz? Te fogadni merészelsz velem, te anyámasszony, te tüdőbajnok, te langyos tejtermék, te tejsavas erjedés, te eleven yoghurtkúra csecsemők használatára, — fogadni merészelsz, hogy elcsábítod az én nőmet? Ezekkel a vállakkal? Hiszen elszédülsz és szoptatósdada után kiabálsz, ha rád néz! Tudod, micsoda nő az? Az egy párduc, egy nemes paripa, egy megelevenedett Cleopatra, — a legkülönb nő Pesten, még nem volt dolga férfival előttem, megdögölhettek miatta, nem akarok dicsekedni, hárman ugortak le miatta a Ferenchídi turulról, mert engem várt, anélkül, hogy ismert volna — és most, hogy végre összeakadtunk, *te* akarnál szétválasztani bennünket — *te*, aki egy sápkóros, keszeg vajköpülőn gyakoroltad a nőhódítást, saját bevallásod szerint?

Pál: Hát te talán azt hiszed, hogy a Wilde Oscarból és D'Annunzióból összelopkodott masamódlányoknak való erőcskéddel imponálni tudnál az én mosolygós, tiszta és lánylelkű asszonyomnak, az első valódi nőnek, akivel életedben összekerülnél, ha megismernéd? Hiszen elsüllyednél, ha egy pillantásra méltatna! Tudod, kicsoda ez a nő? Ez a nő az ősi asszonyiság, az örök Éva, ki lugast varázsol, a muzsa és a nemtő és a védasszony, a felmagasztalt női ideál, ki glóriával átallépi a szennyet és mocskot, amivel a hozzád hasonló hímek befecskendezik tehetetlen dühökben. Az én hódolatomat elfogadta, mert megértettem őt és megszeretett — és most te választanál el bennünket, akit, saját bevallásod szerint, holmi kiéhezett, elkesere-

dett férfihajhász nember tud csak odáig vinni, hogy közeledni próbálj? Egész nyugodt lélekkel egyedül mernélek hagyni benneteket — minden mesterkedésed lepattan az én nőmről.

Péter: Én is benneteket, az én nőmmel. Éppoly kevéssé féltem tőled, mint egy cserebogártól.

Pál: Micsodától?

Péter: Cserebogártól.

Pál: No jó. Hát kérlek, adjál nekem alkalmat.

Péter: Tessék. Te is nekem. Majd meglátjuk. Hogy parancsolod a feltételeket?

Pál (gondolkozás után): Hol tartózkodik e pillanatban a te démonod?

Péter: Negyedóra mulva ott fog ülni a Citadella-cukrászdában, öt percnyire ide. Ott vár rám. Tulajdonképpen odaindultam, ide csak azért tértem be, hogy egy bizonyosfajta konyakos cukrot vigyek neki, amit csak itt lehet kapni.

Pál: Hát, ha megengeded, én odamegyek.

Péter: Parancsolj. Még meg is könnyítem a dolgodat. Vedd meg a cukrot, állíts be a cukrászdába — a hátsó szobában egyedül ül egy hölgy, menj oda, mutatkozzál be és mondd azt, hogy én küldöm a cukrot, hogy dolgom akadt és félóra mulva jövök. Én addig itt várok.

Pál: Rendben van. Te pedig, ha az én nőm jön, mutatkozzál be és mondd, hogy én megkértelek, hogy mulattasd addig, míg vissza tudok jönni.

Péter: Nagyon helyes. Azután hol találkozunk?

Pál (fenyegetően): Az az eredménytől függ. Amelyikünk hamarabb tudja elhozni a nőt oda,

ahol a másik tartózkodik a másik nővel, bebizonyította, hogy hamarabb sikerült olyan hatalmat elérni fölötte, hogy követi őt mindenüvé, ahová csak akarja. És az győzött.

Péter: Brávó. Megnyugtatlak, mi leszünk előbb a Citadella-cukrászdában.

Pál: Vagy mi előbb itt. (Gőgösen biccent.) Viszontlátásra! (Kiönti a maradék tejet a földre.) Itt!

Péter (magasra emeli a puncsos poharat). A Citadellában! (Kiissza a maradékot.)

Pál (kihúzza magát és el).

Péter (egyedül, óráját nézi. Látni, hogy kicsit nyugtalan. Zörög a tálcán).

Lány (jön): Parancsol?

Péter: Vigye ki ezt a tálcát. És hozzon nekem egy pohár langyos tejet.

Lány (csudálkozva): A puncs után?

Péter: A puncs után. Nagyon égeti a gyomrom. Két cukorral kérem.

Lány (viszi a tálcát és indul).

Péter: Hé — izé, kedves!

Lány (megáll).

Péter: Hm, izé — mondja csak galambom... no de jöjön közelebb.

Lány (vállat von, mosolyog).

Péter: Mondja csak, tetszem én magának?

Lány (oldalról nézi, vihog): Már minthogy az úr nekem?

Péter: No igen. Mit gondol, ha udvarolni kezdenék magának, — mennyi időre volna szükségem ahoz, hogy meghódítsam?

Lány (vihog): Tessék megpróbálni.

Péter (nézi az óráját, kiteszi az asztalra): Hát ha azt mondanám magának, hogy...

Lány (az ajtó felé néz): Valaki gyütt...

Péter (nyugtalanul): Kicsoda?

Lány: Egy hölgy...

Péter (visszateszi az óráját, ridegen): Na csak menjen és hozza azt a tejet, ne ácsorogjon fiam.

Lány (megütközve néz rá): Ejnye már, de goromba lett egyszerre. (Bosszúsan el.)

Péter (nyakkendőjét igazgatja, felvesz egy újságot, mintha el volna merülve).

A nő (sietve jön. Meglátja Pétert, pillanatra megáll, odamegy, befogja a szemeit).

Péter (aki szándékosan nem nézett fel, maga elé mosolyogva): Azt hiszi, Pál vagyok... Na, ez meg lesz lepetve, ha elereszti a szemem és egy idegen férfit lát maga előtt. (Nem mozdul.)

A nő: Na — ki vagyok?

Péter: Nem tudom, mert éppen annak a szervemnek használatában vagyok megakadályozva, amivel ezt megállapíthatnám. De tapintó érzésem és szaglásom után ítélve, egy igen szép és bájos hölgy.

A nő (elereszti a szemét).

Péter (feláll, megfordul, nagy megrőkönyödéssel): Júlia! Maga az? Hogy kerül maga ide?

A nő (lehet, hogy szintén meg van lepetve, de ezt Péter éppoly kevéssé látja meg rajta, mint a közönség): Én. De maga — maga mit keres itt?

Péter (zavartan): Hát maga nem várt rám a Citadella-kávéházban?

A nő (villámló szemekkel, sziszegve): Hogyne, majd ott ülök és várok... Nyomorult. Megláttalak, utánad jöttem. (Fenyegetően): Nagyon kíváncsi voltam, mit keressz te ebben a

cukrászdában, míg én ott ülök és várok rád. (Szenvedéllyel.) Olyan nőnek ismersz, — akit váratni lehet?

Péter: De nem, Júlia, az istenért..., én csak egy pillanatra tértem be ide... konyakos cukrot akartam venni magának.

A nő: Úgy. És azért jött be ide, a budai szerelmesek rejtett fülkéjébe, ebbe a kis külön szobába?!... (Villámló szemekkel.) Mit jelentsen ez?

Péter (nyugtalanul): De Júlia, az istenért... csak nem gondolja!

A nő (hevesen): Nem gondolok semmit!...

Lány (hozza a tejet). Tessék — langyos tej, két cukorral! (Mérgesen lecsapja és el.)

A nő (gúnyos kacajjal): Haha! Langyos tejet rendelt, két cukorral — és hol a konyakos cukor? Mostanában langyos tejjel főz? (Leül.)

Péter (könyörögve): No de Júlia... mire gondol? Egy kicsit... egy kicsit égett a gyomrom... gondoltam, fölhajtok egy pohárral, mielőtt elmegyek — magához... (Állva marad.)

A nő (himbálja magát a széken): Hát kérem — üljön le, fogyassza el egészséggel. Majd várunk. Én is rendelek valamit. Legfeljebb nem megyünk ma a Citadellába. Ez a cukrászda is megteszi. Itt is van külön szoba.

Péter (zavartan leül).

A nő: Remélem, nincsen feszélyezve. Én pompásan érzem magam. Tudja, szeretem a váratlant, a kalandost, a szeszélyest. És ez most váratlanul jött, hogy mindketten itt vagyunk, holott máshol adtunk találkát. És kalandos, hogy egyikünk se tudott róla. És úgy látom — a veszedelem se hiányzik. (Kihívóan himbálja magát a széken.)

Péter (félre): Szent Isten — az a másik nő mindjárt itt lesz — még azt gondolja... (Kinosan.) Miféle veszélyre gondol?

A nő: Tudja Isten. Amolyan váratlanra. Hogy talán nem fejeződik be ez a találka olyan idillikusan, ahogy kezdődött. Hogy talán nem leszünk annyian a végén, mint az elején voltunk. Talán eggyel kevesebb — vagy eggyel több.

Péter (félre): Valamire céloz... (Hangosan.) No de Júlia — nem értem, milyen furcsa maga.

Lány (jön): Mit parancsol?

Júlia: Egy puncsot. (Lány el.)

Péter: Júlia — boldog vagyok, hogy utánam jött — de miért beszél ilyen különösen?

Júlia (villámló szemekkel): Hallgass! Tisztában vagyok veled! Gyáva vagy és alattomos! Nem tudom, ki után mászkálsz titokban — biztosan a régebbi nő után, akit eltitkoltál előttem... és akitől nem tudsz szabadulni és kénytelen vagy elfogadni a találkáit, titokban... (közben titokban megnézi a karkötőóráját, amitől hevesebb lesz)... hogy megnyugtasd és lecsittitsad... és könyörögsz neki... mert biztosan okod van rá... mert biztos, hogy joga van hozzá, követelni tőled, hogy találkozz vele... mindent tudok... érzek... (egyre hevesebben) sejtettem én ezt!... De én nem osztozkodom senkivel... nekem nem kell a gyáva férfi, aki nem meri nyíltan bevallani, hogy mást szeret... nekem nem kell az ilyen ajándék-szerelem... gyűlöllek, gyűlöllek, gyűlöllek, nem akarlak látni többé, elég volt, végeztem veled, végeztem, gyűlöllek, szét tudnálak tépni (tépi az asztalkendőt), ha nem undorodnék az érintésed-

től... pfuj, pfuj, pfuj... (toporzékol)... gyalázatos, édes (nyakába borul és csókolja) egyetlen boldogságom (ellöki), ha itt halsz meg a lábaim előtt, akkor se kellesz... (zokogva) engem! engem megcsalni! (Nézi a karkötőórát, mialatt a karjába borul) te senki! (kacagva) te rongy! Hát mit gondoltál, kivel van dolgod? (Villámló szemekkel.) Ne merészelj közeledni hozzám! (Odaugrik, beleharap a férfi szájába). Ölj meg... ölj meg... te szenvedsz... miattam... emlékszel a csókjainkra? Csak a tiéd vagyok, tudod... (elugrik) és most isten veled — örökre! (Az ajtó felé rohan, kivágja és el.)

Péter: Júlia... Júlia... megállj!... Micsoda nő! Párduc... Kleopatra!... (Utána szalad.)

Kis szünet, üres szín.

Lány (másik ajtón, hozza a puncsot): Tessék, itt a... (Látja, hogy senki sincs az asztalnál.) Hát ezek meg hová lettek? (Leteszi a puncsot.) Micsoda szaladgálás van itt ma délután!

Pál (beront lóhalálban): Nincs itt? Nincs itt?

Lány: Kicsoda?

Pál: Az izé... az a hölgy... egy hölgy... de nem az, aki előbb... egy másik... de lehet, hogy a másik volt az egyik... vagy egyik a másik...

Lány: Egy hölgy volt itt... azzal az úrral, akivel ült az előbb, azzal a bolondossal, — na hallja! Bolond barátja van az úrnak!

Pál: És... és hová lettek?

Lány: Eltüntek... oszt itt állok a puncscsal.

Pál (fejéhez kap): Elmentek! Péter elment Juliskával! A Citadellába! Szóval megelőztek! Megőrülök.

Lány: Tessék telefonálni a mentőknek — van telefonunk.

Pál: Én meg nem találtam a démont a Citadellában... a pincér azt mondta, hogy átjött ide... de hogy ne mondja meg a Péternek, mert még visszajön... átszaladtam ide, hogy megelőzzem... (fejéhez kap) ki vagyok játszva! Meg vagyok csalva! Összeesküdtek... biztosan ő hivatta ide a démont, telefonon... Összeesküvés! Államcsíny! Puccs áldozata vagyok!

Lány (sértődve): Nálunk olyan puncs nincsen, amitől elronthatta a gyomrát.

Pál (öklét rázza): De megbosszulom magam! Elcsábítom a női vámpírt, az eleven füzetes regényt, a sárgahajú női bestiát, ezer méterben! (Szaladgál, tépi a haját, aztán leül az asztal mellé, elszántan inni kezdi a puncsot.)

Lány: Hé — az nem a magáé — azt az a hölgy rendelte!

Pál (keserűen kacag): Juliska puncsot rendelt! Ez Péter ördögi műve! Leitatta, hipnotizálta és elcsábította.

Lány: Hiszen még meg se itta!

Pál: Mindegy. (Vadul néz körül.)

Lány (indul).

Pál (utána szól): Hé — izé!

Lány (megfordul): Mi az?

Pál: Nézzen rám — milyennek talál? Ha úgy a szemembe néz, el tudja gondolni rólam, hogy csak akarnom kellene és maga öt perc mulva karjaimban heverne?

Lány (ijedten): Ez is el akar csábítani öt perc alatt?

Pál (mereven nézi): Jöjjön ide!

Lány (félősen): Jaj istenem... én nem tudom, hogy mi lehet ma rajtam, hogy úgy belém vadulnak a férfiak! (Közeledik.)

Pál: Még közelebb!

Lány (közeledik, közben félénken kinéz): Tessék már hagyni — jönnek!

Pál (felugrik): Ki jön?

Lány: Egy hölgy...

Pál: Ez a démon! Takarodjon gyorsan!

Lány: Na mi az... most meg maga is gorombáskodik?

Pál: Várjon... elfelejtettem a konyakos cukrot... hol lehet kapni?

Lány: Erre, a konyha felé...

Pál: Megyek... (Mindketten el.)

(Szín pillanatig üres.)

A nő (sietve jön, másik ajtón, liheg): Na, csakhogy leráztam a szerencsétlent... Leugrottam a villamos másik oldalán... őt meg viszi a huszonhetes az Angol park felé... Nyugodtan megihatom a puncsomat... (Leül a puncs elé és szopogatni kezdi.)

Pál (belopózik. A nő háttal van neki. Félre): Itt a démon. Valami meglepő dologgal kell kezdeni. Tudom már. (Odalopódzik, befogja a nő szemét.) Na, ki vagyok? (Félre.) Micsoda meglepetés lesz az, ha rájön, hogy egy ismeretlen férfi áll előtte!

A nő (félre): Szent Isten, visszajött ez a tébolyodott! Most mi lesz? (Hangosan.) Mond-

tam már, hogy nem akarlak látni — ereszd el a szemem!

Pál (tréfásan): Hát ha nem akar látni a nagyságos asszony — akkor minek eresszem el? (Elereszti, a nő feláll. Meghökkenve.) Juliska! Te vagy az?

A nő (rögtön lesüti a szemét, gyenge hangon): Ó — Pál!...

Pál (nagy örömmel): Egyetlen szerelmem... ó, hogy örülök... Milyen bolond vagyok... Gondolhattam volna... és én még meg mertelek gyanusítani egy gondolattal... Hogy kerültél ide?

A nő (duzzogva és szerelmesen): Hát nem kellett volna jönnöm? Hiszen itt adtunk találkát.

Pál: Persze, persze... miket beszélek. Csak most érkeztél. Te édes fehérség... te tiszta forrása örömömnek... ha tudnád, milyen boldog vagyok neked... milyen szerelmes vagyok rád... milyen féltékeny voltam beléd...

A nő (csodálkozó gyermekszemekkel): Féltékeny?

Pál: Csak úgy gondolatban... mindenfélét összegondoltam. Megcsókolhatom a ruhád szegélyét?

A nő (lesütött szemekkel, pirulva): De Pál —

Pál: Nem, nem — ne haragudj rám, liliom! Én egy gonosz, képzeledő szamár vagyok. Bocsáss meg.

Lány (bejön): Hát kérem — mit hozzak annak a hölgynek, aki a Citadellából jön?

Pál (félre): Ja, erről megfeledkeztem. (Hangosan.) Majd szólok aztán. (Lány el.) Drága hóvirágom — ne maradjunk ebben a

szobában, ide jönnek... valami ostoba szerelmespár... menjünk át a másik külön szobába...

A nő (hűségesen): Ahogy akarod... Tudod, hogy én mindenüvé követlek.

(Gyöngéd enyelgés közben mindketten el. Egy pillanatig üres a szín. Aztán rögtön megjelenik a másik ajtón Péter.)

Péter (benéz, aztán benyit): Na? Mi az?

Lány (jön be): Már megint itt van az úr?

Péter: Mondja lelkem, — nem keresett engem az a hölgy?

Lány: Melyik hölgy? Az, aki a barátjával volt? Aki tejet rendelt.

Péter (félre): Aha. A liliom megérkezett. (Hangosan.) Az, az.

Lány: Az kiment, úgy látszik, de mindjárt itt lesz — mert tejet rendelt.

Péter (félre): Júlia mégis megszökött. Utána megyek, biztosan hazament. (Indul a másik ajtó felé, nekimegy Pálnak.)

Pál: Te vagy az?

Péter: Én hát. (Nézegetik egymást.)

Pál (gúnyosan): Hát — mi újság?

Péter (zsebredugott kézzel, fölényesen): Köszönöm, semmi különös.

Pál (ő is zsebrevágja a kezeit): Csak úgy kérdem.

Péter: Igen? Én is csak úgy mondom.

(Szünet.)

Pál: Szóval — nincsen semmi különösebb közölni valód.

Péter: Különösebb? Édes istenem. Nem tudom, mi van abban különös, ha az ember valamit elhatároz és azt végrehajtja.

Pál: Igazán? Na hiszen akkor én se tudok valami különös újságot. Én is így vagyok.

Péter: Kérlek alássan.

(Szünet.)

Pál: Hát szóval — nem érdekel, hogy hol a démonod.

Péter: Csak annyira, amennyire téged érdekel, hogy hol a liliomszál.

Pál (ártatlan arccal): A liliomszál? Azt ebben a pillanatban igazán nem tudom. Majd csak lesz valahol. De ami a démont illeti, az öt percen belül megjelenik.

Péter (meghökken, de palástolja): No, no.

Pál: Talán nem hiszed?

Péter: Édes Istenem. Minden lehetséges. Biztosan csak azt tudom, hogy négy percen belül itt lesz a liliomszál.

Pál (ő is meghökken, de uralkodik magán): No ne mond. Biztos vagy ebben?

Péter: Amennyire az ember biztos lehet egy nőben, akit a hatalmában tart.

(Szünet.)

Pál: Úgy.

Péter: Bizony úgy.

(Szünet.)

Pál: Hát kérlek. Szóval te azt állítod, hogy Juliskával beszéltél és hogy iderendelted magadhoz.

Péter: Vagyok bátor. Te pedig azt állítod, hogy ugyanez történik Júliával.

Pál: Nem mondhatok mást.

Péter: Szóval mindketten elcsábítottuk egymás babáját.

Pál: Ami engem illet, magamért felelek, de okom van rá, hogy a te állításodat kétségbevonjam.

Péter: Nekem is arra, hogy a te kijelentésedet egyszerű hazugságnak minősítsem.

Pál: Hát kérlek alássan. Hol van a te Júliád?

Péter: Jó helyen. Azt te nem láttad ma, édes öcsém. De ha szabad kérdeznem, Juliska őnagyságáról mit gondolsz, hová lett?

Pál: Azt elhiszem, hogy szeretnéd tudni. És hogy nagyon kíváncsi vagy rá, milyen lehet.

Péter: Szóval nem hiszel nekem.

Pál: Nem én. És te nekem?

Péter: Nem.

Pál: Akkor hát?

Péter: Akkor hát szépen leülünk mindketten ehhez az asztalhoz és várunk. És amelyikünk nője itt most megjelenik...

Pál: Az egy szegény, megcsalt állat, egy hopponmaradt gavallér, vesztőfél, aki levonja a konzekvenciákat. Értem.

Péter: Tessék. (Székkel kínálja.)

Pál (u. ú.) Csak utánad. Parancsolj.

(Leülnek. Dobolnak az asztalon.)

Péter: Parancsolsz egy cigarettát? (Kínálja.)

Pál: Köszönöm, nekem jobb van. (Kínálja.)

(Rágyujtanak.)

(Nyílik a középső ajtó. Mindketten magukról megfeledkezve, izgatottan felállanak.)

A nő (belép): Itt felejtettem a... (Megáll.)
Pál: Juliska! Vesztettem! (Visszaroskad a székre.)
A nő: Jesszus Mária! (Kirohan.)
Pál (felugrik): Mi... mit beszélsz?
Péter (ugyanúgy): Ho... hogy mondtad?

(Egymásra merednek.)

Pál (tévetegen): Mondtál valamit?
Péter (révetegen): É... én? Semmit.
Pál (leül, lehorgasztott fejjel): Azt hittem...
Péter (ugyanúgy): Dehogy.

(Hosszú szünet.)

Pál (gyenge hangon): Parancsolsz egy cigarettát?
Péter (ugyanúgy): Köszönöm.

(Szünet.)

Pál (csendesen, ingatva a fejét): Hát — te marha.
Péter (ugyanúgy): Te ló.
Pál (ugyanúgy): Én ló.
Péter: Én marha.

(Szünet.)

Péter: Mikor ismerted meg?
Pál: Egy hónappal ezelőtt.
Péter: Én is.

(Szünet.)

Pál (keserűen): Mindketten nyertünk.
Péter: Mindketten vesztettünk.

(Szünet.)

Pál (nyújtja a kezét): Szervusz.
Péter (ugyanúgy): Szervusz.
(Búsan fogják egymás kezét.)

(Szünet.)

Pál
Péter } (egyszerre.) Te...
Pál: Parancsolj...
Péter: Kérlek, csak tessék...
Pál: Azt akarom kérdezni...
Péter: Tudom... Amit én...
Pál: Hogy...
Péter... milyen...
Pál (kitörve): Hogy milyen lehet ez a nő *igazán?*
Lány (jön): Tessék egy levél. Az a hölgy küldi.
Pál (felugrik, elkapja, feltépi — kivesz belőle valamit: megnézi. Szó nélkül átadja Péternek).
Péter (belenéz): Egy tükör...
Pál (lecsüggesztett fejjel): Hát ilyen volt — olyan, mint aki belenézett.
Péter (leejti a tükröt, a tükör összetörik). Ilyen volt.

Hogy kell bánni a férfiakkal.

Sorstragédia

Játsszák:

Genovéva
Rajongovszky
Dr. Kompakt

(Történik a ligetben egy tisztáson. A tisztáson oldalt áll egy fa, fa alatt pad, amit középről húztak oda. A padon áll Genovéva, csinos nő, szegényes ruhában. Az egyik ágra madzagot akaszt, hurkot csinál, bedugja a fejét, fel akarja akasztani magát.)

Rajongovszky (jön balról szivarozva. Meglátja Genovévát, nézi egy darabig. Mikor a nő éppen ki akarja rúgni maga alól a padot, odaugrik): Vigyázzon az istenért!

Genovéva (megfordul): Mit akar? Itt még meghalni sem lehet nyugodtan?

Rajongovszky: Pardon — csak figyelmeztetni akartam...

Genovéva (dühösen): ...hogy fontoljam meg a dolgot, hogy nem szabad gyáván meghátrálni az élet elől — és a többi! — Nem, köszönöm — nincs szükségem a bölcsességére —

takarodjon innen, ne próbáljon megmenteni — ha az idegei fínyásak, álljon odébb, van itt hely kettőnk számára!

Rajongovszky: Kérem, kisasszony, nyugodjon meg, kegyed félreértett. Én csak arra akartam figyelmeztetni, mint szakértő, hogy az a kötél le fog szakadni és kegyed megüti a lábacskáit...

Genovéva (elbámul): Maga a lábaimat félti — nem az életemet?

Rajongovszky: Édes Istenem — az életéről nem tudok semmit — azt nem ismerem.

Genovéva: És a lábaimat?

Rajongovszky: Azokat inkább. Öt perce figyelem, ahogy ezt a kis izé — magánügyet méltóztatik intézni.

Genovéva (gondolkozik, aztán leül. Sírni kezd.)

Rajongovszky (fejét vakarja): No kedves kisasszony... mit sír?

Genovéva (bőg): Azt, hogy a férfiak mind gazemberek! Azok is, akik a halálba kergetik a szegény, védtelen nőt — azok is, akik visszatartják, csakhogy tönkretegyék.

Rajongovszky (vállat von): Ami engem illet — én igazán... nekem eszembe se jutott, hogy kihasználjam ezt a helyzetet... én nem magamnak ráztam le ezt a ritka gyümölcsöt a fáról. És hogy ezt mindjárt demonstráljam, (meghajtja magát) ajánlom magamat.

Genovéva (abbahagyja a sírást): Most elmegy?

Rajongovszky: Attól félek.

Genovéva (dacosan): Jó — legalább befejezhetem. (A fára néz.)

Rajongovszky (habozva): De le fog szakadni...

Genovéva: Hát aztán — mi köze hozzá?

Rajongovszky: Jól van no... Nyugodjon már meg, inkább maradok egy kicsit... (Visszajön, leül a padra.)

(Szünet.)

Genovéva (lágyan): Hát — nem kíváncsi a történetemre?

Rajongovszky: Már elmondta. Egy férfi tönkretette és elhagyta.

Genovéva (mérgesen utánozza): »Tönkretette és elhagyta.« Milyen könnyű ezt így kimondani! — A részletek persze nem érdeklik.

Rajongovszky (vállat von): Drága fiacskám — őszintén szólva, nem nagyon. Tudom én azokat úgy is.

Genovéva: Igazán? Honnan tudja?

Rajongovszky: Csak rá kell nézni magára...

Genovéva (sértődötten): Csak rám kell nézni? (Eltorzult arccal, fájdalmasan.) Csak rám kell nézni? (Lehajtja fejét, sírni kezd.)

Rajongovszky (riadtan): No mi az, az Istenért? (Ideges.) Ejnye, hát mit sír? Ki bántotta?

Genovéva (sírva): Hát olyan csunya vagyok...

Rajongovszky: Dehogy az Istenért! Nem úgy gondoltam. Maga nagyon csinos. (Nézi.) Nagyon csinos... igazán. És a lábai... De nem erről van szó. Mikor azt mondtam, hogy csak rá kell nézni, úgy gondoltam, hogy az egész megjelenésén... az egész lényén, úgy, ahogy van, akármilyen csinos és kedves —

rögtön meglátni... legalább én meglátom... hogy maga azok közé a boldogtalanságra, reménytelenségre, marólúgra és vízbeugrásra szánt nők közül való, akik nem tudnak bánni a férfiakkal!

Genovéva (zokog): Nem tudnak bánni a férfiakkal?

Rajongovszky (idegesen): Ne sírjon kérem, így nem tudunk beszélgetni. Tulajdonképen nem is tudom, minek avatkoztam bele a dolgába! Talán csak azért, hogy mielőtt átköltözik a másvilágra, elmondjam magának a tanulságot, hogy miért kellett ennek így történnie. Hogy úgy kell magának, vagy ilyesmit: nem is érdemel jobbat.

Genovéva (bőg): Tudom, hogy csunya vagyok.

Rajongovszky (idegesen): Hagyja kérem ezt a szamárságot, ne zavarjon a teória felépítésében. Ismételten megnyugtathatom, hogy ez a dolog nem a csunyaságon múlik. Vannak magánál sokkal csunyább nők, akiket soha nem hagynak el és nem tesznek tönkre, sőt ellenkezően, inkább tönkremennek miattuk — egyszerűen azért, mert tudnak bánni a férfiakkal.

Genovéva (bőg): Hát én miért nem lehetek ilyen?

Rajongovszky: Hogy miért? Azért fiam, mert maga naív és csacsi és rajongó. Mert valami istent lát bennük, mert nem ismeri őket, mert azt hiszi róluk... (legyint). De mit is beszélek! Hiszen ha maga meg tudná érteni az én tanításomat — akkor nem is volna szüksége erre a tanításra,

Genovéva (abbahagyja a sírást, megragadja Rajongovszky kezét): De igen — beszéljen! Tanítson. Hadd tudjam meg, milyennek kellett volna lennem, hogy én... hogy én...

Rajongovszky: Hogy maga maradjon fölül, úgy-e? (Vállat von.) Nyilvánvalóan egészen másképpen kellett volna viselkednie, mint ahogy viselkedett.

Genovéva (hevesen): Hiszen mindent megtettem! Igyekeztem szép lenni... kacérkodtam... mit tehettem volna még mást?

Rajongovszky: Igyekezett szép lenni és kacérkodott — arra minden nő képes, aki nagyon akar valamit. Éppen erről veszi észre a legtökkelütöttebb férfi is, hogy akar valamit — és nincs az a zseniális férfi, akit ne tenne elbizakodottá, ha azt látja, hogy a nő nagyon akarja őt.

Genovéva: Hát mit kellett volna tenni? Szelídnek kellett volna lenni és szemérmesnek?

Rajongovszky: Ne találgasson, gyermekem — egészen rossz nyomon halad. A magukfajta szerencsétlen nők mind azon törik a fejüket, milyennek kell lenni, hogy magukba bolondítsák a férfiakat — ezerféle trükköt fundálnak ki és a végén mindegyikkel felsülnek, — mert nem tudják, nem ismerik a hódításnak egyetlen, egyszerű, nagy titkát.

Genovéva: Mi ez a titok?

Rajongovszky: Ez a titok abból a napnál világosabb és éppen ezért a legtöbb nő előtt teljesen ismeretlen megfontolásból származik, hogy aki hódítani akar, annak azt kell ismernie, akit meg akar hódítani, nem sajátmagát — azzal kell foglalkozni és nem sajátmagával.

Genovéva (erőlködve figyel): Nem beszélne világosabban?

Rajongovszky: Nagyon szívesen. Maga, úgy-e, egyre azon törte a fejét, milyen legyen, hogy viselkedjen ahhoz, hogy tetszeni tudjon, hogy a kedvese megfőjjön. Hát a jövőre nézve, ha még élni akar, jegyezzen meg magának egy általános szabályt: a férfiak éppen úgy, mint a nők, sőt talán még inkább, tetszeni akarnak, — ez az az Achilles-sarok, amit ha eltalál egy nő, elesik és összeomlik a legkoloszszálisabb ellenállás.

Genovéva (nagyrameresztett szemmel): A férfiak — tetszeni akarnak?

Rajongovszky: Hallgasson rám, gyermekem — magának nincs emberismerete. Maga nem tudja, hogy van valami, ami a legbutább és legokosabb férfira egyformán hat — és ez a valami a hízelgés.

Genovéva: De hiszen...

Rajongovszky: Tudom, mit akar mondani. Hogy a hízelgés aljas, hazug dolog, megtévesztésre szánt közönséges eszköze a gyengéknek. Nos hát tudja meg: mindig az az erősebb, mindig az marad fölül, aki hízelegni tud.

Genovéva: Hízelegni?!...

Rajongovszky (belemelegszik): Igen, gyermekem, hízelegni, hazudni, megtudni, mi a hiúsága az illető férfinak, mire volna a legbüszkébb, minek a hiányát érzi a leginkább. Közönségesen, egyszerűen, aljasan és meggyőződés nélkül hízelegni, — minél ravaszabb és okosabb az illető, annál közönségesebben és durvábban. Nincs az a lángész, nincs az a fölényes emberismerő és nőismerő, nincs az a minden bűnön és erényen fölülemelkedett, lélekbe és vesébe

röntgenszemekkel belelátó csodalény, aki ne válna süket hülyévé és ne hinné el, mihelyt olyan jótulajdonságot fognak rá, ami hiányzik belőle. És ha elhitte, imádni fogja és görcsösen ragaszkodni fog ahhoz, aki elhitette vele, hogy ő ezt a tulajdonságot meglátta benne.

Genovéva (ámulva): Nem — ez nem lehet igaz...

Rajongovszky (élénken): Nem lehet igaz? Hát próbálja ki a legközelebbi férfivel, akivel majd találkozni fog? Próbálja ki — és fogadok, sohasem lesz oka többé, hogy öngyilkosságra gondoljon — legfeljebb annak, akin kipróbálta! De jól vigyázzon, a hízelgés minél átlátszóbb és ordenárébb legyen, ha azt akarja, hogy sikerrel járjon — minél otrombább és minél képtelenebb és minél okosabb ember lesz az illető, annál hülyébb és naívabb legyen a hízelgés! A nagyorrú embernek azt kell mondani, hogy pisze — az ízlését kell dícsérni annak, aki sárga cipőt vesz fel szmokinghoz — pávának a hangját — és fülemilének a tollát kell dícsérni — próbálja ki!

Genovéva: Azt hiszi — igazán?

Rajongovszky (oda se figyelve): Kérdezze meg tüneményes karriérje tetőpontján a selymekbe burkolt nagystílű nőt, hogy kezdte el pályafutását! Egy férfit fog találni a pálya elején, akivel ez a nő elhitette, hogy halálosan szerelmes belé, hogy belé halálosan *lehet* szerelmes egy nő — és a férfi mindent elfelejtett, mindent odaadott, kiejtette szájából a sajtot, azt az első ajándékot, amivel aztán üzembe helyezte a gyárat az önző hízelgő! Tudja, mit kellett volna magának tennie azzal a férfival, aki elhagyta és tönkretette, csaknem halálbakergette

magát, mert őszinte volt, mert kiadta magát neki, mert olyannak akart mutatkozni, mint amilyen, mert csak tetszeni akart és nem többet ennél — nélkülözhetetlenné tenni magát? Tudja, hogy kellett volna bánni vele?...

Genovéva (a pad végébe húzódik, erősen figyel): Hogyan?

Rajongovszky: Azt kellett volna mondani neki, hogy ő a legszebb, a legkülönb, a legokosabb férfi a világon — hát nem érti? Egyszerűen, nyiltan, szemtelenül a pofájába hazudni.

Genovéva: De mikor...

Rajongovszky: De mikor nem volt ilyen, úgy-e? Hiszen éppen erről van szó. Hát persze, hogy nem volt ilyen — de a fontos éppen az, hogy ilyen *szeretne* lenni, szép, okos, a legkülönb — a szegény, ronda, jelentéktelen fráter. Dícsérni azt, akit legjobban szeret minden férfi a világon: sajátmagát — ez az egyetlen eszköz, amivel elérheted, hogy önmaga után téged szeressen legjobban, aki boldoggá tudod tenni, mikor alkalmat adsz neki, hogy képzelődjék magáról.

Genovéva (türelmetlenül): Ezek olyan szavak — olyan általánosságok. Azt mondja meg végre gyakorlatban, a valóságban, mit kellett volna tennem. Pontosan mondja meg.

Rajongovszky (beleélve magát a nő szerepébe): Azon kellett volna kezdeni, úgy kellett volna tenni, mintha maga egyáltalán nem is akarna, nem várna tőle semmit. Magának ő egyszerűen feltűnt, mint valami különös ember, aki — ez a legfontosabb — nem hasonlít a többi férfihez. Ezt kellett volna először beadni neki, hogy ő egészen más, mint azok a férfiak, akikkel eddig találkozott.

Genovéva (figyel): Addig. Igen, értem.

Rajongovszky (egyre élénkebben, gesztikulálva): Ezután, mintha egészen megfeledkezne magáról, borzasztó fontosságot kellett volna tulajdonítani mindennek, amit beszélt. Úgy kellett volna figyelni, tágrameresztett szemekkel, tátott szájjal a szamárságaira, amiket összekarattyolt, mintha isteni kinyilatkoztatás lett volna...

Genovéva (tágrameresztett szemekkel, tátott szájjal, suttogva): Igen... értem... folytassa...

Rajongovszky (élénken): Mintha minden szava az igazság villámcsapásaként hatott volna magára, amitől világosság gyúlt volna ki a maga elméjében...

Genovéva (tátott szájjal nézi).

Rajongovszky (egy pillanatra nyugtalanul): Na mit néz? Talán nem hiszi, hogy így kellett volna kezdeni?

Genovéva (suttogva anélkül, hogy levenné szemét a férfiról): De igen... így van... igaza van... most egyszerre... olyan világosan látom... hogy ezt kellett volna tennem... olyan világosan... mintha kigyúlt volna valami az elmémben... az igazság villámcsapására...

Rajongovszky (fölényesen legyint): Hát persze, szegény kicsikém. Ezt kellett volna tennie. Az ostoba elméleteit — minden férfi tele van elméletekkel — ellenmondás nélkül el kellett volna fogadnia: mindenre azt kellett volna mondani: ámuló szemekkel... suttogva... igaz... igen... igaza van... nagyon igaz...

Genovéva (ámuló szemekkel, suttogva): Igen... igaz... igaza van... nagyon igaz...

Rajongovszky: Tessék?

Genovéva: Azt mondtam, hogy igaza van... hogy ezt kellett volna...

Rajongovszky (folytatva): Na már most. Miután meggyőzte őt, hogy a többi férfi, akiket eddig ismert, értéktelen rongy volt őhozzá képest és ő az egyetlen férfi a világon, egész szemtelenül ki kellett volna jelenteni, hogy maga most már nem hagyja el őt, ő ne is törődjön magával, mert maga a küszöbén fog ülni, kenyéren és vizen fog élni, magának nem kell semmi, csakhogy a szavát hallja. Ez a második lépés.

Genovéva (összehúzva kopott kabátját): Igen.

Rajongovszky (ránéz): De maga fázik... Nem akar hazamenni?

Genovéva: Nem, nem... Figyelek, beszéljen. Ez fontosabb. És a harmadik lépés?

Rajongovszky: A harmadik lépés. Egy idő mulva el kellett volna hitetni vele, hogy maga nem is azért szerette meg őt, mert olyan okos, olyan csodálatos, egyedülálló lélek, — hanem azért, mert olyan szép, férfias jelenség. Ekkorára már úgy megfőtt volna, hogy a legostobább hazugságot beszopta volna. Közben, ugyanis miután a maszlag hatott, fülig beleszeretett volna magába és magától vette volna észre, anélkül, hogy maga szólt volna neki, hogy magának mire van szüksége. Ért engem? Nem magának kellett volna szólni, hogy így meg úgy, nekem ruha kell, pénz kell, mulatság kell, ez, meg az kell, — magának csak azt kellett volna hangoztatni, hogy mennyire szégyenli magát ilyen kicsinek, szegénynek, szomorúnak lenni egy ilyen kiváló elegáns, csodálatos férfi mellett, mint ő. A pasi

mindezt készpénznek vette volna — és miután ezen a módon kiszedett belőle mindent — szerelmet és időt és ruhát és pénzt, az ostoba, hízelgéstől megkótyagosodott barom egyszerre csak azon vette volna észre magát, hogy alulmaradt, hogy semmije sincs, csak az, hogy maga nélkülözhetetlen neki, hogy szerelmes magába, mert szép és csábító és kívánatos a ruhákban, amiket ő vett magának — és elérkezett volna az idő, mikor maga diktálhatott volna, maga kerülhetett volna fölül, maga dobhatta volna el őt — és most őt találtam volna itt, a fa alatt, kötéllel a nyakán, nem magát!... (Az utolsó szavakat, mint egy szónok, aki diadalmasan befejezi a szépen felépített beszédet, nagy lendülettel kerekíti ki. Feláll, begombolja a kabátját.) Így kell bánni a férfiakkal!

Genovéva (szótlanul, maga elé meredve ül).

Rajongovszky (miután egy darabig nézte a hatást): Na?!... Igazam van?

Genovéva (tompán mozdulatlanul): Igaza van. (Homlokát simítja, mintha felébredt volna.) Igaza van — most már látom az életet.

Szünet.

Rajongovszky (nagyon élénk, tréfásan): Hála istennek. De azért ne legyen úgy lesujtva.

Genovéva (maga elé tompán): Most már látom — mikor már késő.

Rajongovszky (atyai fölénnyel veregeti a vállát): Ugyan kérem — késő! Micsoda beszéd az! Majd visszajön még, ne féljen.

Genovéva (maga elé tompán): Késő.

Rajongovszky (óráját nézi): Na-na-na... fő, hogy maga nem ölte meg magát... a többi

majd csak rendbejön. Még ki fognak békülni.. Majd visszatér... Hát akkor... (kezét nyujtja).

Genovéva (maga elé tompán): Késő...

Rajongovszky (aki már menni akart, leereszti a kezét): Mi az, hogy késő?

Genovéva (maga elé tompán): Késő... Ha visszatérne, már nem kellene nekem.

Rajongovszky (csodálkozva): Igazán?

Genovéva: Nem kellene se ő, se más hozzá hasonló... Nem kellenének a közönséges, ostoba férfiak... akiket hízelgéssel le lehet verni a lábukról... Maga kigyógyított — világosságot teremtett a lelkemben.

Rajongovszky: Nagyon örülök — de igazán nem az volt a célom, hogy férfigyűlölővé tegyem.

Genovéva (nagyon őszintén maga elé): Nem is tett azzá — csak megmutatta mi a különbség férfi és férfi közt.

Rajongovszky: Ha azt hiszi...

Genovéva (nagyon őszintén maga elé): Megmutatta, hogy hamis úton jártam — és, hogy most már nyugodtan halhatok meg, mert legalább tudom, hogy *én* voltam a hibás és ostoba és szerencsétlen. (A fára néz.)

Rajongovszky (nyugtalanul követi a tekintetét): No de kedves... de kicsikém...

Genovéva (kezét nyujtja): Genovéva... ez a nevem. Tudja meg a nevét annak, akinek az életét akarta megmenteni — de többet mentett meg annál: a lelki békéjét és nyugalmát.

Rajongovszky: Ugyan, kedves kis Genovéva... nem kell olyan tragikusan venni...

Genovéva (határozottan): A lelki békémet és nyugalmamat, amivel most már nyugodtan fogok meghalni... Most, hogy már tisztán lá-

tom, milyen nevetséges és ostoba voltam . . . Most, hogy látom, milyen rongy, milyen hitvány ember miatt szenvedtem és akartam eldobni az életet... most, hogy látom, hogy ostobaságommal előre elvesztettem azt, akit eddig nem is ismertem még: az igazit, aki miatt érdemes meghalni, ha elvesztettük.

Rajongovszky (nem érti): Ki az? Ki az az igazi? Kit vesztett el előre, mielőtt ismerte volna?

Genovéva (egyszerűen): Magát.

Rajongovszky (szünet után, nagyon meghatottan): Genovéva... (leül.)

Genovéva (fokozódó szenvedéllyel): Igen... magát, akiről negyedórával ezelőtt azt se tudtam, hogy a világon van... hogy *van* a világon... akit csak álmodtam, akit csak elképzeltem magamnak, a reménytelenség és szomorúság óráiban... de akiről mindig azt hittem, nem élő ember, csak a szebb és jobb és igazabb utáni kétségbeesett vágy és képzelet látomása... a férfit, aki nem hiú kócbaba, akinek nem az az egyetlen vágya, hogy többre tartsák másoknál... akit nem lehet hazug hízelgéssel levenni a lábáról, mert igazi értéke van, amihez nem fér fel a hízelgés — akinek ahhoz, hogy a saját értékét érezze, nincs szüksége rá, hogy tönkremenjen és meghaljon miatta a nő, — aki nem halálbakerget, hanem megment a haláltól az igazság és jóság szavával... magát, akiben megvan a képesség, hogy új életet adjon és teremtsen — magát, akit előbb kellett volna ismernem és talán boldogan élhettem volna — és akit későn ismertem meg, hogy legalább boldogan tudjak meghalni.

Rajongovszky (nagy zavarban): No de Ge-

novéva... kicsikém... ne beszéljen már halálról... (simogatja).

Genovéva (ekszẗázisban tolja el a kezét): Hagyjon el... hagyjon most el... most olyan boldog és nyugodt vagyok... most így szeretnék meghalni... életem első boldog, tiszta percében, hogy ne jöjjön vissza a régi életem... így, ilyen emelkedetten, ilyen fenségesen — így, hogy életemben először hinni tudok megint valakiben, aki különb a hitvány többieknél. Hagyjon most el kérem, menjen el, felejtsen el — maga elvégezte a dolgát, amikor egy pillanatra boldoggá tette a legnyomorultabb nőt azzal, hogy megismertette magát, a legnemesebb férfit. (Elcsukló, remegő hangon.) Hagyjon el, Ákos...

Rajongovszky (szintén remeg a hangja): Nem Ákos... Ödön...

Genovéva (ekszẗázisban tolja el a kezét): Vagy Ödön...

Rajongovszky: Igen... kicsi Genovéva... de ne legyen már olyan szomorú... igazán... egészen megzavar.

Genovéva: Nem vagyok szomorú — boldog vagyok. (Csodálattal, rajongva nézi.)

Rajongovszky: Ne nézzen ilyen furcsán... Hát igazán azt hiszi — úgy érzi — hogy megváltozott?

Genovéva: Mintha újjászülettem volna. Mintha most vennék először lélekzetet. Az életem tartalmat kapott.

Rajongovszky (meghatottan simogatja): Kicsikém, édes kicsikém... szegénykém...

Genovéva (megtörten): Maga nem tudja, mit szenvedtem én. Maga nem tudja, milyen emberek közt éltem én eddig.

Rajongovszky: Én ne tudnám? Dehogy nem

tudom! Ismerem én az embereket. Szegény kicsikém... mennyire sajnálom érte...

Genovéva (közelebb húzódik): Most olyan szép minden... Miért nem hagy magamra? Szeretnék meghalni.

Rajongovszky (magához öleli): Genovéva... Mi jut eszébe?

Genovéva (elhalón): De igen... igen...

Rajongovszky (szorítja, rekedten suttogva): Meghalni... nem, nem engedem... azt akarom, hogy éljen...

Genovéva (suttogva): Ödön... ne szorítson úgy... ne szoríts úgy... így nem nyugtatsz meg...

Rajongovszky: Hát hogyan? Így?... (Megcsókolja.)

Genovéva. (Visszaadja. Hosszú csók. Szünet. Az arcát kezébe rejti.)

Rajongovszky (zavartan): Most megnyugodott kicsit?

Genovéva: Olyan furcsán érzem magam... szédülök... Soha nem éreztem így magam...

Rajongovszky: Jöjjön... menjünk innen... már hűvös van...

Genovéva: Igen... igen... megmentettél... már nem akarok meghalni... élni akarok... akárhogy, csak a közeledben lehessek...

Rajongovszky: Kicsikém...

Genovéva (hirtelen ráveti magát, megcsókolja hosszan).

Rajongovszky (levegő után kap): Genovéva... ne olyan hevesen... mit jelentsen ez? Mi történt veled?

Genovéva (görcsösen szorítja a karját, részegen): Hogy mi történt velem? Hát nem látod? Hát mért csókoltál meg előbb?

Rajongovszky: Meg akartalak nyugtatni... mert olyan szomorú voltál...

Genovéva: Megnyugtatni?! Megnyugtatni a kiszáradt, lankadt levelet, azzal, hogy felgyujtod? Megnyugtatni a vizet azzal, hogy felkorbácsolod, mint a vihar?

Rajongovszky: De hát azt mondtad...

Genovéva: Mit bánom én, amit mondtam! És mit bánom én, amit te mondtál? Azt hiszed... a szavaid tartottak itt? Hát nem láttad rajtam, hogy csak a szájadat néztem — hogy nem is figyeltem arra, amit beszélsz?

Rajongovszky (elámulva): Nem figyeltél?

Genovéva: Hát fontos volt nekem a szó, a hideg gondolat? Az volt a fő, hogy *te* mondod a szavakat... A mozdulataidat néztem, a férfias, ruganyos karjaidat, ahogy gesztikuláltál . . . a szemedet, ahogy villámokat szórt... azt a szép gúnyos szájadat, ahogy kinyílt és csukódott... Azt néztem, hogy milyen különös vagy, milyen szép vagy!... Hogy milyen más vagy, mint akiket eddig ismertem... azt néztem, attól a pillanattól fogva, hogy megláttalak... hogy az egyetlen férfi vagy a világon!

Rajongovszky (közben, ahogy a nő szemről, szájról beszélt, szájához, szeméhez, orrához kapkod. Elfulladva): Genovéva... (megfogja a kezét) ne beszélj... jöjj... menjünk...

Genovéva: Nem... nem így együtt... menj te előre... én majd utánad megyek, messziről követlek csak... mint egy kis cseléd...

Rajongovszky (remegő hangon): Genovéva — enyém akarsz lenni?

Genovéva: Nem akarok — de az vagyok, akaratom ellenére.

Rajongovszky (remegő hangon): Akarod — hogy a tiéd legyek?

Genovéva: Nem akarok semmit — csakhogy megtűrj a közeledben.

Rajongovszky: Nem — így nem szabad beszélned. Kívánj valamit tőlem — akarj valamit, követelj valamit. Meg akarom mutatni, hogy... hogy nem tévedtél, amikor... amikor... amikor megértettél engem... az első nő... az egyetlen nő, aki megértett engem...

Genovéva: Csak azt akarom, hogy oszd meg velem, ha bánatod van... és fogadd el tőlem, ha örömöm van — belőled.

Rajongovszky: Édes drága kis Genovéva... milyen boldog vagyok... milyen hálás vagyok neked... hát igazán? hát boldog vagy?

Genovéva (a mellére símul): Kérdezed? Hiszen veled vagyok.

Rajongovszky: És velem is maradsz... (lelkesen). Félre ezekkel a szomorú beszédekkel... azt akarom, hogy az én kis galambom vidám legyen és elégedett... hogy elfelejtse a multat és bizalommal nézzen a jövőbe... Nevetni akarom látni az én egyetlenemet... Gondtalanul, mindenről megfeledkezve... Te! most elmegyünk innen, jó? valami vidám helyre... ahol zene van...

Genovéva (szorosan hozzásímul, duzzogva): Elmenni innen — ahol egyedül vagyunk, ahol boldogok vagyunk?

Rajongovszky: Ott is lehetünk egyedül — az emberek között, az ostoba csőcselék fölött, akik úgyse értenek meg bennünket... Tudod mit, menjünk ide a Kéményseprőbe vacsorázni.

Genovéva (simogatja): Miért a Kéményseprőbe, te nagy gyerek, ha már mindenáron menni

akarsz valahová, nem engedem, hogy ilyen csúf helyen lássanak téged — menj a Ritzbe, édes boldogságom!

Rajongovszky: Miért mondod, hogy menj? Menjünk mind a ketten.

Genovéva (búsan ingatja a fejét).

Rajongovszky: Mi az? Nem akarsz jönni?

Genovéva (végignéz magán): Csak nem gondolod, hogy kompromittállak — ilyen ruhában? Csak menj magad — a fény, a ragyogás az hozzád illik, neked való, a te ragyogásod fokozására, én, szürke kis veréb, hadd maradjak csak hátul, a homályban.

Rajongovszky: Ó te gyerek — te nagy rajongó gyerek, azokkal a csodálkozó, megértő fekete szemeiddel. (Gondolkozik.) De abban igazad van, hogy így nem jöhetsz velem. (Megint gondolkozik: hirtelen.) Hopp, megvan! Velem jössz — autón, veszünk egy szép kis köpenyt.

Genovéva: Miféle autón?

Rajongovszky: Az autóm itt áll a közelben — egy perc alatt ott vagyunk Holczernél.

Genovéva (gondolkodik): Csukott az az autó, egyetlenem?

Rajongovszky: Nem, boldogságom, nyitott.

Genovéva: Akkor nem megyek — nem, ne is erőltesd, bálványom — nem akarom, hogy azt higyjék, hogy annyira süllyedtél, hogy a szolgálódat viszed autón magad mellett.

Rajongovszky: No de...

Genovéva: Bízd rám, én jobban tudom — nem szabad, hogy miattam elhagyd magad, könnyelmű légy, megszóljanak az emberek! A te külső életednek makulátlannak kell lenni, mint egy Grál-lovagnak!

Rajongovszky (ingadozva): Azt hiszed?

Genovéva: Az életem céljának tekintem, hogy vigyázzak a hírnevedre.

Rajongovszky (hirtelen): Hát tudod mit — elmegyek és hozom a köpenyt — két perc alatt itt vagyok. (Szerelmesen.) Megvárod?

Genovéva: A köpenyt nem.

Rajongovszky (ijedten): Nem akarsz megvárni?

Genovéva (hűségesen): De igen. Téged megvárlak.

Rajongovszky: Ülj le ide a padra — két perc mulva itt leszek. (Rohan.)

Genovéva (fájdalmasan): Ödön!

Rajongovszky (visszafut): Mi az, szerelmem?

Genovéva: Meg se csókolsz?

Rajongovszky (átöleli): Édes kicsikém!

Genovéva (a mellén): Hosszú... Hosszú legyen...

Rajongovszky (rajongva): A csók?

Genovéva (elgyengülten): Nem . . . a köpeny... (Gyorsan.) Hogy eltakarja ezt a szegénységet...

Rajongovszky: Igen... Röpülök... (El, autótülök.)

Genovéva (egyedül. Táskájából tükröt, púdert, pamacsat, pirosítót vesz elő, leül a padra, kendőzi magát. Aztán a ruháját igazítja, feltűzi a szoknyáját. Gondolkodik. Aztán táskájából levelet vesz elő, halkan maga elé olvassa). »Kérem a rendőrséget, hogy ezt a levelet adják át Kompakt Gyula úrnak, lakik Budán, Verbőczy ucca 96. és ne boncoljanak fel.« (Gondolkodik, aztán feltöri a levelet, olvassa.) »Mire e sorokat olvasod, én már nem leszek az élők sorában. Hiába könyörögtem neked, hiába

kértelek, te azonban csunyán eltapostad az én árva szívemet. Gyulám, Gyulám, szívemnek reménye és mivel megpróbáltam nálad nélkül élni, de azonban, ahogy a költő mondja, nem lehetett, tehát itt hagyom ezt a szép világot, de te csak nevess, mulass, örülj és csak arra kérlek, hogy e szó legyen írva a fejfámra: itt nyugszik egy boldogtalan árva.« (Szemeit törülgeti, nagyot sóhajt.) Jaj, de szép! (Gondolkodik.) De kár, hogy most már nem küldhetem el mégse! (Összetépi a levelet. Autótülök.)

Rajongovszky (jön lihegve, nagy dobozzal): Drágaságom! Már itt vagyok! (Izgatottan bontja ki a csomagot, hosszú köpenyt szed elő, sugárzik a boldogságtól.) Na, mit szólsz az ízlésemhez?

Genovéva (megcsókolja): Te cuki ember! (Ugrál, szétbontja a köpenyt, felpróbálja, nézegeti, forog.) Hogy áll?

Rajongovszky (ragyogva): Elragadó vagy benne! (Megöleli.)

Genovéva (kibontakozik): Tükör kellene!

Rajongovszky: Majd lesz a Ritzbe!

Genovéva: Hol? A Ritzbe? Te csacsi!

Rajongovszky: Hát nem megyünk? Vár az autóm...

Genovéva: Ilyen cipőbe? Csak nem gondolod, hogy ilyen cipőbe mehetek? Te kis bolond! Hogy venné az ki magát?

Rajongovszky (fejéhez kap): Ó, én bolond! Pedig eszembejutott, akartam is hozni, de elfelejtettem! Várj, azonnal jövök! (Elrohan, autótülök.)

Genovéva (nézegeti a ruhát, elégedetten sóhajt. Elgondolkozik, aztán megint előveszi a

tasakot, ceruzát, levélpapírt. Gondolkodik, aztán ír, félhangosan olvasva, amit leírt): »Dr. Kompakt Gyula úrnak, Verbőczy ucca 96. — Kedves Gyula, igen fontos ügyben kérem, jöjjön el szokott helyre, fontos üzleti ügy, Genovéva!« (Leragasztja a levelet. Autótülök.)

Rajongovszky (rohanva jön csomaggal): Drágaságom — itt van!

Genovéva (duzzogva): Soká jöttél!

Rajongovszky (mentegetődzik): Nem tudtam mindjárt kapni — és haza is kellett mennem pénzért. De most, hálistennek, megvan. Üljünk le, mindjárt feladom. (Letérdel Genovéva elé, felhúzza rá a cipőt.)

Genovéva (feláll, nézegeti a cipőt).

Rajongovszky (boldogan): Gyönyörű. De most már csak megyünk?

Genovéva (tágrameresztett szemekkel): És a kalap?

Rajongovszky: Miféle kalap?

Genovéva (hangosan nevet): Ó te bolond! Hát hogy gondoltad — kalap nélkül megyek vacsorázni a Ritzbe?

Rajongovszky (csodálkozva): De drága boldogságom...

Genovéva: Ó te nagy gyerek! Hiába, nem lehet segíteni rajtad! Na, látszik, hogy még nem volt úrinővel dolgod, drágaságom!

Rajongovszky (kicsit türelmetlenül): De angyalkám — miért nem mondtad előbb!

Genovéva: Azt hittem, hogy magadnak is eszedbe jut.

Rajongovszky: Hát — így nem jöhetnél?

Genovéva: Kalap nélkül üljek fel az autóra? Ezt igazán nem kívánhatod.

Rajongovszky (gondolkodik): Na és — más nem kell?

Genovéva (hirtelen): De igen, angyalom, hogy aztán ne mond, hogy én voltam a feledékeny — ezt a levelet elvihetnéd az unokabátyámnak, ha arra visz útad.

Rajongovszky (nézegeti a levelet): Az unokabátyád?

Genovéva: Igen — meg akarom nyugtatni, mert két órával ezelőtt azt írtam neki, hogy mire e sorokat olvassa, én már nem leszek az élők sorában.

Rajongovszky (zsebreteszi a levelet): Na jó. Hát — más nem kell.

Genovéva: Nem, drágám, csak siess már — nagyon éhes vagyok.

Rajongovszky: Öt perc alatt itt leszek. (Gyorsan el. Autótülök.)

Genovéva (énekel):

A magas hegyeken állva
A völgybe néz alá,
Ott látok három grófot,
Ki csolnakon tanyáz.

A legeslegifjabb gróf
A csónak szélén áll,
Aranyserlegből kínálja
Vídámító borát.

Minek nekem ezen bor,
Hisz úgy sem ihatok,
Zárdába kell vonulnom,
Bár szívem megreped.

Ide nem érkezett senki
S én ki nem mehetek.
Felgyujtom ezt a zárdát,
Ha be nem mehetek.

(Autótülök.)

Rajongovszky (lihegve jön kalapskatulyával): Itt vagyok drágám. (Lihegve leesik a padra.)

Genovéva (kikapja a kezéből a skatulyát, kiveszi a kalapot, próbálja. Közben duzzogva): Ilyen soká késtél!

Rajongovszky (lihegve): Drágácskám... egy kis akadály volt, izé... nem volt már izé... nálam... vagyis otthon... se... izé...

Genovéva: Mi nem volt?

Rajongovszky: Izé... olyan papírizé... no, hogy is hívják... pénz...

Genovéva: Hát a bankba?

Rajongovszky: Már ott se volt... izé...

Genovéva: No és?

Rajongovszky: De az unokaizé... bátyád... volt olyan szíves... és megvette az izét... az autót tőlem, én meg megvettem az izét... a kalapot és ő volt olyan szíves elhozni az autómon, vagyis az autóján... és bevisz a Ritzbe bennünket... ha az izét... a kalapot felvetted!

Genovéva (forog a kalapban): Jól áll?

Rajongovszky: Gyönyörű vagy benne. (Kiszuszogja magát, feláll): Most már mehetünk. Szerelmem. (Megöleli, remegő hangon): Boldog vagy?

Genovéva (nyakába borul, rajongó hangon): Boldog vagyok — te vagy a legkülönb férfi a világon!

Rajongovszky (könnyekig lágyulva): Genovéva —

Genovéva (ugyanazon a hangon): A legkülönb férfi, aki megtanítottál, hogy kell bánni az ilyen marhával, mint te!... (Közben dr. Kompakt megjelent a hátuk mögött.)

Rajongovszky (kiegyenesedik, hülyén): Tessék?

Genovéva (folytatva, ugyanazon a hangon, miközben dr. Kompakthoz megy): Ahhoz, hogy meghódítson egy ilyen másik marhát, mint ő! (Dr. Kompakthoz kacéran): Hogy tetszik a kalapom?

Dr. Kompakt (vigyorog).

Genovéva (gyorsan, Rajongovszkyra mutatva): Ez az úr volt olyan szíves elhozni nekem, mert nem akartalak váratni. Mehetünk, drágám. (Dr. Kompakttal el. Autótülök.)

Rajongovszky (utánuk néz. Aztán körülnéz. Tünődik. Aztán kifordítja a zsebeit. Megint tünődik. A fára néz. Tünődik. Feláll a padra. Nézi a kötelet. Szakszerűen): Tévedtem — nem fog leszakadni. (Nyakára teszi a kötelet.)

Kolombuc tojása.

Népszínmű a régi spanyol időkből.

Játsszák:

Kolombuc Kristóf
Krisztina asszony
Galiléji Mózsi
Szinéziusz Esvány, kisbíró
Trézsi, szolgáló

Szín: Kolombuc Kristóf házában, a faluvégen, Spanyolországban, a nagyszobában. Asztalszék, székasztal, búbos kemence. Spanyolviaszk, hogy hát látni lehessen, hogy Spanyolországban volt ez a komédia. Két ajtó.

Idő: fenerégen, abban az időben, mikor Amerikát fölfedezték.

Krisztina (Kolombuc hites felesége, derék, jóképű menyecske. Asztalt terít, tesz-vesz a szobában).

Trézsi (kosárral a karján, kendővel a fején áll, oszt várja, mi köll még): Kő még valami, tésasszony?

Krisztina: Várj csak, no... Az a, majd kiment a fejemből, fuss át ide a zsidóhoz, hozzá' vagy húsz darab friss tojást — de ne zápot.

Trézsi: Minek a? Van elég vacsora, oszt az Esvány nem eszi a tojást, multkor is hascsikarást kapott tűle.

Krisztina: Csiba te! Nem annak hozatom.

Trézsi: Hát kinek?

Krisztina: Hát — nem lehessen tudni.

Trézsi: Na, megest arról morfondéroz a tésasszony, hogy meggyün...

Krisztina: Ha arrul, hát arrul. Nem a te dógod.

Trézsi: Nem gyün a' mán meg — talán ítéletnapján se.

Krisztina: Eriggy má!

Trézsi: Vót lelke itthagyni ilyen derék szép menyecskét, mint a tésasszony — oszt eemenni Amerikába.

Krisztina: Hova, te?

Trézsi: Amerikába.

Krisztina: Má' megint jár a kereplőd. Asse tudom, mi fán terem az a Amerika. Ű se tudta, csak úgy eement, a fene nagy hajóval, hogy süllyedne el!

Trézsi: Már mint a gazda?

Krisztina: Csitt te, ne vétkezz! A hajót gondútam. Amék eevitte. De hogy hová vitte, aztat senki se tudhassa.

Trézsi: Hová? Hát Amerikába.

Krisztina: Te bolond, tudatlan jány, te. Látni, hogy nem jártál oskolát. Hogy mehetett volna Amerikába, mikor még fő sincs fedezve, asse tudjuk, van-e vagy -se. Hásze ű is épp azért ment el — hát te még asse tudod, hogy hányat ír a naptár?

Trézsi: Nem értem én azt a fene spanyol betűt.

Krisztina (odamegy a falinaptárhoz): Ezernégyszázkilencvenkettőt írunk, Krisztus Urunk

születése után. Tudhatnád, ha oskolát jártál vóna, hogy akkor még Amerika nem vót fő-fedezve — asse tudták, mi fán terem. Én jártam oskolát, én tudom.

Trézsi: Én meg, igaz, nem jártam, de azér' én is tudom, amit tudok. Sose ment vóna el gazduram, ha tudja, hogy ez az Esvány...

Krisztina: Hadd el, tudja az, mit csinál. Törvényes ember az, érti a csíziót. Nem konty alá való a törvény.

Trézsi: Nem a'! De a konty se alábbvaló a törvénynél. Tudja ezt Esvány is. Nem hiába jár ide, nap mint nap, mióta eement a gazda.

Krisztina: No most aztán szedd a lábad, míg meg nem haragszom!

Trézsi: Jó, jó, mék má' — ne szólj szám, nem fáj fejem! (El a kosárral.)

Krisztina (folytatja a terítést. Magában mosolyog, aztán vállat von. Dúdol):

Valamit mondok magának,
Vállaljon el babájának,
Szép is vagyok, jó is vagyok,
Csak egy kicsit spanyol vagyok.

Hej, hogy a spanyolok istene verje meg, de nehéz a szívem! Mer:

Eement a gazdám Ámerikába,
De én nem megyek utána,

mivelhogy asse tudom, fel van-e már fedezve.

Galiléji (bekukucskál az ablakon. Kaftán van rajta, mint egy zsidón. Énekel):

Én vagyok a' falu rossza egyedül,
Engem ugat minden kutya messzirül,
Mozog a föld, hej, de mégis mozog a',
Akármilyen ütött-kopott,
Ütött-kopott, rozoga.

Krisztina: Nini, a Galiléji bácsi! Hol jár errefelé?

Galiléji: Csak úgy benéztem, Krisztina asszony. Megin' nagyon megkergettek a zsandárok.

Krisztina: Hát mi bajuk magával?

Galiléji: Hát hogy kitudódott, kezit csókolom, hogy elkergettek Rómából, merhogy azt mondtam, hogy mozog a föld — hát nem tetszik az orrom senkinek a faluba. Pedig

> Kilenc egész nyolc tized a sebesség,
> Amivel a tárgy a földre leessék,
> Nem hiszi el ez a spanyol náció,
> Hej, pedig ez ám a gravi,
> Gravi — gravitáció.

Krisztina: Ne mondjon már ilyeneket, mer' meghasad a szívem. Kerüljön inkább beljebb, egy kupica spanyol pálinkára!

Galiléji: Kezitcsókolom, itt vagyok már. (Eltűnik az ablakból, kívülről bekopog.)

Krisztina (pálinkát szed le az almáriumból, az asztalra teszi): Szabad!

Galiléji (hajlongva bejön): Spanyolviaszkos jóestét kívánok!

Krisztina: Isten hozta, Mózsi bácsi! Igyék egyet az uram egészségére!

Galiléji: Iszom én szívesen. (Nézi a kupicát, hirtelen lehajtja.) Ez jó volt!

Krisztina: Üljön már le, ne vigye el az álmom!

Galiléji (leül): Rám fér a pihenés.

Krisztina (részvéttel): Hát hogy vót az a dolog Rómába'?

Galiléji (legyint): Ajaj, tessék hagyni! Nagyon elfenekeltek a pápisták — még jó, hogy meg nem égettek.

Krisztina: Aztán mér?

Galiléji: Hát nem tetszett olvasni a Spanyol Kisújságban? (Büszkén.) Pedig a kedves férjeura, azt hallom, olvasta.

Krisztina: Igaz, persze. Mielőtt útrakelt, sokat forgatta a Kisújságot. De én azt hittem, azt nézi csak, mond-e esőt.

Galiléji: Nem, kérem, dehogyis. Le volt írva a izé — a találmányom.

Krisztina: Valami masinát gondút ki?

Galiléji: A masinát nem én gondoltam ki, kezét csókolom, hanem az Úristen. Én csak rájöttem a nyitjára.

Krisztina: Ugyan-úgy-e. Megtalálta a kulcsot.

Galiléji: Olyasféleképen. Rájöttem tetszik tudni (körülnéz) — hogy izé — (súgva) hogy a földgolyó gömbölyü, oszt forog. Merhogy nem a nap forog a föld körül, tetszik tudni. Mint a nóta is mondja:

Kerek ez a pálya,
Egy gyujtópontjába
Van a nap és körbe
Fut a föld, a görbe,
Tessék megpróbálni!

Hát aztán nagyon megharagudtak rám a pápisták.

Krisztina: (vállat von, megriszálja a derekát): Emiatt haragudtak? Ha gömbölyű, hát legyen gömbölyű. De honnan vette, Mózsi bácsi, hogy gömbölyű?

Galiléji (sóváran nézi a menyecskét): Hát hogy annyi szép gömbölyűség van rajta, gondoltam... Mér ne lehetne gömbölyű az egész is? (Sóhajt.) De nagyon rajtavesztettem. Tör-

vényt ültek fölöttem és le kellett tagadni az egészet. Egy ember van, aki visszaadhatja a becsületemet!

Krisztina: Ki az, Mózsi bácsi?

Galiléji: A maga ura, Krisztina asszony, kezét csókolom. Mer' az elolvasta a Kisújságba, ami benne volt — oszt elszánta magát, hogy megnézi, csakugyan gömbölyű-e. Mer' ha igen — akkor körül lehet járni, oszt visszajönni ide.

Krisztina (összecsapja a kezét): Ó, te szűz anyám! hát ezér' hagyott itt engem?

Galiléji: Ezér'. De ne féljen semmit, Krisztina asszony — visszagyün, mer' mégis nekem volt igazam — visszagyün és visszahozza a becsületemet!

Szinéziusz Esvány (aki az utolsó szavakat az ablakból hallgatta, harsányan): Még hogy a maga becsületét?

Galiléji: (ijedten összerezzen, feláll): A kisbíró!

Krisztina: Kerüljön beljebb, Esvány!

Szinéziusz (belöki az ajtót, hetykén): Destruktív szagot érzek!

Galiléji (önkéntelenül az írásait keresgéli): Kérem szépen, kisbíró uram, itt van az igazolványom...

Esvány: Hadd el, Mózsi... nem vagyok rá kíváncsi. Nem tiszta dologba' jársz te, úgyis tudom.

Galiléji: Ne tessék már azt mondani, kisbíró uram... jó spanyol ember vagyok én.

Esvány: Hát a pápa őszentsége?

Galiléji: Az is jó spanyol ember.

Esvány: Hát aztán mi van csak azzal a

(gúnyosan): »forgató nyomatékkal«, meg más komisz cucilista dologgal?

Galiléji: Jaj, kisbíró úr, nem úgy van az...

Esvány: Dehogy nem. Te vagy az, aki ki akarja mozgatni a világot a sarkából.

Galiléji: Az nem én voltam kisbíró úr — az a sógorom volt, az Arkhimédesz. Én csak azt mondtam, hogy:

Nini, nini, nini, ni,
Nini, nini, nini, ni,
Mi mozog a zöldleveles bokorban?
Azt gondoltam, hogy egy róka, vagy egy nyúl,
Se nem róka, se nem nyúl,
A földgolyó, holdastúl,
Az mozog a zöldleveles pályából,
Melynek egyik gyujtópontján a nap van.

Esvány: Szemtelen destruktív beszéd ez, Mózsi. Emiatt voltál büntetve — te vagy az oka annak, hogy ennek a szemérmetes asszonynak az ura kibomolt innen, oszt asse tudhassuk mán, él-e vagy meghótt. Jobb lesz, ha abbahagyod ezt az Ájnstein-féle cucilista beszédet, mert

Piros, piros, piros,
Háromszor is piros,
Piros bort az üvegbe.
Tilos, tilos, tilos,
Háromszor is tilos,
Beszélni a fejembe,
Gömbölyű, ha volna,
Menten rámhajolna.

(Megropogtatja Krisztina derekát.) Ez itt gömbölyűség, Mózsi —

Krisztina (rácsap a kezére).

Trézsi (behozza a tojást egy tálon és el).

Galiléji (féltékenyen nézi Esványt). Könyörgöm, főbíró úr, tessék megengedni, hogy bebizonyítsam... Tessék elképzelni, hogy itt van a nap... (a lámpára mutat) a napcsillag...

Esvány (Krisztinát nézi): Csillag? Itt van-e... ez csillag...

Galiléji (idegesen): Nem, kérem, ne tessék... és mondjuk, kérem, ez volna... (keres valamit, megtalálja a tojást) mondjuk, ez volna a Föld... (kivesz egy tojást.)

Esvány: Még hogy egy tojás?

Galiléji: Csak úgy mondom... Tessék nézni... (forgatja a tojást a lámpa körül, lelkesen)... no nézzék, úgy-e, ha igaz az, hogy így forog a nap körül... akkor nyilvánvaló, hogy a centrifugális... a centripetális izé... így forog, mint a motolla...

Esvány: Így e... mintha Krisztina menyecske volna a napcsillag... oszt én vónék a főd... (elkapja a Krisztina derekát, megpörgeti.)

Krisztina (rácsap a kezére, szabadkozik): Maradhasson má' no!

Galiléji (elfulladva és féltékenyen): Ez volna a főd... gömbölyű is, meg forog is... osztán ha a nap rásüt... (leejti a tojást.)

Esvány (elereszti Krisztinát).

Krisztina (összecsapja a kezét): Jaj istenem, a frissen síkált padló!...

Esvány (méregbe jön): Hájnye azt a jebezeusképű destruktív fizimiskádat — még összetöri a világot! Hord el magad, Mózsi, annyit mondok, míg jókedvemben tanálsz, különben... (közeledik fenyegetően.)

Galiléji (hátrál): Jól van má' no... me-

gyek már... igaza van... lehet, hogy tévedtem... kezit csókolom. (Kihátrál az ajtón.)

Esvány: Azér!

Galiléji (visszaszól az ajtón): És mégis mozog a föld! (Elrohan.)

Esvány: Huncut cucilista!

Krisztina: Hát keed meg mé' kergeti ki az én vendégemet?

Esvány: Vendég? Vén dög a', nem vendég! Tudom, hogy ityeg a fityeg! Sátán fajzat az ilyen — így csinálta Rómában is! Ismerjük má' az ábrázattyát! Nem ű tanálta ki azt az istentelenséget is, hogy a földgolyó gömbölyű?

Krisztina: Hát ha igaza van?

Esvány: Igaza? Hásze ű se hiszi.

Krisztina: Nem-e?

Esvány: Nem hát. Maga is tudja, Krisztina asszony, minek találta ki.

Krisztina: Én? Honnan tudnám?

Esvány: Nem hiába kerülgeti a sátánképü a házatájékát.

Krisztina: Mán hogy a... c... ccc!

Esvány: Arra ment ki az egész, hogy az urát kizargassa innen a fészekből — oszt ő üljön a helyibe.

Krisztina: Ne mondjon mán ilyet!

Esvány: De bizony mondok. Azér' csinálta csak az egészet, hogy a maga ura elhiggye, hogy a Főd csakugyan gurigaformájú — osztán eemenjen hazulról, kipróbálni, merre van a vége.

Krisztina: Teremtő isten! Honnan szedi ezt az istentelenséget!

Esvány: Tudom én, amit tudok. Látom én, amit látok. Még szemüveg sem kell hozzá. De

te úgy teszel, Krisztina, mintha pápaszemmel se látnád. Pedig ilyen fényes két fekete szemre nem is volna való, mert

Fekete szem éjszakája,
Hány csillag ragyog le rája,
Hány dioptriás a szemed, Krisztinkám,
Hogy az egész mennyországgal ragyogsz rám?

Hej pedig, Krisztina asszony, úgy eshetik, hogy a te szegény urad sohase jön haza a nagy tengeri betegségből!

Krisztina: Ne szomorítsa már a szívemet, mert menten sírvafakadok.

Esvány (közeledik): Isten nyugosztalja szegény Kristóf gazdát, de attul tartok, már valahol a Holdba eszi a fene.

Krisztina: A Holdba?

Esvány: Hát persze. De azért nem kell elejteni magad, te! Ilyen derék, takaros menyecske talál magának legényt — még kösségi embert is, mer hát a hivatal, hivatal. (Közeledik.)

Krisztina (hátrál, nagyot fohászkodik): Édes gazdám, Kristóf gazda, segíts!

Kristóf (hangja kívülről):

Mi piroslik ott a síkon távolba?...
Talán biz az édesanyám kunyhója,
Messze jártam, másutt is volt jó dolgom,
De a szívem csak azt súgja: jobb otthon.

Krisztina (felsikít): A gazdám hangja!

Esvány: (elhülve): Hüj, a kiskésit! Hát mégis meggyütt!

Kristóf (kívülről): Hé, asszony! Nyisd ki az ajtót!

Krisztina (az ajtóhoz rohan).

Kristóf (belép): Jóestét kívánok mindközönségesen! (Suba van rajta, kucsma, nagy batyu a hátán, görcsösbot.)

Krisztina (duzzogva elhúzódik).

Kristóf: Azt mondtam, jóestét.

Esvány (zavartan): Isten hozta keedet, Kristóf. Hát — milyen időjárás volt arrafelé? Vót-e eső?

Kristóf (leteszi a tarisznyát, botot, kucsmát): Vót, vót. Mint látom, errefelé is.

Esvány: Betakarítottuk a zabot, ami azt illeti.

Kristóf: Ammá jó. — Hát te, asszony így fogadod az uradat?

Krisztina (duzzogva): Menjen má' vén csavargó. Szégyelhetné magát.

Kristóf: Mér, te?

Krisztina (hüppögve): Még egy anziszkártyát se írt! (Kötőjével eltakarja az arcát.)

Kristóf: Hát aztán? Más dógom vót nekem.

Esvány: Hát — merre járt keed, Kristóf?

Kristóf:

Ezt a kerek földet jártam én
Amerikát rajta láttam én,
Megvan néki rétje, mezője,
Én vagyok a fölfedezője.

Esvány: Hát mégis kerek?

Kristóf: Kerek, ott egye meg a fene, mint a dinnye! Igaza vót a zsidónak.

Esvány: Ej, ej... ki hitte vóna. Aztán biztos keed ebbe, Kristóf gazduram?

Kristóf (leül): Hát hogyne vónék. Tulajdon két szememmel láttam. Üljön le kisbíró uram.

Esvány (leül, kételkedve nézi Kristófot): No — ammá érdekes lehet.

Kristóf: Hé, asszony — még innivalót se adsz nekünk? Nekem meg a kisbíró úrnak — a vendégednek.

Krisztina: Keednek is vendége. (Bort vesz elő az almáriumból, eléjük teszi.)

Kristóf: Hát — isten éltesse nálunk, kisbíró úr.

Esvány: Isten éltesse. (Koccint.)

Szünet

Esvány: Jó bor.

Kristóf: Jó hát.

Szünet.

Esvány: A tavalyi nem vót ilyen jó.

Kristóf: Asse vót rossz.

Szünet.

Esvány: Sokféle borok vannak.

Kristóf: Meg sokféle népek.

Szünet.

Esvány: Az a. Jó mondja, gazduram. Olyan is, meg amolyan is.

Kristóf: Vótak azelőtt is.

Esvány: Színigazság. Valami mindig vót. Mer' úgy még sose vót, hogy sehogyse lett vóna.

Szünet.

Kristóf: Úgy bizony.

Esvány: Úgy ám.

Szünet.

Krisztina: De szépen eebeszégetnek.

Esvány: Az hát. Mer' ami nem vót, az nem is lehet, igaz-e?

Kristóf: Igaz hát.

Esvány: No, úgyi.

Szünet.

Krisztina: Hát — keed nem is mondja el, hogy vót az a dolog?

Kristóf: Mi, te?

Krisztina: Hát — jobban tudja keed, mint én. Az a izé. A felfedezés.

Kristóf: Ja, a felfedezés. El is felejtettem. Hát az nagyon egyszerű vót.

Esvány: Egyszerű?

Kristóf: Az hát. Három hónapig mentünk a nagy hajóval, oszt furt csak az a sok ménkű víz — (köp) fi! ha bor lett vóna, akkor is megcsömöltem vóna. De hát muszájt menni, nem lehetett visszafordúni. Hát egyszer csak aszongya, fent a kosárban, a cséphadaró gyerek: no, aszongya, gazduram, szárazat látok. Csak nem ette meg a fene, mondok. Debizony, hogy megette. Hát igaza vót; nézöm, nézöm, hát csakugyan szárazfőd vót.

Esvány (hitetlenkedve): Cc, cc.

Kristóf: No, mondok, itt kilábolunk a partra, mer' má' elég vót a vizbül. Hát csónakba is ültem, oszt kimentem a partra. Osztán körülnéztem.

Esvány (pipázva): Jó főd vót?

Kristóf: Jó, zsíros főd.

Esvány: Hm, hm. (Pöfékel.) Csudálatos.

Kristóf: Hát amint nézelődök, gyűn ám szembe két indiánus. De feketék vótak, mint a kéményseprő.

Krisztina: Jaj, szűzanyám!

Kristóf: Hát aztán gyűnnek, oszt mondják, aggyon isten.

Esvány: Hm, hm.

Kristóf: Mondok, jónapot emberek. Megkövetem, meere járok, ha jó járatban vagyok. Aszongya az egyik, a magasabbik: ez itt Amerika.

Esvány: Cc, cc. Hát mégis?

Kristóf: No, mondok, ammá jó. Oszt, hogy nem szóltam semmit, asszongya az egyik: »Megkövetem tisztelettel az urat, bocsánat, ha kérdésemmel zavarom.« Mondok, no csak ki vele, mert gondútam, mit akar kérdezni.

Krisztina: Hát mit?

Kristóf: Hát aszongya, megkövetem — nem Kolumbuc Kristóf úrhoz van szerencsénk?

Esvány: Né má! Ne te ne! (Fejét csóválva pipázik.)

Kristóf: Mondok, de bizony, hogy a' vónék. Éppeg, hogy az.

Krisztina: Hát igaz is vót.

Esvány: Igaza vót, színvalóság. Ami igaz, az igaz.

Kristóf: No, erre odafordul a magasabbik indiánus a másikhoz, oszt vígan félrecsapja a kalapját, oszt aszongya a másik indiánusnak, de jól rávert a vállára örömibe, aszongya: »te Pista! hiszen akkor mi föl vagyunk fedezve!«

Krisztina: Né csak!

Esvány (óvatosan pöfékel): Hát — úgy látszik, fején találták a szeget.

Szünet.

Kristóf: Hát úgy vót. (Koccint.) Isten éltesse.

Esvány: Isten éltesse. (Isznak.)

Szünet.

Esvány (óvatosan): Hát aztán, mondja csak keed, Kristóf gazda — biztosan így vót-e?

Kristóf: Így hát, ha mondom.

Esvány: Hogy hát főfedezte keed Amerikát.

Kristóf: Föl hát. Talán nem hiszi keed?

Esvány (óvatosan): No, no.

Kristóf: Mer' azér' mondom.

Szünet.

Krisztina (duzzogva): Hát — vacsora nem is kő keenek?

Kristóf: Csak hozzá a vendégednek... Nekem jó lesz ez a kis tojás is, itt az asztalon.

Esvány (kicsit támadóan): Köszönöm, én má' vacsoráztam. Osztán mennem is kő — megyek a törvényre.

Kristóf: Törvényre?

Esvány: Oda hát. Merhogy törvénybeli ülése lesz a kösségnek.

Kristóf: Ugyan úgye. Aztán mitül.

Esvány (könnyedén): Hát amiatt a Galiléji Mózsi miatt. Mer, hogy ki kő toloncoltatni a kösségbül.

Kristóf: Ki e? Má meg minek.

Esvány: Merhogy Rómából is kitoloncolták. Merhogy aszonta, hogy kerek a főd, oszt forog. Hát azér kitoloncoltatik a községbül.

Kristóf: Úgy-e.

Esvány: Úgy ám. Merhogy, aki hazudik a

törvénynek, az kitoloncoltatik. Úgy ám. Kristóf gazda.

Szünet.

Kristóf: Hát hazudott?
Esvány: Hazudott hát. Hazudott biz az.
Kristóf: Ugyan, úgye.
Esvány: Úgy ám.

Szünet.

Kristóf: Hát osztán — hogy lehet azt tudni, hogy hazudott.
Esvány: Hogy? Hát úgy, hogy a törvénynek esze van. Osztán keresztüllát a törvény a szitán. Csak nem szól a törvény. Nem bizony.

Szünet.

Kristóf: Hát aztán — hogy lát keresztül a törvény a szitán?
Esvány (pipázik): Hát például úgy, hogy meghazudtolja a hazugot. Mer példának okáért van olyan ember, aki azt mondja, hogy a föd kerek. Igaz-e? Hát itt még nem lát keresztül a törvény a szitán, merhogy senki a födet a tenyeribe nem veheti igaz-e? No de kigyün az igazság magától, mint szeg a zsákbul. Mer másféle ember is van, igaz-e.
Kristóf: Igaz hát.
Esvány: Példának okáért, úgye, van olyan is, aki aszongya, hogy főfedezte Amerikát. Igaz-e, hogy van olyan ember?
Kristóf: Van hát.
Esvány: No úgyi. Aszongya az ilyen ember a törvénynek, hogy ű főfedezte Amerikát. Meghogy a föd kerek. Igaz-e?

Kristóf: Ha keed mondja, hogy mondja, hát igaz.

Esvány: No látja keed. Errevaló aztán a törvény, hogy az olyan embert megfogja a hazugságban — tisztességgel szólva, Kristóf gazda — no, isten éltesse! (Koccint.)

Kristóf (pipázva): Isten éltesse!

Krisztina (aggódva): Miket beszél már, Esvány?

Kristóf (rámordul): Hallgass, asszony, míg nem kérdeznek. Ne szólj bele a törvénybe — férfiak dóga az.

Esvány: Hiszen csak úgy beszélgetünk, igaz, gazduram?

Kristóf: Hát persze, hogy csak úgy beszélgetünk.

Esvány: A törvényrül, meg mifenérül.

Kristóf: Úgy bizony. Mint két igaz kálomista. Mer kálomista ember vagyok magam is. Isten éltesse. (Koccint.)

Esvány: Isten éltesse. (Koccint.)

Kristóf: Hát aztán — hogy van csak tovább?

Esvány: Hát csak úgy, hogy aszongya, az olyan ember, aki aszongya a törvénynek, hogy ő főfedezte Amerikát, meg hogy a föd kerek — meghazudtolja magát a törvény előtt — mer' a törvény azt kérdi az olyan embertől: no, aszt kérdi a törvény, hát aztán merre van az az Amerika? Mer' ha kerek a föd, akkor a tulsó ódalán van. Igaz-e?

Kristóf: Színigaz.

Esvány: Azt mondja rá az olyan ember.

Kristóf: Azt hát.

Esvány: Meg azt is mondja, hogy ű vót Amerikába, oszt ott is látott embereket.

Kristóf: Ha mondja, hogy vót, akkor azt is mondja bizony.

Esvány: No látja keed. Hát így fogja meg a törvény az olyan hazug embert.

Kristóf (nyugodtan): Hogy?

Esvány: Hogy azt kérdi a törvény az olyan embertül: hát, hogy járnak ott az emberek, a fejükön, vagy a lábukon? Mit gondol, mit felel az olyan ember?

Kristóf: Azt gondolom, csak azt feleli, hogy a lábukon, mint mifelénk.

Esvány: No látja keed. Hát erre már meg is fogta a törvény az olyan embert.

Kristóf: Meg-e?

Esvány: Meg bizony. Mer' azt mondja neki a törvény: no te hazug ember, hát most már mondd meg nekem, hogy lehet az, hogy le nem esnek a földről, meg hogy te is le nem estél róla, mikor ott vótál — merha kerek a föd, akkor Amerikába fejjel lefelé lógnak az emberek? igaz-e?

Kristóf: Aha.

Szünet.

Esvány (diadallal és gúnyosan): No mit szól ehhez, Kristóf gazda?

Kristóf: Hát — ha a törvény mondja, jól mondja.

Esvány: Úgye, hogy jól.

Kristóf: Addig, míg az olyan ember meg nem mutatja a törvénynek, hogy hogy lehet az.

Esvány: Hát aztán — arra kíváncsi a törvény — hogy azt hogy mutatja meg — az olyan ember.

Kristóf: Hát nagyon egyszerűen. (Körül-

néz az asztalon.) Például kezébe vesz egy tojást — (kezébe vesz egy tojást) — oszt azt mondja a törvénynek: — próbálja meg keed ezt a tojást úgy felállítani az asztalon, hogy el ne düljön. (Átadja.)

Esvány (forgatja a tojást, nézi, próbálgatja, nem sikerül): Hát, Kristóf gazda — azt mondja erre a törvény: csak úgy nem lehet ezt se, mint ahogy nem lehet fejjel lefelé sétálni a plafondon, la.

Kristóf (pipázva): Az olyan ember meg azt feleli rá, hogy lehet bizony, de keed nem ért hozzá.

Esvány: Ugyan, úgye. No ezt szeretné látni — a törvény.

Kristóf (kezébe veszi a tojást, forgatja, nézi): Hogy hát hogy lehet járni fejjel lefelé Ámerikában — úgy, ahogy ezt a tojást fel lehet állítani a hegyire.

Esvány: No, hogyan?

Kristóf: Hát így. (Beüti a tojás fenekét és úgy állítja az asztalra.)

Szünet.

Krisztina (kuncogva elneveti magát).

Esvány: Hm. Hát úgy — hogy beüti a fenekét?

Kristóf (nyugodtan, de nagyon fenyegetően): Be az... vagy a fejét üti be, ha sokat okoskodik.

Szünet.

Esvány: Kinek mondja ezt — az olyan ember?

Kristóf: A törvénynek — ha sokat jár a házatájára, míg ő odavan.

Esvány: Úgy-e.

Kristóf: Úgy ám. Mer' én nemcsak kálomista vagyok, de jó spanyol ember is vagyok ám.

Szünet.

Esvány (felcihelődik): No isten áldja, Kristóf gazda.

Kristóf (nagy szívességgel): Isten áldja, kisbíró uram.

Esvány: Isten áldja, Krisztina asszony.

Krisztina: Isten áldja, Esvány.

Esvány (lassan kiballag) *Kristóf* és *Krisztina* összenéznek. Krisztina kuncog, Kristóf lassan, pipázva elmosolyogja magát.

Kristóf kinyújtja a kezét.

Krisztina (ölébe ugrik, átöleli): Édes gazdám! Csakhogy meggyütt keed!

Kristóf (átöleli): Hoztam ám neked valamit Ámerikából!

Galiléji (lassan, óvatosan kinyitja az ajtót, kémlel): Elment má' a kisbíró? (Meglátja Kristófot, nagyon megörül): Kristóf gazda!

(Kristóf és *Krisztina* ölelkeznek, nem hallják).

*Galiléji (*ragyogva): Hát mégis nekem vót igazam — mégis mozog a föld... (elbúsulva nézi őket, maga elé) ha nem is nekem mozog...

»Olivia két lelke«
vagy
Az érvényesülés utja.

Játsszák:

Szerkesztő,
Bezerédi,
Unglücklich,
Szerkesztőségi szolga,
Gépírókisasszony.

Szín: szerkesztőség, a főszerkesztő szobája.

(Iróasztal, szék, telefón.)

Szolga (az ajtóban; visszanyomva Unglücklichet, akit nem látni, csak a hangját hallani): Kérem, ne tessék erőszakoskodni, nem lehet bejönni a főszerkesztő úrhoz!

Unglücklich hangja (siralmasan): De csak egy percre... a kézirat miatt... Csak egy percre...

Szolga: Tessék várni kérem, míg kiizen... (Benéz.) Különben nincs is itt.

Unglücklich hangja: Megnézem...

Szolga: Tessék kint várni, nem lehet bejönni. (Kituszkolja, rányomja az ajtót. Az iróasztalhoz jön, kefelenyomatokat tesz le.)

Szerkesztő (jön balról, sietve, kéziratot vizsgálva): János!

Szolga: Tessék parancsolni!

Szerkesztő (nézi a keféket, az asztalra csap): Hallatlan, a vezércikket még mindig nem szedték ki! Egy óra mulva zárni kell a lapot.

Szolga: Az meglesz kérem, de mi lesz a tárcával — még le sincs adva.

Szerkesztő (fejéhez kap): Tyű! a teremtését! Újra elfelejtettem!... Na, még szerencse, hogy azt éccaka is kiszedhetik... Küldje be Bezerédit.

Szolga: Igenis. (El.)

Szerkesztő (az egyik fiókot kinyitja, kéziratokat szed elő, nézegeti őket, egymásután dobálva az asztalra. Az egyiket valamivel tovább nézi, közelviszi a szeméhez. Felháborodva): Hallatlan! (Fejét csóválva a kéziratot undorral belevágja a papírkosárba, tovább lapoz a többi közt.)

Bezerédi (jön jobbról, szintén kéziratokkal): Parancsoljon, főszerkesztő úr.

Szerkesztő: Bezerédikém, baj van, még nincs leadva az ünnepi tárca.

Bezerédi: Azt mindig az utolsó percben szoktuk leadni, főszerkesztő úr, úgyis éccaka szedik ki.

Szerkesztő: De nem úgy van fiam, nekem holnapra valami különlegesen jó tárca kell, — parádés szám lesz, azt akarom, hogy a tárca is valami különlegesen eredeti és jó legyen.

Bezerédi: Hát kérem, itt van mult hétről a Shawról szóló izé...

Szerkesztő (legyint): Á, nem... (Az asztalra mutat.) Hiszen volna itt bőven, a legjobb nevek... De nekem holnapra valami egészen új

dolog kellene... valami friss, érdekes, bátor írás... a tárcarovat nagyon el van hanyagolva, a régi nagyságokat nem olvassa senki. Bár egy új zsenit tudnék felfedezni, egy új nevet, aki még nem járatta le magát. Az se baj, ha még nem is ismerik.

Bezerédi (mosolyogva): Kérem főszerkesztő úr, ha csak az kell — odakint a folyosón láttam Unglücklich urat.

Szerkesztő (dühbejön, összecsapja a kezét): Hát mit szól ehhez a csirkefogóhoz — ehhez a szerkesztőségi sakálhoz! Azt tudja, hogy már megint benyomta Oliviát — más címmel, más névvel.

Bezerédi: A kétlelkű asszonyt?

Szerkesztő: Azt, azt — rögtön ráismertem! Ez az ember valóságos járvány! Idenézzen, ha nem hiszi! (Keresgél a papírkosárban, kihúzza a beledobott kéziratot.) Tessék! (Olvassa.) »*Olivia két lelke.*« Ugyanaz a novella, amit három éven belül már tizenhetedszer adunk vissza. Mindig más címet ad neki a gazember, hogy félrevezessen bennünket. Volt már »Asszonysors«, volt »A diadalmas férfi«, volt már »A karrier«, volt már így, röviden »Asszony«, volt már érzelmesen »Emlék« — és még nem tudom mi. Oliviát néha Ernának hívják benne, néha Piroskának, néha röviden Mancinak. De mindig szóról-szóra ugyanez a novella. Olvassa csak... (Nyujtja.)

Bezerédi (nem néz a kéziratba, legyint): Kívülről tudom. »A haja bronzvörös volt, mint a lebukó trópusi nap egy gangeszi táj alkonyatában...«

Szerkesztő (belenéz a kéziratba, az asztalra csap): Úgy van, szórul-szóra! Példátlan!

Bezerédi: Nekem is ideadta már vagy háromszor, különféle címek alatt.

Szerkesztő (visszadobja a kéziratot a papírkosárba): De többször nem fogja ideadni! Az volt a hiba, hogy mindig visszaadtuk neki, mindig újra leírhatta. De most rájöttem, mit kell csinálni. Egyszerűen nem adjuk vissza neki, azon a címen, hogy kéziratokat nem őrzünk meg.

Bezerédi: Tudja az már kívülről.

Szerkesztő: Á, ilyen ostoba embernek nincs annyi esze, hogy fejből megjegyezzen magának egy egész novellát.

Szolga (jön): Kérem, főszerkesztő úr, egy hölgy...

Szerkesztő: Hölgy? Milyen hölgy? Mit akar?

Szolga: Nem ismerem... Még nem volt itt...

Szerkesztő: Hát — eressze be.

Szolga: Kérem nem akar bejönni.

Szerkesztő: Mi?

Szolga: Fent van a társalgóban és kéreti a főszerkesztő urat, hogy fáradjon fel.

Szerkesztő: Micsoda!... Hogy én fáradjak fel hozzá?!... Én, mint főszer... nem értem...

Szolga (zavartan néz körül).

Szerkesztő (odamegy hozzá): Dehát hogy hívják?

Szolga: Azt mondta, hogy izé... hogy (fülébe súg).

Bezerédi (gyorsan): Igen... ahá... hát kérem, azonnal jövök...

Szolga: Igenis. (El.)

Szerkesztő (gyorsan, látható zavarban): Bezerédikém, rögtön jövök... Családi izé... ügy... Addig legyen szíves, nézze át ezeket a novellákat, talán talál valami jót... de őszintén

szólva, jobb szerettem volna valami eredetit... Mindjárt jövök... (Gyorsan el, hallani ahogy kiabál: »János! János! várjon csak... majd én...«)

Bezerédi (leül az asztal elé, nézegeti a kéziratokat, piros plajbásszal jegyzeteket csinál).

Unglücklich (sápadt, hosszúhajú, elkeseredett alak. Óvatosan körülnézve, felhasználva János távollétét, besurran az ajtón, halkan beteszi, lábujjhegyen az íróasztalhoz jön. Torkát köszörüli, mert Bezerédi nem veszi észre, végre bátortalanul): Kérem, Bezerédi mester...

Bezerédi (felnéz, aztán nyugodtan visszamerül megint a kéziratokba): Na mi az, Unglücklich apám. Mi van.

Unglücklich: Az van, Bezerédi szerkesztő úr, hogy a novella miatt jöttem, amit két nappal ezelőtt nyujtottam be a főszerkesztőséghez.

Bezerédi (fel se néz): Tudom fiam. Olivia két lelke. (Jegyez.)

Unglücklich (harciasan): Igenis, Olivia két lelke.

Bezerédi (m. f.): »Akinek haja bronzvörös volt, mint a lebukó trópusi nap, egy gangeszi táj alkonyatában«.

Unglücklich (ragyogva): Kívülről tetszik tudni?

Bezerédi (m. f.): Igen. Mint ahogy a rendőrségen kívülről tudják a rovottmultúak személyleírását.

Unglücklich (gyanakodva): Hogy tetszik ezt érteni?

Bezerédi (m. f.): Úgy, hogy Oliviával könnyű dolgunk van. Mikor nekünk Oliviát behozzák a detektívek, ki se kérdezzük, meg se hallgatjuk,

hanem egyenesen illetőségi helyére toloncoljuk: a papírkosárba.

Unglücklich (nyel): Úgy tetszik ezt érteni, hogy nem közölhető?

Bezerédi (m. f.): Úgy. Olivia két lelke nem közölhető. Egyik lelke se közölhető. Olivia nem üti meg a mértéket. Egymásfölé állítva mind a két lelke se üti meg. Olivia azt kérdezi egy helyen, maga elé meredve, az ön novellájában: »Hová jutok?!« Ön mint szerző, nem tud felelni Oliviának. Mi meg tudjuk mondani Oliviának, hogy hová jut. A papírkosárba.

Unglücklich (elszántan): Szóval, nem közölhető.

Bezerédi (m. f.): Nem, fiam. Ne-e-em.

Unglücklich: Akkor tessék visszaadni a kéziratomat.

Bezerédi (m. f.): Á, dehogy. Abból nem eszik, fiam. Nem adjuk vissza. Hogyne, hogy most más szerkesztőségbe vigye és két hét mulva megint ide hozza vissza. Nem lehet, fiam. Nem őriztük meg a kéziratot. És értesítettük a vidéki rendőrséget és az összes szerkesztőségeket, hogy Oliviát tartóztassák le, ahol meglátják.

Unglücklich: Nem adja vissza?!... Akkor hogy lehessen végrehajtani a végrendeletemet?

Bezerédi (m. f.): Miféle végrendeletét?

Unglücklich: Hogy az Olivia kéziratát együtt égessék el velem a krematóriumban holnapután Csepelnél, ahol a holttestemet kifogják a Dunából. (Zsebére üt.) Itt van a zsebemben.

Bezerédi: Először is: Csepelen nincs krematórium. Másodszor: miért kell a maga holttestét rögtön elégetni, miután kihúzták a víz-

ből? Tudja, milyen nehezen ég el egy ilyen vizes holttest? Harmadszor: miért kell magának ehhez előbb a vízbe ugrani? Ugorjon egyenesen a krematóriumba. Negyedszer: miért kell egyáltalán ugrani?

Unglücklich (az íróasztal melletti székbe roskad): Mert én ezt nem bírom tovább. Nekem elég volt. Egyébként, ha a novellámat ma se tudom eladni, nincs is más választásom. A lakásomból kidobtak — az önérzetem . . . az ellenállóképességem össze van törve . . . nem megy tovább . . . (Elcsuklik a hangja, eltakarja az arcát.)

Bezerédi (felnéz a kéziratokból, nézi, részvéttel, csóválja a fejét): Mondja, fiam, hogy lehet valaki ilyen hülye?

Unglücklich (könnyek közt, szórakozottan): Köszönöm, jól.

Bezerédi: Hát miért ragaszkodik ehhez a rögeszméhez, hogy magának el kell helyeznie a novelláját — hogy magának egyáltalán meg kellett írni ezt a novellát? Hiszen annyi mindenféle pálya van. Az ember még püspök is lehet. És ha már írói becsvágyai vannak — hát miért ragaszkodik ehhez az Oliviához?

Unglücklich (tompán): Mert ebbe beleírtam a lelkemet.

Bezerédi: Ugyan kérem, Oliviának van két lelke, magának egy, az összesen három. És a háromból együttvéve nem jön ki egy elfogadható tárca.

Unglücklich: Hát mit csináljak? Nem tudok mást írni, csak ami a lelkemben van.

Bezerédi: Ez az. Ezt nem akarja maga megérteni. Hiába van benne a maga lelke, a közönség erre nem kíváncsi. A közönségnek,

fiam, mese kell, mese, történet, cselekmény. Izgalmas, érdekfeszítő cselekmény.

Unglücklich: De hiszen az én novellámban...

Bezerédi (türelmetlenül): Menjen már! Mi van a maga novellájában? Hogy egy fiú szeret egy asszonyt, az asszony nem tud választani a fiú és a férje közt és végre elkergeti a fiút. A fiú elmegy és szenved, de a végén valami nagy üzletet csinál, vagy mit...

Unglücklich (elragadtatva figyelt, most méltatlankodva): Dehogy üzletet... híres ember lesz belőle... ünnepelt író...

Bezerédi: Vagy ünnepelt író, bánom is én, szóval jól keres. Na és erre az asszony visszajön hozzá és felkínálja magát...

Unglücklich: Illetve úgy érzi, hogy megváltozott a lelke...

Bezerédi: Megváltozott a lelke, bánom is én. Mire a fiú...

Unglücklich (feláll, megjátssza a jelenetet): Szomorúan és szeretettel végignézi és csak ennyit mond »Asszonyom — én valamikor sokat sírtam — ha vissza tudja adni nekem ezeket a könnyeket — akkor gondoljon rám megint. De most — Isten vele!« És otthagyja őt... (Sóhajt.)

Bezerédi: Hát igen. Hát mi ez? Ez egy történet? Ez egy hülyeség, egy lapos, romantikus, érzelgős szamárság, amilyent még a vidéki lapok is csak a nyolcvanas években közöltek.

Unglücklich (kétségbeesetten): De szerkesztő úr!... Ez *megtörtént* — ez a valóságban *megtörtént* — és nem a nyolcvanas években... hanem ezekben az években...

Bezerédi (gúnyosan): Kivel történt meg?

Unglücklich (lesüti a szemét).

Bezerédi: Szóval, magával. Maga az ünnepelt író.

Unglücklich (síránkozva): Csak lennék — ha elfogadnák a tárcámat...

Bezerédi: Szóval, ha elfogadnák a tárcáját, akkor valóra válna az, amiről a tárca szól, hogy maga gőgösen elrúgná őnagyságát, aki a lábai előtt vinnyogna. Szóval, ez a hülye és unalmas novella attól jó lenne, hogy megjelenne.

Unglücklich (révetegen): Az élet ilyen csodálatos.

Bezerédi: Az élet, fiam, általában elég csodálatos — de nem a maga élete, amiről azt hiszi, még senki ilyet át nem élt, — holott a legbanálisabb valami a világon. Maga azt hiszi, ha maga megírja azt, ami magával történt, az valami különös dolog, egyszerűen azért, mert magával történt. Holott mindenkivel megesik, csak maga nem tud róla.

Unglücklich (felfigyel): Hm. Tehát azt hiszi — azt kell megírni, ami *mással* történik, nem velünk? (Gondolkodik.)

Bezerédi: Mit tudom én! Nem vagyok kritikus. Csak azt akarom mondani, hogy ez nem ajánlólevél, hogy valami történt. *Érdekesnek* kell lenni a dolognak, akár megtörtént, akár nem. Tudja mit — érdekesnek se kell lenni. Tudja milyennek kell lenni egy tárcának ahhoz, hogy nálunk megjelenjen?

Unglücklich: Milyennek?

Bezerédi: Olyannak, hogy a főszerkesztő úrnak tessék. Nem az a fontos, hogy nekem tetszik-e vagy nem, mert én úgyse adhatom le. Az se fontos, hogy a közönségnek tetszik-e, mert nem a közönség közli. A főszerkesztő úrnak

kellene, hogy tessen. De annak nem tetszik, az a baj, fiam. Pedig tudja, mennyire kellene most éppen a főszerkesztő úrnak egy tárca? Éppen most mondta nekem, hogy holnapra kellene egy jó tárca — és szívesen hozna valami újat, egy új nevet, ha találna valakit. De annak olyasminek kellene lenni, ami *neki* tetszik.

Unglücklich: Hát milyen tetszik neki?

Bezerédi: Azt ő tudja, nem én.

Unglücklich (gondolkodik, aztán elszántan): Hát majd én meg fogom tudni.

Bezerédi (gúnyosan): Most, lapzárta előtt egy órával?

Unglücklich (felugrik, ruganyosan, lázasan): Most, lapzárta előtt egy órával. A novellámnak meg kell jelenni, mert különben nem hajthatom le ma este a fejemet. És meg fog jelenni! (Bezerédi elé áll.) Kedves szerkesztő úr — holnap az ünnepi számban az én novellám fog megjelenni!!!

Bezerédi (gúnyosan): Akkor megeszem az egész ünnepi számot. Mondom, hogy neki nem tetszik a téma.

Unglücklich: Majd fog neki tetszeni.

Bezerédi: Neki egész más témák tetszenek.

Unglücklich: Majd azt fogja hinni, hogy más téma.

Bezerédi: Neki csak olyan téma tetszik, amit ő is ki tudna találni.

Unglücklich: Majd azt fogja hinni, hogy ő találta ki.

Bezerédi: Ő egy hiú ember, a témát ő szereti adni.

Unglücklich: Majd ő fogja adni.

Bezerédi: De hogy lesz ideje megírni?

Unglücklich: Annyit kérek — hagyjanak

engem beszélni a szerkesztő úrral, a többit bízza rám. Egy órai időm van még — ez a cselekvés órája! Csak még egyet — hol van Olivia?

Bezerédi (a papírkosárra mutat): Itt.

Unglücklich: Helyes.

Bezerédi: Mit akar Oliviától?

Unglücklich: Nagyon valószínű, hogy még szükségem lesz rá.

Szerkesztő (sietve jön balról. Láthatóan fel van villanyozva, szórakozott és élénk, de jóindulatú hangulatban van): Nahát kérem — most pedig vissza a munkához!... Sietni, sietni, egy óra mulva lapzárta!!... Kérem, Bezerédi, az izét... (Meglátja Unglücklichet, gyanakodva nézi.) Pardon — velem parancsol?

Bezerédi (gúnyosan): Unglücklich Lajos úr — az Olivia két lelke című novella szerzője.

Szerkesztő (elneveti magát): Ja — maga az?

Bezerédi: A szerkesztő úrral akar beszélni — mondtam neki, hogy most nagyon el van foglalva...

Szerkesztő (jóindulattal): Hát kérem, egyket percet szakíthatok... Úgyis beszélni akartam magával... meg akarom magyarázni... Bezerédikém, a törvényszék... ja igen, talált valamit?

Bezerédi: Még nem.

Szerkesztő: Jó, hagyja, majd én elintézem. Hát siessen, Bezerédikém, zárunk.

Bezerédi: Megyek. (El.)

Unglücklich (leül, szerencsétlen arcot vág).

Szerkesztő (szórakozottan a kéziratok közt kotorász): Ja igen... szóval a maga izéje... a Bezerédi úr bizonyára már megmondta magának...

Unglücklich (lecsüggesztett fejjel, tettetett megadással): Igen, megmondta. Hogy a novellám nem közölhető, sajnos.

Szerkesztő: Nem, fiam. A történet jelentéktelen, sablónos, nem érdekelheti a közönséget.

Unglücklich: Én pedig igyekeztem...

Szerkesztő: Igyekezett, persze, hogy igyekezett. Nem is a megírással van baj. Avval én nem sokat szoktam törődni. Mondom, a meséje nem érdekes...

Unglücklich: Az ember csak azt mesélheti el, amit átélt.

Szerkesztő: No igen — dehát ha az, amit átélt semmi különöset nem jelent más számára.

Unglücklich: Igen, ezt mondta a Bezerédi úr is.

Szerkesztő: Látja, pedig kár. Mert magában van becsvágy, lelkesedés. És én nagyon szeretem a lelkes fiatalembereket. De addig, amíg maga ragaszkodik ehhez az egyetlen élményéhez, csak azért, mert maga átélte, nem fog zöldágra vergődni. Jobb, ha abbahagyja. Másfelé kellene keresgélni témáért — hiszen az élet olyan gazdag.

Unglücklich (búsan): De nem az enyém.

Szerkesztő: Hja fiam, arról én nem tehetek.

Unglücklich (merengve): Igen — sokszor gondoltam rá... hogy mások életét kellene figyelnem... valami különöset, eredetit meglátni! Az én szürke életem — éppen az előbb, mikor megláttam a szerkesztő urat, künt a folyosón.

Szerkesztő (élénken): Mikor?

Unglücklich: Mikor felment a társalgóba... egy hölgy várta...

Szerkesztő (zavartan): Kérem ez egy kivé-

teles eset volt — különben csak itt szoktam fogadni a szobámban...

Unglücklich (lelkesen): Tudom, tudom, hiszen éppen ez az... Mindjárt tudtam, hogy valami kivételes eset lehet... és arra gondoltam, hogy ez az én bajom... hogy velem semmi rendkívüli, kivételes dolog nem történik, nem történhetik... Hogy vannak, akiknek az élete csupa izgalmas, rendkívüli kaland... hogy nekem azokat kellene figyelni, akik élnek, akik valakik, akik benne vannak a nagy, izgalmas életben... akik dolgoznak, harcolnak, akiknek pályafutásuk van... akkor talán tudnék olyat írni, amilyent szeretnék.

Szerkesztő (szerényen): No istenem — amennyiben rám céloz... én éppen nem...

Unglücklich (rajongva): Ó, ön nem is tudhatja persze — kérem az ön pályafutása olyan iramban alakult ki, hogy nem is volt ideje eltünődni, áttekinteni mindazt, ami az életben történt... De én sokszor gondoltam rá: istenem, milyen érdekes lehetett! milyen változatos! milyen rendkívüli! egy nagy pályafutás!

Szerkesztő (kenetteljesen, rezgő hangon): Higyje el, fiatal barátom, nem volt az más, mint munka és harc. És ha volt némi szerény sikerem — azt csak annak köszönhetem, hogy nem tértem le az utamról.

Unglücklich: Igen — ez az, amit a nyilvánosság tud. De az ilyen nagyszerű élet mögött, mint a főszerkesztő úré, mindig van, amit csak a művész érthet meg — a kulisszák közt, az indulásban... valami, ami a művész számára mindent megmagyaráz...

Szerkesztő (mosolyogva): Szóval — maga szeretne engem kivallatni?

Unglücklich: Dehogy... csak arra gondoltam...

Szerkesztő: Istenem, hát mi van ebben? Szegény, ismeretlen fiatalember voltam, mint a többi — valamikor.

Unglücklich: Szegény és ismeretlen, eddig elhiszem — de nem olyan, mint a többi. Mert a többi megmaradt szegénynek és ismeretlennek, míg ön... A többivel tudniillik nem történt semmi. Önnel történt valami már akkor.

Szerkesztő: Honnan veszi?

Unglücklich (határozottan): Biztos vagyok benne.

Szerkesztő (elgondolkozva): Lehet — de milyen különös ez, hogy éppen most... (feláll, hátratett kezekkel járkálni kezd.) No igen, igen... (hirtelen megáll Unglücklich előtt, vállára csap, mosolyogva.) Úgy látom, fiatalember, magának téma kellene, mi? Valami különös — valami érdekes... az életből ellesve, mi? Hogy ne mindig a maga kis világa — egyszer már az igazi élet? Hát tudja mit — mondok én magának egy mesét. Egy mesét valakiről — akárkiről. Mondjuk, egy régi ismerősömről. Nevezzük Akárkinek. Ez az Akárki egy szegény, ismeretlen valaki volt valamikor.

Unglücklich (áhitattal): Igenis... értem. A főszerkesztő úr nem akarja, hogy tudjam, hogy a főszerkesztő úr volt az.

Szerkesztő: Ugyan kérem, kérem az mindegy. És tegyük fel, hogy ez a fiatalember olyanféle volt, mint én.

Unglücklich (hirtelen): És szeretett valakit... egy csodálatos asszonyt...

Szerkesztő (habozva): Nos hát — lehet...

Unglücklich (rajongva): Tessék továbbmondani... tessék mondani... olyan érdekes...

Szerkesztő: Mit lehetne még erről mondani?

Unglücklich: Asszony volt, úgy-e?

Szerkesztő: Asszony.

Unglücklich: És ő is szerette a szerk... az illetőt mondjuk. És — úgy-e nem tudott választani a férje és a szerkesz... az illető közt?

Szerkesztő (tünődve nézi): Ennyire izgatja a téma?

Unglücklich (mohón): Ó, nem is hiszi főszerkesztő úr... ez más valami, igen... Elképzelem azt az asszonyt, ahogy a főszerkesztő úr leírta az imént... vörös hajjal... olyan plasztikusan áll előttem, ahogy leírta, pár szóval... úgy-e azt tetszett mondani, hogy vörös haja volt?

Szerkesztő (bizonytalanul): Olyan vöröses-féle.

Unglücklich: És — tessék csak mondani tovább — miért maradt mégis a férje mellett? Mert ezt nem jól értettem.

Szerkesztő: Azért, mert azt hitte...

Unglücklich (közbevág, fejéhez kap): Hát persze! Milyen buta vagyok! Hiszen abból, amit elmondott a főszerkesztő úr, világos! Mert azt hitte, hogy a fiatalember nem szereti eléggé... ha szeretné, akkor harcolna érte...

Szerkesztő: Úgy van — szóról-szóra ezt mondta!

Unglücklich: Igen, vannak ilyen nők — most érzem, hogy vannak... künt az életben... (mohón.) És aztán, aztán? Mi történt?

Szerkesztő: Nos aztán — a fiatalember harcolt.

Unglücklich: Harcolt az élettel — és győ-

zött! Valaki lett belőle — beérkezett, híres ember! Egy nagy napilap főszerkesztője!

Szerkesztő (hízelegve, de zavartan): Ne mondjuk, hogy főszerkesztő — az nagyon is világos volna...

Unglücklich: Vagy egy ünnepelt író — hiszen az mindegy. És aztán — és tessék folytatni... olyan érdekes...

Szerkesztő (összehúzott szemmel): Igen — ha ennyire érdekli, folytatom — hol is hagytam abba?

Unglücklich (mohón): Hogy egy napon eljött a szerkesztőségbe, megmondani neki, hogy nem bírja tovább...

Szerkesztő: És mindenáron beszélni akar vele.

Unglücklich: Igen — természetesen! De mit felelt rá, mikor a főszerk... az illető azokat a szavakat a szemébevágta?

Szerkesztő (bután): Micsoda szavakat?

Unglücklich: Hát amit tetszett mondani az előbb, hogy »Asszonyom... ha vissza tudja adni a könnyeimet... akkor gondoljon rám megint. Addig — Isten vele!«

Szerkesztő (kíváncsian): Így mondtam?

Unglücklich (rajongva): Így szóról-szóra megjegyeztem. Ez olyan szép és különös és meleg, ezt nem lehet elfelejteni — és most veszem észre, ezután már nem is fontos, hogy mit felelt az asszony. A történet így, ezekkel a szavakkal kész és kerek és befejezett. (Feláll, nagyot sóhajt.) Istenem! ez már igen! Ez téma volna!

Szerkesztő (mosolyogva): Tetszik, mi? Hja fiam, ez az élet.

Unglücklich: Ha én ezt megírhatnám! Micsoda remek novella volna!

Szerkesztő: Hát írja meg!

Unglücklich: De ráismernének! Hiszen olyan egyéni! — és csak nem lopom el a főszerkesztő úr témáját!

Szerkesztő: Ugyan kérem! A jó író onnan veszi a témát, ahol találja — az életből!

Unglücklich: De ha én ezt megírom — az illető ráismer!

Szerkesztő: Ne írjon szerkesztőséget — írja, hogy az író lakása! És a nőt nevezze akárkinek — mondjuk Mancikának!

Unglücklich: Manci! Nagyszerű név! (Habozva.) Hát — megengedné a főszerkesztő úr, hogy megírjam?

Szerkesztő: Mi az, hogy megengedem? Követelem, hogy megírja?...

Unglücklich: Óriási sikere lenne!

Szerkesztő (szerényen): Én is azt hiszem... (gondolkodik.) Mondja csak, fiam — mennyi idő alatt tudná azt megírni?

Unglücklich: Ezt? (legyint.) Egy félóra alatt! Ez kész történet, ezen nem kell gondolkodni — csak megírni!

Szerkesztő (gondolkodik, aztán hirtelen): Le is tudná diktálni?

Unglücklich: Mint a vízfolyás!

Szerkesztő (kezeit dörzsöli): Rendben van! Figyeljen ide! Én most beküldöm magának a gépírókisasszonyt — maga lediktálja neki a novellát és rögtön küldi a nyomdába — a holnapi ünnepi számban ez fog megjelenni!

Unglücklich: Igenis!

Szerkesztő (utalványt ír): Tessék — a leg-

magasabb honorárium! Ezt mindjárt beváltatjuk a szolgával. (Csönget.)

Szolga (jön): Parancsol?

Szerkesztő: Ezt az utalványt váltsa be és a pénzt hozza el Unglücklich úrnak. És kéretem Bezerédi urat és egy gépírókisasszonyt.

Szolga (csodálkozva): Igenis. (El.)

Szerkesztő (lelkesen dörzsöli kezét): Csak azért is eredeti novellát hozunk holnap!

Unglücklich: Csak sikere legyen...

Szerkesztő (fölénnyel): Bízza rám... Ennek lesz sikere — a közönség szereti a különös történeteket. Nyugodt lehet most már, maga el van intézve. Majd össze fogunk tanulni — szerényen az én útmutatásom mellett minden héten fog írni nekem egy novellát.

Bezerédi (jön): Tessék főszerkesztő úr.

Szerkesztő: Hát Bezerédikém, megvan a holnapi novella.

Bezerédi: Megvan?

Szerkesztő (veregeti Unglücklich vállát, aki közben, míg a szerkesztő Bezerédi felé van fordulva, kilopja a papírkosárból a kéziratot és gyorsan zsebreteszi): Unglücklich úr olyan témát mondott el nekem... az életből ellesve... (megértően összehunyorít Unglücklichhel), amit csak le kell diktálni és kész — elsőrangú téma, mondhatom! (Unglücklichhez.) Hát fiam, csak szaporán! (Bezerédihez.) Ha Unglücklich úr elkészült, azonnal küldje a nyomdába a kéziratot...

Bezerédi (elhűlve): Elolvasás nélkül?

Szerkesztő: Elolvasás nélkül. Nekem szóról-szóra elmondta — ez kész dolog, ezen nincs mit elolvasni. Ismétlem, kitünő. Óriási sikere lesz, tudja, hogy nem szoktam tévedni. Nna! Csak-

hogy ez is megvan. Szaladok át a kiadóba. (Unglücklichhez.) Maga meg zárkózzék itt be és ne hagyja magát zavarni.

Unglücklich: Igen.

Gépírókisasszony (jön géppel).

Szerkesztő: Ide, fiam... A mester diktálni fog... (Gépírókisasszony leül.) Nna, Isten velük... (El.)

Unglücklich (fel és alá jár).

Bezerédi (hitetlenkedve nézi): Mondja — mivel főzte így meg? Mit adott be neki?

Unglücklich (fölénnyel): Azt majd olvasni fogja holnap, kedves Bezerédi úr. Most azonban (udvariasan, de határozottan) megbocsát, úgy-e, de nem tudok diktálni, ha zavarnak.

Bezerédi (megütközve): Ejha!...

Unglücklich: Ne haragudjék — de hallotta mit mondott a főszerkesztő úr. Nincs idő, félóra mulva zárjuk a lapot.

Bezerédi (élesen): Kérem, kérem — bocsánatot kérek! (Indul.)

Unglücklich (utánaszól): Inkább a törvényszék-rovatot tessék sürgetni — megint lekésünk!... Az irodalmat tessék rámbízni, az nem az ön dolga!

Bezerédi (kínosan vigyorogva): Kérem... kérem. (Vállvonogatva el.)

Unglücklich (beteszi utána az ajtót): Nna, Ezek a riporterek... nem lehet bírni velük... azt hiszik, az irodalom is sajtóiroda! — Hát kérem, kisasszony, kezdhetjük.

Gépírókisasszony (papírt tesz be): Készen vagyok.

Unglücklich (kiveszi a zsebéből a kéziratot): Mehet?...

Gépírókisasszony: Igenis.

Unglücklich: Tessék. Felül címnek Olivia... azaz hogy várjunk csak, a címet majd aztán írjuk oda. Tessék kihagyni egy sort.

Gépírókisasszony: Igen.

Unglücklich (cigarettára gyujt, a karszékbe veti magát, átvetett lábakkal, diktálva): »A haja bronzvörös volt, mint a lebukó trópusi nap egy gangeszi táj alkonyatában«.

(Gépírókisasszony kopog.)

Függöny.

OSZK

A marha férj.

Játsszák:

Asszony
Férj
Fazekas
Kovács

(Női szalón, pamlaggal. A pamlag földigérő szőnyeggel van letakarva. A pamlagon ülnek az Asszony és Fazekas, ölelkezésben, csókok közt. Az asszonyon pongyola. Fazekas mellényben, ingujjban.)

Fazekas: Még... Még...
Asszony: No de nem... te bolond...
Fazekas: De imádlak... ne izélj...
Asszony: Ede...

(Kint az előszobában kulcs-csikorgás, léptek, motozás.)

Asszony (ellöki Fazekast, rémülten): A férjem!

(A következő párbeszéd szédítően gyors iramban.)

Fazekas (lihegve): Laci?
Asszony (igazítja a haját): Térjen magához... szedje össze magát... Vegye fel...

Fazekas (keresgél a pamlagon): A kabátom...

Asszony: Jézus Mária... Hová tetted?

Fazekas (rémülten): Lecsúszott! ... (keresgél.)

Asszony: Talán a díván mögé...

Fazekas: (Négykézlábra ereszkedik, bebújik a pamlag alá, de csak félig, látni, hogy keresgél, rúgkapál a lábaival.)

Férj (belép, nyájasan): Drágakám... (Kitárt karokkal megy az asszony felé, aki dermedt mosollyal ül. Meglátja a rugkapálózó lábakat, elnémulva) Ki ez?

Asszony: Ez?... izé... ja... nézd csak, ki lehet ez?

Fazekas: (hátrálva kijön a pamlag alól, hozza a kabátot, feláll.)

Férj (rámered): Fazekas Feri...

Fazekas (lihegését átalakítja röhögéssé, amitől az egész teste rázkódik): Hehehe... szervusz, Lacikám... hehehe...

Férj: Mi az? Hogy... hogy kerülsz... miért vagy... mit röhögsz?

Fazekas: Hehehe... Jaj az oldalam... mindjárt te is röhögni fogsz... hühühü... várj egy kicsit...

Férj: Na de nem értem (egyikről a másikra néz.)

Fazekas (fuldoklik; legyint): Várj, na... mindjárt... Ejnye... csak felveszem... (Felveszi a kabátot.)

Férj (csodálkozva): Ejnye...

Fazekas: Szóval, kérlek... hühühü... (Egy merész fordulattal az asszony felé)... Elmesélhetem Lacinak is?

Asszony (dermedt mosollyal, kínban): Miért ne?

Fazekas: Hát kérlek — éppen egy izét... egy kalandomat meséltem el a nagyságos asszonynak... de roppant kómikus kaland... nem győzöm röhögéssel... (az asszonyhoz): Úgy-e, mulatságos?

Asszony (kínosan mosolyog): Nagyon.

Fazekas (most már könnyedén): Hát kérlek — de miért nem ülsz le?...

Férj: Nem értem... mit keressz te a díván alatt... és ingujjban...

Fazekas: Várj... Hiszen éppen azt akarom elmesélni... Szóval izé... (az asszonyhoz): Tudja mit, akkor kezdem újra elölről, hogy a Laci is röhögjön...

Asszony: Tessék, tessék...

Fazekas: Szóval, kérlek, ilyen furcsa kaland történt velem, izé... tegnap, valahol... éppen mesélem a nagyságos asszonynak. De kérlek — diszkréció!

Férj (leül, nyugodva): Hogy ne — szóval, gáláns kalandról van szó? Te huncut! (nevet).

Fazekas: Na igen, kérlek — mit tagadjam. Előttetek nincs titkom, ilyen régi barátok előtt.

Férj (biztatón): Csak mondd hát!

Fazekas: Kérlek szépen — a kalandnak az lehetne a címe, hogy mennyire buta egy férj.

Férj (röhögve): Ez jó lehet, te! (Megböki tréfásan.)

Fazekas: Na igen. Kérlek szépen — ott vagyok tegnap egy izé — egy nagyon kedves hölgynél látogatóba — nevet nem mondok — ti is ismeritek.

Férj (kíváncsian): Csak nem a —

Fazekas: Elég! Találgatni tilos. Kitalálni

lehet. De nem is ez a fontos. Szóval, ott vagyok — és hát kérlek, ülünk a díványon.

Férj (szakértelemmel): Aha, aha. Értem. (Az asszony felé): Nagy selyma ez a Feri!

Fazekas: Na és... na és... szóval ülünk és — én ingujjban...

Férj: Csókolódzunk, mi? Hehehe. Te komisz! Neked csak szerencséd van az asszonyok körül.

Fazekas: Hát egyszerre — képzeld!... az előszobából kulcscsörgés, léptek — szóval —

Férj: Szóval? (bután néz.)

Fazekas: Nem érted?

Férj: Nem.

Fazekas: Na mit gondolsz, ki jön?

Férj (fejére csap): Aha? Értem már! A villanyszerelő!

Fazekas: Te buta! Hát elfelejtetted, mi a címe ennek a történetnek?

Férj: Dehogy is! Az, hogy mennyire buta tud lenni egy férj!

Fazekas: Na hát akkor. Szóval —

Férj (diadallal): Értem már! A férj jön! Nagyon jó!

Fazekas: Úgy van, jön a férj, én meg nem találom a kabátomat — (dühösen) muszáj röhögni, ha eszembe jut, — hogy velem mik történnek, az istenit neki! Lecsúszott a földre . . . a díván mellett...

Férj (röhög kíváncsian): Na és?

Fazekas (mindkettőjüknek mesélve): Na és, képzeljék, én keresem a kabátomat — az asszony —

Férj (röhögve csapkodja térdét): Hü, de jó! Veled mik történnek! (Az asszonyhoz): Mit szólsz ehhez a csirkefogóhoz!

Fazekas: Én kezdem keresni, nincs sehol a szobában — erre fogom magam, lekushadok négykézláb és igyekszem bebújni a díván alá és ott keresem —

Férj (gondolkodva): A díván alá?

Asszony (kínban): Talán úgy érti...

Fazekas (fölénnyel): Éppen ezt a jelenetet meséltem feleséged őnagyságának, mikor jöttél. Megmutattam ingujjban neki, hogy hogy' másztam a díván alá, mint egy kengurú.

Férj (fejére csap): Ahá! Értem! Éppen ezt mutattad!

Fazekas: Éppen ezt. Tudniillik az úgy volt... hogy mikor a férj betoppant... én éppen másztam befelé a díván alá a kabátért, — de nem fértem be, érted kérlek? Nem fértem be a díván alá és a lábam kint maradt — és képzelheted, ahogy harangozok a lábammal, a díván alatt, hogy hogy' nézhettem ki, éppen ezt mutattam őnagyságának, mikor bejöttél, azon röhögtem.

Férj (nevet): Nagyon jó! Mutasd csak kérlek, hogy volt az?

Fazekas (négykézlábra ereszkedik, utánozza önmagát): Így kapálóztam, kérlek —

Férj (harsogva csapkodja térdeit, úgy nevet): Óriási! Mint egy csikó! Óriási!

Fazekas (feláll, törölgeti a térdét): Na igen, szóval, nem férek be a díván alá és abban a percben betoppan a férj.

Férj: Pöff neki. Szép kis helyzet.

Fazekas: Képzelheted.

Férj: Képzelem! (az asszonyhoz): Képzeld.

Fazekas: Persze meglát. Kénytelen vagyok felállani, ott állok ingujjban — és most bará-

tom — na most, hogy magyarázzam ki magamat?

Férj: Most légy okos, Domokos!

Fazekas: Én is azt mondtam magamnak. Most valamit gyorsan ki kell találni, mondok magamnak, amivel megmentem a helyzetet, mert úgy-e képzelheted — férj betoppan, én ott bujkálok a díván alatt — ingujjban.

Férj: Rémes! (összeborzong.) Brr! Rossz gondolni is rá! (Az asszonyhoz): Rémes helyzet, mi?

Asszony (borzongva): Brr... Roppant kellemetlen!...

Fazekas: Érted, hogy most kétségbeesésemben valami egészen marha ötletre kell elszánnom magamat. Fejest a helyzetbe — vagy sikerül, vagy nem! A férj, afféle buta fráter — amilyen csak egy férj lehet...

Férj: Te, nem a Krem...

Fazekas: Pszt! Találgatni tilos. Szóval a férj kimeresztett szemekkel néz rám, mint borjú az újkapura. Én meg lihegek a felindulástól, nem tudok szóhoz jutni — képzelheted...

Férj (izgatottan, sürgetve): Na mondd már — roppant izgalmas helyzet...

Fazekas:... hát azt csináltam, hogy átjátszottam a lihegést nevetésbe — érted?... és a szemébe röhögtem neki. A marhának. A szemébe röhögtem.

Férj (ujjongva): Óriási! Na és? Persze, nem értette, mit röhögsz.

Fazekas: Nem. A marha. Nem értette meg.

Férj: Csak egy férj lehet ilyen marha.

Fazekas: Úgy van.

Férj: Na és, hogy vágtad ki magad?

Fazekas: Hogy? Nagyon egyszerüen. Az a

szerencsém, hogy nem jutott semmi az eszembe, tudod. Ha valami az eszembe jutott volna, valami jó kifogás, vagy történet — az esetleg gyanús lett volna. Erre kérlek, tudod, mit csináltam ijedtemben?

Férj (izgatottan): Na? Na?

Fazekas (ráver a vállára): Ijedtemben kiböktem az igazat.

Férj (megrökönyödve): Megmondtad, hogy izé... hogy csókolóztatok a dívánon? Mikor ő belépett?

Fazekas: Igen. Csakhogy úgy mondtam el, mintha ez az egész dolog nem akkor történt volna és nem ottan — hanem mintha két nappal előbb történt volna — máshol — másvalakinek a feleségével. És azt mondtam, hogy azon röhögök, hogy éppen azt mutattam az asszonykának, hogy hogyan másztam én a díván alá kérlek, annakidején — érted, kérlek? Szóval: igazat hazudtam.

Férj (összecsapja a kezét): Hihetetlen vakmerőség! és az a marha elhitte?

Fazekas: Elhitte és jót röhögött rajta.

Férj: És a helyzet meg volt mentve?

Fazekas: Nahát! Hihetetlen, ilyen marha csak egy férj tud lenni — hogy nem vette észre!

Férj: Csak egy férj! És hogy nem volt neki gyanús, tudod kérlek. —

Fazekas: Csodálatos!!

Férj: Úgy-e (dühbe jön.) Hihetetlen, milyen marha egy ilyen férj!

Fazekas: Szólsz hozzá, milyen!

Férj: Hihetetlen! Mert erre például, hogy milyen marha, persze biztosan nem kérdezte, hogy hát hogyan vágtad ki magad?

Fazekas (bután): Mikor?

Férj: Hát mikor a férj betoppant,

Fazekas: Melyik?

Férj: Hát amelyikről azt hazudtad, hogy *azzal* történt, ami *vele* történt.

Fazekas: Melyikkel?

Férj: Azzal a — tegnapelőttivel...

Fazekas: Já!...

Férj: És mit feleltél volna, ha kérdezte volna, hogy hogy vágtad ki magad?

Fazekas (ránéz): Ugyanazt. Hogy azt mondtam a férjnek, hogy éppen meséltem a feleségének a kalandot.

Férj: És úgy tovább?

Fazekas: És így tovább.

Férj: Óriási! Nagyszerű! Tudod, milyen kitünő történet ez? (Az asszonyhoz): Mit szólsz hozzá?

Asszony: Igazán rendkívül érdekes.

Férj: Hát ezt azért igazán nem hittem volna, hogy egy férj ilyen buta lehet.

Asszony: Pedig sokat hall az ember effélét.

Fazekas: Ojjé!

Férj: Persze, hogy hall, meg olvas. De ilyen jót, mint ez a vicc, ami a Ferivel esett meg — hisz ez egy kész novella, vagy kabaré-jelenet. Így, ahogy elmondtad, kabaré-tréfát lehetne csinálni belőle. Hiszen kabaré-szerző vagy.

Fazekas: Azt hiszed?

Férj: Azt hát. »A marha férj, vagy igazat hazudik a házibarát« címen.

Fazekas: Ne izgass, mert még megírom.

Férj: Csak valami jó poén kellene hozzá — mert így nincs poénja.

Fazekas: (most már, mint szerző, mérlegeli a témát): Azt éppen tudnék találni —

Férj (lelkesen): Úgy-e?... Te! Én is mondanék egy jó poént!

Fazekas (megvetéssel): Te?!

Férj: Miért ne?... Például... például... te, tudom már — abból lehetne kiindulni, hogy miért nem tudtál bemászni a díván alá — mi? Jó, mi?

Fazekas (megvetéssel): Ugyan, kérlek — hogy miért nem? Ennek kevés köze van a dologhoz.

Férj (belemelegszik): Dehogyis — például, mondjuk kiderülne, hogy azért nem fértél be — mert a díván alatt már volt valaki: azt így lehetne megírni.

Fazekas (nagyrameredt szemmel): Már volt valaki? Hát ez meg miféle marhaság?

Férj (naivan): Na igen — mondjuk például a férjnek egy barátja, akit előzőleg elbujtatott.

Fazekas (mosolyogva, leereszkedő megvetéssel megveregeti vállát): Hagyd abba öregem. Furcsán képzeled te ezt a műfajt. Valami valószínűségnek is kell lenni — képtelenséget nem lehet beadni a közönségnek, olyasmit, ami teljesen lehetetlen.

Férj: Teljesen lehetetlen? Fogadjunk, hogy nem is olyan lehetetlen. Már hallottam effélét.

Fazekas: Ugyan ne beszélj.

Férj (felháborodva): De bizony beszélek, egy barátommal történt.

Fazekas: Mi?

Férj: Hogy elbújtatott valakit a díván alá, kilesetni a feleségét.

Fazekas: És aztán?

Férj: És aztán — a kellő percben előmászott a barát és mint tanú szerepelt a férj mellett, a válásnál.

Fazekas: Ugyan ne hazudj ilyeneket. Ilyet úgy se hisz el senki.

Férj: Fogadjunk, hogy van, aki elhiszi.

Fazekas: Ki?

Férj: Ki? Hát te.

Fazekas (bámulva): Én?

Férj: Te hát. (Hangosan, anélkül, hogy megfordulna): Jöjjön csak Kovács!

Kovács (kimászik a díván alól, leveri a port, nyugodtan előre jön, meghajtja magát): Kezét csókolom.

Asszony (sikolt, felugrik).

Fazekas (leesik az álla).

Férj (nyugodtan): Van szerencsém bemutatni: Kovács Gábor barátom, magánnyomozó! Nála van kész blanketta. Leszel szíves aláírni.

Fazekas (dadogva): Mi... miféle blanketta...

Férj: Jegyzőkönyv, amelyben egy vasat nem adok vissza a hozományából. (Leteszi az asztalra. Kovácshoz): Mehetünk. A jegyzőkönyvet a tényállással átadhatjuk az ügyvédnek holnap. (Visszafordul Fazekas felé): Szervusz, Ferikém. És tekintettel arra, hogy amennyiben elveszed a feleségem, kiadásaid némiképpen megnövekednek, ajánlom, hogy a szóbanforgó kabaré-jelenetet ilyen címen írd meg: »A marha házibarát« — vagy »Hazugságot igazolt férj«. Szervusz. (Mindketten el.)

Fazekas (székbe roskad): De ki meri ezt előadni, ha megírom?

Függöny.

Ugyanaz férfiben.

Személyek:

Sándor
Bella
Fuksz

Szín: Sándor szobája, félig iroda, félig szalón, balra és jobbra ajtó, nagy íróasztal, rajta telefon. Jobbra és balra az ajtó mellett oszlop, vázatartó, apró szobrokkal.

Sándor (az íróasztalnál ül, telefonál): Halló... igen... tessék csak elküldeni, majd kiadom... igen, igen, köszönöm!... holnap beküldöm az osztálytanácsos úrnak... köszönöm... halló... volt szerencsém... (leteszi a kagylót, óráját nézi.) Félhat... (Sóhajt.) Mindjárt itt lesz... (Leveszi a kagylót.) Most ne zavarjanak egy darabig (leteszi a kagylót.) Csak jönne már... (Felveszi az álló fényképet.) Te édes... édes... (Leteszi.) Így, rendben van minden. (Óráját nézi.) Félhat. (Leoltja a villanyt. Kifelé figyel, aztán elhelyezkedik az íróasztal előtt, pózokat próbálgatva. Egy hatásos pózban megállapodik, ez a póz hanyag, merengő hangulatot fejez ki, a messzeségbe ábrándozó tekin-

tettel, mintha órák óta ülne így. Így marad. Kopogás.) (Halkan.) Szabad...

Bella (csinos nő, fátyolban, balról jön, igen exaltált ideges lény, mozdulatokban, hangban, stílusban felfokozott és szendergő. Afféle megnemértett típus, fájdalmas és szenvedő, mindenben a különöset keresi): Én vagyok az...

Sándor (úgy marad): Köszönöm, hogy feljött...

Bella: Csak így? Fel se áll? Mióta ül így itt?

Sándor: Órák óta... Csak úgy nézek magam elé...

Bella: S mire gondol?

Sándor: Nem tudom... Valamire, amit nem tudnék kifejezni.

Bella: Sándor... úgye tudja, hogy ez, hogy én feljöttem magához, nem azt jelenti, amit más asszonynál jelentene... mert ha ezt nem tudja, akkor...

Sándor (mély érzéssel): Bella... igazán azt hiszi, hogy ezt nekem külön meg kell mondania? Még mindig nem hiszi el, hogy én értem magát... hogy csak én, csak én értem meg magát... Bella... a maga lelkét...

Bella (innen kezdve a társalgást a két színész ízlésére bízott mozdulatok kísérik): Hiszem, Sándor... tudom és remélem, hogy maga megért engem... Hogy magánál nem arról a közönséges és ostoba kalandról van szó, ami más közönséges férfit lelkesít, amikor megkér egy asszonyt, hogy látogassa meg.

Sándor (szenvedélyesen): Bella — egy pillanatig se tévesszen össze ezekkel... Beszélgetni akartam csak magával, Bella... a szavakon keresztül érezni a lelkét... a szavakon keresztül érni a maga gyöngéd, édes lelkéhez...

amit szeretek... Látja, elsötétítettem a szobát, hogy ne hozzon kísértésbe az, ami durva és szemtelen gondolatokat kelthetne bennem, hogy ne is lássam azt, hogy maga nő és én férfi vagyok. Magának csak a teste nő, Bella — a lelke egy nagy és csodálatos lélek, — lelkét szeretem, Bella, és a szavait... ezért akartam egyedül lenni magával. Mindig megvetettem azokat, akiknek elég egy csinos arcocska, ami véletlenül egy nőhöz tartozik. Én nem úgy szerettem meg magát, hogy megláttam és megtetszett. Emlékszik? Ott a Margitszigeten... a lelkeink egyesültek.

Bella (merengve): Lehet, hogy igaza van... Én is sokat gondolkoztam ilyesmin... Istenem! Mit tudom, mi is vagyok én? Látja, néha csak úgy nézek magam elé és nem gondolok semmire.

Sándor: Bella — ha tudná, milyen szép dolgokat mondott most... Meg fogom jegyezni magamnak, olyan mély és igaz. De Bella, vallja be, hány ember érti ezt meg, amit most mondott, ezer közül? (Feláll.)

Bella: Maga érti?

Sándor: Én értem, Bella — és csodálom a maga mélységes, szép lelkét.

Bella: Lehet, hogy igaza van, én sokszor nem értem önmagamat.

Sándor: Elhiszem, Bella. Ó beszéljen csak!

Bella: Sokszor úgy érzem, szeretnék valahol máshol lenni, mint ahol vagyok.

Sándor: Úgye? Úgye? folytassa!

Bella: Nem is tudom megmondani, hogy hol... valahol, ahol még sohase voltam.

Sándor: Bella... milyen igaz, milyen csodálatos ez... Hogy mondta, engedje meg, hogy

a lelkembe vessem... »Valahol, ahol még sohase voltam«...

Bella: Azt hiszem az emberek nem arra születnek, amivé lesznek.

Sándor: Bella, milyen igaz ez! Milyen gyönyörű.

Bella (karikirozottan sóhajt).

Sándor: Bella — most mondja meg, miért sóhajt?

Bella: Ki tudja — én magam sem tudom.

Sándor: Én tudom, Bella... ez válasz volt a kérdésemre. Ezután a válasz után tisztába vagyok magammal és magával. Nem is kérdezem tovább, érzem, hogy értem magát és csodálom. És nem akarok semmit magától... (Egyre jobban közeledik).

Bella (húzódik tőle): Nem, Sándor, ne közeledjen... most elmegyek...

Sándor (fájdalmasan): Bella, már elmegy?

Bella: Megyek... dolgom van... és most ez a pillanat olyan szép volt, hogy nem szabad folytatni... (Hátrál).

Sándor (utána megy): De, úgye... Bella...

Bella: Holnap... holnap félhatkor. Tehát holnap.

Sándor: Bella... Isten vele.

Bella (hátrálva ledönti a szobrot): Jaj... de megijedtem... Milyen ügyetlen vagyok!

Sándor (szenvedélyesen): Ügyetlen? Ó Bella... higyje el nekem, ebben a mozdulatában annyi volt magából, a maga csodálatos álomszerű lényéből. Csodálom ezért a mozdulatáért. (Kezet csókol.)

Bella: Viszontlátásra, Sándor!

Sándor: Viszontlátásra, Bella! (Hosszan né-

zik egymást, Bella hirtelen kitépi kezét és elmegy).

Sándor (utána néz, sóhajt, merengve az asztalhoz jön, felgyujtja a villanyt). Na, térjünk magunkhoz. Dolgozni kell. (Az aktákat nézi.) Na mi ez? Ez még itt fekszik? A kutyaistenit neki, hát ezt még nem vezették! (Leül.) Azt a keserves istenit neki! (Ordít.) Fuksz! Fuksz!

Fuksz (sápadt, nagyhajú, rosszul öltözött fiatal ember): Parancsol igazgató úr?

Igazgató: Hallja, Fuksz! Miért nem vezette be ezt a nyavalyás gummiszerződést a Krakauer aktába?

Fuksz: Bocsánat, igazgató úr, egészen kiment a fejemből.

Igazgató: Kiment a fejéből? Mivel van tele a maga nyavalyás feje mi, ha ilyen egyszerű dolog kimegy belőle... Hát mit csinál maga itt egész nap a pénzemért? Hát hülye maga? Mi?

Fuksz: Ne tessék haragudni, igazgató úr! Én nem tudom... sokszor olyan furcsán érzem magam.

Igazgató: Furcsán érzi magát? Talán a hasa fáj?

Fuksz: Ó nem... de én magam se tudom, tessék elhinni... néha csak úgy nézek magam elé és nem gondolok semmire.

Igazgató: Néz maga elé és nem gondol semmire? Az én pénzemért? Akkor menjen a hülyék intézetébe, ott kezelik az ilyesmit — ne álljon be irodába az én pénzemért! Mégis hallatlan!

Fuksz: Ne tessék haragudni rám, igazgató úr... sokszor, tessék elhinni, úgy érzem, hogy szeretnék máshol lenni, mint ahol vagyok.

Igazgató: Máshol? Ugyan! Na ez nem rossz!

Talán nincs megelégedve a ruggyanta-osztállyal, maga taknyos! Persze, a gummiosztályba szeretne kerülni, ahol csak délelőtt kell dolgozni. Csakhogy oda nem kellenek ilyen hülyék, mint maga fiam, aki még ezen az osztályon sem felel meg.

Fuksz: Nem úgy értem, igazgató úr! Nem is tudom hová... valahová, ahol még sohase voltam.

Igazgató: A Frimmbe, fiam, a Frimmbe. Odavaló maga.

Fuksz: Igazgató úr... az emberek nem arra születnek, amivé lesznek.

Igazgató: Ne mondja? Tud még egy pár ilyen marhaságot? Nem szégyeli magát, felnőtt ember létére mindenféle marhaságot beszél itt, ahelyett, hogy mentegetné a butaságát.

Fuksz (sóhajt).

Igazgató: Mit fúj? Mit fúj! El akar fújni?

Fuksz: Ki tudja? Magam se tudom.

Igazgató (feláll): Ki tudja? Maga se tudja? Ezt feleli a képembe? Hát majd meg fogja tudni. (Hadonászva az aktával, közeledik.)

Fuksz (ijedten hátrál, ledönti a másik szobrot).

Igazgató: Marha! Ügyetlen marha! Nem lát? Nem dolgozik és még kárt csinál. Vegye tudomásul, hogy elsején ki van dobva! Mehet a fenébe! Vigye ezt a piszkot. (Utánadobja Fukasznak az aktákat.) Ilyen hülyéket küldenek a nyakamra.

(Függöny.)

A följelentő.

(Börtöncella. Pad. Korsó víz).

Fogoly (ül a cellában, ölében papiros, jegyzeteket csinál).

Börtönőr (bejön): Keresik magát.

Fogoly (feláll): Igenis kérem. Ki keres? Az ügyvédem?

Börtönőr: Nem az. Egy másik marha. Aszongya, valami Álkapocs Samu.

Fogoly (meghökken): Álkapocs Samu? Az lehetetlen.

Börtönőr: Én is gondolom, hogy lehetetlen, hogy valakit így hívjanak.

Fogoly: Nem az a lehetetlen, hanem hogy ez az ember eljöjjön hozzám? Hiszen ez az az Álkapocs Samu, aki miatt itt ülök már egy hónapja vizsgálati fogságban. Aki feljelentett, hogy váltót hamisítottam, hogy két törvényes feleségem van, hogy újszülött gyermekemet vízbe fojtottam és hogy kabátot loptam a Liget-kávéházban. Hogy néz ki?

Börtönőr: Olyan szomorú arca van. De én is szomorú volnék, ha olyan arcom volna.

Fogoly: Nem tudom, mit akarhat tőlem, két nappal a tárgyalás előtt. Jöjjön be.

Börtönőr: Figyelmeztetem, hogy csak tíz percig beszélhetnek. (Kimegy.)

Álkapocs: (bejön): Jónapot.

Fogoly: Jónapot. (Gúnyosan.) Bocsásson meg, hogy ilyen szegényesen fogadom. Az utóbbi időben...

Álkapocs: Nem tesz semmit. Engedje meg, hogy bemutatkozzam. Álkapocs Samu vagyok.

Fogoly: Igenis. Mivel szolgálhatok?

Álkapocs (fenyegetően): Ön ismeri ezt a nevet?

Fogoly (zavartan): No igen, igen, éppen azért nem értem, hogy...

Álkapocs (emelt hangon): Ne dadogjon. Ön ismeri ezt a nevet. Ön rettenetes dolgot követett el ellenem.

Fogoly (elhülve): Én?!...

Álkapocs (m. f.): Igen. Ne is tagadja. Mindent tudok. De én nem vagyok bosszúálló, én eljöttem magához, hogy módot adjak magának jóvátenni, amit ellenem elkövetett.

Fogoly (elhülve): Én?!... Igazán nem értem...

Álkapocs: Dehogy nem érti. (Emelt hangon): Ön engem feljelentett.

Fogoly: Már mint hogy én önt? Már megbocsásson...

Álkapocs (legyint): Elég. Tudom, hogy milyen silány védekezést akar alkalmazni. Azt akarja mondani...

Fogoly: Bocsánatot kérek — hogy ön jelentett fel engem.

Álkapocs: Az egészen más, most nem arról van szó. Most arról van szó, hogy ön engem feljelentett rágalmazásért.

Fogoly: Én önt? Már megbocsásson...

Álkapocs (legyint): Tudom, hogy ön jóhiszeműen járt el, mikor a kihallgatás során

azt állította, hogy én rágalmaztam önt. De lehetetlen, hogy ön ne legyen tisztában azzal, mit jelent az a kijelentés. Tudja ön, mit tett ön? A becsületem forog kockán, uram!... A becsületem!... (ordítva): A becsületem!

Fogoly (meghökken): Engedelmet kérek, — de midőn ön...

Álkapocs (emelt hangon): Feljelentettem önt, hogy bigámiában él, hogy csecsemőt ölt és kabátot lopott. Csak mondja ki egész bátran, előttem nem kell szégyenkeznie. Igenis, feljelentettem önt. De mit tett ön ezzel szemben? A tárgyaláson kijelentette, hogy az rágalom, tehát a szó szoros értelmében azt állította rólam, hogy én rágalmazó vagyok.

Fogoly: No igen, miután másképen —

Álkapocs (felemeli az ujját): Pardon, most én beszélek. Feljelentett engem rágalmazásért, holott... holott... (emelt hangon, fenyegetően): holott ön nagyon jól tudja, hogy mindabból, amiért önt feljelentettem, egy szó sem igaz. Ön nagyon jól tudja — ne tagadja le. Mégis feljelentett.

Fogoly (tátott szájjal): Hogyhogy mégis?!!... Hogy tetszik azt érteni, hogy mégis?

Álkapocs: Na hallja kérem, hogy hogy értem? Ha igaz volna mindaz, amiért én önt feljelentettem, akkor még valahogy menteni lehetne az ön eljárását. Akkor tudniillik nem fenyegetne engem az a veszély, ami így fenyeget. Akkor a tárgyaláson én be tudnám bizonyítani, hogy mindaz, amit önről állítottam, igaz, tehát nem követtem el rágalmazást. Mire?

Fogoly: Mire?

Álkapocs (fölényesen): Mire engem rögtön

elbocsátanának, úgy-e? Ez tiszta sor. De így? (Fenyegetve): Tudja ön, hogy így, ahogy most áll a dolog, mi történhetik?

Fogoly: Hát én azt gondolom, hogy —

Álkapocs: Ne gondoljon semmit, ön nagyon jól tudja, hogy mi történhetik. Az történhetik, hogy engem például perbe foghatnak rágalmazásért, elítélhetnek, még be is csukhatnak, de a becsületemnek mindenkor befütyültek.

Fogoly: No de már megbocsásson, kérem —

Álkapocs (emelt hangon): Ne szóljon, kérem, nem lehet az ön eljárását menteni. És különben is nincsen sok időnk, a börtönőr azt mondta, hogy csak tíz percig beszélhetünk. Tehát röviden: ön nagyon jól tudja, hogy nem igaz, amit én önről állítottam — mégis feljelentett. (Tremoló hangon): Hát eljárás ez? Hát emberség ez? Hát emberszeretet ez? Engem, akinek öt gyermeke van, akiket el kell tartani..., engem, akit ön nem ismert eddig, kiszolgáltatni a közmegvetésnek, a törvény durva szigorának. De eltekintve a rettenetes következményektől, eltekintve attól, hogy gyermekeim a koldusbotra jutnak... hogy feleségem megöli magát, eltekintve mindettől... mi lesz az én tiszta, foltatlan, makulátlan, becsületes nevemből?... (Sír.) A becsületem... A becsületem! (Öklét rázza.) A becsületem!

Fogoly (rémülten): De Álkapocs úr, hiszen...

Álkapocs: Ne beszéljen, nincs időnk, ne mentegesse magát... Lássa be, hogy én nem érdemeltem meg öntől, se én, se szerencsétlen családom... lássa be, hogy meg kell mentenie engem, ha már ilyen bajba hozott... Ön nem lehet rossz ember, nem, ön nem lehet

olyan ember, mint a többiek, akik kabátot lopnak, gyerekeket ölnek, váltót hamisítanak...

Fogoly (lágyan): No... no...

Álkapocs (legyint): Tessék csak hagyni, én ismerem az embereket, ilyenek azok... De ön ilyet nem tesz, azt én tudom, mert ön jó ember... Ön, aki nem lop kabátot és nem hamisít váltót és nem öl csecsemőt, ön nem fog romlásba dönteni egy szerencsétlen, jobb sorsra érdemes családot... Tudom én, hogy kihez jöttem...

Fogoly (ellágyulva): Igazán kedves, csakhogy ...

Álkapocs: Holmi váltóhamisító kabáttolvajhoz nem mentem volna ilyen kéréssel, mint az enyém, azt elhiheti. (Sír.) Szegény családom, hiszen ha...

Fogoly (vígasztalja): Hát nézze, kedves Álkapocs úr, azért ne sírjon... Hát majd csinálunk valamit... bár kicsit bajos — dolog... nem tudom, lehetséges-e visszavonni még a dolgot... tekintve, hogy holnapután lesz a tárgyalás...

Álkapocs (legyint): Tessék kibeszélni hagyni. Nem arról van szó, hogy ön visszavonja a panaszt. Ezzel nincs segítve rajtam. Biztos felmentésre csak egy módon számíthatok.

Fogoly: És az?

Álkapocs: Úgy, hogy ön elismeri a váltóhamisítást és a többit — ezt önnek meg kell tennie, mert csak így maradhat a lelkiismerete tiszta a furdaló vádtól, hogy tönkretett engem és családomat.

Fogoly (leesik a székre).

Börtönőr (bejön): Lejárt a tíz perc.

Álkapocs: Köszönöm, éppen befejeztem. (Fogolyhoz): Számítok önre. (El.)

Börtönőr (menni akar).

Fogoly: Várjon csak, izé... kérem, jelentsen be kihallgatásra... Beismerő vallomást akarok tenni.

Börtönőr: Ejnye, ejnye — hát mégis elkövette azokat a csunya dolgokat?

Fogoly: Nem követtem el — de nem akarok többé kimenni abba a világba, ahol még egyszer találkozhatnék ezzel az emberrel.

OSZK

A nagy drámaíró.

Szereplők:

A nagy drámaíró
A felesége
Az ifjú ujságíró
Szobalány

Szín: A nagy drámaíró lakásán, otthon, ebéd után. A nagy drámaíró és felesége ülnek az asztal mellett.

Feleség: Hát mikor fogsz hozzá?

Férj (idegesen): Majd hozzáfogok. Hagyj békén.

Felesége: Én békén hagylak fiacskám, csak az igazgató is békén hagyjon. Már tizedszer küldött ide, hogy legalább az első felvonást szállítsd már. E hó végére ígérted az egész darabot. Mennyi volt a legutóbbi előleg?

Férj (dühösen): Hatezer! hagyj békén!

Felesége: Én, fiacskám békén hagylak, de engem nem hagynak békén a banktól! Mikor akarsz hozzáfogni?

Férj (feláll): Nem hagysz békén? (Járkál).

Felesége: Ó, nem értem, hogy még hozzá se fogtál. Hiszen nincs semmi dolgod, csak ez a szerencsétlen darab, amire már huszonkétezret

felvettél és amire kapnál még tízet, ha legalább az első felvonást szállítanád!... (szelíden) Mért nem fogsz már hozzá?

Férj (megáll előtte elkeseredetten): Hogy mért nem fogok hozzá? Hát ha mindenáron tudni akarod, azért nem fogok hozzá, mert dunsztom sincs róla, hogy mihez fogjak hozzá, — érted? Tudod, mi az a halvány dunszt? Hát ha tudni akarod, én megmondom neked, a halvány dunszt, ami nekem még hiányzik, hogy ehhez a darabhoz hozzáfoghassak és ha tudni akarod, hogy mért nem fogtam hozzá, hát azért nem, mert ahhoz, hogy hozzáfogjak, csak az a csekélység hiányzik még, hogy halvány dunsztom legyen, hogy miről szóljon ez a darab. Nohát. Ha tudni akarod. (Tovább járkál.)

Felesége (megdöbbenve): Te, még nem tudod, miről szól a darabod?

Férj: Mit szólsz hozzá, nem tudom.

Felesége (m. f.): Azt akarod mondani, hogy még nincs témád a darabhoz?

Férj: Mi az, hogy akarom mondani? Nem akarom, csak mondom. Különben már kész volna a darab, már minden megvan, csak a téma kellene még, hogy megírjam. Mit szólsz hozzá?

Felesége (m. f.): De hiszen a direktornak azt mondtad... .

Férj (idegesen): Mondtam, mondtam, persze, hogy mondtam. Avval nem mehetek fel a direktorhoz, hogy kedves direktor úr, kérek hatezer korona előleget abból az alkalomból, hogy nincs egyetlen témám se és már nem tudok darabot írni.

Felesége: De hiszen már a címét is bemondtad. Az összes lapok hozták. Az élet kapuja... ezt mondtad be.

Férj: Mondtam, mondtam, persze, hogy mondtam. Hát te mit mondtál volna? Miután megnyugtattam, hogy nagyszerű témám van, ide adta a nyugtát, de előbb még tudni akarta, hogy mi lesz a címe... én éppen arra gondoltam kínomban, hogy de jó volna már kívül lenni a kapun, hát gyorsan rámondtam, hogy kapu... Élet kapuja... talán nem jó cím?

Felesége (kétségbeesve): No, de hát mi lesz most? Hogy írod majd téma nélkül?

Férj: Azt én is szeretném tudni.

Felesége: Az isten szerelmére, hát gondolkozzál!

Férj (dühösen): Gondolkozzam! Jól adod! Egyebet se teszek három hete. Hát nem jut eszembe semmi! (Síránkozva): Én nem tudom, mi van velem, az utóbbi időben, mikor gondolkozni kezdek, itt hátul, ezen a ponton, mindjárt fájni kezd a fejem (mutatja). De pont ezen a ponton. (Aggódva): Van nálad aszpirin?

Felesége: Hagyj békén! És a címről nem jut eszedbe semmi?

Férj (tünődve): Semmi... én nem tudom, némely ember honnan veszi azt a sok témát?

Felesége: Ezen töröd a fejed? Inkább a darabon törd a fejed!

Férj (dühösen odaugrik az asztalhoz, nyujtja a fejét, mint egy tárgyat): Tessék, itt a fejem, törd te már egy kicsit... én már eleget törtem, parancsolsz egy diótörőt? Vagy inkább egy baltát? Tessék, törd meg, hámozd le, facsard ki, passzírozd meg, főzd be, ha találsz benne valamit, ami csak hasonlít is egy drámatémához, hát én megeszem neked az egész fejet forrázva (lehajtja a fejét az asztalra, síránkozva). Te-het-ség-te-len vagyok!

Felesége (símogatja a fejét, elcsukló hangon): Szegény, szegény, kis tehetségtelenem! Mi lesz most velünk?

Férj: Nem tudom. Politikai pályára lépek.

Felesége (m. f.): Szegény apuskám, én mindig sejtettem valamit... már a mulkori darabodnál...

Szobalány (belép, mindketten felegyenesednek): Nagyságos úr...

Férj (szigorúan): Mi az?

Szobalány: Egy úr keresi.

Feleség: Biztosan az igazgató küld megint a darabért.

Férj (idegesen): Megmondta, hogy itthon vagyok?

Szobalány: Meg. Egy olyan hitványféle kis fiatalember... azt mondja...

Feleség: Talán az ügynök...

Férj (nyugtalanul): Az ügynök? Várjon. (Méltóságteljes pózt vesz fel, feleségéhez). Mondja neki fiam, hogy mindjárt jövök... dolgozom... Ajáj, ajaj (megtörten és síránkozva átmegy a másik szobába).

Szobalány: (el).

Feleség (újságot vesz fel az asztalról).

Ifjú újságíró: (Roppant fiatal, igen félszeg modorú ember, egészen oda van attól, hogy a nagy drámaíró lakásán van, és hogy beszélhet a nagy emberrel. Nem tudja hova üljön, hogy álljon, mit beszéljen. Hajlong jobbra-balra.) Alászol... gájapotnok...

Feleség: Jó napot.

Ifjú újságíró: Bánatos Zöld Amadé vagyok, a Színház és Lósport kiküldött munkatársa. (Nem mer felnézni.) A nagy Barom Bódog mesterhez van szerencsém?

Feleség (mosolyog a fiú zavarán): Nem, én csak a felesége vagyok.

Ifjú újságíró (ijedten vigyorogva): Ja... bocsánatot, mindjárt gondoltam (torkát köszörüli).

Feleség: Az urammal akar beszélni?

Ifjú újságíró: Ó, ha a mesterrel lehetne . . .

Feleség: Az uram dolgozik. Hiszen tudja...

Ifjú újságíró (hajlongva): Hogyne tudnám... Az Élet kapuja... hiszen éppen amiatt...

Feleség: Milyen ügyről van szó?

Ifjú újságíró: Ó, méltóságos asszonyom...

Feleség: Csak nagyságos... foglaljon helyet...

Ifjú újságíró (félszegen leül a szék szélére): Ó istenem, ha sikerülne... nagyságos asszonyom... könyörgök... járjon közbe érdekemben.

Feleség: Hát miről van szó?

Ifjú újságíró: Arról van szó, hogy a szerkesztő, a Színház és Lósport szerkesztője, akinél jelentkeztem, hogy szeretnék dolgozni a lapjába... a nagy Pince Sándor... nagyon barátságosan fogadott... megveregette a vállam és azt mondta, hogyha egy jó színházi riportot csinálnék, ha például meg tudnám interjúvolni a nagy Barom Bódogot... a mestert, akkor lehetne beszélni a dologról... és én már ki is gondoltam az egész riportot... ó, nagyságos asszonyom... (összeteszi kezeit) ha lehetséges volna... az egzisztenciám függ tőle... Pince Sándor harminc korona előleget ígért, ha meg tudom csinálni.

Feleség (mosolyogva): Kérem, kérem, megfogom próbálni, bár tudja, hogy az uram milyen tartózkodó és most éppen dolgozik.

Ifjú újságíró: Az Élet kapuján?

Feleség: Igen. (Feláll.) De megpróbálom! (Beszól a másik szobába): Bódog!

Férj (hangja ideges): Mi az? Dolgozom!

Feleség: Jöjjön csak egy percre!

Férj (megjelenik az ajtóban. Kihúzva, pózosan jön, kezében tollal, mintha munkában lenne.) Ki az? Ügynök? Most nem tárgyalhatok!

Ifjú újságíró (felugrik, hajlong): Bánatos Zöld Amadé...

Feleség: Egy fiatal, kezdő újságíró, azt mondja, hogy az egzisztenciája függ tőle, hogy magával beszélhessen. Megígértem.

Férj (kegyesen bólint): Autogrammot írjak? Azt még tudok.

Ifjú újságíró (dadog): Ó mester... nagyobb dologról van szó...

Férj (kegyesen): Tehát csak ki vele, barátom.

Feleség: Magatokra hagylak. (El.)

Férj: Foglaljon helyet, fiatalember.

Ifjú újságíró (helyet foglal, tremolázik, oda van az áhítattól): Egész életemre... ha... lehetne; egy nagy, nagy kérés...

Férj (leereszkedően): Bátorság, bátorság, csak beszéljen... én is csak ember vagyok, miről van szó?

Ifjú újságíró: Ó mester... alig tudok magamhoz térni, hogy szemtől-szembe láthatom a nagy Barom Bódogot.., a Más felesége szerzőjét...

Férj: Ön újságírónak készül?

Ifjú újságíró (alázatosan): Igenis. És most a Színház és Lósport küldött ki a mesterhez, már két napja, hogy keressem fel, végre rászántam magam, hogy ide bátorkodom. A szer-

kesztőm azt mondta, hogy fizetést kapok, ha interjút tudok csinálni a mesterrel.

Férj (kegyesen): Interjút? Na és miről akar kikérdezni?

Ifjú újságíró: A szerkesztő úr azt mondta, hogy dupla honoráriumot kapok, ha ki tudom venni a mester legközelebbi darabjának, az Élet kapujának a témáját.

Férj (felugrik): Micsodáját?

Ifjú újságíró (feláll): Amit eddig senkinek se akart elárulni.

Férj (hevesen): Nem is... nem is árulom el...

Ifjú újságíró (ájultan): Ó istenem!

Férj (idegesen járkál): Erről tegyen le, fiatalember, ismeri az elveimet, egy szót se a bemutató előtt... Erről tegyen le, egy szót se árulhatok el...

Ifjú újságíró (leverten, majdnem sírva): Ó istenem, pedig már hetek óta próbálom kitalálni és már úgy örültem, hogy nekem sikerülni fog.

Férj (dühösen járkál): Kérem, ezt hagyjuk. A darabom témájáról egy szót se.

Ifjú újságíró (bánatosan): Hát nem... fuccs... a szenzációs színházi riportnak? Pedig mennyit ábrándoztam már erről a készülő darabról... évek óta tanulmányoztam a mester stílusát... az ötleteit, a zseniéjét és a cím után, hogy aszongya Élet kapuja, már mindenfélét össze is gondoltam, hogy mi lehet a témája.

Férj (hirtelen megáll, ránéz): Ugyan! Szóval megpróbálta kitalálni a cím után? (titkos önirónával): Na hallja, ez érdekes, én erre nem volnék képes.

Ifjú újságíró: Tessék?

Férj (gyorsan): Már úgy értem, én nem tudnám más író témáját kitalálni a címe után. Magának nagy fantáziája lehet.

Ifjú újságíró (felbátorodva): Igen, tegnap is egész éjjel azon törtem a fejem, mit jelenthet az Élet titokzatos kapuja?

Férj (nagyon érdeklődve, lassan közeledik feléje): Na — és?

Ifjú újságíró: Na és mindenféle jutott az eszembe... elgondoltam, hogy milyen hallatlanul érdekes jelkép lehetne az a kapu... ahogy mi a mester óriási eszméit ismerjük...

Férj (erőltetett könnyedséggel cigarettára gyujt. A cigaretta mögül mohón figyeli az újságírót, könnyedén): Na — és, hát mit gondolt ki, fiatalember?

Ifjú újságíró (szomorúan): Ugyan, a mestert úgysem érdekli.

Férj (kegyesen): Dehogy nem! Amilyen derék, lelkes fiatalember... talán még el is tudja találni a témát... kitalálja a cím után (szorongva nézi).

Ifjú újságíró (reménykedve): Ó és ha kitalálnám...

Férj (kegyesen): Ha kitalálja... parancsol egy cigarettát? (kínálja).

Ifjú újságíró (hálásan): Köszönöm (ügyetlenül rágyujt).

Férj (folytonosan másfelé nézve): Ha el tudja találni, nem fogom letagadni, hogy eltalálta.

Ifjú újságíró (boldogan): Igazán?

Férj (kegyesen bólint): Miért ne? Hiszen ha eltalálta, úgyis rá fog jönni a bemutatón, hogy jól találta el...

Ifjú újságíró (ragyogva): És akkor meg is írhatom?

Férj (mintha habozna): Akkor meg.

Ifjú újságíró (izgatottan): Ó mester... Hát akkor?

Férj (kegyesen mosolyog): Hát csak rajta (körülnéz, szorongva nézi).

Ifjú újságíró (tapogatózva): Hát azt gondoltam, hogy a hős nem lehet más... csak egy világhírű...

Férj (egyre közelebb jön, feszülten figyel) Világhírű... na... mi?

Ifjú újságíró: Világhírű... izé... mérnök...

Férj (elfintorítja az orrát).

Ifjú újságíró (ijedten): Orvos...

Férj (egyre izgatottabb lesz, de türtőzteti magát): Orvos, aha... aha... közel jár...

Ifjú újságíró (boldogan): Tudtam! tudtam! és ennek az orvosnak van egy... egy (kutatva nézi).

Férj: Na? Na? Várjon csak... parancsol egy kis pálinkát? (gyorsan likőrös palackot hoz, tölt, itatja a fiatalembert.) Csak bátran! Még egyet, hiszen maga derék, tehetséges fiatalember.

Ifjú újságíró (iszik, gyorsabban): Hát azt gondoltam, hogy ennek az orvosnak van egy felesége...

Férj (sürgetve): Na? Na?

Ifjú újságíró: Aki nem szereti az orvost.

Férj: Aha, aha, maga nagyon ügyes detektív lenne, fiatalember... (tölt) tessék még egy pohárral (újból tölt).

Ifjú újságíró (boldogan): Úgy-e, eltaláltam?

Nem szereti az orvost és meg akarja csalni valakivel.

Férj (aggódva): Nem éppen megcsalni...

Ifjú újságíró (aggódva): Nem éppen megcsalni... de kisértésben van...

Férj: Így már inkább közeljár...

Ifjú újságíró (tapogatózva): Mire az orvosnak egy különös, groteszk ötlete támad... amilyen csak a mesternek juthat eszébe! Egy olyan igazi Barom Bódog ötlet...

Férj (nagyon izgatottan): Na? Na? Csak tovább (tölt). Igyék!!

Ifjú újságíró (iszik, gondolkodik): Hogy, hogy próbára teszi a feleségét...

Férj (drukkolva): Na? Na? (most, hogy az ifjú újságíró fel akar kelni, visszanyomja).

Ifjú újságíró (boldogan): Közel jár? Óriási! Tudtam. Sejtettem, még pedig úgy teszi próbára, hogy, hogy...

Férj (alig tudja türtöztetni magát): Hogy?

Ifjú újságíró (tapogatózva): Hát mondjuk, hogy például azt állítja, hogy megvakult, pedig nem is igaz...

Férj (egy ideig dermedten nézi, aztán lassan feláll).

Ifjú újságíró (ő is feláll, nyugtalanul nézi).

Férj (hidegen): Fiatalember! Maga nagyon ügyes... biztos, hogy magától jött rá, mert még senkinek nem beszéltem erről a témáról.

Ifjú újságíró (kitörve): Eltaláltam? Eltaláltam?

Férj (ünnepélyesen): Eltalálta, gratulálok.

Ifjú újságíró (rajongva): Óriási! Gyönyörű téma! Hallatlan nagyszerű téma! Ilyen igazán

csak a mesternek juthat eszébe — senki másnak! A témáról rálehet ismerni a mester zseníjére. Az orvos vaknak teteti magát... de mindent tud és az asszony nem tudja megcsalni... mert... óriási! Ilyen téma csak a mester agyában születhetik!

Férj (kegyesen): Úgy gondolja? Én is azt hiszem.

Ifjú újságíró (félénken): És.. és megírhatom a riportot?

Férj (kis habozás után, bólint): Meg...

Ifjú újságíró (kitörve): Mester! Hogy köszönjem meg? Óriási! Szenzáció lesz! Rohanok a szerkesztőhöz, azonnal felveszek még húsz korona előleget.

Férj (kezét nyujtva): Isten vele.

Ifjú újságíró: Mester! (majdnem kezet csókol, aztán elrohan).

Férj (maga elé mered, hangtalanul jár a szája).

Felesége (jön): Na? Elment?

Férj (összerázkódik, aztán megnézi az óráját, könnyedén): El. Én is elmegyek fiacskám.

Felesége (aggódva): Hova?

Férj (fölényesen): Hová? Hát hová mehetnék? Az igazgatóhoz megyek hatezer korona előleget felvenni.

Felesége: Mire?

Férj: Mire? Hát a darabra.

Felesége (kétségbeesve): A darabra? Aminek még a témáját se tudod!

Férj (mulatva): Ugyan, te gyerek, hát beugrottál? Hát elhitted, hogy én nekem nincs témám?

Felesége (ámulva): Hát van?

Férj (fölényesen): Na te finom egy nő

vagy... és még tehetségtelennek neveztél. Tudod, hogy ilyen jó témám még sohasem volt, mint amilyen most van? Hiszen már nyiltan beszéltem róla egy újságírónak, e héten riport is jön róla.

Feleség (boldogan): Ó, te gonosz ember! Igy megijesztettél! (simogatja): Te drága, te nagy, nagy tehetség! Na és mi a témád? Nem mondod el a kis feleségednek?

Férj (leül, felesége ölébe ül): Hát tudod, csak nagy vázlatokban mondhatom el... Ide hallgass: egy orvosról van szó, aki vaknak tetteti magát... de mindent tud és a felesége nem meri megcsalni, mert...

(Vége.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Ugratás.

Személyek:

Férj
Feleség
Szvetozár

Férj (levelet olvas és röhög).

Feleség (horgol): Mit röhögsz?

Férj: Ez a marha, a Szveti.

Feleség (leteszi a horgolást): Miféle Szveti? Csak nem a Cserven?

Férj: Dehogynem.

Feleség: A Szveti írt?

Férj: Nemcsak hogy írt, de mindjárt itt lesz. Most jött meg és üzeni, hogy azonnal itt lesz. Két éve nem láttam.

Feleség: Na akkor értem, hogy röhögsz. Képzelem, miféle csacsiságokat írt megint.

Férj: Hogy elhozza a töltőtolltöltő-tintatartót is, aszongya.

Feleség: Hát az mi...

Férj: Tudod, amivel legutoljára felültetett, mikor elutazott... Az úgy volt, hogy én vettem egy töltőtollat és a Szveti...

Feleség: Elég, elég! Tudod, hogy nincs érzékem a ti humorotokhoz. Hogy nem unjátok meg, diákkorotok óta folyton ugratjátok egy-

mást és órákig tudtok röhögni ezeken a gyerekes szamárságokon. Felnőtt emberek! Nem szégyenlitek magatokat.

Férj: Bocsáss meg, hát muszáj röhögni, mikor ez az ember például —...

Feleség: Tudom, tudom, bekenni a telefonkagylót, hogy hozzáragadjon a füledhez, mikor telefonálsz. Mire te, miniszteri titkár és családapa, vizet öntesz a gummikabátja zsebébe, vagy beadod neki, hogy a rendőrség kereste. És így tovább. Nem unjátok meg?

Férj: Hogy lehet ezt megunni? Hát nem egy fényes alak? Találkozom vele egy reggel, azt mondja, teljesen berekedve (utánozza). »Nézd kérlek, mi történt velem, éccaka teljesen berekedtem, nem tudsz valamit, mielőtt orvoshoz mennék?« Mire én nagy részvéttel magyarázni kezdem neki, hogy mit rakjon a torkára, mivel gargarizáljon — szóval beszélek egy negyedórát, mire ő dörgő hangon azt mondja (utánozza). »Köszönöm szépen!« (Röhög). Nagyon jó!

Feleség (felhúzott szemmel): Hogy ezen mi van olyan nagyon jó!

(Csöngetnek.)

Férj: Te, ez ő.

Feleség (felugrik): Várj, átöltözöm akkor.

Férj: Hopp, Málcsikám, várj csak... Ez biztosan valami ugratással jön... Meg kellene előzni... Mondj valamit, mivel csapjam be.

Feleség (vállat von): Mondd neki, hogy mi már nem vagyunk együtt, hogy elváltunk. (El.)

Férj (gondolkodik): Nagyon jó! Kitünő!

(Kopognak.)

Férj: Tessék!

Szveti (jön, bőrönddel): Lajcsikám!

Férj: Szervusz édes Szvetikém! (Ölelkezés.) Ezer éve!

Szveti: Egyenesen a vasúttól jövök. Nálatok fogok megszállni, ha nem vagyok terhetekre.

Férj: Úgy érted, hogy nálam... Dehogy vagy terhemre, boldog vagyok! Olyan régen szerettem volna már kibeszélgetni magam veled!

Szveti (leteszi a bőröndöt): Remélem, őnagysága is szívesen...

Férj (elkomorodik, mintha nagy zavarban volna): Tudniillik...

Szveti (csodálkozva): Mi az?

Férj (köhög, aztán halkan): Hát te nem tudsz semmit?

Szveti (meghökken): No! Mi történt?

Férj (elfordított arccal): Mi... már nem élünk együtt Málcsival. Egy félévvel ezelőtt elváltunk. (Mutatja.) Ő is külön, — én is külön. (Szünet.) Azt hittem, tudsz róla.

Szveti (részvéttel): Drága öregem — ez esetben bocsáss meg a tapintatlanságomért — fogalmam sem volt róla. (Szünet.) No de ilyet... ez aztán meglepetés. (Leül.) Igazán nem tudom, mit szóljak.

Férj: Nem lehet arról sokat beszélni. (Leül.)

Szveti: Dehát az istenért — hogy történt a dolog? Két ilyen ember — mindenki azt hitte, aranylakodalom lesz belőle.

Férj (lehorgasztott fejjel): Én is azt hittem.

Szveti (részvéttel): Őszintén sajnálom, hogy most felszakítottam ezt a sebet, édes öregem. Ha tudtam volna...

Férj (legyint keserűen): Bátran beszélhetsz róla. Úgyis folyton ez jár az eszembe — igazán mindegy, hogy beszélek róla vagy hallgatok.

Szveti: Ejnye, ejnye — — és ennyire hatott rád a válás? Szegény barátom!

Férj (indulattal): Szvetikém — nem tudod mennyit szenvedtem azóta! (Eltakarja az arcát.)

Szveti (részvéttel): Beszélj Lajcsikám — jót fog tenni neked, ha kiöntöd a szíved egy régi barátnak.

Férj: Mit beszéljek? Láthatod, hogy egészen megváltoztam. Hol vannak azok a szép idők, amikor annyit nevettünk együtt! (Sóhajt.) Akkor még boldog ember voltam!

Szveti (vigasztalóan): No, no. El fog múlni.

Férj (fájdalmasan): Soha.

Szveti: Ugyan... Egy asszony miatt!... Ha nem birod ki nélküle, még megtalálhatjátok egymást... Jó, hogy itt vagyok... majd én kibékítelek bennetek...

Férj (szenvedéllyel): Bennünket soha... Az a nő meghalt a számomra!

Szveti (szünet után): Meghalt?

Férj (lehorgasztja fejét).

Szveti (szünet után komolyan): Az más. Akkor jobb, ha igyekezel elfelejteni.

Férj: Igyekezni elfelejteni... Könnyen beszélhetsz... El lehet felejteni öt év... öt évnek a... (elcsuklik a hangja).

Szveti (szilárdan): El lehet felejteni. És el is kell felejteni. Egy igazi férfi tud felejteni, ha akar.

Férj (szavalva): Mit tudsz te arról, mit jelentenek az álmatlan éjszakák, felijedve min-

den percben egy illat emlékére, mintha kísértet járna a szobádban Mit tudod, mit jelent elhinni a hihetetlent, hogy elvesztettük minden reményünket, örömünket, vidámságunkat — mindent, ami életet jelentett a számunkra! Hogy lehet elfelejteni azt, ami több volt mindannál, ami még jöhet... hogy volna rá mód elfelejteni.

Szveti (határozottan): Van rá mód. Ha van egy jóbarát, aki bebizonyítja neked, hogy semmit se vesztettél.

Férj (egy pillanatra kizökken a szerepéből, csodálkozva): Hogy semmit sem vesztettem?

Szveti: Úgy van. Jól értetted. Aki bebizonyítja, hogy semmit se vesztettél — mert nem veszítheti el az ember azt, ami nem volt az övé.

Férj (egészen kiesve szerepéből): Mit beszélsz, kérlekalássan?

Szveti: Azt, amit kötelességem most már elmondani, hogy megvigasztaljalak. (Szünet után). Én régen tudtam, hogy az az asszony nem érdemelt meg téged.

Férj (kínosan): No már megbocsáss. —

Szveti (egyszerűen): Örülök, hogy végre megmondhatom neked. Mi nagyon sajnáltunk téged. És amikor az imént megtudtam a válást, a lelkemben szerencsét kívántam neked...

Férj: Szvetozár, megtiltom, hogy...

Szveti (megveregeti a vállát): Tudom, hogy fáj, még utólag is fáj az ilyent megtudni. De azt akarom, hogy ha már szerencsére így történt a dolog, gyógyulj ki egyszersmindenkorra ennek az asszonynak még az emlékéből is. Mi nem akartunk neked szólni arról, amit mindenki tudott, hogy....

Férj (hebegve): Szvetozár... megtiltom...

Szveti (kérlelhetetlenül): Hogy ez az asszony lépten-nyomon megcsal téged, még mielőtt rájöttél az utolsó csalására.

Férj: Mit... beszélsz...? (Leroskad a székre.)

Szveti: Igen, jobb, ha megtudod. Te olyan boldog voltál vele, nem akartam szólni!

Férj (felugrik): Hazudsz! Vondd vissza! Hazudsz! Bizonyítsd be!

Szveti (részvéttel): Bizonyítsam be? Szegény barátom!... Hogy bizonyítsam be?

Férj: Mondd meg, hogy kivel?...

Szveti: Kivel? (Vállat von.) Istenem, hát például?

Férj: Például?

Szveti: Például... (Elbizakodottan mosolyog).

Férj (megsemmisülten, suttogva): Veled?

Szveti: Velem. (Leroskad.)

Férj (hajához kap. Szünet.)

Szveti: Én nem követtem el árulást veled szemben. Olyan mindegy volt már, hiszen egygyel több vagy kevesebb, nem segített rajtad... ő kezdett elcsábítani... és én belementem a dologba, hogy tőrbecsaljam és aztán kiadjam neked, hogy kiábrándítsalak. De mikor láttam...

Férj (felugrik, torkonragadja): Bizonyítsd be! ...

Szveti (védekezik): No no... mi az... megőrültél?... Eressz el... Nagyon jó... most jut eszedbe botrányt csinálni, utólag?... Ahelyett, hogy megköszönned... hogy meg akartalak vigasztalni?

Férj: Bizonyítsd be, mert leütlek!

Szveti (mérgesen): Bizonyítsam be?!... Hát persze, hogy bebizonyítom! Nézze meg az ember... Véletlenül szerencséd van... nálam van az a tárca, amibe eltettem egy levelét... most legalább láthatod. (Keresgél, tárcát vesz elő, tárcából levelet.)

Férj (toporzékolva): Ide vele...

Szveti: Tessék... Ha ebből se látod... (Nyujtja a levelet)...

Férj (elkapja a levelet, ki akarja bontani).

Feleség (bejön átöltözve, mosolyogva): Jó estét, Szvetozár!

Szveti (mereven áll és néz, nem látni rajta se megdöbbenést, se egyebet).

Férj (leteszi a levelet maga mellé az asztalra, hogy lássa, mit fog szólni Szvetozár. Szvetihez szilaj mozdulattal): Itt a feleségem... ismételd meg előtte, amit mondtál, mert... (fölemelt kézzel) mert különben...

Feleség: Az istenért, mi az? Még mindig ugratjátok egymást?

Férj: Szép kis ugratás... Ez az úr azt állítja... hogy te... hogy ő és te...

Feleség: Hogy én és ő?...

Férj: Hogy te engem... hogy én és te...

Feleség: Hogy te és én?

Szveti (nyugodtan): Hogy te és ő azt hiszitek, hogy engem be lehet ugratni.

Férj (meghökkenve erre a szemtelenségre): Mit beszélsz? Azt mered mondani...

Szveti (elszántan): Az első percben tudtam, hogy ugratni akarsz és hogy Málcsika a másik szobában öltözködik. Te pali. Most kaptál tőlem egy leckét, hogy az ember nem csinál vicceket a feleségéből... mert megjárhatja vele.

Feleség (naívan): Hát mi történt?

Szveti: Az történt, Málcsika, hogy az ura ugratni akart — és azt mondta, hogy maguk elváltak. Mire én, aki nagyon jól tudtam, hogy maga itthon van — hiszen megkérdeztem a házmestert — azt mondtam neki, hogy jól tette, mert maga és én —

Feleség (titokban kicseréli a levelet egy másikkal).

Férj: Szóval...

Szveti: Szóval — szervusz öregem! Úgy veszem, mintha ebben a pillanatban léptem volna be.

Férj: Hogy értsem ezt? (Körülnéz.)

Szveti (folytatva):... miután úgy beugrottál, ahogy még életedben nem ugrottál be.

Férj: Én ugrottam be?

Szveti: Nem — majd én. Persze — jó is volna olyan haszontalan tréfával fogadni a két év óta nem látott jóbarátot. De Moskovits megelőzött!

Férj (az asszonyra néz): No de megbocsáss... ez már ízetlen...

Feleség (hevesen bólogat).

Szveti: Szedd össze a fejed... ki ajánlotta neked azt a tréfát, amivel engem akartatok ugratni?

Férj (elámulva): Málcsi...

Szveti (diadallal): Na!

Férj (hitetlenül): Hát ti...

Szveti: Mi ezt már két hete megbeszéltük, — tudva azt, hogy ugratni akarsz engem valamivel. Hát mi előre meghatároztuk, hogy mivel fogsz ugratni.

Férj (megint dühbe jön): Ugyan kérlek — megbeszéltétek! Hol?

Szveti: Hol? Azt kérded, hogy hol?

Férj (felbőszül): Igen!... Hol!

Szveti (zavarba jön): No de kérlek...

Feleség (szilárdan és nyugodtan): Hát levélben. (Mindketten rámerednek).

Férj (fejéhez kap): Ja igaz... a levél! A feleségem levele — hozzád! Hová tettem? (Keresi).

Szveti (rémülten hátrál).

Feleség (nyugodtan állva marad, közömbös hangon): Ott látok valami levelet az asztalon — nem az az?

Férj (odarohan, felkapja, kitépi a borítékból).

Szveti (eltakarja az arcát).

Feleség (nyugodtan áll).

Férj (olvassa): »Kedves Lacikám — egy jó ugratást gondoltam ki Feri részére... Rá fogom venni, hogy próbálja magát avval ugratni, hogy mi elváltunk. Maga tegyen úgy, mintha beugorna — és mondja azt, hogy... (tovább olvas).

Szveti (leejti a kezét, bámul).

Férj (hangosan, felszabadultan nevet): Ti bolondok! (Térdét csapkodja.) Na!... Ezt el kell ismerni, jó volt! Beugrottam! Túljártatok az eszemen! (Ölelgeti őket, táncra perdül Szvetivel).

Szveti (egészen ki van merülve a kiállott izgalomtól, hagyja magát).

Férj (széles jókedvében): Most ugyan tovább ugrathatnálak benneteket — azt mondhatnám, hogy úgyis tudtam erről a levélről!... De elég! Laci . . . itt vacsorázol úgy-e? A többit még megbeszéljük! Várjatok, hozok cigarettát! (Kirohan.)

Szveti (homlokát törölgeti, az asszonyra néz).

Feleség (megvetően mosolyog).

Szveti (suttogva): Málcsi... mi volt ez?

Feleség (bólogat, aztán): Maga ügyetlen szamár! Legyen boldog, hogy hallgatóztam — hogy számítottam az ügyetlenségére — és odakint, az ajtó előtt megírtam azt a levelet!

Szveti: És — a magáé... az enyém... amit nekem...

Feleség (előveszi a zsebéből): Az itt van — múljon el az is, hogy egyszer, egyetlenegyszer nagyon régen én ugrattam magát: és ezt a drága, kedves, naív embert, akit mindenkinél jobban szeretek — mert igazi férfi, vagyis igazi gyerek: játszani mer az élettel, aminek mi asszonyok és ti csábítók csak játékszerei vagyunk. (Lassan összetépi a levelet.)

Tehetség.

Személyek:

Mosonyi
Palló
Szalkai Hédi
Ügyelő

(Történik egy vidéki színház kulisszái között, előadás közben, felvonás vége felé. A kulisszák között a két várakozó színész benézhet a színpadra. Mindketten tetszésszerinti jelmezben, erősen kifestve, már túl vannak a jelenésükön. A színpadról az operett-finálék valami jellegzetes áriája hangzik. Ennek a hangjai mellett folyik le az első dialógus.)

Hédi (kifelé indulóban): Hagyja el, ugyan...

Palló (véznatermetű, ravaszképű intrikus, fogja a kezét Hédinek és visszatartja): Hová sietsz?

Hédi: Az öltözőbe. Át kell öltöznöm, én kezdem a következő felvonást.

Palló (fojtottan): Hédi — hát nem? Nem?

Hédi (bosszúsan): Ugyan Pallókám, ne untass mindig ezzel a dologgal. Világosan megmondtam neked, hogy nem.

Palló (sötéten): Soha?

Hédi: Soha. Tudod, hogy nem vagyok kapható ezekre a színházi szerelmekre.

Palló (keserűen): Vagy legalább, ha én beszélek róla... De a Mosonyi...

Hédi (felpattan): Hallgass, tudod? Semmi közöd hozzá.

Palló (legyint): Jó, semmi közöm hozzá. Csak azt mondd meg, hogy egy ilyen finom, okos, ritka lánynak, mint te vagy Hédi, hogy tetszhet egy ilyen felfuvalkodott hólyag, egy ilyen tehetségtelen senki, mint ez a Mosonyi!

Hédi (hevesen): Ó — te, te csunya, rosszmájú. Egyszerűen irígy vagy rá és félsz tőle!

Palló (legyint): Irígy — én? Erre a hülyére? Erre a borbélycégtáblára? Pfuj! (Benéz a kulisszák mögé.) Odanézz! Hogy meresztgeti a szemeit az ég felé — ez nála egy finom trükk! Úgy játssza a márkit, mint egy kereskedősegéd. De hiába, — a közönségnek kell az ilyen. Nyiltszíni tapsot kapott megint — nem lehet majd bírni vele egy hétig. A tehetségtelen. Ó, de utálom!

Hédi (végigméri): Te, — te intrikus! Csak köpködj! A háta mögött mersz csak beszélni róla — te is félsz tőle, mint a többiek, mindenki, — mert tudod, hogy büszke és hirtelen haragú. És erősebb nálad, — igen, ez a fontos, erősebb nálad!

Palló (elevenen találva): Mit? Félek tőle?

Hédi (heccelve): Igenis, félsz tőle. A szemébe mered mondani, hogy utálod?

Palló (hevesen): Hédi!

Ügyelő (jön jobbról): Pszt! Micsoda lármát csinálnak, kihallatszik a színpadra! Szalkai kisasszony, tessék bemenni az öltözőbe, készülni! Palló úr, ne tessék lármázni! (El balra.)

(Mindketten elhallgatnak és egy darabig szótlanul néznek befelé a színpadra, ahonnan a finálé erősbödő hangjai szűrődnek át.)

Palló (halkan): Hédi!

Hédi: Hagyj békén.

Palló (nyugodtan): Hallgass ide Hédi. Te azt mondod, hogy én gyöngébb és gyávább vagyok ennél a Mosonyinál, azért gyűlölöm. Hát tudod mit, igazad van. És ennek dacára, hogy én gyöngébb vagyok nála, — én ezt a Mosonyit, most, itten, öt percen belül...

(Kívülről viharos taps zúg fel.)

Hédi (a színpadra néz): Mosonyit tapsolják! Már másodszor megy ki a lámpák elé!

Palló (folytatva, emelt hangon):... most, itten, mihelyt kijön, itt előtted, kékre-zöldre verem, agyba-főbe püfölöm, hülye és piszkos gazembernek nevezem — és ő nemhogy bántani nem fog engem...

Hédi (mulattatva): Te? Nahát, ha ezt meg tudod csinálni...

Palló: Ne félj! Nemhogy botrány nem lesz, de a legjobb barátjának fog nevezni. Csak be akarom bizonyítani neked, hogy hülye és hogy a szemébe mondom neki.

Hédi (mulatva): Te? Nahát, ha ezt meg tudod csinálni...

Palló (mohón): Hédi!

Hédi (kacéran int): Akkor... pont!

(Fokozódó taps. Mosonyi kipirultan, extázisban jön kifelé a színpadról.)

Mosonyi (lihegve): Őrület! Már ötödször hívnak ki!

Palló (aki visszahúzódott, most hirtelen előugrik és teljes erejével mellbevágja Mosonyit): Te... te disznó...

Mosonyi és *Hédi* (megdermedve néznek Pallóra.)

Palló (vidáman és lelkesen ujjongva folytatja): Te disznó!... Ördögöd van!... Óriási voltál!... Hogy csináltad ezt, te kópé? (Újból mellbevágja.)

Mosonyi (hátratántorodik, de boldogan vigyorog): Ja... Úgy-e, jó voltam?

Palló: Mi az, hogy jó voltál? A kulisszák közül néztelek. Hogy sütötted ki azt a pompás trükköt, a fölfelé nézéssel . . . Te . . . te gazember! . . . (Ököllel mellbecsapja, hogy csak úgy zúg.) Úgy-e mindig mondtam, te disznó, hogy egyszer még megmutatod...

Mosonyi (boldogan hebegve): Igazán drága vagy. (Ragyogó szemekkel.) Hát észrevetted?

Palló (fölénnyel): Mi az, hogy észrevettem! Ahol művészet van, öcsém, azt én észreveszem...

Mosonyi: Milyen kedves vagy, igazán...

Palló: Ne ugass közbe, barom... Te tehetség vagy és punktum... Disznó tehetség vagy, csirkefogó, ami igaz, az igaz...

Ügyelő (lihegve): Mosonyi úr! A lámpák elé!

Palló (meglöki, hogy majd feldül): Na — csak fuss! Majd aztán...

(Mosonyi berohan.)

Hédi (ámulva): Palló! Ugyan.. .

Palló (megint nekimegy): Te... te nyavalyás... (Hasbaüti.) te dög... (Oldalbasózza.) csak azt szeretném tudni, (Szeme alá üt egyet)... honnan a csudából szedted ezt a fene nagy büdös tehetségedet?

Mosonyi (hebegve): Édes Pallókám... tudod, hogy mindig szerettelek . . . köszönöm, hogy olyan kedves vagy hozzám...

Palló: Mi az, hogy kedves vagyok? Fenét vagyok kedves! Miért legyek kedves? Nem is lehetek kedves egy ilyen...

Ügyelő (berohan): Mosonyi úr! A lámpák elé?

Palló (fenékberúgja): Csak szaladj... majd folytatjuk... (Mosonyi boldogan el.)

Hédi (könyörögve): Palló... hagyja már abba... hiszen rájön azonnal...

Palló (vérbenforgó szemekkel): Csak bízza rám. Most jöttem bele! Hóhér, teljesítsd kötelességedet!

(Mosonyi lihegve megjelenik.)

Palló (ujjongva):... Óriási... És még azt mondod, hogy kedves vagyok, mikor csak az igazat beszélem... Hogy lennék én kedves egy ilyen utolsó piszokhoz, mint te... de hát mit csináljak, ha egyszer tehetség vagy?!... Azt nem lehet letagadni! Hülye állat vagy... (Vadul üti, ahol éri) — de tehetséged az van!... Nem is értem, hogy egy ilyen piszok, utolsó analfabéta, mint te vagy... (Nyakonveri.)... egy ilyen tökkelütött, hájfejű gazember... (Üti.) egy ilyen söpredéke az emberi fajtának...

Mosonyi (meghökken): Tessék?

Palló (nyugodtan):... honnan veszi azt az istenáldott igazi tehetséget!

Mosonyi (felragyog): Ja...

Ügyelő (berohan): Mosonyi úr... a lámpák elé!

Mosonyi (félrevonja Pallót): Pallókám... tudod, nekem sok ellenségem van itt a színháznál... de most már látom, hogy egy igaz, jó barátom is van, aki nem irígyel, hanem elismeri a tehetségemet... Köszönöm Pallókám... Igazán nagyon kedves voltál... (Berohan a

színpadra, kicsit sántikálva az ütésektől, visszafelé csókokat dobálva Palló felé.)

Palló (zsebkendőjébe törli a kezét): Voilá.

Hédi (kitörve, kacag): Hahah! Nahát ez a Mosonyi csakugyan hülye!

Palló: Hédi!

Hédi (kacéran): Hagyjon... megyek átöltözködni, majd a darab után, az uccán... (Elfut.)

Palló (boldogan, füleket mutatva a színpad felé): Most már tapsolhattok Mosonyinak! (El.)

Tegezés.

(Korzó. Három szék.)

Bakács és Takács ülnek két széken.

Takács: Ne nézz arra, ne nézz arra, ne nézz arra. (Maga elé mered).

Bakács: Mér? (Körülnéz).

Takács: Mer az az undok hosszú nem tudom, hogy hívják mindjárt idején és leül.

Bakács (arrafelé néz): Az a hosszú? Hiszen az a Kovács. Miért ne üljön le, mi bajod vele?

Takács: Semmi bajom vele, csak utálom, ne nézz arra, ne nézz arra, nem tudok beszélni vele, mindig azt kérdi, hogy van, hogy van, ne nézz arra, ne nézz arra. (Mereven maga elé néz.)

Bakács: De hiszen multkor nagyon összebarátkoztatok a Kárászéknál éjszaka.

Takács: Összebarátkoztunk?

Bakács: Igaz, hogy mindketten részegek voltatok — de nagyon jóba voltatok, még csókolóztatok is és pertut ittatok.

Takács: Mi? Pertut ittunk? No én már elfelejtettem, remélem ő is.

Bakács: Dehogy felejtette el. Nyugodt lehetsz, hogy pertut ittatok.

Takács: Majd kiderül... én nem szólítom meg, ha elfelejtette, annál jobb, ha nem felej-

tette el, megvárom, míg ő szólít meg. (Meglát valakit). A kezét csókolom... (felugrik, nyakkendőjét igazítja) Pardon... mindjárt jövök, ne hadd elfoglalni a helyemet... (Elrohan balra).

(Szünet.)

Kovács (jön jobbról): Szervusz Bakács. Szabad? (leül jobbról).

Bakács: Tessék. Mit csinálsz, hogy vagy?

Kovács: Köszönöm jól. Egy millió font sterlinggel lehetne segíteni rajtam. (Hirtelen maga elé néz). Ne nézz arra, ne nézz arra.

Bakács: Mért ne?

Kovács: Mert az az undok, azzal a nővel, nem tudom, hogy hívják, mindjárt idejön és leül.

Bakács (arrafelé néz): A Takács? Mi bajod vele? Mér ne üljön ide?

Kovács: Semmi bajom vele, csak nem tudok egy levegőt színi vele, ne nézz arra, ne nézz arra, mindig azt mondja, mikor azt kérdem tőle, hogy van, hogy van, köszönöm jól, köszönöm jól. Ne nézz arra, ne nézz arra. (Maga elé néz).

Bakács: De kérlek, multkor nagyon összebarátkoztatok a Kárászéknál éjszaka.

Kovács: Összebarátkoztunk?

Bakács: Igaz, hogy mindaketten részegek voltatok — de nagyon jóba voltatok, még csókolóztatok is és pertut ittatok.

Kovács: Én ezzel pertut ittam, ezzel az undokkal? No én már elfelejtettem, remélem ő is. Különben ha mégis ideül, majd megvárom, míg ő kezdi...

Bakács (meglát valakit): A kezét csóko-

lom... (felugrik, nadrágját igazítja). Pardon... egy percre... (elrohan).

Kovács: Fene egye meg, inkább én is... (Feláll, indulni akar, beleütközik Takácsba. Mindketten megállnak és barátságosan néznek egymásra).

Takács: Á... á... (barátságosan szorongatják egymás kezét és biztatóan néznek egymásra.) no lám... (nem eresztik el egymás kezét).

Kovács: No lám... ez már aztán kedves izé... találkozás... kedves... (sürgetően néz rá).

Takács: Hát... (torkát köszörüli) merrefelé megy... megyegetünk... errefelé?

Kovács: Ja, hogy én? Én csak úgy errefelé megyegetek... megyengetek itten... (szorongatja a kezét. Félre) Fene egyen meg, eressz már el.

Takács (félre): Vinne el a Kozarek, szólíts már meg... Háthogy... ó... ó... hogy vagyunk?

Kovács (kínosan figyel, lemondóan): Köszönöm jól.

(Kínos szünet.)

Takács (hogy mondjon valamit): Nem ül... izé... nem ülünk le kicsit?

Kovács (vígan): Dehogynem. (Félre.) Fene egyen meg.

(Leülnek. Kínos szünet.)

Takács: Hát mit szó... mit szólunk a... az izéhez, az időhöz?

Kovács: Csunya egy meleg van. Nagyon megérzi az izé... az ember a meleget — nem?

Takács (mohón): De milyen borzasztó! Szünet. Kínban.) És még hozzá, hogy süt a nap!

Kovács: Az! Nem elég, hogy olyan meleg van, — még hozzá a nap is süt.

Takács: Bizony. Ilyenkor nyáron minden össze jön.

(Kínos szünet. Ülnek.)

Kovács (félre): Fene egye meg, dolgom van, de nem merek elmenni, mert akkor vagy azt kell mondani »szervusz« vagy azt »alászolgája« és nem tudom, pertuk vagyunk-e?

Takács: Tetszik?

Kovács: Nem szóltam semmit... csak úgy dúdoráztam.

Takács: (kínosan nevet): Ja... pardon... azt hittem... (Félre). A gáz vessen fel, most, hogy búcsuzzam el, szervuszt mondjak vagy szolgáját?

(Kínos szünet.)

Kovács: Hát az izé... a család mit csinál?

Takács (szórakozottan): Milyen család?

Kovács: Hát a... (viccesen) a családunk. A — nagyságos asszony — meg a gyerekek...

Takács (után): Ja — hogy az *én* gyerekeim? (Ránéz).

Kovács: A persze, persze... A izé... a gyerekek, persze.

Takács (forszirozva): Hja, már minthogy az én gyerekeim... (magára mutat) — vagy talán...

Kovács (kínban): Na igen, csak úgy mondtam, hogy a »családunk,« ahogy mondani szokták viccesen, hehehe... (Homlokát dörgölve). Fü.

Takács (kacag): Hja, viccesen! Értem! Hehehe.

Kovács: Hihihi...
Takács: Hehehe...

(Kínosan nevetgélnek. Hosszú szünet.)

Kovács (hirtelen elszánja magát. Menni akar, feláll): No én nekem menni kell...
Takács (feláll, nagyot lélekzik): Nekem is... Hát akkor... (Kezét nyújtja, sürgetően néz rá.)
Kovács: Hát... (várakozva néz rá.)

(Szünet.)

Takács: Hát megyünk?
Kovács (bizonytalanul): Hát nem tudom... (Kínban.) Ugyan üljünk még egy kicsit... (leül).
Takács: Nem bánom. (Leül.)

(Kínos szünet.)

Takács (vadul nézi Kovácsot, aki maga elé mered. Barátságosan.) Pardon... vigyázz... vigyázzunk... egy bogár mászik itten a... (mutogat Kovács gallérja felé.)
Kovács: Hol?
Takács: A izén, itten... a kabáton.
Kovács (kihívóan): Melyik kabáton? (Diadalmasan néz rá.)
Takács (meghökken): Hát — ezen itten... (viccesen) nem az enyémen, hehe.
Kovács (most már dühös): Hát kién? (Mereven néz rá.)
Kovács (kínosan viccelve): Nem mondom meg.

Takács: A... az enyémen... vagy...

Kovács (gondolkodik): Igen.

Takács (rezignáltan lefricskázza a bogarat): Köszönöm. Nagyon kedves, hogy... (epésen) hogy az emberek így figyelmeztetik egymást.

Kovács: Ó, szót sem érdemel.

Takács: De igen, nagyon köszönöm.

Kovács: Nincs mit, igazán csekélység.

(Szünet.)

Takács (hirtelen feláll): Nahát most aztán igazán megyek...

Kovács (most ő ijed meg): Máris...? Ugyan, olyan sürgős?... Nem... nem beszélgethetünk még egy kicsit?

Takács (visszaül): Csak nem tudom, hogy... hogy nem-e alkalmatlan... izé... az ember.

Kovács: Az ember?... A, dehogy... Inkább az én izé... az ember... hogy látja... hogy láthatja az embert...

Takács: Én is örülök... az ember láthatja legalább néha egymást.

Kovács: Az ember? (Komoran nézi).

Takács: Egymást.

Kovács: Egymást az ember.

Takács: Az ember egymást.

(Komoran nézik egymást. Egyik se szól. Szünet.)

Kovács (felugrik): Na — én elkések hazulról.

Takács (felugrik): Én is... Na hát akkor.. (egyszerre nyújtják a kezüket, egymásra néznek. Szünet.)

Kovács: Nem tart... tartunk együtt?

Takács: Dehogynem, szívesen...

Kovács: Én fölfelé megyek a körúton.

Takács (félre): Ellenkező irányban van dolgom. Hát — mehetünk együtt. Merre, izé... (kedélyesen): Merre lakunk, merre lakunk?

Kovács (dühösen): Kicsoda? Kicsoda?

Takács: Hát — (rezignáltan) — hát én.

Kovács: Hát én azt honnan tudjam?

Takács (dühösen): Honnan? Mit tudom én? Azt tudni szokta — az ember.

Kovács: Az ember? Melyik ember?

Takács (gorombán): Hát az emberek. (Rálép Kovács lábára).

Kovács: Hu!

Takács: Mi az?

Kovács: Semmi... véletlenül... hehe... rálép... ráléptünk a lábamra...

Takács (sápadtan a dühtől): Kicsoda? (Bömbölve): Kicsoda?

Kovács (révetegen): Nem tudom...

Takács: Nem? (Pofonvágja). Nesze, te piszok fráter! Most tudod? (Revolvert vesz elő.)

Kovács (boldogan): Persze, hogy tudom! Te! Te! Te!...

(Egymás nyakába borulnak.)

Bakács (jön, meglátja őket): Na úgye, mondom, hogy nagyon összebarátkoztatok...

(Függöny.)

A csodapók.

Kikiáltó (megjelenik a függöny előtt): Nagyérdemű hölgyeim és uraim! Itt látható a világon egyedülálló páratlan természeti tünemény, a magnetikus hipokondria eszményi csodája, a huszadik század rejtélyének örök titka! A világ összes tudósai, többek közt a csikágói világegyetem filadelfia-tanára, elámulva bizonyították, miszerint ezen természetes csodalény, mely hipnotice útján a nagyérdemű közönség előtt elaltatva s kikérdezve lesz, eddig még el nem ért csodálatos rejtély tárgyát képezi. Bárkinek tízezer forint fizetendő, ki saját szemével nem látja ezen tüneménykisasszony csodálatos gondolatolvasását, mint a nagy költő mondja: gladiator et altera pars. Azért mindenkit felszólítok, el ne mulassza ezen alkalmat, midőn látható lesz Maud kisasszony, a csodapók, ki kezek és lábak nélkül, mint egyszerű fej áll a közönség előtt, hogy az ő világon egyedülálló képességét bemutatás tárgyává tegye, amint azt tuccik tenni. Ezen világrejtvény folytatólagos előadása azonnal kezdetét veszi; kéretik a nagyérdemű közönség, hogy jegyeit a következő előadásra már most váltsa meg, első helyért húsz, a másodikért csupán tíz fillér forgalmi adó fizetendő. Megjegyzendő,

hogy mindez nem csalás, nem ámítás, hanem ténydolog és való, amint az a kirelomancia, hipnotika és magnézium számos példájával ezen előadáson az élő női fej, Maud kisasszony által megtekinthető lesz és részletesen kifejtendő. A kisasszony bemegy és az előadás kezdetét veszi. (Csönget.) Gyerekek, menjetek innen.

(Hátul behúzza a függönyt, pálcával a kezében a pókhoz lép.) Hölgyeim és uraim! Mielőtt tulajdonképpeni előadásunkat megkezdenénk, felkérem önöket, hogy a csodapók fentartásához csekély jótékony adományokkal hozzájárulni szíveskedjenek. (Tányért hord körül, mind a négyen adnak neki. Visszamegy a pókhoz.) Hölgyeim és uraim! Látható lesz Maud kisasszony, a huszadik század rejtvénycsodája, ki mindamellett, hogy csupán egyetlen fejből áll, eszik, iszik, lélegzik és gondolatot olvas. (Leleplezi Maudot, akinek csak a feje áll ki egy kis szekrény tetejéből.) Bárki megtekintheti, miszerint kezemet elhúzom a feje alatt. (Kezét elhúzza a szekrény előtt.) Kérem a hölgyeket és urakat, csekély adománnyal járuljanak hozzá a pók levegőbentartásához. (Tányérozva.) Most pedig következik a kisasszony hipnotice útján való elaltatása, bárki meggyőződhetik róla, hogy a kisasszony tényleg alszik. (Maud felé fordul, hangosan.) Maud! Aludj el! (Maud nehezen lélekzik, szemefehérje kifordul, fejét lecsüggeszti. Kikiáltó, hangosan): Maud! (Így ejti: Ma-ud.) Ébren vagy?

Maud (végig vontatott, monoton, szomnambul hangon): Ne-em.

Kikiáltó: Maud alszol!

Maud: Igen.

Kikiáltó (lemegy a közönség közé. Mindenki önkéntelenül a zsebébe nyúl): Hölgyeim és uraim! Kérem önöket, mindenki vegyen elő valamely írást, vagy levelet, melyet maga előtt tartson, míg sorban elmegyek önök előtt. (Odalép az első nézőhöz, elveszi tőle az írást, maga elé tartja, háttal állva Maudnak.) Maud! Figyelj ide! (Szünet.) Mondd meg nekem e napon, Maud, mit *pap*tartok a kezemben? (Mindezt szédítő gyorsan mondja.)

Maud: Egy no-teszt.

Kikiáltó (fenyegetően): Maud!

Maud (hallgat.)

*Kikiáltó: Pap*old el nekem! Na úgye, de gyorsan, Maud ne siess, mit *ir*tartok a kezemben?

Maud: Egy pa-pírt.

Kikiáltó: Jól van. *Jegy*ezd meg, Maud, milyen papírt úgyde*név* tartok?

Maud: Egy névjegyet.

Kikiáltó: Jól van. Vigyázz *nagy*on, Maud, *oszt, kár*ogd el, milyen név van ezen a névjegyen?

Maud: Nagy Osz-kár. (Álmélkodás.)

Kikiáltó (visszaadja a névjegyet, egy másik nézőhöz lép.)

Néző (odaad egy noteszt).

Kikiáltó: No mondd meg nekem, Maud, de gyorsan, ne *esz*telenkedj, mi van a kezemben!

Maud: Egy no-tesz.

Kikiáltó: Mi van írva, de úgy-e most na Maud, e *lak*notesz elsőc*ím* oldalára?

Maud: Egy lakcím...

Kikiáltó (fenyegetően): Maud!! Figyelj jobban!

Maud (hallgat).

Kikiáltó: *Bát*ran mondd meg, Maud, *orr*fintorgatás nélkül, *ig*azán, milyen ucca van ezen a lakcímen?

Maud: Bá-to-ry ucca...

Kikiáltó: Ne *ö*tölj-*ha*tolj, Maud, gyorsan mondd meg, hányas szám?

Maud: Ötvenhat. (Álmélkodás.)

Kikiáltó (visszaadja a noteszt): Hölgyeim és uraim! Mielőtt előadásunkat folytatnánk, felkérem a hölgyeket és urakat, adakozzanak a kisasszony gondolkodási pótidejének megváltásához! (Tányérozás.)

Kikiáltó (a második nézőhöz lép, átvesz egy könyvet): Maud, most aztán figyelj, mondd meg, ez itten na de úgy-e most a kezembekötve mi van?

Maud (hallgat.)

Kikiáltó (fenyegetően): Maud!

Maud (hallgat).

Kikiáltó: Nagyon figyelj, Maud, könyvkezembe mi van, Maud?

Maud (hallgat).

Kikiáltó: (kétségbeesetten): Maud, *könyv*-mondd meg, *köny*vgyorsan, mi van nekem most *könyv* a kezembe?

Maud (hallgat).

Kikiáltó (megfordul. Félre): Elaludt a disznó. (Gyorsan visszaadja a könyvet, hangosan.) Hölgyeim és uraim, köszönöm figyelmüket alászolgája, ajánlom magamat. (Nézők csalódottan felállanak, oldalogva mennek kifelé. Kikiáltó tuszkolja őket.)

Harmadik néző: Tőlem mért nem kérdezett semmit? Az én névjegyemet mért nem találja ki?

Kikiáltó (tuszkolja): Mert azt nekem se kell

megnézni, úgyis tudom, hogy Schwarcz Árminnak hívják. Különben, hogy van a Weisz?

Harmadik néző (csodálkozva): Tényleg! Köszönöm kérdését, a Weisz jól van. (El.)

Kikiáltó (odamegy a Pókhoz, aki már hangosan hortyog. Dühösen rázza): Róza! Róza!

Maud (horkol).

Kikiáltó (rázza): Róza! Róza! Ez mégis disznóság!

Maud (ébred): Mi... mi az?

Kikiáltó: Meg vagy te őrülve?

Maud: Oá... o... oan á-hámos va-hagyok... eh... egész nap do... dohogoztam... e... elnyomott...

Kikiáltó (a legnagyobb felháborodással): És pont akkor kell neked elaludni, amikor én altatlak?

Maud: Mi... mit tegyek... Nem vettem észre. Ne haragudj, Samu... Hányadik előadás volt?

Kikiáltó: Az utolsó.

Maud: Add ide a pénzemet. Oiá... (Ásít).

Kikiáltó (dühösen): A pénzedet kérni, azt tudod... Ahhoz nem vagy álmos. Most aludj el! (Hipnotizálva.) Maud, aludj el!

Maud (egészen felébred, dühösen, kezd kimászni a szekrényből): Na ne szemtelenkedj, Samu, tegnap is megszöktél! Csak add ide gyorsan, mert murit csinálok!

Kikiáltó (félre): Nini... ez éppen fordítva csinálja, mint ahogy hipnotizálom neki. Várjunk csak! (Hangosan.) Maud, ébredj fel!

Maud (ásít): Aoiá... (Lecsuklik a feje, megint elalszik.)

Kikiáltó (számolja a pénzét. Örömmel): Ez már beszéd. Ma jó napom volt. (Kifelé indul.)

Kacsalábon forgó kastély.

Csali mese.

Játsszák:

Bendegúz király
Publikum királykisasszony
Csipkerózsika }
Hamupipőke }
Hófehérke } udvarhölgyek.
Babszem Jankó }
Táltos miniszter
Kulipintyó, ajtónálló
Galambszív Jóska, hóhér
Vasorrú bába
Heltai Jenő
Móricz Zsigmond
Molnár Ferenc
Szenes Béla
Szép Ernő
Kassák Lajos
Karinthy Frigyes
Rip van Winkler

Szín: Meseország fővárosában, a kacsalábon forgó kastély trónterme. Fantasztikus berendezés, keverve valódi elemekkel. Hátul hatalmas ívű gótíves ablak, rostélyos. Az ab-

lak mesebeli tájra nyílik: túl rajta, kinn, hegyükkel fölfelé szögezett karókat látni, kilencet. Középen a király trónusa, ezen ül *Bendegúz*, előtte két alabárdos. A király trónusa mellett, kisebbik trónuskán *Publikum* királykisasszony; trónusa lépcsőjén ülnek *Csipkerózsika, Hamupipőke* és *Hófehérke,*— kicsit messzebb, vánkoson ül *Babszem Jankó*. Két ajtó. Az egyik mellett ott áll *Kulipintyó*. Másik ajtón belül nagy pallossal *Galambszív Jóska*, a hóhér. — Délutáni világítás. Zene szól. Mikor a függöny felmegy, mindenki mozdulatlan. Figyelik *Táltos*-nak, a miniszternek előadását, aki egy nagy képeskönyvvel kezében, referál a királynak. *Publikum* közben folyton sír, *Hamupipőke* tálat tart a szeme alá.

Táltos (folytatva):... tehát, amint mondottam, a helyzet az...

Király (indulatosan közbevág): Mondottam már, hogy ezt a tónust nem tűröm. Az utóbbi időben megint lábrakapott az udvarnál a destrukció és megfeledkeznek az illemről, elhanyagolják a hivatalos hangot. Az ilyen beszédet, hogy »tehát« és »a helyzet« én nem értem. Tessék összefüggően beszélni.

Táltos (meghajtja magát): Bocsánatot kérek. (Kiegyenesedik, nagy lélekzetet vesz.) Hol volt, hol nem volt, még az Óperencián is túl... ahol a kurta farkú malac túr...

Király: Na, úgy-e, látod, tudod te a rendes diplomáciai beszédet. Folytasd, édes szógám, Táltos.

Táltos: Volt egyszer egy kacsalábon forgó kastély. Ennek a kastélynak a királya, Bendegúz —

Mind: Éljen a király!

Király (idegesen): Jó, jó, csak hagyjátok. Inkább lenne gondotok a házirendre, elengedném az éljenzést. Ma megint nem forog a kacsaláb.

Kulipintyó: Felséges királyom, egy életem, egy halálom — hip, hop, ott legyek, ahol akarok — voltam az egyszeri szerelőnél.

Király: No és mit mondott?

Kulipintyó: Hogy nincs áram a vezetékben — rövidzárlat volt: és a varjúvajat, amivel meg kellett volna kenni, kivonták a forgalomból.

Király: Mindig ez a rendetlenség. A hétmérföldes csizmámat se pucolták ki reggel Hé, Sárkányvér!

Vasorrú bába (feláll): Hier!

Király: Miért nem pucolták ki a hétmérföldes csizmámat? És az orrod miért nincs kismirglizve, ha velem beszélsz?

Vasorrúbába (gőgösen): Kérem, az nem az én dolgom. Én okleveles vasorrú szülésznő vagyok, engem nem lehet csizmapucolásra használni. (Leül, smirglit vesz elő és az orrát dörgöli.)

Király: Felbomlik a fegyelem, teljesen felbomlik a fegyelem. — Folytasd, édes szógám, Táltos.

Táltos (beszéd közben lopva-lopva belenéz a kezében tartott mesekönyvbe): Szóval — ahol a kurta farkú malac túr.

Király: Ezt már mondtad.

Táltos: Igen. — Ennek a királynak volt egy gyönyörűséges szép leánya, hetedhétországon híres Publikum királykisasszony.

Mind: Éljen a királykisasszony!

Királykisasszony (hangosan felsír, Hófehérke tálat tart elé).

Táltos: Megvolt ennek a királykisasszonynak mindene, amit szeme-szája megkívánt — terül — táska, áspis-kígyó, félignyúzott bakkecske — szóval, a teljes staffírung.

Király (feddően): Már megint!

Táltos (ijedten belenéz a mesekönyvbe): Grácia fejemnek! — Olyan híre volt az egész országban, innenen-innen, túlontúl — merre még a madár se jár, hogy még a gyíksárkány is világ végén lógatta a lábát miatta. Szerencseáldás kísérte, lába nyomán kivirult a kikirics.

Király: Mondjad, szógám, mondjad — mert feljön már a vacsoracsillag.

Táltos: Mégse volt boldog az ország — el volt átkozva, kitagadva — orrát lógatta mindenki a rizskásahegyen, cukorpatakon innen! Jegenyefiókák sírtak a szarkafán: nem aludt egy nyúlfarknyit, de senki! Ezüst gombot pityegtyentett a kokas, megrepedt az aranytál. Mert Publikum királykisasszony egy napon sírva ébredt patyolatágyában — sírt, mint a záporeső és nem akarta abbahagyni. Három nap egy esztendő — két garas egy zsák arany...

Babszem Jankó (közbekottyan): Az már igaz. Rossz a valuta...

Király: Csend! — Folytasd szógám.

Táltos: ... Mégis sírt a lelkem, mindig, mint a záporeső. Úgy is hívta mindenki »síró királykisasszony«. Hiába próbálták megvigasztalni, megnevettetni. Publikum királykisasszony egyre csak zokogott, nem használt annak hamubasült pogácsa, rántott útilapu. Hej,

szomorú volt szegény tejfelesbajszú, penészszakállú öreg szamár király...

Király (haragosan): Micsoda?

Táltos: Grácia fejemnek!... Nem jól látom már a betűt. Egy szó, mint száz — gyász borult az egész országra.

Király (türelmetlen): Jól van már no, fogd rövidebbre.

Táltos: Fogom már, mint a Krisztus a vargát. No bizony, így esett a dolog. Írdatlan nagy sírás-rívás volt az egész Meseországban — megdagadtak tőle a vizek, vederben hordták a könnyeket, még a malacok is könnypocsolyában lubickoltak. Itt a vége, fuss el véle!... (Boldogan fellélekzik, hogy befejezte.)

Király (csalódottan): Micsoda? Ez a mese vége?

Táltos (belenéz a könyvbe, ijedten): Ja, pardon!... Ez csak a közepe. Csakhogy itt nincs tovább a szövegben...

Király: Azt elhiszem, hogy nincs tovább! Hiszen éppen arról van szó, hogy mi, Bendegúz, Meseország felkent királya és ti, kedvelt híveim, akik ebben a mesében szerepeltek, amikor felment a függöny, épen abban voltunk, hogy valahogy befejezzük. Egyetlen leányunk, Publikum királykisasszony, nagy síró-betegségbe esvén, elhatároztuk, hogy ezen valahogyan segíteni kell. Meg kell menteni az ország becsületét — azért hát, kedvelt híveim, egy életem, egy halálom — találjatok ki valamit, amivel ezen változtatni lehetne. Egy szó, mint száz — halljam az okos beszédet.

Kulipintyó (az ajtónál, hangosan, mintegy kihirdetve): Álljon elő, aki tud valamit!...

(Szünet.)

Király: No mi az? Nem jelentkezik senki? Árgirus királyfi talán nem tudta legyőzni a hétfejű sárkányt a pitvarajtó előtt?

Babszem Jankó (papírt vesz elő): Felséges királyom, ebben a percben hozott egy fehér galamb aranycsőrében egy levelet, túl az Óperenciáról, hogy Árgirus királyfi nem jöhet, mert nem kapott vízumot.

Király (haraggal): És ezt most mondod? Már megint a hipp-hopp galambbal dolgoztok — mire való a sürgöny? Na, szépen vagyunk. Ki segít rajtunk, szegény országunkon!... Fele királyságom azé, aki segíteni tud!... Édes lányom, gyenge lépesmézem, monddsza már, mi bajod, ne keserítsd szegény apádat!

Királykisasszony: Brühühü!... Jaj nekem, jaj már nekem! Minek jöttem a világra!... Brühühü!...

Király (haragosan): De hát miért sírsz, miért rísz, te rossz gyerek?

Királykisasszony: Brühühü!... Hogyne sírnék, mikor így van a mesében!... Brühühü!... Minek szült az anyám, hogy nekem ebbe a mesébe kellett belekerülni, mint a kukacnak a sajtba!... Brühühü!...

Király: Ó, te boldogtalan, hiszen nem kellesz senkinek!... Hát ti, lányok... Csipkerózsika... Hófehérke... Hamupipőke — minek fogadtalak benneteket egyetlen lányom udvarhölgyeinek, ha nem tudjátok jókedvre deríteni?!... Hófehérke, hallod-e, hozzád beszélek!

Hófehérke (feláll, affektáltan): Hallom. Dehát mit tegyek? Mondtam már neki, hogy ecki-becki tengerecki tánc, mégse nevetett! Nem csiklandozhatom reggeltől estig! (Tükörben nézi magát.)

Király (haragosan): Erigy vissza a hét törpéhez, hiú teremtés! Ha a gyerekek megtudják, hogy mióta a mérgezett almát kikköhögted, sokkal több baj van veled, mint a gonosz királynéval, soha többé nem kérik a papájukat, hogy meséljen rólad! Hiszen még a tükrét is elloptad!.. .

Hófehérke (sértődötten): Arról nem tehetek, hogy jobban tetszettem a királyfinak, mint (rájuk mutat.) Csipkerózsika, vagy Hamupipőke!....

Csipkerózsika (szelíden): Ó, igen, édesem — tudom, hogy nagyon tetszettél neki — míg én aludtam.

Hófehérke (gúnyosan): Száz évig, még hozzá, édesem. Nem szívesen várnak a lányokra ilyen hosszú ideig!...

Csipkerózsika (csipkelődve): Van, akire várnak, édesem — olyanra, akire érdemes!...

Hófehérke: Ami azt illeti, nekem heten udvaroltak.

Csipkerózsika: Igen, édesem, hét törpe... Gusztus dolga. Én jobban szeretem a magas férfiakat.

Hófehérke: De a férfiak nem szeretik a nagyon hegyes nyelvű hölgyeket, csipkelődő Rózsika!...

Csipkerózsika: Te csak törődj a hófehérneműddel, édesem!...

Hófehérke: Te pedig a hecseli-lekvárral, drágám!.. .

Hamupipőke (szendén): De lányok, lányok! Nem szégyenlitek, veszekedni az udvar előtt!...

Csipkerózsika (hangosan ráripakodik): Jó, jó — te szende ibolya — nagyon jól tudjuk

mindketten, hogy nem ment fel neked az a huszonhetes cipő!

Hamupipőke (felfortyan): Kikérem magamnak!... Azért, mert nincs negyvenkettes lábam, mint Hófehérkének —

Hófehérke (vörösen): Ó, te szemtelen!... Te, aki kiintrikáltad szegény nővéreidet a színiiskolából.

Hamupipőke: Én?!... És te mered mondani?...

Király (haragosan veri jogarával a trónus oldalát): Elég, elég, haszontalanok!!... Nem látjátok, hogy zokog a királykisasszony?!... Ezzel akarjátok felvidítani?...

A három leány (fenyegető pillantásokkal elhallgat, méregeti egymást).

Király: Fogtok mindjárt boldogan élni, míg meg nem haltok?!... Egy szót se halljak többet!... Irgom-burgom!... Táltos!... Add elő királyi akaratunkat!...

Táltos: Hogy adjam elő, felséges királyom, mikor magam sem tudom!...

Király: Forgasd meg ujjadon a gondolatlátó gyűrűt — majd csak kitalálsz valamit.

Táltos (forgatja, aztán boldogan): Hipp, hopp — ott legyetek, ahol akarom!... Megvan a mesebeli megoldás!... Csir-csár — Szabó Pál!... Menten váljak zöldbékává, fehérpárává, ha nem találtam meg. Mevegtavaláváltavam! Mergetargalárgatargam! Uccu Sári, sarokra!

Király: No mondd már!

Mind: Halljuk!... Halljuk!...

Királykisasszony (zokog): Jaj nekem, jaj nekem!

Táltos (fontoskodva): Hé, táltosok! Igri-

cek! Móricok! Hé mindenki — hé pucpasztaszemű, bádogorrú kabarészerzők — hé kakastejen, varjúmargarínon élő színházdirektor! Elment az egyszeri kacsalábon forgó újság, jó szerencsét próbálni, körkérdést csinálni. Sütött neki édesanyja hamubasült omlós pogácsát, forgácsfánkot, krampampulit. Beállít ám az egyszeri újságíró a nagyfene szerkesztőhöz. Mi kell, édes szógám, mondja a nagyfene szerkesztő — mer nálam három esztendő egy nap: annyit kapsz tudnillik ma három esztendő alatt, mint azelőtt egy napra. Hej, szerkeszt'ram, azt mondja az egyszeri ujságíró, nagy dologban járok biz én, szerkeszt'ram. No mi az, édes fiam. Azt mondja erre az egyszeri ujságíró, tuccik tenni szerkeszt'ram, arról van szó, hogy Publikum királykisasszony igen szomorú, egyre sír-rí — vízimalmot hajtanak a könnyeivel...

Mind: Éljen a királykisasszony!

Táltos: Hiszen éppen ez az: éljen Publikum királykisasszony — de miből? Azt gondolta hát ki a furfangos ujságíró, hogy meg kellene nevettetni a királykisasszonyt. Veti rá a nagyfene szerkesztő erre: no, édes fiam, itt van az írdatlan nagy világ — hát ki nevettesse meg Publikum királykisasszonyt? Szaladj csak ide a szomszédba, a színházi unióba, — annak a kapujába áll a hétfejű Beöthy László, hátha az tud valamit. El is ment az egyszeri újságíró, itlett-botlott, rákapott a tüzes taxira, aszongya neki: hipp, hopp, ott legyek, ahol akarom. De aszongya a kutyafejű kocsis, nálam hét nap egy esztendő, egy garas nyolcvan pengő — van-e nálad annyi?!... Van nálam két font bankó meg egy fél, aszongya az

egyszeri ujságíró — elvisz-e annyiér, maga piszok csirkefogó? Szerencséd, hogy nagyságos úrnak szólítottál, — feleli erre a kutyafejű kocsis — hipp, hopp, szállj fel!... Meg is érkeztek a hétfejű Beöthy László elejbe. Jóestét, igazgató úr!... aszongya nekije. Szerencséd, hogy a magyar drámairodalom nesztorának szólítottál, — feleli rá a hétfejű igazgató — különben menten leharaptam volna az előlegedet! No mit akarsz tőlem? Aszongya az egyszeri ujságíró: nagy a sírás-rívás Csonka-Meseországban — sír-rí Publikum királykisasszony — ki nevettesse meg? Ki hát, — véli erre a hétfejű színigazgató — csakis az én derék humoristáim — mire valók volnának különben? Eriggy el hozzájuk, végy magad mellé hét alabárdost — de vigyázz, el ne nevesd magad, különben közönséggé változtatlak a Feldszínházban. El is ment az egyszeri ujságíró, hogy jöjjenek, nevettessék meg Publikum kisasszonyt. Eddig volt, mese volt, talán igaz se volt.

Király (lelkesen feláll): De bizony igaz legyen, aki lelke van!... Publikum kisasszonyt meg kell nevettetni!... Hol vannak azok a kóconfic legények?!...

Táltos: Mit tudom én? Csak úgy, mint a mesében.

Király (háromszor tapsol): Hé, Kulipintyó!... Eriggy az országútra, tedd közzé Bendegúz király izenetét: Aki meg tudja nevettetni Publikum királykisasszonyt — azé legyen a lányom, meg a fele királyságom!... De jól gondolja meg a beste lélek, aki vállalkozik rá: mert ha meg nem nevetteti, karóba húzatik, teste felvágatik, négyfelé szegeztetik!... Hé, hóhér, Galambszív Jóska!

Hóhér (mekegve): Itt vagyok!...

Király: Készítsd a karókat — jönnek a humoristák!

Hóhér: Igenis kérem, — jaj de sajnálom szegénykéket.

Király: Mert azt kijelentem, hogy humorban nem ismerek tréfát. Publikum királykisasszonynak nevetni kell — ha addig élek is. Itt máma nevetve lesz. — Kulipintyó — eriggy!

Kulipintyó: Igenis, felséges királyom! (Tiszteleg, aztán el. Hallani, ahogy odakünt három kürtös megszólal. Utána Kulipintyó hangja, amint elmondja a király izenetének szövegét).

Királykisasszony (zokog): Jaj istenem, istenem! Mi lesz ebből!...

Király: Hallgass, te gonosz csont! Inkább készítsd elő gyenge oldaladat — azt akarom, hogy ketten fogják nevettedben.

Nagy mozgolódás, készülődés.

Csipkerózsika: Jaj, de érdekes lesz! Jönnek a híres humoristák!...

Hófehérke: Én autogrammot kérek tőlük!...

Hamupipőke: Én kikeresem a viccet a hamú alól is!

Csipkerózsika: Én fölébredek álmomból!...

Vasorrú bába: Én, mint vasorrú szülésznő, segítek nekik, ha nem akar megszületni a vicc csattanója.

Csipkerózsika (Hófehérkéhez): Te már megint kezded a kacérkodást!... Ezeknek nem fogod beadni, hogy olyan kis ártatlan vagy!...

Hófehérke: Ne félj — téged nem akar senki felébreszteni!...

Hamupipőke: De nem ám!...

Csipkerózsika: Még te is beszélsz, kis naiva!... Talán azt reméled, hogy szerepet kapsz Molnár Ferenctől?

Hamupipőke: Előbb, mint ti ketten. —

Csipkerózsika: Nézd, milyen szemtelen!... Talán be akarsz kerülni a Színházi Életbe?...

Hófehérke: Előbb leszek bent, mint ti ketten!...

Csipkerózsika: Nem törjük magunkat utána!... Engem már megzenésítettek!

Hófehérke: Rólam darabot írtak!...

Hamupipőke: Belőlem kabaréfigura lett! Itt én vagyok az első!...

Király (veri a trónus oldalát jogarával): Hé!... Elég legyen ebből a lármából!... Egy szót se halljak többet!...

Csend. Feszült várakozás.

Kulipintyó (visszajön).

Király (feláll): No, mi hír, édes szógám?

Kulipintyó: Kihirdettem a király üzenetét — kilenc fekete ujságíró menten elkapta, — ha elkapta, elvitte — ha elvitte, közzétette, ha közzétette, lesz is foganatja. Itt állanak a kürtösök a ház előtt; ha jön valaki, menten jelzik. Áll a nagy torna!... Jöhetnek a mesebeli humoristák megküzdeni a világszép Publikum királykisasszonyért!...

Király (zordonan): Kulipintyó — az ajtó elé!

Kulipintyó (tiszteleg és el).

Babszem Jankó (az általános csöndben, síri hangon):

Felmászott a bihal a kútra,
Engem rózsám ne csalogassál,
Mert ha engem még csalogató,
Meghalok én szégyönletömbe.
Eressz el, rózsám, eressz
Itt ma nevetve lesz!...

Mind (ünnepélyesen és áhitattal): Itt ma nevetve lesz! ...

Babszem Jankó:

Ha leszakad a kezünk is,
Ha mindnyájan megveszünk is,
Szil-szál-szalmaszál,
Itt ma nevetni muszál!...

Mind (elszántan és lelkesen): Itt ma nevetni muszál!...

Királykisasszony (jajgatva): Jaj, de félek!... Jaj, de félek!... Jaj nekem, mért is vagyok a világon!...

Babszem Jankó:

Hegyezd, Jóska, a karókat,
Húzd fel rá a nevetni-nem-akarókat,
Becsavarjuk takaróba,
Feltüzdeljük a karóba,
Minden hajam szála reszket,
Hallunk majd sok humoreszket.

Mind (gyászosan): Hallunk majd sok humoreszket.

(Három kürtjelzés, mindenki elhallgat.)

Kulipintyó (megjelenik az ajtóban, harsányan jelentve): Heltai Jenő!... (Megáll az ajtóban.)

Király (vésztjóslóan): Jöhet!...

Csipkerózsika: Jaj, de izgatott vagyok! . . .

Heltai (a hóhér kíséretében sietve bejön; meghajlik): És ha kérdenem szabad, melyik a királykisasszony?

Király (oda mutat): Ott van, nemes lovag!

Heltai: Aha, látom már!...

Csipkerózsika: Hallod! Azt mondta: látom már!

Hófehérke: Jaj, de cuki!...

Hamupipőke: Mindjárt megpukkadok! (Lökdösik egymást, alig tudják visszatartani a nevetést.)

Heltai (a királykisasszonyhoz): Kedves királykisasszony!

Mind (hangosan nevetnek).

Heltai (határozottan): Szeretném azonban megfordítani a sorrendet: előbb jöjjön a vicc, aztán a hatás. Tehát, tekintve, hogy a (hátra kap) fejemről van szó, a pályafeltételek szerint, engedjék meg, hogy védjem magam.

Király: Csönd legyen!

Csönd.

Heltai: Kedves királykisasszony!... Nagyrabecsült atyádnak, az egyszerű, de becsületes királynak engedelmével, mesélni fogok neked a zöld disznóról. — A zöld disznó, mint tudjuk, egy egyszerű kártyafigura volt az alsósban.

Mind (hangosan nevetnek).

Heltai: Fiatal korában Blaunak hívták, de mert nagyon utálta a hazárdjátékot, csak babra volt hajlandó játszani, mint a kisgyerekek szoktak, nehogy a pénzét elveszítse.

Mind (hangosan hahotáznak).

Heltai: De a zöld disznónak pechje volt: mult hónapban három kiló babot vesztett és teljesen tönkrement. Akkor megesküdött, hogy soha többé nem kártyázik: legfeljebb egészen ártatlanul — pénzbe.

Mind (hangosan nevetnek).

Királykisasszony (felzokog).

Heltai (rémülten): Mi az, az istenért?

Királykisasszony (zokogva): Tudom, mire céloz ez a szomorú, bánatos költő — zöld disznó én vagyok!... Jaj nekem, jaj nekünk. (Zokog.)

Heltai (ijedten): De kedves izé... királykisasszony — ne tegye ezt velem!... Ma reggel egy körkérdező ujságíró megkérdezte tőlem, hogy melyik korban szeretnék élni?... Én azt feleltem neki, hogy *ebben a korban — ha lehetne!*... Úgy látom, — (a hóhérra néz) nem lehet.

Királykisasszony (hangosan felzokog).

Csipkerózsika (ijedten): Mi bajod, Pubikám?

Királykisasszony (zokogva): Eszembejutottak a mesternek azok a gyönyörű, szomorú versei!... Brühühü... (Zokog.)

Király (felugrik): A lányom sír!... Vigyétek!...

Kulipintyó és Hóhér (közrefogják Heltait).

Hóhér (udvariasan): Tessék jönni, kérem, kedves mester.

Heltai: Hová?

Hóhér: A karóba!

Heltai (keservesen): Megmondták nekem: addig nyújtózkodjál, amíg a karód ér!

A három udvarhölgy (körülveszi): Kedves mester! Egy autogrammot!...

Heltai: Az utolsót!... (Ír. Közben a hóhérhoz) Mondja — nem fog fájni?

Hóhér (szelíden): Csak annyira, mint egy Császár Elemér kritika a Szózatban.

Heltai: Na, azt ki lehet bírni!... Azt is hátulról szoktam olvasni!... (El a hóhérral és Kulipintyóval.)

Király (zordonan): Jöhet a másik!...

Háromszoros kürt.

Kulipintyó (megjelenik, jelentve): Móricz Zsigmond — népmesék költője!...

Mind (örömmel): Éljen!...

Király (örömmel): Na — ez lesz az! Ennek csak sikerülni fog — aki úgy ismer bennünket!

Csipkerózsika: Jaj, de kíváncsi vagyok rá! Még úgyse láttuk itt soha.

Móricz (jön a hóhérral): Pálinkás jóreggelt kívánok — hát hogy ityeg a fityeg?

Király (méltósággal, de nagyon barátságosan): Isten hozott, édes szógám. Hol jársz erre, amerre a madár se jár?

Móricz (körülnéz): Ejnye, hová hoztak engem?

Király: Nevettesd meg leányomat — a mindigsíró Publikum királykisasszonyt!... Bízunk benned!

Móricz (előrejön, mindenkibe belebotlik): Tessék csak rámbízni! Otthon vagyok én itten, mint tegnapos malac a toronyban!... (Meghajtja magát Babszem Jankó előtt.) Tündérszép királykisasszony!...

Mind (nevetnek).

Királykisasszony (felzokog): Jaj nekem!...

Kulipintyó: Nem az a királykisasszony, Zsiga bátyám.

Móricz: Ja, pardon! kicsit rövidlátó vagyok.

(A vasorrú bába előtt meghajtja magát.) Hej, ispilángi rózsa! legszebb királykisasszony!...

Mind (nevetnek).

Kulipintyó: Zsiga bátyám — az a vasorrú bába!

Móricz (fejére csap): Persze, nocsak: elfelejtettem! Pedig föl volt jegyezve nálam!... (A király elé áll.) Jóreggelt, szép királykisasszony!...

Mind (nevetnek).

Móricz (idegesen kitörve): Hát kicsoda maga, vén szakállas zsidó? (Panaszosan.) Én itt nem ismerek senkit, nem ismerem ki magamat, — hova hoztak engem?! Hol vagyok?!...

Hóhér (szelíden): Népmeseország fővárosában, a kacsalábon forgó kastélyban!...

Móricz: Hát ez meg mi a rézfánfütyülő szerkesztőség? Hány példányban jelennek meg maguk? Sok szerkesztőséget láttam már, de ilyen cifrát még soha! Ne mókázzanak velem ilyen marhaságokkal — hol a főszerkesztő úr? ki itt a felelős kiadó?

Királykisasszony (felzokog).

Móricz: Nekem azt mondták, hogy húsz százalékot kapok a tantièmeből — és mindjárt lefordítják németre, angolra, spanyolra, portugálra és kutyafuttában, szegről norvégre. Engem ne tanítsanak népköltészetre — tudom én, mi az a anyacsavaron forgó cifraszűrös rotációsgép!

Királykisasszony (felzokog).

Király: Vigyétek!...

Kulipintyó és Hóhér (közrefogják Móriczot).

Móricz: Hová?

Hóhér: A karóba!...

Móricz: A karóba?!... Ja, tudom már —

az a könyvosztály, úgye? Ott kapom az előleget?!...

Kulipintyó: Előleget — hátullag.

Móricz: Gyerünk, gyerünk a szerződéssel! (Vidáman el a hóhérral és Kulipintyóval.)

Királykisasszony (hangosan zokog).

Király (csüggedten): Ez se sikerült! Ki fogja megnevettetni, ha ő se?

Hármas kürt.

Kulipintyó (jön, jelent): Molnár Ferenc — a Pesti erkölcsök írója! Az Ördög szerzője! A Liliom költője!

Mind (nagy örömmel): Na végre!...

Csipkerózsika: Gyerekek — olyan izgatott vagyok!...

Molnár (jön a hóhérral, monoklival, gőgösen, nyersen): Jónapot. Bocsánatot kérek, nagyon sok dolgom van. Azt hiszem, röviden végezhetünk, néhány megjegyzés kapcsán. Kérem, maradjanak csak ülve. (Körülnéz.) A király? Igen, jó helyen van, maradhat. De a világítást kicsit lejjebb kérem. Úgy, jó lesz. A mellékfigurák — nem jó. A három udvarhölgy — kicsit előbbre — na, gyorsan.

Szereplők (ijedten engedelmeskednek).

Molnár: Csöndet kérek. Ide egy kis zene jön — zongora, piáno. A királykisasszony — egyelőre — halkan sír. Zöld fény.

Királykisasszony (felzokog).

Molnár: Ez túlhangos volt. Halkabban. Jól van. Hát kérem, fejezzük be. — Csöndet kérek, sok dolgom van. Előre bejelentem, hogy a fele királyságot, a királykisasszony megnevettetésének díját, dollárban tessék átadni. A hölgy ke-

zéről lemondok — esetleg Incze Sándor igényt tart rá. — (A királykisasszonyhoz, szigorúan.) Még ne tessék nevetni, majd ha szólok. Nicht vor die Dienstboten. Piros fény.

Mind (ámulva nézik).

Királykisasszony (zokog).

Molnár: Jól van. Tehát: a szegény, szerencsétlen Liliom egy brusztflekket ken le a halálnak és sírva röhög Andoron, aki nagyot, mélyet kacag, miközben megreped a szíve. Egy-kettő-három — mikor hármat mondok, lehet nevetni. (Tapsol.) Egy-kettő-három!...

Mind (gépiesen, ütemben nevetnek): Ha!... ha!... ha...

Királykisasszony (hangosan felzokog).

Molnár (haragosan): Mi ez? A nevetést mégegyszer kérem, nem jó volt! (Tapsol.) Egy-kettő-három!...

Mind (gépiesen, ütemben nevetnek): Ha!.. ha!... ha...

Királykisasszony (zokog).

Molnár: Most külön a királykisasszony . . .

Királykisasszony (zokog).

Molnár: Hármat tapsolok, harmadikra nevet!... (Tapsol.) Egy-kettő... (Meggondolja magát, ujját homlokára teszi.) Várjunk csak! (Félre.) Minek tegyem ki magam meglepetésnek? Az nem az én formám. (Hangosan.) Hölgyeim és uraim, meggondoltam a dolgot... A királykisasszonynak, darabunk szempontjából, nem jól áll a nevetés. Csak zokogjon tovább, nekem így jobban tetszik: jobban áll a főfigura szempontjából.

Királykisasszony (hangosan felzokog).

Király (feláll, kinyújtja a karját): Vi...

Molnár (közbevág): Hagyja, majd én. (A

hóhérhoz.) A hóhér ide áll mellém: így — egy kicsit jobbra. Kulipintyó mester előremegy. Kék fény. Gyászinduló. Hol van a karó? Én megyek előre, az urak utánam. Kivégeztetésemet a Vigszínháznak adom — nem, inkább a Magyarnak — nem, a Városinak. Á, mégse, a Nemzetinél maradjon. Mehetünk. Voilà. Függöny. (Ünnepélyesen és gőgösen el a Hóhérral és Kulipintyóval.)

Mind (zokogva): Jaj, de szép volt... Jaj, de jól nevettünk!... (Szemüket törülgetik.) Jaj, de pukkasztó volt!...

Hármas kürt.

Mind (megtörlik a szemüket, felfigyelnek).
Kulipintyó (jön, jelent): Karinthy Frigyes.
Király: Hadd jöjjön!

Csipkerózsika: Jaj, de jól fogunk mulatni!... »Így írtok ti«... Megpukkandunk a röhögéstől!... Mindenkit kicsúfol!... Bullok, ojha, faremidó...

Hófehérke: De hiszen ez nem humorista, ez egy rettentő szomorú író — olvastam a »Fájdalom« című művét!... Mindenkit dícsér!

Hamupipőke: Én nem olvastam tőle semmit — juj, de kíváncsi vagyok rá!...

Karinthy (jön a hóhérral, veszekedve): De kérem, hagyjon békén! Mondom, hogy nem akarok pályázni!

Hóhér: Akkor miért tetszett jelentkezni? Alló, előre — most már nem lehet visszamenni. (Húzza.)

Karinthy (vonakodik): Jó, de nem most mindjárt... Várjanak egy kicsit, mindjárt jö-

vök — csak átszaladok egy percre ide a világegyetemre, befejezni a tanulmányaimat.

Hóhér: Nem lehet — tessék jönni.

Karinthy: De előbb meg kell írni gyorsan valamit — egy cikket a »Nyugat«-nak — egy viccet a »Borsszem Jankó«-nak — egy operát a párizsi »Odeon«-nak — egy levelet Lloyd Georgnak — egy kabaréjelenetet az Andrássy úti színháznak — megígértem... megfogadtam... lekötöttem... mindjárt jövök... be kell fejezni ezt a jelenetet is... amit most játszunk... még nincs meg a vége...

Hóhér: Nem lehet, tessék pályázni. (Behúzza.)

Karinthy (gyorsan meghajtja magát): Jónapot, hogy vannak, hogy vannak?

Király: Hol jársz erre, édes szógám, ahol a madár se jár! Nevettesd meg leányomat, Publikum királykisasszonyt.

Karinthy: Nem lehetne előbb... Különben nem bánom. Miről van szó? Kit kell megnevettetni?

Hóhér: A királykisasszonyt! (Mutatja.)

Karinthy: Köszönöm, igen látom már!... Mit parancsol a kisasszony? Tudok bukfencet hányni, tanultam a IV-ik bébe! Tudok hasbeszédet, tudok kukorékolni, — tudok állathangokat utánozni!... Például, várjunk csak — hogy tesz a pettyes szabódezső... vagy a foltos balázsbélabillegető... vagy a pompás krudymadár... vagy a kényes szomorika... Parancsolja? (Tölcsért csinál a tenyeréből, mintha utánozni akarna.)

Királykisasszony (zokogva rázza a fejét).

Karinthy (abbahagyja): Akkor talán felvágom a hasamat?... Vagy elmondom, mit súgott

nekem a hóhér, mikor bejöttünk? Vagy elmondom, mi lesz holnap ebédre! Vagy elmondom az élettörténetemet!

Királykisasszony (rázza a fejét).

Karinthy (fejére üt): Hopp!... elfelejtettem a hordókat!

Királykisasszony (felfigyel).

Karinthy: Tudniillik nem lehetett átcsavarni a végén... Nagyon meg volt duzzadva, de azért azt hiszem, be lehetne illeszteni a harmadik felvonásba. — Tudja, kedves kisasszony, min múlott az egész? — Nevetni fog, ha megmondom!...

Királykisasszony (figyel): Tessék?

Karinthy: Eddig nem akartam szólni, — de most muszáj.

Királykisasszony (türelmetlenül): Miről?

Karinthy: Rémes dolog történt — de őrülten nevetni fog!...

Királykisasszony (toporzékol): Miről van szó?

Karinthy: Nem mondhatom meg — ennyi ember előtt, csak magának külön. Őrülten nevetni fog!...

Király: Halljuk! Halljuk!

Karinthy: Nem lehet. — Menjenek ki mind — vagy engedjenek kettőnket kimenni...

Király (felháborodva felugrik): Vigyétek!... Karóba vele!

Karinthy (szomorúan): Mondom — nem lehet a nőkkel bizalmasan beszélni!... (A hóhérhoz) Jöjjön, kedves kollega — olvassa fel közben Lendvai István verseit, akkor könnyebben megy majd! (El Kulipintyóval és a hóhérral.)

Királykisasszony (hangosan zokog).
Király (mérgesen): Hallgass!...

(Három kürtjel.)

Kulipintyó (jön, jelent): Szenes Béla!...
Csipkerózsika: Á! A buta ember
Hamupipőke: Á! A gazdag lány!...
Hófehérke: Á! Az alvó férj...
Szenes (jön a hóhérral): Alázatos szolgája!...

Király: Isten hozott, vidám pásztorlegény! Nevettesd meg leányomat, Publikumot, a síró királykisasszonyt!...

Szenes: Igenis. (Óvatosan.) Az a kérdés — kik voltak már itt?

Hófehérke (szemérmesen): Miért tetszik kérdezni, kedves mester?

Szenes: Csak, mert azt nekem tudni kell.
Hamupipőke: Heltai... Móricz... Molnár... Karinthy...

Szenes: Igen. (Noteszében lapoz.) Szabadna tudnom — ez a négy humorista milyen vicceket mondott? Azt nekem tudni kell. (Ceruzát vesz elő és egy nagy radirgumit.) Tehát milyen viccet mondott Heltai?

Csipkerózsika (szomorúan): Nem mondtak vicceket.

Szenes (fölragyog): Nem? Akkor jó. (Visszateszi a noteszt, a ceruzát és radirgumit.) Tehát, tisztelt publikum. Ezt tessék meghallgatni. (Gyanakodva a lányokhoz.) De igazán nem mondtak — nem csapnak be?

Lányok (lelkesen): Nem! Nem! Halljuk!...
Szenes: Tehát. Vidám írás. Mondd, papa,

mi az, ha feldobják, fehér, ha leesik, valuta? — Az, édes fiam, a tojás ára Zürichben.

Mind (hangosan hahotáznak.)

Szenes: Más. — Mondd, papa, mi az: ha ledobjuk, Zürich, ha felesik, tojás? — Az, édes fiam, a fehér tojás ára sárgában.

Mind (hahotáznak.)

Szenes: Más. — Mondd, papa, mi az, ha feldobják, dió, ha leesik, héjjas... Az, édes fiam...

Királykisasszony (percre abbahagyja a zokogást, felbámul).

Mind (sürgetve): Na? Mi az?

Király (reménykedve): Monddsza édes szógám...

Szenes: Várjunk csak. Ha feldobják, dió, ha leesik... Nem is. Ha leesik, Héjjas... ha feldobják, istennyila... Pardon, egy percre... Ha feldobják, istendió... ha leesik... tojásnyila... ha feldobják, leesik... ha leesik... (belezavarodik, síró hangon.) Ha leesik, Molnár... ha feldobják, Szenes... ha leesik, Forray... (sírva) Tanár úr, kérem, én készültem... Hol a noteszom... (keresgél.) Ha feldobják, régi vicc .. ha leesik, száz előadás...

Királykisasszony: Szegénykém!... (Zokog.)

Király (zokogva): Vigyétek — mert megszakad a szívem! (Eltakarja az arcát.)

Szenes (sírva a hóhérhoz): Jaj, mamám!... (El a hóhérral és Kulipintyóval.)

Király (meghatottan): Ha feldobják, dió... Ebben bíztam eddig a legjobban...

(Három kürtjel.)

Kulipintyó (jön, jelentve): Szép Ernő.

Hamupipőke: Jaj, de édes!

Hófehérke: A legjobb barátunk!

Csipkerózsika: Majdnem ő lett a vőlegényem — egy perccel később jött, mint a királyfi!...

Szép (a hóhér és Kulipintyó behozzák, óriási pólyában, szájában cuclival, amibe tinta van, kezében csengettyű, amivel folyton csenget. — Általános csodálkozás, aztán öröm).

Lányok (összevissza): Jaj, de cuki!... De édes!... Milyen dundi!... Nézzétek a gödröcskéit!... Jaj, de ennivaló! (Felugrálnak, elkapkodják Kulipintyótól, egymástól.) Add ide!... Mutasd!... Ernőte... Ernőte...

Király: Nem lesz kicsit fejletlen vőlegénynek?!... feltéve, hogy meg tudja nevettetni?...

Babszem Jankó: Bízd csak rá, felséges királyom, van annak magához való esze!...

Király: Akkor hát jól van. Erre csörög a dió, arra meg a mogyoró — édes szógám, Hüvelyk Matyi, nevettesd meg Publikum királykisasszonyt. — Lányok, tegyétek le!... (Leteszik a csecsemőt, a hóhér és Kulipintyó kétfelől fogják.)

Szép (mély hangon, férfiasan, de selypítve): Nénik, bácsik — mindenféle népek!... Az élet álom — madamat ajánlom!...

Mind (összevissza nevetve): Jaj, de édes!... jaj, de drága!... Beszél!...

Szép (rázza a csengőt): Ad-di-de... Adide... Ady End-re!... Hihi... Csingilingi...

Királykisasszony (nézi, majdnem elmosolyodik).

Szép: Da...da Da...ni Jó... Jób... Dani... Vi... vi... Világ... Sze... szer... szerkesztőség... Tál... Blumentál...

Király (leszáll a trónusról, odajön): Ernőke... Ispiláng... Nevess!...

Szép: Pa... pa... Patika...

Király: Nevess... Kuc-kuc... (Csiklandozza.) Nevettesd meg a királykisasszonyt... ha megnősz, te leszel a vőlegénye...

Szép: Vő... vőle... gény... Ví... Víg... színház... dá-dá-dá. Eee... (Hangosan bőgni kezd.)

Király: Mi az?... Az istenért!... (Közelebb hajol, hirtelen, ijedten.) Vigyék — vigyék gyorsan ezt a gyereket — ültessék a karóra!... (A bőgő csecsemőt a hóhér és Kulipintyó gyorsan kiviszik.)

Lányok (összevissza): Jaj, de kár... De édes volt! Hozzák vissza!...

Hármas kürt.

Kulipintyó (jelent): Kassák Lajos!...

Hamupipőke: Ahá!...

Hófehérke: Ki ez?

Vasorrú bába: Csak várjatok! Én ismerem!... Ő csinálja a forgószelet.

Kassák (határozott léptekkel bejön): Dobro vecser!... akarom mondani, tömör jóestét négyszögellnek a világtengelybe.

Király: Tessék?

Kassák: A negyedik rend ideológiája nem engedi, hogy erre feleljek. De miután tudom, hogy mi a cél, ezennel meghatározom, hogy ami itt történik, az egy közönséges népköltészet, mai formájában nem illeszthető be a kiteljesedett világmérgezésbe. De Mácza Jánossal már megbeszéltük a dolgot. Ezen változ-

tatni kell. Mert például Petőfinek a »Befordultam a konyhára« című verse, az egy népköltészet. De úgy, ahogy meg van írva, nem lehet nevetni rajta. Tehát átírásomban következőképpen hangzik:

Konyhálkodás.

Konyha.
Hideg igazándiság, ritmus.
Vonalak inferenciája.
Szabad-evés lehetősége.
Fiatal cselédes, vágyba-rezdülése
Izomgyurmának. pont. Félix.
Büdös élet lihegés.
Ritmusok ! ! ! ritmusok ! ! !
Ritmusok ! ! ! ! ? ¯ ; ′ —)
Tanárkodó hepca!
Hapci ! !
Scherdülierende mädchen?
Zickzehne, zachzene wass hast du — davon?
Szem. Szivárványhártya + reflex
— könnyzacskó
eszemet adta, vette, vatta.
Szimfónia! büdös.
Tolnai Világlap, Hagada.
O gallérom, te fekete szutyokmadár!
Párzás, párzás, tuskótestek
tumultuozus surlódása.
Pipa! vulkán
Hej, hó . . . . ó . . . . oppp ! ! ÉN. ÉN.
ho . . . . o . . . .opp ! !
hó ! rukk ! krrr ! ! . . . . .
Brekeke ! ! ! . . . . . (én ?)
Girbic
Gerbec

Királykisasszony (hangosan sír).
Kassák: Ergec-bergec.
Mind (gurulnak a nevetéstől).
Királykisasszony (hangosan zokog): Ergec-bergec.

Király (fuldokolva a nevetéstől): Vigyétek!... Hiszen ez őrült!

Kassák: Véleményem a világtengelyt súrolja kiszöggellő rombusokban. (A hóhérhoz.) Gyerünk! Utolsó szavam: fizessetek elő a »Má«-ra. (El a hóhérral és Kulipintyóval.)

Király: Az én szépséges lányom tovább' sír!!... Nincs hát senki, aki megnevettetné!... Jöjjön a város apraja-nagyja... Jöjjön elő Bárczy István... a falu mind... Tetemre hívom a humoristákat!... Senki se jön?... Vége a sornak?...

(Hármas kürt.)

Kulipintyó (jön jelentve): Bús Fekete László!...

Királykisasszony (hangosan felzokog).

Király (vadul): Vigyétek!...

Kulipintyó (el a hóhérral. Az ajtót sarkig nyitva hagyják).

Király: Mi lesz? A helyzet reménytelen. Újabb haditervet kell megbeszélni: a humoristákkal nem megyünk semmire. Táltos!... hívd össze az udvart.

Táltos: Hé! móricok! Igricek! Hé mindenki!... Az egész udvar!...

Mind (összesereglenek; Kulipintyó és a hóhér is visszajönnek).

Király (a hóhérhoz): Elvégezted a kötelességedet?

Hóhér: Igen — mind behúztam a karóba. Ott ülnek egymás mellett, mint a köcsög a kerítésen.

Király: Küldd el a kürtösöket — valami újabb csudát kell megbeszélni.

Kulipintyó (az ajtóhoz megy, kikiált): Kürtösök — elmehettek! ...

(Három kürtjel, aztán szünet.)

Király: Hé, Táltos! forgasd meg gondolatlátó gyűrűdet!... Mindnyájan holtra nevettük magunkat, de Publikum kisasszony még mindig sír.

Táltos (kínban): Várjatok csak — (forgatja a gyűrűt. Mind kíváncsian körülállják, még az ajtónálló is, úgyhogy az ajtó egy percre tárvanyitva marad. Megjelenik az ajtóban Rip van Winkler, vigéc, bőrönddel a kezében. Beles az ajtón, kopogtat, de hogy senki se figyel rá, lassan bejön — előbb a fejét dugja be, aztán beódalog.)

Rip (torkát köszörüli): Jónapot kívánok!... Stör ich?... (A levegőbe kopog. Nem hallgatnak rá, hangosabban.) Jó napot kívánok!...

Kulipintyó (megfordul): Ki az? Mit akar?

Rip: Bocsánatot kérek... hallottam, hogy valami pályázatot tetszettek kiírni...

Mind (odafordulnak, Rip beszéde közben lassan elfoglalják a helyeiket.)

Király (lemondással): Hogy hínak? Miért nem jelented be magad?

Rip: Nevem Rip van Winkler, utazó. Bocsánatot kérek, nyitva volt az ajtó.

Király: A pályázat miatt jöttél? Soha nem hallottam a nevedet. Te akarod megnevettetni a királykisasszonyt?

Rip (csodálkozva): Én, kérem?... Itt valami tévedés lesz, kérem. Én, kérem. mintákat hoztam... Már tíz éve próbálom tiszteletemet

tenni, de mindig elküldtek... Tíz év nagy idő, kérem — azóta állok itt a kapu előtt... na, de hát mindig azt mondták nekem, hogy ebben a városban három nap egy esztendő... hát kiszámítottam, az csak kilenc nap és egy háromnegyed... annyit megér nekem a firma. Úgyis átalányt kapok napi kiadással.

Király (csodálkozva): De hát honnan kerülsz elő?

Rip: Wie heiszt, honnan kerülök elő? Furcsa kérdés. Ezelőtt tíz esztendővel, 1912-ben indultam el Pestről, a cég a Dohány uccában van. Azt mondtam a főnökömnek, hogy tíz százalékot adjon... Azt mondta, ne meséljek... Hogy az csak a mesében van... Jó, mondtam én, ha csak a mesében van, hát majd csak megyünk oda... Még ott úgy se csináltak szövetbe... meg a többi árúba... próbáljuk meg... Így kerültem, via Óperencia, a kastély elé... Na ja: man probiert. Nem igaz?

Király: Gúnyt űzöl belőlünk?!... Ereggy mert karóba húzatlak!...

Rip: Nézze, kérem, kedves izé úr... velem lehet okosan beszélni. A kedves lányának biztosan van szüksége egyre-másra.

Király: Boldogtalan leányomnak semmire sincs szüksége... csak a mosolyra... és azt nem tudta megadni neki senki. Meg tudod őt nevettetni?

Rip: Kérem, én komoly ember vagyok, velem ne tessék viccelni. Azon, amit én mondok, nincs semmi nevetnivaló. De ha üzletről van szó, akkor velem lehet beszélni. Én a készkiadásokat nem nézem. Nekem a vasúti költségem belekerült Pesttől Bajáig három korona és nyolcvan fillérbe...

Királykisasszony (abbahagyja a sírást, elbámul).

Király: Honnan, meddig?

Rip: Pesttől Bajáig. Énnekem elég, ha ezt beszámítom — a többi netto megy. Kérem, én szolíd üzeletember vagyok. Nekem volt 902-ben egy jóbarátom a kereskedelmibe, a Friedrich Pista...

Király: Kicsoda?

Rip: A Friedrich Pista... az mindig azt mondta, hogy üzletnél fő az izé... na, wie sagt man, már a szolídság. Kitartani egy üzletág mellett.

Királykisasszony (elmosolyodik, de elfojtja).

Rip: Hát kérem. (Kibontja a bőröndöt.) Tessék — mutathatok szövetet a kisasszonynak... krepp-zsorzset... méterje két korona és húsz fillér...

Királykisasszony (elszólja magát): Mennyi?

Rip: Kérem, kérem... én szolíd kereskedő vagyok. Mondjuk, két korona, netto... Meg akarom csinálni az üzletet, mert már kifogytam az anyagból. Új árút kell szerezni... Még ma! este itt megszállok, holnap megyek vissza Pestre... Van még százötven méter... A többi hölgyeknek is biztosan szüksége lesz rá...

Királykisasszony (halkan nevetni kezd).

Rip (mérgesen): Kérem szépen, kisasszony, azon nincs semmi nevetni való... Én elhiszem, hogy más tudja adni egy-két koronával olcsóbban... de olyat úrinő nem vesz fel, kérem...

Királykisasszony (hangosabban nevet).

Mind (ámulva): A királykisasszony nevet!...

Király (elragadtatva): Nevet a királykisasszony!

Rip (méregbe jön): Mit nevet? Hogy ez drága? Hát másutt olcsóbban kapja... Hát kérem, tessék csak bejárni egész Pestet...

Királykisasszony (hangosan nevet).

Rip (kiabálva): Jól van, ne mondja, hogy smucig vagyok... Csakhogy a főnökömnek bebizonyítsam, hogy az egész árút el tudom adni... ha tíz év alatt is... hát odaadom méterjét egy korona ötvenért... De ebből aztán nem engedek. Annyit kell vinnem a főnökömnek, hogy új árút vehessen...

Királykisasszony (fuldoklik a nevetéstől).

Mind (ámulva nézik).

Rip (sértődötten, elfulladva): De hát mit nevet tulajdonképen?

Királykisasszony (az oldalát fogja): Azon nevetek... hahaha... azon nevetek... jaj, az oldalam... hogy milyen... hahaha... milyen arcot fog a maga főnöke... vágni... ha hazamegy Pestre... hogy eladta az egész árút... egy korona ötvenért... hahaha...

Király (ünnepélyesen): Ha hazamenne!... De nem megy haza!... (Riphez.) Fiam — akárki vagy, akárhová való vagy — akármeddig vártál Meseország kapujában: nem vártál hiába! Megnevettetted a leányomat — tiéd a leányom és fele királyságom!... (Leszáll a trónusról.) Üljetek fel a helyemre!...

Kulipintyó és *Táltos* (megfogják kétoldalt Ripet és a trónus felé vezetik).

Rip (ellenkezve): Kérem... kérem... az ajánlatról lehet beszélni... a hozomány megjárja... de mit szól a főnököm a dologhoz?...

Király: Ki a főnököd?

Rip: A Klein és Blau divatárú cég.

Király (kitörve): Klein és Blau? Beállok

hozzá a helyedre! Becsületszavamra mondom, jobb állás, mint Meseországban királynak lenni! Megyek hozományt szerezni a lányomnak! Isten veletek! (Indul. Rip fejébe csapja a koronáját, kifut.)

Rip és *Publikum* (összecsókolóznak).

Táltos (előlép): Eddig volt — mese volt — talán igaz se volt!

Függöny.

TARTALOM.

	Oldal
Holnap Reggel	5
Visszakérem az iskolapénzt	124
Julia és Juliska	143
Hogy kell bánni a férfiakkal	163
Kolombuc tojása	187
Olivia két lelke	207
A marha férj	227
Ugyanaz férfiben	237
A följelentő	243
A nagy drámaíró	249
Ugratás	261
Tehetség	271
Tegezés	277
Csodapók	284
Kacsalábon forgó kastély	289

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár